

D. BASILII MAGNI,

Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ,

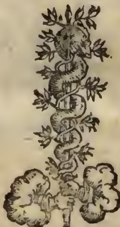
DE MORIBVS Orationes XXIIII,

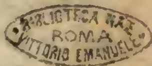
A' Simone Magiſtro ac ſacri palatij Quæſtore ex eius ſcriptis olim in unum congeſtæ:

Nunc primùm in lucem editæ.

Stanislao Ilouio interprete.

In quibus præter eruditionem planè admirandam, ratio normaque optima, qua mores Chriſtianè componendi ſint, continetur.

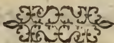
Cũ Pri uilegio.

Venetiis apud Io. Andream Valuaſſorem.
M D LXIIII.

ILLVSTRISSIMO, AC REVER. PRINCIPI D.D. IACOBO VCHANSKI,

Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato nato, ac regni Poloniæ Primati,

Stanislaus Ilouius S. P. D.

SI homines identidem mente agitarent, Pōtifex religioſiſsime, cuiusnā rei gratia in hanc lucem ſint editi, non ſanè tam præcipites in uitia ruerent, nec ſe adeò rebus nihili traderent; ſed totos ſe in Dei

 Optimi

Optimi Maximi cultu ac ueneratione collocarent. Homo enim creatus eſt, non Solis aut cœli intuendi cauſa, ut Anaxagoras ille uoluit, uerùm ut ipſum rerum omnium opificem contēplaretur. Deum autem contemplari, nihil aliud eſt, quàm uenerari ac colere communem parentem generis humani. Hoc cùm antiquiſsimos illos philoſophos præteriret, in aduerſas ſententias de ſummo bono abiêre. nam nonnulli eorum, illud in uoluptate ponebant, nonnulli in uirtute; alij in ſcientia, alij aliis in rebus. nec ſanè mirum: quas enim tenebras ignorātia de Deo hominibus non obduceret? At

nos,

nos, quibus ſe Deus omnium rerum præpotens, totum planè patefecit, cenſemus ſummum hominis bonum in cognitione Dei, & ipſius religione uera eſſe poſitum; quandoquidem cætera, in quibus philoſophi illud collocabant, non ſint ſolius hominis propria, uerùm etiam in cæteris animantibus reperiantur. Summum autem bonum, & ſolius hominis proprium eſſe, & non in ullum aliud animal cadere debet. religionem uerò talem eſſe, quis eſt, qui inficias ire poſsit? ex tot enim generibus, nullum eſt animal præter hominem, quod notitiam aliquam Dei habeat; ipſis'que in hominibus,

nulla gens est tã immanis, aut fera, quæ non, etiam si ignoret, qualem Deum haberi deceat, tamen habendum sciat. Nec tamen omnino religio ipsa summa illa fœlicitas hominis existimanda est; sed ipsius ueluti effectrix quædam cẽsenda. etenim eius opera, & beneficio immmortalitate ac uita sempiterna cumulamur; qua homini à Deo Opt. Max. nihil præstantius, nihil iucundius, nihil denique augustius est datum. nam cùm eam assequuti fuerimus, tum perpetuò illo gaudio perfundemur; nullus nos amplius dolor afficiet, non morbus exedet, non curæ & solicitudines animum nostrum affligent.

gent. Proinde par eſt, nos om=
nes noſtras cogitationes in id u-
num conferre, qua tandem ra=
tione, uitam illam beatam con=
ſequi poſsimus. conſequemur
autem eam, ſi cupiditatibus hu-
manis bellum indixerimus, to-
tosq́ue nos Deo dediderimus.
Dare ſe uerò Deo, nihil aliud
eſt, quàm mandata eius, quoad
fieri poteſt, exhaurire, quæ ex
ſolis literis ſacris, in quibus pa-
ter cœleſtis ea expreſsit, peten-
da ſunt. quarum literarum me=
ditatio & ſedula euolutio ſan=
ctior & antiquior eſt habenda,
quàm reliquæ totius philoſo=
phiæ infinita monumenta. ſi qui=
dem ex his ſolis, ut alias innu-

merabiles utilitates præteream, uoluntatem Dei cognoscimus, & ad bene beatéque uiuendum instruimur. Hæc cùm ita se habere scirem, nolui omne tempus in legalis philosophiæ studio, ad quod animum primùm applicui meum, consumere; sed eius præcipuam partem sacris literis mihi tribuendam esse existimaui. Indignum enim esse iudicabam, iis studiis, ex quibus fluxa & caduca ista bona percipiuntur, tantum temporis & uigiliarum impendere, religionis uerò studium, quo incomparabile illud bonum, uita nimirum æterna cõparatur, negligere. Sacros itaque libros peruoluens, incidi in

has

has commentationes Basilij illius Magni, quas, cùm ex usu fore, his maximè turbulentissimis temporibus iudicarem, in apertum protuli. ex iis enim disci potest, quo cultu Deus sit ornandus, quomodo supplicandum, qua ratione corpus inedia macerandum, quid sequendum, quid'ue declinandum sit. Ex quibus orationibus, eam partem, quæ Deum respicit, tuo clarissimo nomini consecrandam duxi, utpote qui religione, & in Deum pietate plurimùm ualeas. audio enim tuam sanctitatem & pietatem, non modò nostra in regione, sed ferè tota in Europa, ueluti lumen quoddam

elucere. Multas sanè peragraui regiones, multasq; lustraui urbes, plurimos cognoui homines; sed Pontificem sanctiorem, religiosiorem, probiorem uidi neminem. Quis unquàm in tanto dignitatis fastigio animo fuit demissior? quis in pauperes benignior? quis in ieiunio & oratione frequentior? quis denique uigilantior, dum elaboras, ne qua ouium fidei tuæ concreditarum pessum eat? Vnus mehercule uidêris mihi præter cæteros sanctèq; munus Pontificis tueri, cuius hoc officium est, exemplum se aliis ac ducem ad uitæ sanctimoniam præbere, nec ullàm unquàm offensionis ansam

ſam dare. Sed quid ago? qui tuas ſingulares uirtutes oratione efferre cogito, cùm eas non modo ego, qui in dicendo ſum nullus; ſed ne diſertiſsimus quidem quiſquam, aut dicendo pro dignitate extollere, aut percenſendo numerare poſſet. Quamobrem finem faciam, unum illud ſi dixero: ego, Pontifex, ampliſsima tua iſta pietate, & uirtutum ſplendore ita ad te colendum ſum inflammatus, ut nemini, neque in obſeruantia, neque in tuarum præſtantium uirtutum laude, & celebratione, primas unquam ſim conceſſurus. Deus Opt. Max. omnia uota ampli-

Amplitudinis tuæ secundet.
III. Nonas Septemb.

M D LXIII. Patauio.

ORATIONVM, QVAE HIS QVATVOR Tomis continentur, CATALOGVS.

TOMO PRIMO.

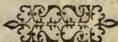

TOMO SECVNDO.

TOMO TERTIO.

TOMO QVARTO.

D. BASILII MAGNI
Orationum de moribus,
TOMVS PRIMVS,
Stanislao Ilouio interprete.

De amore erga Deum, & proximum ORATIO PRIMA.

MNI humanarum rerum cura abiecta, ſummo ſtudio, & diligentia par eſt nos, cor noſtrum obſeruare, ac ſimul etiam atque etiam uidere, ne quando cogitationem de Deo abiiciat, aut dum res ſtultas atq; nihili agitat, memoriam rerum omni admiratione dignarum deponat; uerùm ut in contemplatione Dei opt. max. aſsiduè uerſetur, & ſinceram eius doctrinam perpetuamq; recordationem in penetralibus ſuis, uelutì ſignum quoddã, quod deleri non poteſt, impreſsã habens, ſanctitatẽ eius colat obſeruetq;. hac enim ratione amore flagrabimus Dei,

qui nos excitabit ac inflamabit ad mandata eius religiosè persequenda, & ab illis ipsis rursus ad constantiam atque stabilitatem quandam. unde etiam fit plerunque, ut qui nimio desiderio sequendi Christum tenentur, ad nullam deinceps uitæ huius partem reuerti queant; non parentum, non suorum ampliùs amore ducuntur: quantumuis id cum præceptis, quæ Dominus dedit, pugnare uideatur. Hîc demum illud locum habet, Si quis uenit ad me, nec præ me odio habet patrem ac matrem, & alia huiusce-modi, non est me dignus. Huius rei præclarum nobis sancti Apostoli exemplum reliquêre, Iacobus, inquam, & Ioannes, qui uno temporis momento, relicto patre Zebedæo, ac naue, reliquisque uitæ huius commodis, adhæsêre Domino. Matthæus uerò surgens ex eo, in quo uectigal exercebat, loco, & Dominum sequutus, non modò lucra, quæ ex uectigali faciebat, posthabuit, sed & pericula neglexit; pericula dico, quæ cùm ipsi, tùm suis à magistratu impendebant maxima, ex eo nimirum, quòd non relatis rationibus, ipsorum contempta auctoritate, munere se abdicasset. Paulus autem,

tem, uas illud electum Dei, non solùm ipse mundo, uerùm & mundus ipso se abdicauit. Quando enim pietatis amor animum præoccupauerit, iam omne genus belli ac periculi homo contemnit ac pro nihilo ducit; immo si omnes eum, eius rei gratia, cuius desiderio flagrat, cæciderint, infestauerintque, delectabũt tamen magis, quàm plagas inferent. nec iniurià: si enim propter eam beneuolentiam, qua sumus in eos, qui nos beneficiis cumularunt, ipsa natura duce, non amorem solum suscipimus, sed & omnes labores libenter subimus, ut gratiam, pro his meritis, quibus affecti sumus, referre ualeamus; quid nobis non subeundum perferendumque est, ut beneficiis respondeamus Dei in nos collatis? quæ tanta sunt, ut nulla unquàm oratio ea pro dignitate complecti queat; quorũq; tantus est numerus, ut numerãdo percenseri non possint: deniq; talia & tanta, ut etiam uel unum eorũ satis esse possit ad obstringendos nos, quo omnẽ, quam animo concipere possimus, gratiam habeamus referamusq; ei, qui his nos ornauit, ornatque affatim adhuc subinde. At is tanta bonitate est præditus, ut ne referri

quidem ea ſibi poſtulet, contentus eſt, ſi ſolummodò amore ipſum, ob ea, quæ in nos contulit, ex animo complexi fuerimus. Quæ uniuerſa cùm ipſe mente, & cogitatione intueri ſoleo, ut animum meum uobis aperiam; dico, quòd totus horreo, ac quaſi in quandam animi abalienationem deuenio; timens, ne quando mentis incuria ſocordia'ue, aut potius occupationibus uanis nulliusq́; momenti, à dilectione Dei reuocatus, probro ac dedecori ſim Chriſto Domino ac Seruatori noſtro. Dæmon enim capitalis noſter hoſtis, ſolet noſtram Domino exprobrare negligentiam, & ſuper inobedientia noſtra ſuperbè gloriari, qui cùm neque finxerit nos, nec mortem pro nobis oppetierit, habet nos tamen (proh dolor) & inobedientiæ ſuæ, & negligentiæ, qua in præceptis Dei tenendis ſumus, imitatores ſedulos. hoc equidem opprobrium eſt contra maieſtatem Domini, & hæc iactantia pœnis gehennæ longè mihi grauior eſſe uidetur; quòd nimirũ inimicis Chriſti materiẽ, & anſam præbemus iactantiæ, & elationis, contra eũ ipſum, qui pro nobis morti ſe obiecit, atque etiam ab inferis ſeſe reuocauit. Quare, quan-

tum quidem in nobis eſt, Dominum Deũ amore complecti debemus, & propter ipſum ſimiliter proximum, ac tandem etiam inimicos noſtros, imitatione in hoc exprimentes bonitatem patris cœleſtis, qui ſolem ſuum oriri & ſplendere facit ſuper bonos ſimul & malos. in alias autem res extraneas uim amoris impendere, religio eſt. nã ſi charitatis bonum, dilectionis ſolo nomine circũſcribitur, ac terminatur, ridiculũ ſanè eſt, hunc & illũ ad amandũ eligere, hos ſolos omni beneuolentia cõplecti, alios uerò innumerabiles à cõmunione, & ſocietate illius boni excludere. Quòd ſi hominum ſceleratiſsimorum coniunctio per aliquam charitatis cauſam conflatur, conſiderandum nobis magis certè eſt, cum quibus, & qua de cauſa nos coniungamus. nec interim nos moretur commune mundi odium. ſi enim dilectiſsimus Dei filius odio habetur, quid mirum, ſi & nos odio digni iudicamur, ab iis præcipuè, qui uel maximè odio abundant? ſed ut nullum ædificium diu ſtare, & ſuſtentari poteſt, uincula ubi ſuſtuleris; ſic nec Eccleſia adaugeri, & ad ſuum faſtigium perduci poterit, niſi pacis, & charitatis uin-

culo cõstricta fuerit. Etenim nihil naturæ nostræ tam est proprium, quàm societatis ad inuicem commercium, mutuumque in communicando auxilium, & fraterni amoris studium. Magis nanque unusquisque nostrûm ope, & beneficio proximi opus habet, quàm manus manu altera. cùm enim uideam nullum ex membris nostris per se ad actionem aliquam peragendã satis sibiipsi esse, quo modo in animum inducere potero atque mihi persuadere, meipsum mihi ad omnia huius uitæ munia obeunda suffecturum? neque enim pes tutò unquam gressum fecerit, ni ab altero, simul ac se mouerit, fulciatur; nec etiam oculus probè rem aliquam intuendo cognoscet, si participem officij alterum non habuerit, uel pari studio rei uidendæ intentum. sed & auditus acutior ille esse solet, qui per utrasque aures uocem excipit: apprehensio etiam illa fortior existit, quæ ope digitorum, & ambarum manuum utitur. In summa, nullam rem, nec ex iis, quæ natura ipsa profert, neque quæ à nostra suscipiuntur uoluntate, sine conspiratione & mutuò consensu eorum, quæ generis sunt eiusdem, perfici posse uideo. Etiam

ipſa precatio, quæ comprecatoribus caret, ſeipſa longè debilior eſſe deprehenditur. Commoneat te, quæſo, mutuus amor ueſpertilionum, qui lõga ueluti quadam catena conſtricti inter ſe cohærent, ne unquam ſeparationem, ac uitam ſolitariam, ſocietate atque communione, præſtantiorem eſſe exiſtimes. nihil enim eſt, quod nos ab inuicem ſeiungat, niſi noſmetipſos ſpontè ab aliis ſemoueamus. unus enim eſt Deus, una fides, una eademque ſpes. Siue igitur caput uoſipſos eſſe arbitramini, num, obſecro, potis eſt caput dicere pedibus, Vobis non indigeo? ſiue etiam in aliquo alio uos ordine conſtituitis, iſtud minùs dicere poteſtis his membris, quæ in eodem corpore uobiſcum ſunt collocata. nam & manus mutua opera egent, & pedes ſe inuicem ſuſtentant, & uis comprehẽſiua oculorum in conſenſu conſiſtit. Ne itaque in illam cogitationem uel potius opinionem deueniatis, ut uobis perſuadeatis, dicentes, Sumus extra omnem calamitatem, extra omnem aleæ iactum, nullius rei indigentes, quid ſocietate indigemus aliorum? Deus quidem conditor inſulas à continenti mari diſtinxit, homines au-

 tem,

tem,qui in insulis degunt, cum his, qui in continenti uitam trahunt, dilectione & commercio coniunxit atque consociauit. Amicus autem ab assentatore hoc uel maximè differre uidetur; quòd hic quidem ideò conuersatur, ut uoluptatem capiat; ille uerò non deest, neque conuersari desistit, etiam cum his, qui se molestia aspergunt. Quid? non intelligis quid facias proximo, cùm te ab ipso seiungis? an non illud ipsum, quod tu ab alio pati nolles, si quando huiuscemodi malum accideret? Ego uerò quotiescunque illud Domini nostri mihi in mentem reuoco, uel etiam audio, Ex hoc cognoscent omnes, uos meos esse discipulos, si uos mutuò inuicem dilexeritis: item & illud, quòd discipulis suis iamiam discessurus, carnalem suam administrationem absoluens, quasi doni loco reliquit, inquiens, Pacem meam relinquo uobis. hæc, inquam, cùm audio, dicere profectò non possum, me sine mutua charitate, & sine pacis flagranti studio, seruũ IESV Christi dici meritò, & iurè haberi posse. Proinde, eam nos inter nos charitatem & affectionis æqualitatem habere conuenit, qualem homo natura ipsa duce, erga

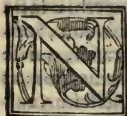
unum

unumquodque membrum suum gerit, æqualem uniuerso corpori sanitatem optando, eò, quòd etiam dolor uniuscuiusque membri parem corpori molestiam exhibeat. at qui in congressu unum præ aliis charum habet, is seipsum reum facit, cùm perfecta charitate non sit præditus. Quapropter ab omni societate, & congressu procul arceatur singularis ista affectio, perinde ac pugna quædam indecens. nam ut hæc manifestas producit inimicitias, sic illa inuidiam ac simultates generat. æqualitatis enim priuatio ubique existere solet principium, & dispositio omnis inuidiæ & simultatis, & uel maximè apud homines minorum gentium. Quemadmodũ igitur Deus, summa bonitate affectus, communem, & æqualem omnibus nobis lucis usum benignè præstat, solem suum exoriri faciens super bonos pariter, & malos; ita & imitatores Dei, communem, & parem charitatis radiũ in omnes, nulla habita ratione personarum, iacere debent. nam ubicunque deficit charitas, ibi omnino eius locum odium subeat necesse est. Et si Deus, utì Ioan. inquit, charitas est, ipsa inuidia dæmon sit oportet. ut igitur ille, qui cha

ritatem habet, Deum ipsum in se manentem habet; ita qui inuidiam fouet, dæmonem haud dubiè in se ipso nutrit atque alit. Quapropter æquum est, ut cuncti eadem in omnes sint charitate, honorem autem unicuique pro dignitate tribuant. Et sicutì in nobisipsis uniuscuiusque membri laborantis morbus, totum corpus conficit; sunt tamen alia mẽbra alijs præstantiora: (neque enim unquam tanti facimus digitũ, pedis, quanti alia membra, licèt dolor totum corpus æquè affligat) pari etiam ratione unusquisque nostrûm æqualem affectionem, & diligẽdi habitum erga eos omnes, qui in societate ætatem degunt, habere debet; honos uerò maior, id, quod ipsa etiam natura docet, præstãtioribus est deferendus: at in his rebus, in quibus spiritualiter copulati atque coniuncti sumus, neque corporis affinitas plus aliquid sibi, quod ad charitatem attinet, uendicabit; neque, siquis frater alicuius secundum carnem existat, filius filia'ue, maiorem tamen eis exhibebit affectionem, quàm extraneis. Qui enim in his naturam ducem sequitur, is declarat, & palàm facit, nondum se naturæ omnino uale dixisse,

ſed adhuc à carne regi, & gubernari. Deum opt. max. gloria, & honos in omne tempus conſequatur. Amen.

DE PRECATIONE
ORATIO II.

Eceſſarium eſt nos, fratres, precationem noſtram non ſyllabis explere, ſed magis animi propoſito, & actionibus, quæ uirtute omni tempore uitæ noſtræ condiantur. neq; enim exiſtimamus Deũ admonitione, quæ fit per uerba, egêre; uerùm noſſe, etiam nobis non petentibus, ea, quæ nobis conferant. nam diuinæ aures non opus habent uoce, ut ea, quæ dicuntur, percipiant. cognoſcit enim Deus, ſola cordis noſtri motione, ea, quæ petimus. An non audis Moſem, nullum uerbum faciendo, ſed ſuſpiriis ſuis tacitis Dominum interpellando, illud à Domino accepiſſe, Quid clamas ad me? Qui uerò perperàm uiuendo, putant ſe productione orationis ſeruandos eſſe, hæc uerba audiant, Quando manus ueſtras

extendetis ad me, auertam oculos meos à uobis: & si amplificaueritis precationem, non exaudiam uos. Non enim simplicia uerba orationis prosunt, sed illud demum, quod ex seria animi affectione proficiscitur: quandoquidem & ille Pharisæus, his sibi, non autem Deo supplicabat. rediit enim precatio ad illum ipsum; siquidem in peccato superbiæ facta fuit. Ob id etiam Seruator inquit, Supplicantes ne garrite ut extranei, qui se putant loquacitate sua exaudiendos: at id, quod ex loquacitate proficiscitur, culpa non uacat. Hæc causa est, cur Deus oculos auertere soleat, quando manus extendimus, nimirum quòd indicia supplicationis, occasionem iræ præbeant: quemadmodum enim si quis interfecto filio alicuius, quem ille in oculis ferebat, adhuc cruore conspersas manus habens, extendat ipsas patri etiā tum stomachanti, petens in amicitiam ut se recipiat; non'ne sanguis filij, qui in manu eius apparet, qui filio necem attulit, ad iram magis incitabit eum, cui iniuria data est? Eiusmodi etiam sunt Iudæorum preces, quando ad Deum manus tendunt, in memoriam reducentes Deo patri, pec-

catum illud, quod commiserunt in unicum eius filium, atque unaquaque extensione, manus suas, sanguine Christi plenas ostendentes. nam qui in obstinatione persistunt, hi etiam paternæ cædis participes esse solent. Sanguis enim ipsius, inquit, in nos, & in filios nostros redundet. Proinde omni tempore fac memor sis Dei, ò homo, & ipsum etiam atque etiam extimesce, omnesque in societatem orationis recipito. magni etenim ponderis eorum auxilium est, qui possunt precibus flectere Deum; & supplicationes mutuæ, cùm in hac uita salutares sunt, tum cùm ex hac uita decedemus, copiosum nobis uiaticum ad uitam futuram suppeditabunt. Quemadmodum uerò solicitudo est res bona; sic rursum tristi animo & abiecto esse, omnemq; spem salutis abiicere, eorum est, qui animam iniuriis onerant. Quamobrem omnem spem tuã in Dei bonitate ponito, eiusq; rei fructum expecta, illud persuasum habens, illum, si modò uerè ac ritè ad ipsum conuersi fuerimus, non solùm nos in perpetuum omnibus malis liberaturum, sed adhuc orantibus nobis dicturũ, Ecce præstò sum. Quis enim unquam

eorum,

eorum, qui credunt, Deum omni in loco esse, & iis rebus, quæ fiunt, interesse, ac adesse unicuique actioni, uoluntatesq; cordium perspicere, aut cogitationem prauam suscipiet, aut scelera patrabit? uerùm tum demum homines ad scelera edenda descendunt, cùm aut Deum non inspicere, aut illi curæ non esse, ea, quæ hîc geruntur, autumant. Initium autem purgationis animæ, ac expiationis, est quies; cùm neque lingua res humanas proferat, neque oculi pulchritudinem, symmetriamque corporis circunspectent, neque auditus intensionem ac firmitatem animæ dissoluat, eas cantilenas audiendo, quæ ad uoluptatem componuntur; aut uerba facetorum hominũ, quæ uel maximè solent animæ firmitudinem infringere. Mens enim, quæ rebus externis non est intenta, neque à sensibus in mundum diffusa, redit quidem ad seipsam, per seipsam uerò ad Dei intelligentiam cognitionemq; ascendit; & dum illa pulchritudine illustratur, ac resplendescit, in ipsius naturæ obliuionem uenire solet. neque alimenti cura, neque uestitus, animam à contemplatione illa reuocant, sed omnibus terrenis curis post habitis,

habitis, omne suum studium & operam in adipiscendis æternis bonis ponit. Noli itaq; propter stuporem, qui fit in somno, mediam uitæ partem inutilem facere, sed tempus noctis diuide; cuius partem tribue somno, partem precationi: immo etiam & ipse somnus pietatem meditetur. Solent enim ut plurimùm hæ imaginationes, quæ in somno fiunt, ueluti extremæ quædam resonantiæ esse curarum diurnarum. Quid uerò beatius illo homine esse potest, qui ad preces orto die descendit, & hymnis ac carminibus conditorem celebrat; deinde cùm sol clarius illuxerit, ad opera se confert: ita ut ubique preces simul adsint, & hymnis quasi sale quodã opera condiat sua. nam hilarem, & lætum animum consolationes, quæ ex hymnis petuntur, efficiunt. Preces uerò & ante cibum fiant, pro his beneficiis, quæ Deus nunc in nos confert, tum quæ in posterum est collaturus, & post cibum etiam, quæ & grates beneficiorum acceptorum contineant, & petitionem promissorum. Bona est precatio, quæ euidentem, & apertam Dei cognitionem animæ facit: hoc est enim Dei inhabitatio, nimirum cùm aliquis

Deum per memoriam sibiipsi insidentem habet, sic efficimur templum Dei, quando non curis humanarum rerum memoriæ continuitas dirimitur, nec mens inopinatis perturbationibus turbatur, sed omnibus relictis ad Deum semigrat, expellens eas perturbationes, quæ se ad intemperantiam uocant, atque in studiis, quæ ad uirtutem ducunt, commorans. Quod autem est aliis diluculum, hoc est illi, qui pietati operam dat, media nox. nam nocturna quies uel maximè otium animæ tribuit, cùm illo tempore neque oculi, neque aures noxias auscultationes, aut spectacula in cor demittere soleant, sed mens sola per se cum Deo uersatur, & memoria repetēdo delicta seipsam corrigit, sibique terminos declinandi mali præscribit, auxilium denique à Deo, ad perficiendas eas res, quibus studet, implorat. Hoc etiam & de Mose literarum monumentis proditum est, nempe quòd non eodem modo semper uixerit, sed interdum sanctius uiuebat, interdum uerò propter imbecillitatem dissoluebatur, atque longè imbecillius operabatur. nam cùm manus Moses extolleret, Israëlitæ superiores euadebāt, cùm rursum demitteret

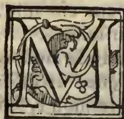
teret Amalec inualeſcebat. quæ tum accidebant, ſigna erant humanæ conſtitutionis, declarantia, ualidiora tum fieri ea, quæ contra nos decertant, cùm uis effectrix noſtra concidit. at ſi erecta ac diducta fuerit, tum longè ualidius efficitur id, quod in nobis primas fert, ac euidẽs eſt. extollitur enim ille, qui rebus ſupernis ſtudet, at contrà diſtrahitur, qui omnes ſuas curas cogitationesq; in eas res, quæ ad corpus pertinent, cõfert. Proinde illi, qui in templo Dei ſunt, nec maledicta, nec uerba uana turpibusque rebus referta proferre debent; faceſſant cum iis, ſed in templo eius, iuxta Dauidem, unuſquiſque gloriam prædicet. aſsiſtunt angeli, qui uerba excipiũt, adeſt Dominus, qui eorum, qui templa ingrediuntur, animum conſiderat. nouit enim Deus uniuſcuiuſque precationem, tum etiam quis ex animo, quis auidè cœleſtia inquirat; deinde quis negligenter, ac remiſsè ſummis labris uerba loquitur, cor autem ipſius longè abeſt à Deo. Cognoſcit præterea num quis bonam ualetudinem, num diuitias, num gloriam humanam petat: nihil enim horum petendum eſt, ſicut pſalmus præcipit, ſed in tem-

plo ipſius quiſque dicit gloriam. Sed, ò rem admirandam, cœli enarrant gloriam Dei; angelorum officium eſt, gloria & prædicatione efferre Deum; tota cœleſtis multitudo hoc unum agit atque ſtudet, ut gloria conditorem afficiat; uniuerſa creatura tum ſilens, tum uerba faciens, tam mundana, quàm terreſtris gloriam tribuit effectori ſuo; homines autem miſerãdi, relictis domibus ſuis, & ad fanum concurrentes, quaſi ſibiipſis opem laturi, non præbent aures ſermonibus Dei, non percipiunt ſuam naturam, non mœrent ſi in memoriam peccatorum inciderint, non pertimeſcunt iudicium, ſed ridẽtes, & dextras inter ſe iungentes, domum orationis, domum loquacitatis faciunt, negligentes ac nihili pendentes pſalmum, qui teſtatur ac dicit, Quòd in templo omnes dicunt gloriam. tu uerò non ſolùm ipſe non dicis, ſed etiam alteri, conuertendo te ad illum, impedimento es. Deus autem gloria non eget, uerùm uult ut tu dignus eſſe poſsis gloria: nam qualem ſemẽtem homo fecerit, talem etiam percipiet. Par autem eſt nos, Deo, qui nos bonis cumulat, gratiam habere, nec dedignari, & iniquo animo ferre, quòd bona

bona recondat atque cõseruet: & si quidem nobis ea præbuerit, optima atque iucundissima ea iudicemus; sin uerò distulerit, æquo animo iacturam feramus. melius enim fortassis res nostræ ab ipso, quàm ipsi optare possimus, administrantur. Halcyon maritima auis est, ea cùm in ipsis maris litoribus parere soleat, in arena oua deponit, nidumque facit media hyeme, nempe tum, cùm multis ac uehementibus uentis, mare terram alluit: sed tamen omnes uenti tum se remittunt, & unda maris sedatur, cùm Halcyon septem diebus incubat: totidem enim solùm pullos excludit. cùm autem cibum appetunt, alios septem dies ad pullorum incrementum, minutissimo animali summæ liberalitatis Deus concedit. quam rem ita se habere, omnes ij, qui mare nauigant, norunt, eosq; dies Halcyonios appellant. Hæc tibi loco admonitionis sint, ut ea solummodò contendas à Deo, quæ ad salutem pertinent, ob diuinam prouidentiam, quæ est in animalia rationis expertia. Quid enim tui causa etiam earum rerum, quæ opinionem hominum excedunt, non factum, & paratum est, qui ad Dei similitudinem fa-

ctus es? siquidem propter auem adeò paruam, magnum ac terribile mare coërcetur, ac iussu Dei media hyeme sedatur. Quòd si Halcyoni tanta Deus tribuit, quanto maiora dabit iis, qui se ex toto corde inuocauerint? Quamobrem persuadeamus nobis fratres, ne & in aliis precationibus, & tempore tentationis, ad humanas spes confugiamus, neq; hinc auxilia quæramus, sed in lacrymis, & suspiriis, ac in assidua oratione, & continua uigilia preces fundamus. hac enim demum ratione feretur nobis auxilium in calamitate, & miseriis, si & humanam opem uelutì stultam nihili fecerimus, & omnem spem nostram, in eo, qui seruare potest, posuerimus, atque defixerimus. Cui soli gloria, & cultus, unà cum æterno patre, & uiuificante Spiritu sancto, in sempiternum tribuatur. Amen.

DE PECCATO ORATIO III.

Aximum bellum, ò chariſsimi, ac uarium, in dies ſingulos nobis ueritatis hoſtis infert. infert enim, ut ſcitis, noſtras cupiditates contra nos tela faciens, & à nobis ipſis ad lædendum nos, ſemper robur atque uires ſumens. Et quemadmodum improbi ac auari homines, qui hoc unum ſtudent, & uolunt, ut ex alienis bonis diteſcant; cumq́; nec ualeant, nec poſsint apertè uim afferre hominibus, in uiis inſidias ſtruere ſolent. & ſi animaduerterint locum aliquem propè ipſos, aut uallibus profundis diffractum, aut denſitate arborum opacum, in hunc ſe abdentes, & uiatorum præſenſionem huiuſmodi operimentis præcidentes, confertim ex improuisò ipſos aggrediũtur; ita, ut non poſsint priùs periculi laqueos proſpicere, quàm ubi in eos inciderint. ſic etiam ille noſter iam multis à ſæculis hoſtis diabolus, mundanarum

uoluptatem umbras subiens, quæ propter uiam uitæ existentes, ad prædones occultandos, & insidiatores tegendos, qui ex improuiso laqueos salutis nobis tendunt, aptæ sunt & commodæ. At ut muri urbium, qui ciuitatē in orbem cingunt, omni ex parte hostium incursiones arcēt; ita etiam angelus, qui nos custodit, undiq; nos protegit atque tutatur, nec utriusq; lateris partes, sine custodia relinquit, sed semper iis, qui in Dominum credunt, assidet, nec recedit, nisi ipsum prauis facinoribus abigerimus. nam ut apes fumus fugat, ut columbas fœtor arcet; sic custodem uitæ nostræ angelum, lacrymabile, ac putidum peccatum repellit. Quare optandum quidem nobis primùm est, ne malum attingamus; deinde, id si fieri non posit, ut statim post tentationem ipsius plagam, uelut bestiæ uirus eiaculantis, effugiamus. noui enim quosdam, qui à prima pueritia, cùm se libidinibus dedidissent, etiam ad extremum tempus ætatis, propter consuetudinem & usum mali, in peccatis permanserunt. perinde ac sues dum in cæno uolutantur, semper lutum sibiipsis accumulant; ita etiam ij, ignominia, quæ ex uoluptate manat, se

quotidie afficiunt. Peccatum enim dum editur, aliquo pudore præditum eſt; at ubi editum fuerit, longè impudentiores efficit eos, qui illud patrant. Proinde quàm diu parua, & pauca peccata committimus, non aliter ac plantæ, quæ leui aura agitantur, leuiter quodāmodo com mouemur: ubi uerò plura, & maiora fue rint mala, ſecundum proportionem augmenti peccatorum, etiam commotio augeri ſolet. & alij quidem magis commouentur, alij uerò eatenus, quoad radicitus euerſi proſternantur: ſiquidem ſpi rituales malitiæ, omni turbine uiolentius radices animæ, quibus per fidem in Deũ fulcitur, abrumpunt. Nam qui inuitus ab officio diſcedit, ei fortaſsis uenia aliqua à Deo tribuetur: at ille, qui de indu ſtria deteriora ſequitur, nulla profectò excuſatione efficiet, quominus grauiſsimũ ſupplicium ferat. Scire enim debes, peccata alia eſſe inuita, alia uerò uolunta ria; unde alio etiam modo, eorum, quæ contra uoluntatem noſtram facimus, ueniam conſequimur: alio uerò ea, quæ ex praua uoluntate proficiſcuntur, damnantur atq; puniuntur. Nam alius quidem eô peccauit, quòd à puero perpe-

ram educatus sit, & quòd sit ab iniustis parentibus in lucem editus, ac enutritus in prauis tum uerbis tum factis: alius uerò quamuis multa illi suppeterent, quæ eum ad uirtutem excitarent, nēpe, educatio honesta & liberalis, exhortatio parentum, perfectio ac præstantia quædam naturæ, auscultatio sermonum diuinorū, uictus moderatus, & alia, quibus animus ad uirtutem institui ac informari solet, tamen & ipse eodem peccato ac scelere se obstrinxit. Quomodo igitur, obsecro, non longè grauiori pœna talis meritò erit dignus? ille equidem ob id solum in crimen uocatur, quòd non ritè usus esset illis salutaribus occasionibus, quæ in mentibus nostris sunt sparsæ; at hic, cùm ob ea ipsa, tum præterea, quòd quasi omnem cooperationem, quæ ipsi erat concessa, prodidisset, quodque ob negligentiam, in uitam peruersam inductus esset. Quibus igitur peccatis à Deo opt.max uenia dari poterit? & quænam uitia, & quanta in se aliquis concipiens, reus iudicij inobedientiæ efficitur? certè neque ob multitudinem peccatorum, neque ob magnitudinem, sed ob solam tantummodò transgresionem,

cuiusuis

cuiusuis mandati inobedientiæ aduersus Deum condemnamur. Discimus præterea ex sacris literis, eandem esse condemnationem, & idem iudicium omnis inobedientiæ diuinæ: in ueteri nanque Testamento, cùm tremendum illum exitum Achar legimus, aut eam historiã quæ est de eo, qui in die festo ligna colligebat, quorum uterque nihil aliud unquam, nec in Deum, nec in hominem admisisse, neque omnino quicquam nec magnum, neque paruum perpetrasse reperitur, sed hic quidem ob solam lignorum collectionem dedit pœnas, nullum inueniens locum, nec excusationis, nec pœnitentiæ; nam diuino iussu, statim ab omni populo lapidibus appetitus, & obrutus est: ille uerò eò quòd paululum quiddam ex his rebus, quæ offerebantur, auertisset: quanuis nondum essent illa in synagogam illata, neque adhuc ab iis, qui huic muneri præerant, recepta, causam tamen, & ansam interitus, non solùm sibiipsi, sed etiam coniugi, liberis, toti domui, & omnibus denique suis præbuit. Ac sanè peccati illius tempestas uniuersum populum ueluti ignis quidam absumpsisset, quantumuis neque id,

B v quod

quod perpetratum erat, sciuisset, neque illius facinoris fuisset conscius, nisi populus confestim ex ipso interitu eorum hominum, qui erant è medio sublati, iram Dei præsentiens, non fuisset conturbatus, & ni euestigiò Iesus filius Naui, unà cum senioribus, terram spargere cœpisset; & sic sorte deprehensus reus, pœnam iam dictam pependit. Quid uerò Maria soror Mosis? non'ne cùm paululùm reprehenderet Mosem, & id quidem meritò, dicendo, mulierem Aethiopẽ ipsum duxisse, tantam experta est Dei iram, ut ei, etiam ipso Mose pro ea manus ad Deum tendente, non condonaretur sceleris mulcta. Sed quid multis de iis disserimus, ipsum hunc Mosem seruum, ac summum Dei cultorem silentio prætereundo? illum, inquam, magnum, & qui tanto honore à Deo dignus habitus est, ut illud audiret, Noui te præter cæteros omnes, & inuenisti gratiam in conspectu meo. hic, cùm de aqua contentio esset, nec ullius alterius rei gratia, nisi quòd solùm populo murmuranti ob penuriam aquæ dixisset, Num ex hac petra educam uobis aquam? huius solius rei causa statim ei Deus minitatus est,

dicendo,

dicendo, In terram, quam recepi me uobis daturum, non intrabis. quæ erat tum ex his promiſsionibus, quæ factæ erant Iudæis, princeps ac primaria. Cùm igitur uideam hunc ueniam deprecari, nec tamen eam conſequi, cùm, inquam, uideam huic nullam ueniam, ob tot ac tanta egregia facta, dari, ſolùm propter breue illud dictum, non'ne planè perſpicio illam ſeueritatem Dei, quam deſcribit Apoſtolus? non'ne & illud uerum eſſe mihi patiar perſuaderi, Si iuſtus uix conſeruabitur, impius & peccator quo tandem in loco comparebit? Sed quid ego hæc commemoro? Eli ſacerdos, etiamſi uita eius nullum in crimen eſſet unquam uocata, tamen quòd filios ſuos non aſperius obiurgaſſet, tantum ſtomachum mouit patientiæ diuinæ, ut contigerit, cùm Allophili bellum in Hebræos mouerent, ut & illi ipſi illius filij è medio tollerentur, & uniuerſus populus profligaretur. circa arcam autem ſacri Dei Teſtamēti, ea acciderent, quæ ne audita quidem unquam antea fuerant. nam quam licitum non erat, neque Iſraëlitis, neque ipſis etiam omnibus ſacerdotibus attingere, neque etiam quiuis illud, quòd erat ipſi impo-

impositum recipiebat, eam impiæ manus hinc & hinc transferebant, & pro locis sacris in fanis idolorum reponebant, in quibus compotationes, & conuiuia celebrari erant solita. Ac sanè facilè hinc colligere licet, etiam ipsum nomen Dei risui ac ludibrio tum habitum fuisse. post hæc etiam ipsum Eli quoque miserandus finis excepit: denunciatum est ei, & posteros ipsius, & illum ipsum à sacerdotali dignitate remotum iri. quod sanè factum est, licèt suæ uitæ gratia, nunquam esset senex reus factus. nec etiam omnino ipsorum filiorum uitia silentio præteribat, sed sæpius eos commonefaciebat, ne amplius in similibus facinoribus persisterent, dicendo, Ne filij, ne, non belli rumores sunt isti, quos de uobis audio. tamen quia non eum zelum, quem par erat, contra ipsos demonstrasset, & sibiipsi, & ipsis ac populo uniuerso, tantam iram conflauit. Quòd si reprehensio ea de causa suscipitur, ut uita eius, qui deliquit, emendetur, certè uituperationem in eius ignominiam fieri, qui peccauit, censendũ est. Et quãuis multis in rebus aliquis uideatur sibi rectè agere, in paucis uerò secus faciat, nempe,
quòd

quòd aut unum quoddam mandatum neglexerit, aut ob aliquod facinus silentiũ tenuerit, aut non eum zelum, qualem diuina uoluntas postulat, ostenderit, tamen ob hoc solum meritò reus efficitur atque pœnas luit. & si ignorantia aliquid huiuscemodi perpetrauerit, nec hac ratione quidem inultus abibit. Tales igitur quàm plurimas, contra omnem inobedientiam sententias, in ueteri Testamento latas esse, reperimus, nec leniorem etiam iis, ex nouo Testamento, immo longè grauiorem iudicij seueritatem disco, unde illud, Seruus, qui uoluntatem heri sui cognoscit, nec ei satisfacit, multis flagris cædetur; at quem præterierit, fecerit autem ea, quæ pœna digna sunt, leuius sanè uapulabit. ac prorsus Christus eum, qui ex ignorantia peccat, non omnino iudicat liberum esse à pœna, sed grauiorem multò comminationem extendit in eum, qui cognoscendo uoluntatem Dei, delinquit. & rursum inquit, Cœlum & terra funditus delebuntur, dicta uerò mea non interibunt unquam. & beatus etiam Apostolus ait, Cogitationes uestras puras efficite, & omnem sublimitatem, quæ sese cõtra Dei cogni-
tionem,

tionem effert, omnemq; mentem, ut morem gerat Christo, cogite: omnē sublimitatem, inquit, & omnem mentem, non hanc aut illam: & sitis prompti ac parati ad uindicandam omnem contumaciam. Et alio in loco rursum, Si talia patrantes, digni sunt morte. & iterum, Qui in lege gloriaris, non obseruando legem, Deo ignominiam inuris. adeò nihil relinquitur, quod Deus non persequatur ac puniat. Quòd si putas hæc uerba esse, nec ita se rem habere, en tibi illum in Corintho, qui uxorem patris cùm habuisset, omni alio crimine uacans, ob hoc solùm, non tantùm ipse traditus est Satanæ in perniciem carnis, eousque, quoad uitium emendaret suū, digno nimirum fructu pœnitentiæ, sed & omnis simul Ecclesia, eò quòd non reprehendisset illud peccatum, in illa eadem crimina uenit. Quid uerò aliud mali fecit ille Ananias, cuius fit mentio in illo libro, quo res gestæ Apostolorum memoriæ proditæ sunt, quàm illud ipsum, quod nescio, num tanta ira fuerit dignum? bona sua cùm uenundedisset, pecuniam ad Apostolorum pedes detulit, nonnhil de precio detrahens, atque ob

hoc

hoc ſolum illa ipſa hora unà cum coniuge morte affectus eſt; neque dignus eſt habitus, cui facultas concederetur cognoſcendi, qua'nam ratione pœnitentiã ob delictum agere potuiſſet; neque ſpacium dolendi, neque terminum pœnitendi miſer habere potuit. Adminiſter autem talis ac tantæ ſententiæ beatus Petrus, qui aliis omnibus diſcipulis antepoſitus fuit, & qui teſtimonium maius, ac beatitudinem longè ampliorem cæteris omnibus adeptus erat, cui denique claues regni cœlorum erant concreditæ, ille, inquam, cùm audiat à Domino; Niſi te lauero, non poteris meus eſſe particeps, quid de nobis miſeris futurũ eſt? quale ſanè cor, etiamſi eſſet lapideũ, metu non perſtringerent Dei opt. max. rectè facta? & uel maximè cùm nullam ſignificationem peccati, aut alicuius contemptionis dediſſet, ſed potius honore, qui herũ decebat, uſus eſſet, ac eum cultum, & reuerentiam exhibuiſſet, quam exhibere ſeruum, & diſcipulum par erat: cùm enim ſuum, & omnium rerum dominũ, ac Deum, & regem, & conſeruatorem, &, ut uno uerbo omnia complectar, uniuerſum, ſpecie ac habitu ſerui, linteo præ

cinctum,

cinctum, pedes suos lauare uolentem cõspexisset, è uestigiò, suam quasi per confessionem quandam, indignitatem agnoscens, & eius, qui ueniebat, maiestate atque auctoritate perculsus, exclamauit, Domine tu'ne pedes meos lauare contendis? & rursum, Non lauabis equidem pedes meos in perpetuum. hanc ob rem eiuscemodi ei iactatæ sunt minæ, ut nisi promptitudine ac uelocitate obedientiæ uoluntatem suam correxisset, nõ illi medius fidius, illæ beatitudines, à Deo in eum profectæ, non dona, non promissiones, non etiam illa ipsa Dei & patris, talis ac tantæ erga unigenitum filium propensæ uoluntatis declaratio suffecisset, ad præsentem illam inobedientiam expiandam. Sed si hæc omnia dicendo persequi, quæ reperio in ueteri ac nouo Testamento, uelim, dies me, non exempla deficerent. Verùm tamen illud solum ad tractationem præsentem in medium proferre pernecessarium fuerit, quod in magno illo ac tremendo die iudicij ad eos dicetur, qui à sinistris Domini nostri IESV Christi statuentur; Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis ipsius. non

ideò quidem quòd alicui manus attuliſſetis, aut ſtuprum feciſſetis, aut uanitatem orationis adhibuiſſetis, aut iniuriam aliquam intuliſſetis; aut aliquid aliud ex iis, quæ uetita ſunt, leuiſsimum licèt illud eſſet, commiſiſſetis, ſed quòd bona opera neglexiſtis. Eſurij enim, inquit, nec dediſtis mihi ad edendum: ſitij, nec mihi dediſtis potum: morbo laborabam, ac in carcerem eram conditus, nec uiſitaſtis me. Cuius animum intemperantia atque libido affœminatum ac fractum non reddidit, is facilè omne peccatum effûgit; quòd ſi plurima declinat, ab uno autem ſolùm tenetur, talis non eſt temperans; quemadmodum neque ille eſt ſanus, qui una aliqua corporis affectione affligitur; neque ille liber, qui unius alicuius, quiſquis ılle tandem ſit, imperio paret. Illis quidem, qui ea peccata patrant, quæ corrigi facilè poſſunt, Deus minitatur, ſe eorũ prauitates uirga correcturum, & ſcelera flagellis: at illis, qui iam ad ſanitatem reduci nequeunt, dicit, Quid amplius cædimini? omnia iam genera plagarum accepiſtis, omnia flagella, quæ correctionem adhibent, pro nihilo duxiſtis, ruina ac interitus uos deinceps

manent. Mala, quæ casu ac fortuitò euenire solent, partim ob peccata accidunt, partim ut corrigantur mores eorum, qui tentantur, partim ut eos conterant atque perdant, sicuti accidit Pharaoni: quorũ salus in perditis ac desperatis rebus habetur: his enim non ampliùs plagæ, nec uerbera, sed euersio denunciatur. Quid enim amplius cædat eos, quorum iam & corpora & animæ flagris concisa sunt, nec tamen emendari, & ad frugem reuocari possunt? Fit etiam sæpenumero morbus utilis, nimirum, quandò erudit ac instituit delinquentem: & sanitas interdum nocumento esse solet, nempe, cùm uiaticum existit ad peccatum ei, qui ipsa utitur. sic etiam & pecunia ministrā se quibusdam ad libidinem & profusionem præbuit: contrà, paupertas plurimos, qui ad malum propensi erant, ad modestiam reuocauit. neque igitur fugias, ea, quæ non oportet, neque confugias ad quem non conuenit: sed unum tantùm fac utì uites, scilicet, peccatum, & unum tibi sit perfugium, nimirũ Deus, ad quem te, uelutì ad arcem quandam, & præsidium ex omnibus malis tuis recipito. Multi equidem priorum peccato-
rum

rum in obliuionem ueniunt, negligentes ipsa, ac flocci facientes, tanquàm nullas pœnas sint ob ea daturi. at ille, qui iudicium Dei sibi ob oculos omni tempore proponit, quique persuasum habet, omnes nos ad tribunal Christi constituros, ut unusquisque mercedem eorum referat, quæ in uita gessit, siue boni aliquid, siue mali perpetrauit, hic inquam semper anxius est, & dolori animæ suæ medicinam adhibere studens, seipsum reum facit, peccata sua agnoscendo, eaq; Deo subinde confitendo, iuxta illud, Dolor meus in conspectu meo est semper. Plurimi uerò etiamsi bellum indixerint prauis actionibus; tamen quia eorum memoriam retinent, sæpenumero peccatum iam sopitum ac quietum, ut repuerascat atque reuiuiscat, efficiunt. Nam uitium consopitum, est morbus in animo saniei plenus. Peccatorum desertio ac neglectus fit secundum circunscriptionem. nã quibus consulitur, iis dicitur; Nequaquam te relinquam, nec te in discrimine deseram. at quos Deus prorsus negligit, hos desertos, permittit desideria carnis suæ facere, cogitationesque omnes explere, utpote, quibus institutio ac disci-

plina nihil emolumenti amplius ſit allatura. Etenim peccatum longè grauius eſt, quàm ſit uulnus, aut cicatrix, aut plaga intumeſcens ac inflãmata. non licet malagma imponere peccato, ſicuti plagæ: neque oleum, ut uulneribus, neque hæc illi uſui aut adiumento ullo eſſe poſſunt. Maior enim eſt, inquit, uis morbi, quàm ut iis rebus remoueri poſsit. Et quanuis non uniuerſa Iudæorum gẽs peccatum admiſiſſet, nec omnis populus iniquus extitiſſet; tamen ob hoc ſæpius pœna in omnes redundauit, omneq; cor triſtitia conficiebatur, cum uideret uniuerſum populum ob unius peccatum in ſeruitutem abduci. Quemadmodum autem ſectionis aut cauterij, non medicus cauſa eſt, ſed morbus; ſic etiam & urbium euerſio, ex intemperantia delinquentium initium ſumens, Deum omni culpa liberat. accidunt enim ſæpe, ac in omnem mundũ redundant, propter paucos quoſdam mala, & ſceleris unius uniuerſus populus particeps eſt factus. Solus Achar rei ſacræ furtum fecit, tota tamen acies flagris cæſa eſt. Zambri cum Madianitis rem habuit, Iſraël tamen pœnas pependit. Et ſicuti peſtis, quæ

ubi

ubi unum hominem, aut pecus inuaserit, etiam in omnes appropinquantes per successionem quandam dispergi solet, ita etiam hi, qui scelera patrant, proprium malum ad omnes deducere contendunt, ac summopere desiderant, quamplurimos sibi similes fieri, quò cum malis conuersando, opprobria effugere possint: & dum alius alteri morbum impertitur, omnes simul laborant atque simul etiam concidunt. Neque enim fieri potest, ut ignis, si materiem ad comburendum aptam attigerit, sistatur ac cohibeatur, ne totam peruadat penetretque, & uel maximè si uentum secundum nactus fuerit, qui flãmam hinc & hinc transuehat: eodem modo neque peccatum, quod unum attigit, facilè est sistere, ac continere, ne ad omnes appropinquantes progrediatur; præsertim si uenti maliciæ illud incitent inflammentque. Nam actiones corporis tempore, occasione, labore, adiutore, & aliis denique rebus indigent; at animi commotiones sine temporis mora fiunt, sine lassitudine perficiuntur, & sine negotio consistunt: omnia tempus aptum, omnia idoneum habent. Ac sanè aliquando quispiam ex hominibus illis austeris,

& ob grauitatem quādam arrogantibus, temperantia se præditum esse fingens, ac medium locũ sæpenumerò inter illos tenens, qui ipsum uirtutis ergò beatũ prædicant, mente ac cogitatione peccatum in se concipit. per obscurum enim cordis motum, imaginatione ea cernit, quorũ desiderio tenetur; conuersationem denique quādam minimè decoram expressit, atque in occulto cordis domicilio cuidentem in seipso uoluptatem fingens, manifestè peccatum intra se patrat. plurima siquidem peccata, eo appetitu, qui suscipitur de industria, perficiuntur: proinde corporis actiones à multis præciduntur. qui uerò sua sponte, & uoluntate uitiis se contaminant, ij sola mentis agitatione peccatum perficiũt. utì enim umbræ corpus, sic etiam animam peccata consequi solent; efficaces nimirum actiones effingendo. Perfectũ itaq; ac omnibus numeris absolutum uitiũ est, cùm quis mēte & cogitatione & opere peccat; mediũ uerò cum in ea appetitione, quæ cogitatione suscipitur, sistitur peccatum. quare non omni ex parte pœnæ expers est ille, qui cogitatione delinquit, sed quatenus abest à malo, eatenus etiam ipsi de molestiis demetur.

metur. Illum quidem, qui receptus cum sit in collegium fratrum, deinde professionem aspernatur, sic oportet statuere, se in Deum deliquisse, coram quo, & per quem receperat, se pacta professionis seruaturum. Si uerò in Deum aliquis peccauerit; quis, quæso, pro eo preces fundet? Qui enim se Deo totum dicat, deinde aliud genus uitæ ingreditur, sacrilegus efficitur, dum seipsum à diuino cultu abducit, & donum Deo iam dicatũ aufert: cui generi hominum æquum est ne ullus unquam aditus ad fratres pateat, etiamsi solius tecti gratia accesserint. nam lex Apostolica apertè nos iubet, omnem inordinatum uitare, nec cum eo coniungi, ut pudore coram omnibus suffundatur. Sic & rosa à principio sine spinis prodierat, sed pòst ad pulchritudinem floris uepres accessêre, ut haberemus oblectationem summo cum dolore coniunctã, memores peccati, ob quod spinas & tribulos nobis terra producere iussa est. uerùm prauitas perturbationum, quæ ex ignorantia Dei fit, reprobam nobis affert huius cognitionem. Magnus ille athleta Iob cùm uarias atque diuersas tentationes sustinuisset, non erat nescius, unde hæ ma-

narent. proinde dicebat, Sagittæ Domini corpori meo infixæ sunt; quarum uirus penitus exhaurit sanguinem meum. Dauid autem cum ex anima laboraret, ipse seipsum plectebat, sese omni genere suppliciorum, per modum cuiusdam confessionis afficiendo. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, inquit, & firmasti super me manum tuam, ideò non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ, non est pax osibus meis, à facie peccatorum meorum. Ac mihi quidem uidentur illæ sagittæ, de quibus hîc sermo est, spirituales esse, uel potius ipsa uerba Dei, quæ animam ipsius pungunt, atque uulneribus conficiunt, quæque ipsam conscientiam excruciant, cùm ille tantus uir ad tam turpe facinus descẽdisset. cum enim non esset bene munitus, non restitit ignitis telis inimici, sed meritò clauo concupiscentiæ uulnus in anima accepit. Quẽadmodum autem diaboli sagittas, quæ ulcera & plagas, corpori Iob iniecerant, quoniam Deo permittente ac uolente id effecére, sagittas Domini nuncupauit, inquiens, Sagittæ Domini corpori meo infixæ sunt, quarum uirus sanguinem meum consumit. sic etiam &

Dauidem uerisimile est; hoc loco sagittas Domini appellasse, cùm eum aduersarius, Deo opt. max. permittente, affligeret, ne in posterum illud diceret, Nõ commouebor in æternum: Nam cùm aliquando, benignitate Dei potens ac rerum omnium affluens effectus, ità se extulisset, ut non dubitaret gloriari ac dicere, Ego dixi, cùm mihi res essent secundæ, non commouebor in æternum; ea de causa meritò sanè traditus est tentatori, qui animam illius attingens, longè maius illi damnum, quàm ipsi Iob dedit. Ego autem tres has differentias nostræ affectionis esse perspicio, quæ nos cogunt, ut Christi dicto audientes simus; seruitutem, inquam, mercedem, & adoptionem. Aut enim metu pœnæ uitia declinamus, & tum similitudinem speciẽq; gerimus seruorum: aut lucrum, quod ex mercede proficiscitur, captantes, compendij nostri causa, ea, quæ sancita sunt, seruamus; in qua parte mercenariis similes efficimur: aut ob ipsum amorem, quo sumus in eum, qui nobis legem sciuit, gaudio exultantes, quòd digni iudicati sumus, qui tam illustri, & bono Deo seruitutem seruiremus; qua ex ratione filiis

ritè comparamur. Neque igitur ille, qui timore perculsus mandata persequitur, nec qui semper desidiæ, ac inertiæ pœnā timet, nonnulla ex his, quæ statuta sunt, faciet, nonnulla uerò negliget; sed uindictam cuiusuis contumaciæ gratia æquè formidandam iudicabit. Atq; sanè hanc ob causam beatus erit, utpote qui nihil eorum, quæ eum facere par erat, despicatui duxerit. Beatus enim, inquit, uir qui timet Dominum. quid ita? nimirum quia in præceptis eius etiam atque etiam permanere studet. Verùm neque operarius quidquàm ex iis, quæ sibi in mandatis data sunt, negliget. quomodo enim mercedem accipiet laboris sui, cùm pactis non steterit? & si aliquid eorum, quæ necessaria sunt, præterierit, inutile reddit opus patroni. Quis uerò est ille, qui, damno adhuc existente, mercedem persoluet ei, qui sibi damnum dedit? Tertio in numero posueramus eam seruitutē, quæ ex charitate manat. Quis igitur filius, qui hoc unum studet propositumque habet, ut complaceat patri, ac dum rebus in maioribus ipsum gaudio cumulare studeat, ob res paruas ipsi mœstitiam inferre uolet? Qui igitur magnam

gnam partem præceptorum non tenent, in quo'nam numero haberi uolunt, cùm Deo neque ut patri præstò sint, neque pareant utì ei, qui grandia pollicetur; nec tanquàm domino seruiant? quomodo uerò nobis, cùm pluris faciamus uitam uoluptuariam, quàm eam, quæ fit ex præscripto, uitæ illam beatitudinem, & consortium sanctorum, ac lætitiã, qua unà cum angelis in conspectu Christi exultabimus, proponere atque polliceri possumus? Eiuscemodi cogitationes non sunt profectò sanæ mentis. Quomodo una cum Iob ero, qui ne minimam quidem afflictionem grato animo toleraui? Quomodo cum Dauide, qui patienter inimicum non pertuli? Quomodo cum Daniele, qui Deo perpetua continentia, & oratione laboris plena non supplicaui? Quomodo cum angelis, cùm uestigia eorum non sim secutus? Quis est ex his, qui præmia certaminũ proponunt, adeò nullius iudicij, ut eum, qui ne certauit quidem, æquali corona dignum iudicet, cum eo, qui palmam maxima cum laude tulit? Quis Imperator eos, qui in prælio ne comparuerunt quidem, ex æquo cum eis ad spolia uocabit, qui hostes fuderũt?
Bonus

Bonus Deus inquies? at & iustus. iusti autem est, unicuique pro eo, ac meritus est, tribuere. mandatum enim est literis, Beneficentia ac benignitate complectere eos domine, qui probitatem colunt; eos uerò, qui declinant in obligationes, abducet dominus unà cum operantibus iniquitatem. Misericors est, fateor; uerùm etiam & iustus. cordi siquidem illi est misericordia; sed tamẽ ne iustitiam negligit. Scis'ne quibus misericordia tribuitur? Beati, inquit, misericordes, quoniam & ipsis misericordia impartietur. Non uides quàm magno cum iudicio utatur misericordia? neque sine delectu eam alicui tribuens, neque sine commiseratione iudicans. misericors enim Dominus simul & iustus. Ne igitur eum una saltim ex parte cognoscamus, ne'ue ipsius humanitas, occasionem nobis desidiæ pariat. nam tonitrua & fulmina ideò iaciuntur, ne contemptui habeatur bonitas diuina. Ille, qui solem exoriri facit, etiam delictum punit: qui ignẽ dat, etiam imbrem immittit: illa sunt signa bonitatis, hæc rigoris. Ob ista igitur eũ in oculis feramus, ne & nobis illud dicatur; num nihili pendis illius summam

boni-

bonitatem, & patientiam, nescius quòd bonitas diuina te ad pœnitentiam uocet? tu uerò duro, ac pœnitere nescio corde tuo, cumulas tibiipsi iram in die iræ. At dices, Quid mihi prosunt illa recta facta, si ad gehennam condemnabor, fratrem meum stultum nominando? Quam mihi utilitatẽ affert illud, quòd multis à rebus liber ero, si una res me in seruitutem redigit? Qui enim peccatum patrat, inquit, seruus est peccati: quem fructum feret uacuitas doloris ei, cuius corpus uno aliquo morbo affligitur? Qui enim uoluntatem Dei facit, sed nõ ita ut eius uoluntas fert, nec ex amore, quo in Deum est, hoc facit; huius studiũ & operam Deus inutilem ducit, nihilique facit. hinc illud, Amen dico uobis, quòd mercedem suam accipient. Proinde si tui primi ortus memor non es, ex eo precio, quod pro te pepensum est, aliquam dignitatis tuæ capito notionem. Respice, amabò, ad precium, quo redemptus es, & tuam agnoscito dignitatem. Præcioso Christi sanguine emptus es, ne fias igitur seruus peccati. Cognosce, quæso, tuam dignitatem, ne similis efficiaris brutis animantibus. Quo

modo enim seruis uestris imperabitis, cùm ipsi libidinibus nociuis atque belluinis, uelutì mancipia quædam seruiatis? quomodo filios uestros corripietis, cùm ipsi uitam inordinatam atque admonitionem non ferentem, degatis? Perinde enim ac ego necessitate adstringor, & miserum me, si Euangelium non prædicauero, & si dies noctesque non annunciauero iustificationes Dei, iuxta Apostolum; ita & uos idem periculum manet, si desides eritis, aut si remissè, & negligenter ea, quæ tradita nobis sunt, obseruaueritis: & nisi ea omnia factis ipsis præstiteritis. Sermo enim, quem retuli, inquit Dominus, ille iudicabit mundum in die illo extremo. Semper quidem desiderio honesti flagrans, & semper de spe eius potiũdi decidens, nullam aliam causam habeo de rebus futuris cogitandi, quàm mihi certò persuadere, me pœnas ob peccata ante perpetrata persoluturũ: Quare sicut nos non præterit, quòd nobis elogia sacræ scripturæ, ob oculos proponentur: ita etiam modestè ac castè adhæreamus dictis Christi, atque summo studio contendamus, sacra dogmata factis ipsis exprimere: quoniam ne-

ſcij ſumus, quo die, aut qua nocte Dominus noſter ueniet. Cui honos, & potentia in perpetuum tribuatur. Amen.

DE POENITENTIA
ORATIO IIII.

Vplici timore, tui cauſa afficior; aut enim mores quidam affectus expertes antegreſsi, in me crimen inhumanitatis coniiciũt; aut rurſum condolere, & ad affectus emolliri uolentem, malè afficiunt. quapropter cùm mihi hæc epiſtola exaranda eſſet, manum quidem torpentem argumentis roboraui; at faciem, quæ eo mœrore laborabat atque affligebatur, quem propter te ſuſceperat, mutare non poteram. tanto enim pudore afficiebar, ut etiam ipſum os complicare non eſſem potis, dum labia mea identidem ad fletum conuerterentur. Hei mihi quid dicam? aut cui cogitationi, in triuio præpeditus, me dedam? Cum enim ad memoriam reuoco, priorem tuam uanam ac ſtultam conuerſationem exhorreſco:

refco: nempe, cùm diuitiis & gloria uana circunflueres, cùm & te adulatorum magnus numerus sequeretur, atque deliciarum uoluptas temporalis tibi affatim suppeteret, quam manifesto ex periculo, & iniustis censibus tibi paraueras: & illo quidem tempore, partim regij timores suspicionem tibi de salute mouebant; partim uerò publici tumultus lares tuos conquassabant. deinde cùm tēpus illud mecum reputo, quando ingens aceruus malorum mentem tuam ad eum conuertebat, qui tibi auxilium ferret, quando nimirum meditabundus seruatorem quærebas, qui timorem tuum in utilitatem conuerteret, & liberaret te, ac protegeret; quem tu, cùm securus ac omni periculo uacuus esses, ludibrio habueras. quando in eo totus eras, ut mutares mores tuos, stercoribus comparando periculosissimam opulentiam, & quando domestico obsequio ac uxoris consuetudine prorsus abnegata, totus sublimis uelutì peregrinus, & erro quidam agros & urbes peragrando, ad Hierosolyma decurrebas; ubi & ipse tecum cùm essem, beatum te prædicabam ob athleticos labores. quando septimo quoque die inedia

te con-

te conficiens cum domino philoſophabaris; ſimul etiam & hominum congreſſus pro ratione mutationis fugiendo, quieti uel maximè ſtudens, tumultus ciuiles uitabas. Sacco autem aſpero corpus tuum compũgens, & cingulo duro lumbos adſtringens, toleranter oſſa tua conterebas; latera uerò fame caua reddens, uſque ad ſpinæ partes ſublaxa feciſti. Et faſciæ quidem mollis uſum prorſus abnegaſti. abdomen uerò intus cucurbitæ inſtar ſubtrahens, renalibus locis illud agglutinari cogebas. uniuerſam autem carnis pinguedinem euacuans, canales ac meatus ſub uentre ſitos, ſtrenuè exſiccaſti. uentre autem per inediam contracto, partes coſtales quaſi quandã tecti eminẽtiam, umbilici partibus adumbraſti, ac toto organo contracto, totis noctibus Deo confitendo lachrymarum riuis barbæ pilos madefaciebas. Sed quid opus eſt omnia hæc numerando perſequi? repete memoria quàm multis ſanctis oſculum dederis, quàm multa ſacra corpora amplexus ſis, præterea, quot pij homines manus tuas ueluti immaculatas contrectauêre, quot ſerui Dei tanquàm cultum tribuentes, ad genua tua ſeſe & proiecerunt, & comple-

xi ſunt. At horum omnium quis finis? Rumor, qui ſparſus eſt de adulterio tuo, ſagitta uelocius peruolans, aures noſtras ſauciat, acutoque ſtimulo uiſcera noſtra perpungit. quæ, obſecro, tam artificioſa præſtigiatoris uerſutia, ad tam nefandũ facinus te perduxit? hei mihi quàm te perplexa diaboli retia conſtrictum, & ad uirtutis actiones exercendas immobilem reddidere? ubi'nam, quæſo, eſt illa prædicatio noſtra de tuis laboribus? at fortaſſis dicet aliquis, rumori non eſt fides habenda? uerùm quomodo? non'ne ex manifeſtis argumentis iis rebus fidem adhibuimus? ſiquidem confugientes ad Deũ animas, horrendis iuramentis aſtrinxeris, cum meritò illud, quod eſt ſupra negationem nõ, diabolo ſit attributum: itaq; ſimul etiam periurij pernicioſi ſponſor fuiſti; corrupta exercitationis forma, & Apoſtolos, & ipſum Dominum turpitudine fœdaſti; dedecore affeciſti caſtitatis gloriationem; uituperaſti temperantiæ profeſsionem; facti ſumus captiuorum tragœdia, à Iudæis, & Græcis in cœna res noſtræ repreſentãtur; diſcidiſti ſtudia monachorum; ſincerioribus tantùm timorem incuſſiſti, ut adhuc ſuſpiciant

ciant diaboli potentiam. Eos, qui nullarum erãt partium, ad proteruitatis æmulationem transtulisti, dissoluisti, quãtum in te fuit, Christi gloriationem, qui dixit; Confidite, ego uici mundũ, ac eius principem. miscuisti patriæ craterem infamiæ, reuera illud prouerbium in actũ protulisti, Instar cerui sagitta ictus sum in epar. Sed quid tum postea, non'ne cecidit fortitudinis turris? non'ne in uituperationem uenerunt conuersionis medicamenta? non'ne interclusus est aditus ad ciuitatem refugij? ne, quæso, in profundo demersus, in malis persistas, ne tibi ipsi manus afferas. nouit Dominus erigere labentes ac in pristinum statum uindicare. ne procul fugias, sed ad nos te recipito; suscipe rursum iuueniles labores, secundariis rectè factis uoluptatem ridiculam ac nihili dissoluẽs. referto animum ad illius summi diei finem, qui tam proximè ad uitam nostram accessit. uideto quomodo Iudæorum & Græcorum filij ad pietatem, ac diuinum cultum cõpellantur, & ita non omnino abnegabis mundi Seruatorem, ne horrendissimam illam sẽtẽtiam excipias; Non noui uos, qui'nam sitis. Vnius uiri Ioannis prædi-

catio erat, omnes tamen ad agendam pœnitentiam pertraxit; tu uerò & per prophetas doceris, qui iubent nos lauari, ac mundos eſſe: & pſalmis admoneris, in quibus ſcriptum eſt, Accedite ad ipſum, & illuminabimini: & ab Apoſtolis illud prædicari audis, Pœnitentiam agite, & ſacra lotione abluatur unuſquiſque ueſtrûm, in nomine Domini noſtri Iesv Chriſti, in remiſsionem peccatorum, & accipietis Spiritum ſanctum, qui uobis eſt promiſſus: & ab ipſo Domino recipieris dicente; Venite ad me omnes, qui defeſsi eſtis, ac onere preſsi, & ego reficiam uos. cunctaris tamen, deliberas, atque moram trahis? à puero catecheſi imbutus, nondum ueritati acquieſcis? ſemper diſcendo, nondum ad cognitionem perueniſti? omni tempore uitæ tuæ periculum facis, ad ſenectutem uſque indagas, quando fies, obſecro, Chriſtianus? quando te agnoſcemus ut noſtrum? Superiore anno, præſens tempus expectabas, nunc rurſum futurum præſtolaris; uide amabò ne tibi longiorẽ uitam promittas: neſcis enim quid ſequens dies pariet. noli tibi ea promittere, quæ in tua manu non ſunt. ad uitam te uocamus, ò homo,

homo, cur igitur fugis uocationẽ? ad bonorum participationẽ te accerſimus, cur negligis donum? regnum cœlorum patet, qui accerſit mendax non eſt, uia etiam facilis & expedita, non tempore, non ſumptu, non labore opus eſt. quid cunctaris? quid tergiuerſaris? quid iugum times, ueluti iuuencula quædam, quæ iugum nondum experta ſit? non atterit, crede mihi, ceruicem iugum illius, ſed gloria afficit. non enim collo alligatur, lignum à iugo propendens, ſpontaneum eum, qui trahat, requirit. Vides in crimẽ uocari Ephraim, quòd perinde, ac iuuenca quædam æſtro percita, ſine ordine oberrans, legis iugum detrectaſſet. ſubiice indomitam ceruicem tuam, ſis iumentum Chriſti, ne dimiſſo iugo, uitamq́ue liberam degens, feris diripiendus exponaris. ſi aurum in pauperes erogarem, non ſanè diceres mihi, cras ueniam, & cras dabis, ſed iamiam expoſceres, largitionemq́ue urgeres, atque iniquo animo ferres procraſtinationem. cum uerò nõ materiæ illuſtrem colorem, uerùm animæ puritatem, magnorum ille donorum largitor tibi offerat, excuſationes prætendis, cauſasq́ue enumeras. ſi

feruus hominis effes, & propofita effet feruis libertas, nonn'e ad ftatum diem accurreres, patronos conduceres, & iudicum auxilium implorares, omni denique conatu, ac omnibus uiribus id unum enitens, ut in libertatem uindiceris? & ad extremum etiam ipfam alapam fummam feruorum plagam pro libertate perferres. Cùm autem te, qui es mancipiũ non hominum, fed peccati, præco ad libertatem uocat, quo te in libertatem affer at, & ciuem æqualem angelis faciat, filiumque te Dei per gratiam adoptatum atque hæredem bonorum Chrifti declaret, nondum tamen tempus effe dicis, ut ea, quæ dantur, fufcipias. ò praua impedimenta, ò turpem & prophanam occupationem, quoufque tandem uoluptates iftæ tuæ, quoufque deliciæ durabũt? multum iam tempus uiximus mundo, uiuamus reliquum nobis etiam ipfis. Quid quæfo, cum anima conferri, quid regno cœlorum comparari poteft? quis magis fidelis confiliarius tibi, Deo? quis prudentior, fapiente? quis utilior, bono? quis creatore, coniunctior? neque è re Euæ fuit, quòd confilio ferpentis parêre maluerit, quàm diuino? ò ingẽtem uer-

borum absurditatem, non est mihi, inquit, ocium, ut sanus fiam: nondum ostendito mihi lucem, nondum me in gratiam regis ponito. non'ne hæc palàm dicis? immo etiam his longè absurdiora. Tu quidem si mulctatus esses, & reipub. eo nomine aliquid deberes, æris autem alieni solutio in aliquod tempus nouis tabulis reis prorogaretur; deinde esset quispiam, qui calumnia exortem te huius concessionis ac beneficij facere uellet, ægrè sanè ferres, ac ingentem clamorem ederes, tãquàm, qui pertinente ad te cõmunis beneficij parte spoliareris. Quum autem nõ solùm remissio præteritorum, sed etiam munera futurorum prædicentur, temetipsum tali iniuria afficiens, qualemne inimicus quidem tibi attulisset, putas longè melius tibi prospectum esse, qui non suscipis remissionem, uerùm ære alieno obrutus, mortem oppetis. Quanuis multa sint tua peccata, ne tamen eam ob causam animo cadas, atque desperes. nam ubi abundauit peccatum, ibi etiam gratia superabundauit, si modò eam suscipere paratus sis. Sin uerò pauca, & uilia, nec morte digna sunt tua peccata, cur solicitus es de futuro,

qui præterita satis forti animo pertulisti? nunc quasi in trutina animam tuam stare puta, quæ hinc ab Angelis, illinc à dæmonibus distrahatur. quibus itaque te dabis? quid apud te palmam feret, uoluptas'ne carnis, an animæ sanctificatio? usus'ne præsentium, an futurorum desiderium? num Angeli te assument, aut detinebunt, qui detinent? In exercitu Imperatores, tesseram ac signum iis, qui sub eis stipendia merent, dare solent, quo & amici facilè se inuicem reuocent, & hostium, si illis in conflictu permixti fuerint, facilis ad cognoscendum discretio esse posit. nemo cognoscet, noster'ne sis an hostium, nisi abditis signis coniunctionem ostenderis, nisi signatum fuerit super te lumen uultus Domini. quomodo uendicabit te Angelus? quomodo eripiet ex hostibus, si non agnouerit signũ? quomodo uerò tu dices Dei te esse, si notas & argumenta eius rei non protuleris? thesaurus non obsignatus, expositus est furum prædæ, ouiculæ, cui nulla nota est sine periculo insidiæ tenduntur. Cedò, si quis medicus tibi reciperet, se arte quadam ac industria iuuenem te ex sene esse facturum, non'ne desiderares illam illucescere

cescere diẽ, in qua te pristino uigori restitutum conspicere posses? at nunc cùm pœnitentia promittat animæ tuæ uelut noui germinis renouationem, quam tu ueterem effecisti, & prauitate rugosam ac maculatam reddidisti, contemnis benefactorem, & promissionem non excipis, nec desideras uidere magnum illud promissionis miraculum: nimirum quomodo sine matre renasci soleat homo, quomodoque senio confectus & fraude cupiditatis deprauatus, rursum iuuenescat, ac repuerascat, ad uerumque iuuentutis florem redeat. Tot ac tantis bonis, ò miser, antiquiorem uoluptatem iudicas? intelligo enim procrastinationem tuam, etiam si uerbis eam occultes; ipsa res clamat, quanuis uerbum nullum facias. Sine me, quæso, inquis, utar carne ad perfruendas res turpes, uoluter in cæno uoluptatum, sanguine imbuam manus, diripiam aliena, circunscribam, peierabo, mentiar, & tunc pœnitentiam, ubi abstinuero à malis, agam. at si bona res est peccatum, tuêre ac tene hoc usque in finem; sin uerò ei, qui illud perpetrat, noxium est, quid rebus perniciosis adhærescis? num putas Deum non ui-

dere, quæ aguntur? num non percipit tuas cogitationes? num opem fert tuis iniquitatibus? ingenti te scelere astrinxisti (inquit ille) eo quòd existimares, me tui similem fore. Tu cùm mortalis uiri amicitiam ambis, beneficiis illum ad te, dicendo, & faciendo, quibus intellexeris hominē gaudere, allicis: at quando cum Deo coniungi, ac in numerum filiorum te recipi uis, ea, quæ inimica sunt Deo, perpetrans, & legem transcendendo ignominia ipsum afficiens, ex his, quibus ipsum, uel maximè offendis, cōiunctionem, ac consortium speras? uide ne redemptioni studendo, malorum multitudinem tibi coaceerues, ac peccatum aggreges, nec tamen ueniam impetres. Deus naso non suspenditur; ne quasi mercem aliquam gratiam æstimes, ne'ue dicas, Bona est quidem lex, sed longè iucundius peccatum. Voluptas, est ueluti quidam hamus diaboli, ad perniciē nos trahens; uoluptas, mater est peccati, peccatum autem stimulus mortis; uoluptas nutrix est æterni uermis, quæ ad tempus quidem demulcet fruentem, at postea felle amariores retributiones facit. Quid facis ò homo? cùm multùm ualeas

leas in agendo, iuuentutem tuam in peccatis traducis: ubi uerò labore fracta fuerint instrumenta, tunc ipsa ad Deum adducis, cùm iam illorum nullus sit usus, sed necessariò labant ac torpent, ob longi temporis tabem, firmitate ac robore eorum dissoluto. Temperantia in senecta, non est temperantia, sed potius incontinentiæ quædam impotentia. mortuus coronis non ornatur, nec ob mali impotentiam quisque iustus habetur. dũ uires ac robur suppetit, ratione dominare peccato; nam uirtus est, declinare à malo, & facere bonum. at uerò ocium agere à prauitate, neque laude, neque pœna dignum iudicatur; si uitio ætatis cessas à peccatis, imbecillitati hoc est acceptum ferẽdum. nos enim eos in cœlum ferimus, qui ex industria boni sunt, non qui ab aliqua necessitate, ne mala perpetrẽt, prohibentur. Quis uerò tibi uitæ finem præscripsit? quis terminum senectutis constituit? quis adeò fide dignus apud te futurorum uas ac sponsor est? non uides pueros, ac ætate florentes abripi? Nullum tempus, me hercule, præstitutum uita habet. quid expectas ut te tum febris ad pœnitentiam uocet, cum

neque

neque salutaria uerba amplius proloqui, neque quidquam auribus accipere poteris, cum in ipso capite morbus inhabitet, non manus ad cœlum amplius tollere, nõ in pedes erigi, non genu flectere, cùm precatio erit habenda, non commodè doceri, non certò confiteri, non redire in gratiam cum Deo, non renunciare inimicitiis, & fortasſis neque intelligentia, & animo comprehendere myſteria diuina poteris; ſi quidem præſentes ambigant, an acceperis beneficium, an aliquem ſenſum eorum, quæ fiunt habeas. Quòd ſi certò & apertè gratiam ſuſceperis, tunc talentum quidẽ habes, quæſtum uerò non affers. Criminator ille, ò fratres, ſapiens eſt ad mala perpetranda, uidet nos homines in diem uiuere, uidet omnem actionem noſtram iuxta id, quod inſtat, peragi: ideò hodiernũ diem per fraudem nobis abripiens, ſpem nobis craſtini relinquit. Quòd ſi quidem peccatum hodie nos committere non cogit, iuſtitiam tamen in craſtinum ut reſeruemus perſuadet: deinde ubi craſtinus dies illuxerit, rurſum accedit iniquus ille partium diuiſor, & hodiernum diem ſibi ipſi cedere expetit, craſtinum

uerò domino ut tribuamus concedit, atque hac ratione ſanè nos, præſens nimirum tempus per uoluptatem ſubtrahendo, futurum uerò ſpei noſtræ relinquendo, ne ſentientes quidem è uita expellit. Eiuſcemodi ego aliquando uidi aſtum uolucris ualdè uafræ, quæ ſeipſam uenatoribus cùm eius pulli facilè ob teneritudinem capi poſſent, quaſi prædam quandam paratam obiiciebat, & ante manus eorum aſsiduè uerſando, neque ſe capi permittebat, neque tamen prædæ ſpem uenatoribus adimebat, ſed ipſos uana ſpe uariè lactans, dum circa ipſam occupantur, pullis fugæ copiam, ac ſecuritatem præſtitit, deinde ad extremum etiã ipſa ſimul auolauit. caue, obſecro, ne etiam & tu ſimilia perpetraris, qui ſpe incertorum, ea, quæ certa ſunt, dimittis. uide ne ex anno in annum, ex menſe in menſem, ex die in diem pœnitentiam producendo, incurras aliquando in diem, quam non expectabas; nimirum, quando te deficiet uita, & conſilij inopia omni ex parte te circundabit, tribulatioque nullam conſolationem admittens exiſtet; cùm medici & domeſtici de ſalute tua iam deſperabunt, & quando

denſo

denſo ac ſicco anhelitu detentus febreq; interna uehementi laborans ingemiſces quidem ex medio corde, at qui unà tecum mœrore affligatur, reperies neminem. proferes quidem uerba mollia, ac effœminata, uerùm non erit qui aures det, ſed quidquid tũ proferes, quaſi res ſtulta, pro nihilo ducetur. Quis tum te pœnitentiæ, ex perturbatione mente captum, ac ſtupidum commonefaciet? tui mœrore conficiuntur, alieni ſpernunt atque nihili pendunt; amicus etiam ad cõmonefaciendum tardus eſt, timens ne te magis perturbet. Quòd ſi te medicus ſanitatem tibi promittendo decipiat, tu de ſanitate non deſperas, eò quòd naturà uitæ ſis cupidus. mors impendet, & qui abducunt urgent, quis te, amabò, eximet, ac ex tãtis malis eripiet? Deus'ne ille, quem contempſiſti? at hic minimè preces tuas audiet, cum & tu ipſum non exaudieris. promiſſa'ne exoluet? quaſi uerò prius datis probè uſus ſis. Nemo te inanibus uerbis circunueniat. imminebit enim tibi ſubita pernicies, & mors procellæ inſtar aderit: ueniet Angelus mœſtus & horridus, uiolenter abducens ac trahens animam tuam, peccatorum

uinculis

uinculis constrictam, ac frequenter se conuertentem ad ea, quæ hîc sunt: denique lugentem sine uoce, cum iam lamentationis instrumentum sit sublatum, ò quàm te ipsum excruciabis, ò quantum ingemisces, frustrà iam pœnitẽtiam ob mala consilia agens, quando conspexeris hilaritatem iustorum, ob splendidam donorum distributionem, & tristitiam peccatorum, qui in tenebras profundissimas coniecti sunt. quæ proferes tum in dolore cordis tui? hei mihi inquies, quòd non abiecerim hoc graue peccati onus, tum cùm se mihi facilis deponendi occasio daret, sed ingentem hunc malorum aceruum attraxerim. hei mihi, quòd maculas non deleuerim, sed peccatis insignitus sim. nunc sanè essem cum Angelis, nunc in cœlestibus bonis delicias agerem, ò perditum meum consilium, propter breuem ac menstruã peccati uoluptatem, in perpetuum omni genere cruciatus atque supplicij torquebor, propter carnis illecebras, in ignem æternum trador. Iustum iudicium Dei est, uocabar, nec parui; docebar, nec percipere uolui; testimonium afferebant mihi, ego uerò flocci pendebam. Hæc & alia huiusce-

huiuſcemodi dices,ò homo, uicem tuam deflens, ſi antequam pœnitentiam egeris, abreptus hinc fueris. tum aut gehenna tibi erit extimeſcenda, aut regnũ uendicandum. Ego quidem lachrymas profundere ſoleo, cùm te uideo facinora turpitudinis, amplæ gloriæ Dei anteponere, & ob incontinentiæ ſuauitatẽ peccato ita inhærere, ut ſumma cum difficultate ab eo diuelli poſsis. deniq; cùm uideo, quòd teipſum illis bonis, quæ promiſſa nobis ſunt, ita orbes, ut uidere minimè queas bona illius cœleſtis Hieruſalem. ne, obſecro, ſpem ſalutis abiicias. uult enim tui miſereri iudex ac ſuã miſericordiam tibi impertiri, iuxta illũ, qui dixit, Cordi eſt domino miſericordia & iudicium. ſed ita demum tui miſerebitur, ſi te reperierit poſt peccatum humilem, contritum,ualdeq; deplorantẽ praua facinora, quæ clam perpetraſti; & ſi ſine ullo pudore publicaueris ea, ita ut roges fratrem, quo unà tecum recuperandæ ſanitati ſtudeat. Quòd ſi te omnino miſerabilem factum eſſe uiderit, eximiam ſuam miſericordiam tibi tribuet; ſin uerò cor, quod nulla pœnitentia ducitur, inuenerit, & ſpiritum ſuperbum,

ac nullam

ac nullam te fidem habere futuræ uitæ, nihilque iudicium timere, tunc mulctam irrogabit. Quemadmodum enim diligens, & humanus medicus, fomentis prius ac lenimentis mollibus tumorem sedare conatur, postquàm uerò uiderit molem nihil remittere, sed acriter reniti, abiecta misericordia ac molli curatione, ferri usum assumit. nam illis Deus, quos à multis lapsibus, pro sua summa humanitate cum sustulisset ac erexisset, deinde illi post longè imbecillioribus se uincendos atque frangendos dederunt, minatur, prorsus se eis non condonaturum, inquiens, Non amplius ueniam concedam peccatis uestris. quibus uerbis significationem nobis præbet, se iam sæpius similia nobis remisisse. nam sine remissione diuina, difficile est illud genus uitæ ingredi, quod est secundum uirtutem. eum enim, qui cùm quibusdam peccatis uitam contaminasset suam, deinde uelit ad frugem redire, uult Dominus termino ueluti quodam, ea, quæ præterierunt circunscribere, ac remediū aliquod post commissa scelera adhibere, quasi opera pœnitentiæ reuiuiscentem. at illum, qui hæc frequenter promittit, &

frequenter iterum cadit, ut prorſus hominem deſperatū ab humanitate ſua excludit. non enim ille, qui dicit, Peccaui, deinde in peccato perſiſtit, confitetur, ſed qui ſecundum Pſal. & peccatum ſuum agnoſcit, & illud odio habet. Vt enim nihil prodeſt ei, qui aliquo morbo laborat, medici ſtudium ac cura, ſi ipſe rebus, quæ uitam corrumpunt, operam det; ſic nullam utilitatem afferunt peccata remiſſa ei, cui condonata ſunt, ſi in eis adhuc uolutetur. Deſine itaque proximi mala curioſè inquirere; ne des ociū cogitationibus tuis, aliena uitia inquirendi, ſed ad tuam propriam explorationem conuerte oculos tuos. multi enim ſunt, qui uident feſtucam in oculo fratris, trabem uerò in oculo proprio non conſpiciunt. noli res alienas conſiderare, nę fortè incurras in reprehenſionem alicuius, perinde ac ille Phariſæus, qui ſe ipſum iuſtum faciebat, Publicanum uerò extenuabat; uerùm nunquam ceſſes te ipſum examinare, nunquid cogitādo deliqueris, nunquid lingua mentem ac rationem præcurrente, aberraueris, nunquid perperàm admiſeris. Quemadmodum enim fieri non poteſt, ut quis ſani-

tatem recuperet, morbo non immutato, aut calidus fiat, si non penitus quieuerit à refrigeratione; nam hæc se uicissim recipere nequeunt; sic & eum, qui sanctam uitam acturus est, oportet ab omni malo prorsus abhorrere. non enim temporis quantitate, sed animi proposito pœnitentia iudicatur. Qui uerò repudium improbæ uitæ remittunt, ac diuiniori student, seque in ea exercent, caueant ne seorsum, ac soli se exerceant. nam talem uitam oportet habere testes, quòd extra omnem suspicionem prauā fuerit. Si uerò quis olim inescatus, aut diuitiarū puluerem ex iniquitate sibi cumulauit, ac mentem harum curis implicauit, aut scelus petulantiæ, quod difficile deleri possit, naturæ affixit, aut reliquis criminibus seipsum addixit; is dum adhuc est tempus, prius quàm ad perfectum interitum deueniat, grauiora onera deponat, & antequàm nauis immergatur, merces eiiciat, quas iniustè quæsiuerit. Pecuniæ rectè eiectæ, non pereunt iis, qui eas abiecerunt, sed quasi in alias naues onerarias magis tutas translatæ, hoc est, in uentres pauperum seruantur, ad portumque appellunt atque in hac uita ad-

huc permanent. Nam illæ perturbationes, quæ tempore domantur, atque uincuntur, primùm quidem tempore opus habent ad sui emendationem, deinde fortiore, ac magis perfecto uitæ instituto; si modò quis uolet ipsarũ molem ac auctoritatem opprimere, atque ea radicitus euellere, quæ iam longo à tempore in anima radices egerunt. Talis erat diligens illa Niniuitarum pœnitentia, & sapiens ac coaceruata illa tribulatio, quæ ne bruta quidem animantia supplicij expertia esse uoluit, sed ut etiam, ipsa necessitate adacta clamorem ederent, excogitauit. separatus est enim uitulus, à uacca, abductus est à materno ubere agnus, puer lactãs non fouebatur in maternis ulnis, uoces tollebantur de omnibus miserabiles, mutuò reclamantes ac resonantes. partus fame pressi, fontes lactis quærebant, matres naturali quadam affectione perculsæ, lugubri uoce fœtus reuocabant: infantes etiam fame dominante, ex ingenti eiulatu dirumpebantur. matrum uiscera naturali dolore tabescebant, senex inter illos, lachrymis se dabat, & canos uellebat ac dilaniabat suos. adolescens & in flore ætatis constitutus,

tutus, uehementer lamentabatur. pauper suspiria ducebat. diues delitiarum oblitus, afflictioni, ut quæ hominem temperatum efficeret, sese totum tradebat. rex ipse splendorem & gloriam in pudorem transmutabat. deponebat enim coronam, & puluere caput conspergebat suum, purpuraque abiecta, saccum induebat, throno alto ac sublimi dimisso, miserabiliter ad terram se abiiciebat; propriis & regiis relictis deliciis, cum populo lachrymas profundebat: tanquàm unus è multis erat, dum communem omnium dominum ira incensum esse cerneret. Hæc est seruorum sensu præditorum prudentia; talis eorum, qui se fœdis libidinibus immerserunt, pœnitentia, nempe ut omni tempore ætatis austeritas & tristitia dominatum habeat in rem sensibilem ac sensus expertem, tum in eam, quæ ex proposito ac uoluntate suscipitur, tum etiam quæ ex necessitate existit. Ob hoc cum uidisset ipsos Deus sic demissos & humiles factos, quasi eos nimis ingenti miseria afflixisset, & cladem eorum misertus est, & uindictam remisit, lætitiam deniq; præbuit, quòd uerè pœnitentiam egissent. Proprium enim hoc

est benignitatis diuinæ, nimirum non tacitè ac clam pœnas inferre, sed antè eas per comminationes prædicere, ad pœnitentiam uocando eos, qui se sceleribus contaminarunt: sic enim, & his per Ionam fecit, & Israëli peccanti non clam euersionem induxit, sed eam, seruum suum, ut pro populo uota faceret commouendo, prædixit, dicens, Missum me fac, & delebo populum hunc. Simile quiddam etiam in euangelio, ex illa similitudine, quæ est de ficu, discimus, cùm eius dominus ad agricolam dicat, Ecce tres continuos annos accedo ad ficum, quærens fructum ex ipsa, nec tamen reperio, excinde ipsam, cur enim frustrà terram occupat? Ad quod igitur tempus pœnitentiam differimus? non resipiscemus? non'ne reuocabimus nos aliquando, à cõsueta hac uita ad sinceritatem euangelij? non ante oculos proponemus nobis diem illum domini horrendum ac illustrem, in quo quidem eos, qui ad dextram Domini, per actiones appropinquãtur suas, regnum cœlorum excipiet; at eos, qui à sinistris statuentur, propter solitudinem bonorum operum, gehennæ ignis, & tenebræ perpetuæ occultabunt:

ubi

ubi erit fletus, & ſtridor dentium. Sed nos peccatum quidem celeriter perficimus, tardè uerò ac ſegniter ad pœnitentiam deſcendimus. Et cœleſtis quidem regni dicimus nos cupidos eſſe; uerùm eorum, quorum opera paratur, nullam curam habemus, nec ullum laborem pro mandato domini ſubeuntes, æquales honores ac præmia cum his, qui ad mortem uſque peccato reſtiterunt, prauitate mentis noſtræ, nobis pollicemur. Suſcipiamus tandem aliquando, ſuſcipiamus curam animarum noſtrarum, ò fratres, mœreamus ob ſtultitiā uitæ antegreſſæ, decertemus pro futuris, nec amplius in hac ſocordia perſtemus; ne præſens ſemper per negligentiam amittendo, in craſtinum uerò & conſequens initium actionis differendo, reuocati ab eo, qui repoſcit animas noſtras, nec bonis operibus præparati, à gaudio ſponſi excludamur. fruſtrà tum peſſum actam uitam lugemus, cùm nihil amplius hoc pœnitentibus proderit. hoc eſt ſæculum pœnitentiæ, illud uerò retributionis; hoc operationis, illud mercedis; hoc patientiæ, illud conſolationis. Nunc auxilium Deus fert iis, qui à uita mala recedunt, tunc

horrendum in modum humanas actiones ac cogitationes examinabit, atque ponderabit. nunc longanimitate fruimur, tunc iustum iudicium experiemur, quando ab inferis reuocabimur, alij ad supplicium æternum, alij ad uitam sempiternam, & accipiet unusquisque eam mercedem, quam meruit. Vobis uerò, qui ob scelera hominum condemnatorum luxistis, illud præcipimus, si conspexeritis pœnitentes, propter perpetratorum absurditatem, condolete eis quasi propriis membris morbo affectis; si uerò eos pertinaces esse, ac uestram pro ipsis tristitiam, nihili pendere animaduerteritis, exite è medio ipsorum, & secedite, nec immundum attingatis; ut hoc modo illi pudore suffusi, propriæ prauitatis cognitionem capiant, uos uerò æmulationis Phinees, mercedem à Seruatore nostro Iesv Christo accipiatis, cui gloria per omnia sæcula tribuatur. Amen.

DE IEIVNIO
ORATIO V.

Mperatores quidem cùm exercitum in aciem educunt, adhortatione ante conflictum utuntur; tanta enim uis est exhortationis, ut sæpe multos etiã in ipsam contemptionem mortis adducat. Magistri etiam palestræ, & hi, qui pueros instituunt, cùm suos athletas ad ea certamina, quæ in stadiis feruntur, educunt, multa in eam sententiam differunt, quòd coronarum gratia strenuè laborandum sit: & profectò ita eos persuadendo afficiunt, ut multi non dubitent sanguinem suum ob uictoriæ studium profundere. Proinde & mihi, qui Christi milites ad bellum, contra eos hostes, qui aciẽ oculorum fugiunt, instruere, & athletas pietatis ad iustitiæ coronas per abstinentiam præparare cogito, necesse est exhortatoriam orationem instituere. Nonnulli ex angelis ad eam rem ordinati sunt, ut eos per singulas ecclesias, qui inedia

corpus suum affligunt, describant. quapropter da operam, ne propter exiguam eduliorum uoluptatem, damnum tam ingens accipias, ut ab angelo in numerum eorum, qui à nimio cibo abstinent, non referaris; & teipsum apud Imperatorem, qui exercitum lustrat, desertæ aciei reum statuas. minus enim equidem is periculum adit, qui in acie abiecto scuto in fugam se coniicit, quàm ille, qui magnum scutum, ieiunium scilicet, abiicit. Diues es? ne tamen afficias contumelia ieiunium, à conuictu tuo illud arcens; ne'ue à domo tua, uelut ignominiosum, à uoluptate superatum, ableges, nè aliquando te illud, eam ob causam, apud ieiunij auctorem reum faciat, multiplicemque tibi ex condemnatione indigentiam ac egestatem inducat; nimirum aut ex corporis infirmitate, aut ex aliqua alia tristi calamitate. Pauper ne dicta dicat in ieiunium, ut pote qui iam illud multo à tempore familiare ac contubernale habet. Mulieribus autem cibo pauco uti, ita proprium, & secundum naturam est, ut spiritum ducere. Pueri etiam quasi plantæ uirides, ieiunij aqua irrigantur. Senibus familiaritas ac consuetudo, quæ illis

cum

cum ipso multo à tempore est, leuem laborem facit. labores enim, qui ex longa consuetudine exantlantur, minore molestia, qui eos subeunt, afficiunt. Viatoribus uerò succinctum & expeditum comitem se præbet ieiunium: utì enim delitiæ onus ipsos ferre cogunt, fruitiones uoluptatum ipsis circumferendo; sic illos leues & expeditos inedia efficit. Ac mundi quidem militibus, pro laborum proportione, frumenti, & cibi copia augetur; uerùm inter milites spirituales aliter se res habet: nam ei, qui minus alimenti habet, maior dignitas tribuitur. Stultum sanè est, ob animæ sanitatem lætitiis non exultare, sed mœrore potius ob ciborum mutationem confici. est prætérea hominis nullius cõsilij, magis studere uelle uoluptati uentris, quàm animæ curationi. expletio enim, apud uentrem gratiam consequitur; at inedia magnum fructum animæ affert. Noli imitari, quæso, Euæ contumaciam; noli rursum consilio serpentis uti, qui escam suauem carni suggerit; noli, cùm non ieiunas, debilitatem corporis prætendere: non enim mihi excusationes affers, sed ei, quem nihil clam esse potest. Ieiunare te non

posse

posse inquis? at explere se cibo, & corpus onere esculentorum conterere potes. atquì medici iis, qui aliquo morbo laborant, non eduliorum uarietatem, uerùm inediam ac famem præcipiunt. quomodo igitur is, qui hæc potest, illa se non posse prætendit? longè faciliùs est, medius fidius, uentri tenui uictu grauato noctem perferre, quàm redundantia ciborum aggrauatum iacêre. nisi fortaſsis dixeris, gubernatoribus facilius esse nauem oneribus grauatam seruare, quàm leuem ac nullo onere pressam. illam enim, quæ multis oneribus onusta est, modicæ undæ impetus demergit; at illa, quæ mediocri rerum pondore grauata est, facilè fluctus superat. Nec mihi profectò ea cõtentione ac tanto studio opus esse puto, ut homines ad ieiunij obseruantiam cohorter, quanto, nè hodie quispiam in ebrietatis mala incurrat. plerique enim ieiunium cùm ob consuetudinem, tum ob mutuam quandam reuerentiam amplectuntur; at ebrietatẽ extimesco, quam homines uino dediti, ueluti paternam quandam hæreditatem tuentur. Nam perinde ac hi, qui ad longas peregrinationes proficiscuntur; sic stolidi quidam

hodie

hodie ad quinque ieiuniorum dies ſeſe ui no explent. Hém quid facis ò homo? nemo, qui uxorem caſtam in matrimonium ducturus eſt, pellices ac meretrices præaſſumit, ſecumque habitare facit: nam mulier honeſta ferre non poterit, ut ſcortæ unà ſecum habitent. noli igitur & tu, cùm inedia corpus tuum macerare uis, ebrietatem prius introducere, ebrietatem inquam, quæ nihil aliud eſt, quàm publicum ſcortum, quàm mater impudentiæ, quàm Mænas quædam, ad omne genus turpitudinis prompta ac parata. Ieiunantem inter ſacra ſepta dominus ſuſcepit; at eum, qui crapulæ indulget ſuæ, tanquàm prophanum ac impurum abigit. Si cras ueneris, uinum adhuc olens idque putrefactum, quomodo, quæſo, crapulam tuam ieiunium æſtimare potero? non id cogites, quòd in præſentia non infundas merum, ſed quòd à uino non omnino ſis purus. equidem neſcio in quorum te numerum referam, in temulentorum'ne, an in eorum, qui inedia corpus macerant ſuum? præterita enim ebrietas te ad ſe trahit, præſens uerò fames ieiunium teſtimonio tribuit. contendit de te ebrietas, quaſi de mancipio

quodam,

quodam, nec te liberum facere uult. & meritò quidem; nam euidentes seruitutis notas exhibet, odorem, inquam, uini, ueluti in uase permanentem. Cuius, obsecro, præceptoris præsentia puerorum tumultum adeò bellè sedat, sicuti ieiunij conspectus ciuitatis turbas comprimit? quis unquam procus in ieiunio apparuit? quod tripudium lasciuum à ieiunio profectum est? cãtilenæ meretriciæ, me hercule, saltationesque furibundæ repentè ex urbe discedunt, à ieiunio tanquàm à iudice quodam austero fugatæ ac pulsæ. Quòd si illud omnes in rebus agendis in consilium adhiberent, nulla res profectò prohibere posset, quominus optimam pacem per omnem terrarum orbem traheremus: & neq; gentes, ita me Deus amet, contra se arma mouerent; neque exercitus manus confererent, signaque conferrent; neque loca deserta homines, qui scelere, & maleficio pascuntur alerent; neque ciuitates calumniatores; neque mare piratas; denique nec uita nostra tot ærumnis esset referta, si ieiunium uitam nostram regeret atque gubernaret. Quis est, qui non intelligit, quòd nos non solùm ciborum abstinentiam edoceret,

ret, ſed etiam auaritiæ omniſque uitij contemptum? hoc magnum illum Sampſonem ueluti nutrix quædam educauit. quãdo is inedia corpus macerabat ſuum, millenos ſternebat hoſtes, portas ciuitatum effringebat, leones denique ipſi robur manuum ipſius ferre non poterant; at cùm ſe ebrietati, amorique meretricio dedidiſſet, robur omne penitus amiſerat, oculisque captus ludibrio erat pueris. Helias ieiunando tribus annis & menſibus ſex, ne plueret, effecit. cùm enim uideret ingentem iniuriam ex ſatietate naſci, inuitum ipſis ex fame ieiunium adduxit, quo peccatum eorum, quod iam extra fines modeſtiæ proceſſerat, compeſcuit; per ieiunium inquam, ueluti per cauterij cuiuſdam uſtionem, aut ſectionem quandam; malum ne longius ſerperet, effecit. ut enim indomitum cor, hominum duræ ceruicis molliret, etiam ipſe non dubitauit, eandem cum aliis afflictionem ſubire. unde, inquit, Propter hoc uiuit dominus, non erit in terra aqua niſi per os meum. Sic etiam reſtituit uiduæ filiũ cùm ieiunio fultus, contra mortem fortiter ſe geſſiſſet. Sed, quemadmodum nulla utilitas ex illa beneficentia pro

ficiſci-

ficifcitur, quæ oftentandi cauſa fit; ita etiã nullus fructus capitur, ex eo ieiunio, quod fit omnibus coram. nam ea, quæ oftentandi gratia fiunt, non quærunt fructum in futuro ſæculo, ſed laudem hominum in hoc uenantur. Heliſæus autem qualem, obſecro, duxit uitam? quomodo à muliere Sunamitide hoſpicio acceptus eſt? quomodo ipſe uates alios accipiebat? non'ne olera ſyluestria, & modica farina, omnem hoſpitalitatem explebant? Illi uerò uiri, qui colocyntidem attigerant, uitæ periculum adiiſſent, ni precibus ipſius uenenum diſsipatum fuiſſet. atque omnino uidere licet, ieiunium omnes ſanctos ad diuinam politiam, manu ueluti quadam, adduxiſſe. Eſt quædam corporis natura, quam amianton nominant, ex eo quòd igne conſumi nequeat; quæ quidem in flammam iniecta, uidetur in prunas redigi, at cum ex igne exempta fuerit, ac ſi aqua eſſet illuſtrata, lucidior multò euadit. Talia erant illorum trium puerorum corpora, quæ ieiunio naturã amianti induerant: in magna enim fornacis flamma uidebantur ueluti aurei eſſe, ſic omnem ignis noxam ſuperabant, immo auro ipſo ualidiores apparebant. non

non enim conſumpſit ipſos ignis, ſed integros ſeruauit. ac ſanè nihil aliud ingentem illam flammam ſuſtinebat, quàm naphtha, & pix, ac ſarmenta, quæ ita eam alebant, ut ad quadraginta cubitos diffunderetur, & circumcirca omnia depaſcendo, multos etiam ex ipſis Chaldæis conſumeret. illã uehementem flammam facilè pueri inedia deleuerunt, tenuem inſtar roris aërem in tam ardenti igne ſpirantes. ignis enim ne pilos quidẽ eorum cõtingere auſus fuit, eò quòd ipſi ieiunio corpus maceraſſent ſuum. Daniel autem uir ille deſideriorũ, cùm tres hebdomadas panem non comediſſet, nec aquam bibiſſet, etiam leones ipſos, in puteum immiſſus, ieiunare docuit. nam quaſi ex lapide, aut ære, aut aliqua re ſolidiore cõflatus fuiſſet, leones ei dentes infigere non poterant; ita ieiunium corpus illius ueluti tinctura quadam ferri firmarat, ac leonibus inuictum reddiderat. Neque ſanè Moſes, uertice fumante, montem accedere, neque in caliginem ingredi auſus fuiſſet, ſi corpus ſuum prius ieiunio non armaſſet. per ieiunium etiã præcepta digito Dei opt. max. in tabellis ſcripta, ſuſcepit: & ſuperius quidem ie-

iunium legum ferendarum causa extitit, inferius uerò ingluuies idolorum cultui studebat. quadraginta dierum, proh dolor, continuam ieiunantis ac orantis serui perseuerantiã, unica ebrietas inutilem reddidit. nam quas tabulas digito Dei scriptas per ieiunium Moses acceperat, eas ebrietas contriuit: cùm indignum iudicaret uates, populo temulento leges à Deo condi. Quid, quæso, ipsum Esaum fœdum, quid seruum fratris fecit? non ne unicus esus, ob quem, miser, primogeniti prærogatiua excidit? Quadraginta dies Helias cùm animam inedia afflixisset suam, in specu, qui erat in Choreb, uidit Deum: ac sanè ita uidit, quatenus homini dominum uidere fas est. Quorum artus, cedo, ciciderunt in solitudine? non'ne eorum, qui carnes flagitabant? quibus, quàm diu satis erat mãna, & illa aqua, quæ ex petra manabat; Aegyptios fundebant, per mare iter faciebant, neque ullus eorum in castris aliqua inualetudine conflictabatur. cùm uerò in mentem illis uenisset carnium, ac uoluptatũ Aegyptiacarum desideriũ eos cepisset, terram, quæ illis promissa erat, non conspexerunt. Verùm neque sapiens

ille Daniel uisiones uidisset, si ieiunio per spicaciorem animam suam non reddidisset. ex crasso enim alimento exhalationes quædam fuliginosæ, nubis densæ instar exhalãt; quæ eas illustrationes, quibus Spiritus sanctus mẽtem illuminat nostram, incidunt. Somni etiam leues, & è quibus facilè te excitare posis, tenuem uictum consequi solent. ac sanè sua spontè tales somni dirimuntur, cùm cogitationes magnis de rebus habentur. nam qui tam graui sopore detentus est, ut, dissolutis ipsius membris, locus sit absurdis imaginationibus, hunc somnus in quotidiano mortis periculo uersari facit. Moses secundas tabulas, in quibus leges erant scriptæ, accipere cùm uellet, secundario ieiunio corpus macerauit suũ: & nisi cùm Niniuitis etiam animantia rationis expertia simul ieiunassent, profectò minas euersionis non effugissent. Magnas, me hercule, utilitates ieiunium humano generi affert. hoc enim decretum illud diuinum de excindenda Niniue reuocauit: tribus totis diebus in illa ciuitate prædicatum fuit, fore, ut funditus deleretur: uicit tamen euersionem, ad Deum immortalem conuersio. nam illæ

euersionis minæ, ubi ad Deum sese conuerterunt, conquieuêre: & quanuis Ionas animo candido, & uero, interitum ac ruinam ciuitatis prædicasset, ieiunio tamen illi minas sisterunt, medicamentoque confessionis atque supplicationis salutem sibi pepererunt. Quis, obsecro, facultates suas ieiunando imminuit? numerando percensere hodie, ea omnia, quæ intus sunt, & paulò pòst idem si feceris, cognosces profectò rerum tuarum inedia nullam diminutionem factã esse. neque enim ullum animal mortem deflebit suam, neque sententia atrox aduersus animantia ab implacabili uentre ulla feretur. quiescet præterea coquorũ gladius, mensa etiam iis, quæ sua sponte terra producit, contenta erit. Ad illud autem graue, ac uenustum problema Encratitarum, qui quærunt, cur non omnia comedam? illud respondeatur, Quoniam etiam excrementa nostra execramur. nam ex dignitate sui, olera herbarum nobis sunt loco carnis. quemadmodum enim in oleribus pestiferum à salutari secernimus: sic etiam in carnibus ab utili noxium separamus, siquidem ut cicuta est olus, ita uultur caro.

ro. ſed tamen nemo unquam ſanæ mentis carnem canis attinget, niſi ingenti aliqua neceſsitate aſtrictus: ſiquidem fieri non poteſt, ut eam comedendo legem non tranſgrediatur. Quietum aliquando redde, quæſo, coquum tuum, concede ocium menſæ ſtructori, ſiſte manum eius, qui tibi eſt à poculis, quieſcat etiā is, qui uarias placentas ac bellaria parat; conquieſcat denique aliquando domus ab infinitis tumultibus, & à fumo ac nidore, tum etiam ab iis, qui ſurſum ac deorſum curſitāt, & uentri ueluti implacabili cuidam domino miniſtrant. det uenter uacationē ori, tribuat nobis quinque dierum inducias ille, qui ſemper expetit, nec unquam ceſſat; hodie accipit, cras eius in obliuionem uenit. cùm repletus eſt, de abſtinentia diſputat: at ubi alimentum ex ipſo efflauit, dogmata ex animo effluunt ſuo. ſed iam dicendi finem faciam, ſi me prius apud regem illum, qui nobis res incurabiles imperat, excuſauero. amabò, mi Tranquille, parce nobis, cùm tantas res poſsideamus, quantæ hodie nobis, ſi comedere eas uellemus, non ſufficerent. Sufficit enim nobis, ut par eſt, ars coquorum; at gladius

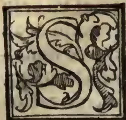
 eorum

eorum nullum habet cum sanguine commercium. Præstantissima apud nos edulia habentur, herbarum cohors, cum modico pane, & uino flaccescente, ita ut neque ob ingluuiem sensus nostri stupescāt, neque præ delitiis, munia sua negligant. Quemadmodum enim in indumentis, usum ac utilitatem eorum spectamus, sic in alimento panis, necessitatem famis explebit, & aqua sitim hominis sani restinguet: ex leguminibus uerò obsonia, robur corporis ad necessarios usus conseruare poterunt. In comedendo autem rabiosa ingluuies non est detegenda, sed omni in loco constantia ac mansuetudo; & à uoluptatibus continentia, conseruetur. Sed quid ago? cùm enim magnitudinem eorum, quæ dicta sunt, considero, me longius prouehi animaduerto: cùm autem rursus sapientiæ, quæ in operibus elucet, uarietatem contemplor, initium narrādi uix fecisse me existimo; simulq; illud etiam mihi persuadeo, non esse inutile hîc nos diutius cōmorari: qua enim in re id, quod reliquum est ad uesperum temporis, melius conteretis? non uos urgent ij, qui ad cœnam uocant, non conuiuia expectant. proinde si placet, ieiunio

nio corporis ad animorum lætitiam utamur; ſæpe corpori miniſtraſti ad uoluptatem, hodie animo indulge, ac oblecta te in domino, qui tibi id, cuius deſiderio animus tuus tenetur, concedet. quis enim fructus eſt corpus inedia affligere, ſi animum infinitis uitiis refercias? qui autem malum non patrat, at in ocio eſt, qua, obſecro, non utitur futili & uana oratione? quæ tandē aliena & abſurda non audit? ocium nāq; ſine Dei metu, improbitatis magiſter eſt his, qui rationem nullam habent temporis. Atque ex iis quidem, quæ à me commemorantur, aliquid fructus fortaſſe percipietis; ſin minus, at certè ex hoc noſtro ſermone uobis à peccando licet deſiſtere. Itaque diutius uos hîc remorari, aliud eſt nihil, niſi uos diutius à malis abducere, & ad cœleſte illud regnum, quaſi manu ducere, cuius utinam omnes participes ſimus, benignitate & gratia IESV Chriſti, cui ſoli gloria, & cultus, in ſempiterna ſæcula. Amen.

DE INSTITVTIONE & admonitione

ORATIO VI.

I poſt tot exhortationes, quibus & præterito tempore apud uos uſi ſumus, & per has ſeptem ieiunij hebdomadas euãgelium, hoc eſt illuſtre teſtimonium gratiæ diuinæ, noctes dieſque teſtatum uobis facere non deſtitimus, nihil nos profeciſſe conſtat, qua ſpe freti, obſecro, hodie apud uos uerba faciemus? cùm & agricola, ſi priora ſemina, quæ ſparſit, non prodierint, tardior eſſe ſoleat, ut rurſum iiſdem aruis alia mandet. Quare & ipſe, quod uos celatum eſſe nolim, in ſilentio permanſiſſem, ſi exemplum Hieremiæ non extimuiſſem: qui cũ ad populum dicto non audientem, uerba facere nollet, ea perpeſſus eſt, quæ ipſe recenſet, uidelicet, quòd in uiſceribus eius, ignis quidam exortus erat, quo omni ex parte diſſoluebatur, nec uim il-

lius ferre potuit. Cùm autem uirtus sermonis, natura ipsa ea sit, ut neque eas res, quæ in lucem proferri debent, obscuritate inuoluat, neque sit superflua ac uana temerè rebus circunfluens, non est satis, semel multis de rebus dixisse, ne aliquando sermonis breuitate, inutilia ea appareant, quæ magno studio conquisita sunt. mens enim omnia simul comprehendendo debilitata, idē patitur, quod & uenter solet, qui propter exuperantiā cibi, ea, quæ in ipsum transmissa sunt, concoquere nequit. Nam ea disciplina, quæ uiolenta est, diuturna esse non solet: at ea, quæ cum delectatione quadam & iucunditate percipitur, nescio quomodo firmius animis nostris inhæret. ob eam etiam causam Spiritus sanctus, delectationem, quæ ex concentu proficiscitur, ipsis doctrinis immiscuit; ut lenitate ac dulcedine soni, fructum, qui ex sermonibus manat, sensim reciperemus, idque more sapientissimorum medicorum, qui cùm iis, qui cibum fastidiunt, austeriora medicamenta bibenda præbent, melle pharmaca obliniunt. propterea etiā concinni cantus psalmorū inuenti sunt, quò pueri ætate, aut etiam moribus, canere

quidem sibi uideantur, reuera autem animos instituant ac erudiant. nam ut nec equorum domitores, statim effrenes pullos frenis constringūt (sic enim eos retrocedere ac insessores excutere discerent) sed primò nonnihil remittunt, habenasq; laxant: ubi uerò uiderint sua sponte impetum illum animi resedisse, tunc eos domant, & arte, obedientiores ut sint, efficiunt. Qui enim diligenter ex unaquaque re fructum decerpunt, iis perinde ac magnis fluminibus, multæ omni ex parte accessiones fieri consueuêre. nam modicum modico apponere, non magis in argenti, quàm in cuiusque alterius scientiæ, additione ad amplitudinem ualere existimandum est. illæ uerò res, quæ magno cum labore partæ sunt, læto animo & excipiuntur, & diligenter custodiuntur: at quæ nullo labore acquiruntur, earum possesio pro nihilo habetur. Quēadmodum igitur non ex inuidia, rerum opifex, nòbis eas uitæ commoditates, quæ sunt cæteris animantibus tributæ, esse noluit, sed indigentiam rerum necessariarum, ueluti exercitationem quādam ingenij fabricatus est; sic etiam obscuritatem in sacris literis instituit, ob
mentis

mentis nimirum utilitatem, actionem eius excitans. primùm quidem, ut his rebus animus detentus, à rebus pessimis seuocetur: deinde, quoniam ea, quæ labore parta sunt, magis amantur, tum quòd ea, quæ longo interuallo temporis acquirimus, firmius permanere soleant. At quorum facilis est possessio, eorum usus non magni æstimatur. præsentia siquidem earum rerum, quæ in promptu sunt, despicitur, nec eam ulla custodia hi, qui eas res tenent, dignam esse iudicant. Turpe uerò est noxios cibos auersari, earum autem disciplinarum, quæ animum alunt nostrum, nullam rationẽ habere, sed se quasi in torrentem quendam immergere, qui quidquid occurrit, secum trahit. Sicuti enim natura mellis non potest adeò bene ex sermone ab imperitis, ut ipso sensu gustus, percipi; ita etiam neque cœlestis sermonis utilitas, tam efficaciter disciplinis tradi potest, si noluerimus ipsi, studia ueritatis magis ac magis perpendendo, propria experiẽtia, ac usu benignitatem domini comprehendere. cùm enim dicat benignissimus Deus & conseruator noster IESVS Christus, Venite ad me omnes, qui labo-

res exantlatis, & oneribus opprimimini, & ego reficiam uos. periculosum est repellere eos, qui nostra opera ad Christũ contendunt, quique iugum illius salutare subire nolunt. Anteacta autem uita, eorum, qui accedunt, penitus cognoscenda est, ac iis quidem, qui aliquid iam antea boni gessêre, disciplinæ magis perfectæ tradendæ sunt: eos uerò, qui ex aliquo improbo genere uitæ egressi, ad magis exactam, nempe cognitionis Dei uitam descendunt, discernere oportet, quibus moribus sint, ac etiam atque etiã uidere, ne sint inconstantes, ac in commutando genere uitæ faciles. nam taliũ commutatio facilè in suspicionem uenit, quique præter hoc, quòd nihil sibiipsis utilitatis afferunt, insuper auctores sunt aliis noxæ. cùm autem omnia cura & diligentia facilè corrigantur, & timor Dei cunctas prauitates longè exuperet, nec de iis statim desperandum est, sed deducendi sunt ad ea gymnasia, quæ illis respondeant, & ex tempore, ac laboriosis certaminibus, periculum faciendum est, eorum iudicij, ut si quam constantiam in ipsis inesse inuenerimus, sine periculo ipsos recipere possimus. sin mi-
nus,

nus, cùm ſint adhuc extra monaſteria, reiicere, ita, ut nullo nocumento, eorum uitæ periculum, ſocietati fiat. Qui uerò ab illuſtri aliquo genere uitæ, exemplo domini ad humilitatem contendit, huic præcipere oportet, ut ſit ueluti aliquis è numero eorum, qui ab hominibus externis ignominia afficiuntur: & diligenter obſeruandum eſt, an eum omnino non pudeat, operã nauare Chriſto. at eos, qui, cum iugo ſeruitutis ſint obſtricti, ad collegia confugiunt, prius bene commonitos propriis dominis par eſt remittere, exemplo beati Pauli; qui ubi genuiſſet per euangelium Oneſimum, Philemoni ipſum remiſit, illi quidem perſuadens, iugum ſeruitutis, ſi quis domino ſuo omnino complacere ſtudeat, hominem regno cœlorum dignum efficere; hunc uerò admonens, ne ſolùm ei eas minas remitteret, quas iactarat, ſed ut etiam meliori eſſet in eum animo. quod ſi contigerit prauus dominus, iniqua, & illegitima in mandatis dans, & ſeruum cogens, ne præcepta Dei ueri Domini noſtri IESV Chriſti teneat, pro uiribus enitendum eſt, ne Dei nomen per ſeruum illum malè audiat, ſi quid perpetraret

traret quod Deo non probaretur. certamen autem illud perficitur & rectè se habet, aut quia seruus ille præparatur ad tolerandas eas afflictiones, quibus affligitur; eo quòd magis parêre Deo, quàm hominibus oporteat; aut quia illi, qui ipsum suscipiunt, eas tentationes, quæ ipsis propter illum inducuntur, sustineãt. illos uerò, qui matrimonio cùm sint deuincti, ad hoc genus uitæ se recipiunt, percunctari oportet, an mutuo consensu id faciant, iuxta Apostoli præscriptum, & sic multis testibus præsentibus, recipiendus est ille, qui se confert. quòd si altera pars dissenserit, & contrà iuerit, minoris ducens reconciliationem cum Deo, tum in mentem ueniat Pauli, qui ait, In pace uocauit nos Deus. Qui igitur rebus propriis, eo animo ut Christũ sequeretur, uale dixit, is eas res, quæ ad se pertinent, ne despiciat ac pro nihilo putet; sed elaboret, ut ea, omnibus diligentissimè collectis, quæ iã Deo quasi consecrata sunt, omni cum reuerentia administret: uel ipse, si potest, & scit, uel per eos, qui sunt electi, non sine multa inquisitione. scire enim debet periculosum esse, eas res, aut suis relinquere,

aut

aut earum procurationem cuiuis homini committere. nam si is, qui regiarũ possessionum curam sibi concreditam habet, quanuis nihil ex partis iam rebus semoueat, sed negligẽtia quadam ea, quæ acquiri potuerant, non acquirat, crimine non uacat: quàm, quæso, eum condemnationem expectare par est, qui negligenter ac remissè, eas res, quæ domino dicatæ sunt, administrat? Nam mundo repudium remittere, non est res corporis negligere, sed animam à pestifero consensu cum corpore abducere, & esse extorrem, sine domo, sine re familiari, sine amicis, inopem, uitæ non studiosum, à negotiis abhorrentem, ab omnibus cõmerciis alienum, humanarum doctrinarum rudem, paratum denique eas formas in corde suscipere, quæ ex diuina doctrina imprimuntur. Præparatio autem cordis nihil aliud est, quàm obliuione perpetua delere eas doctrinas, quæ ex praua consuetudine ipsum præoccuparant. Primùm igitur omnium danda est opera illi uiro, cui Deus cordi est, ne ignoret, quomodo sermone uti debeat; sed & sine contentione interroget, & sine ambitione respondeat, ne'ue eum interpellet,

pellet, qui cum sermonem confert, & uel maximè si quid præclari in medium proferat: neque studeat ad ostentationem loqui, uerùm certum modum tum dicendi, tum audiendi sibi definiat. Discendum est autem absque ullo pudore, & docendum sine inuidia. & si quid ab altero hauserimus, idipsum non est celandum, sicuti improbæ mulieres solent, dum spurios partus supponunt, sed grato animo auctor dicti prædicandus atque aperiendus est. Vocis uerò tonus medius est seruandus; ut neque lenitate sua auditum diffugiat, neq; intensionis magnitudine sit molestus. id uerò, quod eloquendum est, prius secum reputet, atque ita demum sermonem proferat. Cæterùm in congressionibus facilem, in colloquiis uerò dulcem se præbeat; ne urbanitate suauitatem captet, sed cohortatio suauitate, ac benignitate condiatur, repulsa omni in loco asperitate. nã si te prius ipse humanum exhibueris, facilè te ferre poterit is, qui curatione opus habet. Vtilis omnino est nobis illius castigationis norma, qua usus est uates, qui Dauidem uitiis se inquinantem, non ipse condemnauit, sed personam aliam inducens,

ducēs, ipſum ſuiipſius peccati iudicē conſtituit, quò ipſe, ſententia contra ſe lata, non amplius haberet anſam increpanti ſe iraſcendi. nam ut aquæductus oſtendit proprium fontem; ita ſermonis natura cor, quod illum edit, declarat. & quemadmodum in præceptionibus medicorū, quæ ſcitè, & cū ratione fiunt, utilitas, quæ ex ipſis manat, uel maximè poſt factam experientiam inclareſcit; ſic etiam & in ſpiritualibus exhortationibus, ubi exitum acceperint, qui denotet præcepta, tum demum prudentia, & fructus ipſorum, quæ ad emendationem uitæ ſpectant, ac perfectio ipſa demonſtratur. Nam qui labentem erigere uult, debet omnino longè altior eſſe illo, qui cecidit; at qui ex equo prolapſus eſt, opus habet altero, qui eum extollat. non'ne qui ſe cæcis magiſtris, duces ut ſibi ſint, committunt, ſeipſos uſu lucis orbant? Nam qui fratrem ſuum delinquentem cum indignatione & ira reprehendit, is non liberat eum à peccato, uerùm ſeipſum peccatis obſtringit. Summa profectò cum manſuetudine erudiendi ſunt ij, qui aduerſantur; neque debemus ob ea, propter quæ ipſi ſpreti fuimus, in

alios uehementes esse, neque eorum causa, ob quæ alium contemni uidemus, benignitatem delinquenti non ostendere; immo, etiam tunc magis ipsum complectemur: sic enim & proprij amoris suspicionem effugiemus, & demonstrabimus, odio nos non habere delinquentem, sed peccatum ipsius auersari: siquidem alterius causa, & cogitare, & laborare, encomium est animi amantis Christum, & fratrem. Omni igitur ratione oportet eum, qui laborat, sanare; & opera danda est, ut id membrum, quod suo loco est motum, in proprium locum restituatur. Quòd si in aliquo peccato permanserit, quasi alienum relinquendum est. nam scriptum est, Omnis planta, quam non plantauit pater cœlestis, radicitus euelletur. Si enim difficulter reuocantur à suis propriis ac consuetis moribus, & si uoluptati corporis magis seruire student, quàm domino, nec eam uitam, quæ est è religione recipiunt, nihil nobis rei cum eis esse debet: nos enim inter populum inobedientem, & contradicentem, illud audire didicimus: Seruans serua tuam ipsius animam, nec participato cum alienis peccatis.

Quòd

Quòd si quis auido animo ad cantandum non uenit, nec est ita affectus, ut ille, qui dixit, Quàm dulces sunt gulæ meæ sermones tui, supra mel equidem ori meo dulciores sunt. &, si non magnam iacturam ducit otium, talis aut se corrigat, aut penitus pellatur; ne paruum fermentum totam massam inficiat. nam eos, quos communes reprehensiones modestos non efficiunt, & quos ad pœnitentiam non adducit illud, quòd repulsi sunt à precationibus: cum his necesse est nos, ea norma, quam nobis dominus præscripsit, uti. Scriptum enim est, Si frater tuus peccauerit, reprehende eum, ita ut tecum ipse solus adsit: quòd si te non audierit, adhibe unà tecum insuper unum, aut alterum: quòd si ne sic quidem audierit, dicito ecclesiæ: sin ne ecclesiæ quidem paruerit, esto tibi perinde ac extraneus, & publicanus. nam quod fieri iubetur in illo, etiam in hoc quadrabit: Semel appellatus fuit, coram uno & altero reprehensus est, tertiò ab ecclesia; quoniam igitur testibus usi sumus contra ipsum, nec tamen paruit, in posterum pellatur, & per totam ciuitatem publicetur, eum recipiendum non

 esse,

esse, ad omnem conuersationem uitæ humanæ. ita ut ex eo, quod nos non commisceamus illi, fiat omnino pabulum diaboli. ut enim pueri, qui discere nolunt, cùm ipsis magistri, aut pædagogi plagas uolunt inferre, longè diligentius discunt; etenim ipse sermo ante flagella non auditur, at post dolores, qui flagellis incusi sunt, uix non aures ipsæ aperiuntur; tum enim & auribus accipitur, & memoriæ facilè mandatur: sic se etiam res habet in iis, qui diuinam institutionem negligunt, & præcepta domini despiciunt, qui postquàm à Deo castigati sunt, tum uix tandem ea, quæ semper proferebantur, & semper despicatui habebantur, quasi primùm in ipsas aures peruenissent, recipiunt, iuxta eum, qui dicit, Castigatio Domini aperit aures meas. Quemadmodum autem absque ulla perturbatione eis, qui morbo animæ conficiuntur, medelas adhibere necesse est; sic rursum oportet eos, qui curantur, non in malam partem accipere pœnas, neque tyrannidem ducere, eam curam, quæ ex misericordia, conseruandæ animæ causa adhibetur: turpe etenim est, eos, qui corpore laborant, tantum

medicis

medicis fidere, ut siue secent, siue adurant, siue amaris pharmacis molestent, tamen in benefactoribus eos numerent: nos autem non eodem esse animo in eos, qui animabus nostris medentur, cùm ærumnosam uitam agendo, salutem nobis afferant. Quoniam autem horrendum supplicium, eum, qui præest, manet, si non reprehenderit delinquentes: ideò sic debet esse affectus, ut qui rationem redditurus sit, uniuscuiusq; qui sibi est concreditus. nam si inciderit in peccatum frater, cùm non prædixerit ipsi uoluntatem Dei, aut prolapsus, in peccato perstiterit, non edoctus ab eo, quomodo uitam suam emendare deberet: tunc sanguis illius è manibus ipsius exquiretur, uti literis mandatum est, & uel maximè si non ignorantia aliquid eorum, quæ Deo probantur, neglexerit, sed ob assentationem implicans se peccatis uniuscuiusque, sinceritatem administrationis non seruet. Sicuti autem præpositus debet se ducem in omnibus societati prebere; ita uicissim eos, qui cæteros & ætate, & prudentia anteeunt, decet commonefacere præfectum, si in suspicionem alicuius peccati uenerit. nam si fuit aliquid corre-

ctione dignum, sanè & fratri, & nobis ipsis per illum opem tulimus; dum eum, qui quasi quædam norma uitæ nostræ est, & qui sua probitate prauitatem nostram corrigere debebat, ad frugem reuocauerimus. sin uerò frustrà aliqui perturbati fuerint, certiores facti, per manifestationem eorum, quæ falsò illi suspicati sunt, ab omni periculo, quod eis ex eo impendebat, liberantur. non enim nescij estis, omnes illos, qui aliis præsunt, ueluti scopulos quosdam in mari præeminẽtes esse, qui impetum contrariorum fluctuum recipiunt, & circa ipsos rupti, eos, qui pòst sequuntur, non inundant. Ego quidem quæ optima esse iudicaui, & nunc exposui, & in posterum exponã: & quantũuis me corporis infirmitas impedire uideatur; quæ quanta mihi à prima pueritia ad hanc usque ætatem insit, non ignoratis; certè uidetur unà mecum esse enutrita, & erudit me iuxta iustum iudicium Dei, qui omnia summa cum sapientia regit, atque gubernat. ueruntamen quoad nobis uita suppetit, tenemur nihil eorum in præteritis relinquere, quæ ædificationi proborum seruiunt. Vos autem uelim, cùm tria sint genera ægritudinum, mini-

mè ſimiles eſſe illi, quæ ægrè curatur; neque ſupparem uos morbum prodere ei, quali infelicium quorũdam corpora ſunt obnoxia: etenim qui leui morbo laborãt, ipſi medicos accedunt; qui uerò maioribus ægritudinibus affliguntur, hi medicos ad ſe accerſunt. at qui ad incurabilem penitus atræ bilis morbũ peruenêre, hi neq; accedẽtes admittunt. hoc ipſum uos per Deum immortalem ne faciatis, ſed erudimini, ac ſitis inſtructi timore Domini Dei noſtri; ut poſsitis etiam cõſequi uitam æternam ex benignitate Domini noſtri IESV Chriſti, quem gloria, & potentia unà cum patre ſimul imperante, & ſancto ac uiuificante Spiritu, in omne tempus conſequatur. Amen.

Tomi primi finis.

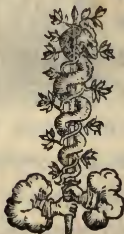
D. BASILII MAGNI,

Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, Orationes de moribus

à Simone magiſtro ac ſacri palatij quæſtore, ex eius ſcriptis in unum congeſtæ.

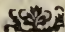
Stanislao Ilouio interprete.

TOMVS SECVNDVS.

Venetiis apud Io. Andream Valuaſſorem.
M D LXIIII.

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI
D. D. NICOLAO VOLSKI,
Pontifici Vladislaniensi,

Stanislaus Ilouius S. P. D.

Iraberis fortasse, Pontifex amplissime, quid mihi in mentem uenerit, homini uix tibi de facie noto, ut non solùm ad te scribere, sed etiam lucubratiunculas meas clarissimo tuo nomini dedicare sim ausus. id si tu facies, nihil aliud profectò, quàm tuas singulares ac excellentes uirtutes su-

 spicies.

spicies. hæ enim me ita tibi astrinxere, ut si me inter eos omnes, qui te obseruant, & colunt, primas partes ferre dixero, non profectò mentiar. Quem enim, per Deum immortalem, tuæ amplissimæ istæ uirtutes ad se non alliciant? quem in tui cultum & obseruantiam non inducant? nam qui huc ex Polonia ad nos uentitant, singularem tuam in dicendis sententiis prudentiam, eximiam in omnes humanitatem & liberalitatem prædicant, atque summis laudibus in cœlum ferunt. Nec tamen te existimare uelim, solas istas, quas modò commemoraui, uirtutes tuas, etsi sunt singulares, me ad omne meum studium tibi dicandum impulisse. est aliud quiddam, quod me ad te colendum inflammauit atque excitauit.

tauit.

tauit. Quid tandem? amor patriæ; cuius ea est uis, eaq; natura, ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquàm nidulum affixam, sapientissimus uir ille immortalitati anteponeret. &, ut Homerus refert,

ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρετο.

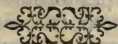
nec iniuria; nihil enim à diis immortalibus humano generi dulcius, nihil iucundius, nihil charius, omnium sapientissimorum sententia, est datum. Hic meus incredibilis in patriam amor, me tibi usque adeò deuinxit, ut arctiori uinculo astringi nullo modo possim. cùm enim te uideam adeò studiosè patriæ nostræ operam dare, omnesq; tuas curas & cogitationes ad eam ornandam conferre, non fauere tuis laudibus, teq; ab-

ſentem omni animo complecti non poſſum. Declaraſti enim cùm aliàs ſæpe, tum proximis comitiis, nihil apud te ſalute ipſius eſſe antiquius. qua in re, cui, quæſo, ſumptui pepercisti? quem non laborem libenter exantlaſti? quas curas, ut labantem & ægram confirmares, non ſuſcepisti? Cùm igitur in ſalute patriæ, qua etiam meam contineri ſentio, euigilent omnes curæ & cogitationes tuæ, ego ne tam ſim impius, ut te non obſeruem, non colam, non in cœlum uſq; tollam? Pereat quiſquis uiros tales non ſimili & maiori dignetur honore. nam ſi flagitium ducimus, eum ſummo amore non proſequi, qui patri noſtro opem tulit; certè tu, qui patriæ, quæ communis omnium noſtrûm eſt parens, ſubuenis,

ſubuenis, ab omnibus in oculis es ferendus. Veteres quidem illos accepimus, qui ſeſe totos patriæ tradidiſſent, eos in numerum deorum immortalium retuliſſe. hinc tam multi dij, hinc deæ, hinc dæmones. Horum nos exemplo commoniti atq; inducti, non quidem ſimiles honores uiris de patria bene meritis tribuere poſſumus, (religione enim prohibemur) ſed hos certè tribuemus, qui & ipſis iure conueniant, & noſtrā in illos pietatem, gratumq; animum uel maximè declarent. Proinde ſic tibi de me perſuadeas uelim, Præſul ampliſſime, me ob iſtam tuam egregiam in rempub. noſtram uoluntatē, ita te obſeruare & colere, ut qui id ſanctius & ardētius faciat, quàm ego, reperias profectò mortalium neminem.

neminem. cuius meæ erga te obseruantiæ, ut significationem aliquam darem, has orationes tibi mittendas esse duxi; tum etiam ut in iis, ueluti in speculo quodam, istas tuas eximias laudes contempleris, etsi nondum eas ad amussim expresseris, has ad illam ueram & perfectam gloriam, duces sequare. Vale Præsul amplissime, nosq; benignitate tua complectere. III. Non. Septemb. M D LXIII. Patauio.

D. BASILII MAGNI
Orationum de moribus,
TOMVS SECVNDVS,
Stanislao Ilouio interprete.

DE VIRTVTE
ET VITIO
ORATIO PRIMA.

OMINVS noster IESVS Chriſtus diſcipulis ſuis ait, Euntes docete omnes gentes, docentes ipſas, nõ hæc quidem ſeruare, illa uerò negligere, ſed ſeruare ea omnia, quæ in mandatis dedi uobis; hoc eſt ne minimum quidem mandatum trãſcendere. ſi enim non omnia nobis ad ſalutem neceſſaria eſſent, non etiam profectò omnia literis prodita fuiſſent, nec omnia tenere, nobis fuiſſet præſcriptum.

Nos uerò unum fortaſsis præceptum nos feciſſe autumantes, (non enim dicere auſim facientes: omnia enim inter ſe ita conſtricta, & colligata ſunt, ut exoluto uno, etiam reliqua neceſſariò ſolui neceſſe ſit) non propter ea, quæ omiſimus, irã expectamus, ſed ob rectè facta quaſi præmia quædã præſtolamur, ignari quòd ille, qui ex decem talentorum depoſito unum fortè, aut duo detinuit, reliqua uerò rependit, non probus, quòd plura perſoluiſſet, decernitur; ſed iniuſtus & auarus, quòd pauca detraxiſſet, iudicatur. Quid dico de ablatione? cùm is, cui unũ talentum concreditum fuit, quanuis illud ipſum integrum reſtituiſſet, quod acceperat, tamen eò quòd dando, nihil lucrifecerit, condemnatur. Qui toto decennio patrem coluit & obſeruauit, & unam plagam ei pòſt iniecit, non ut benefactor colitur, uerùm ut parricida dãnatur. Proinde ille, qui cùm in rectè factis magnos progreſſus feciſſet, dein ad ueterem conſuetudinem redit, non ſolùm mercede, quam ob res antea geſtas expectabat, priuabitur, ſed etiam longè grauiores pœnas pendet, quòd guſtato pulchro Dei uerbo, & cognitione myſteriorum

riorum dignus habitus, omnia prodiderit, uoluptate breui delinitus. Quapropter oportet nos, si modò uelimus tutò hanc propositam uiam uitæ conficere, coronasque ob uictoriam accipere, exhibere Christo animam simul cum corpore ea infamia, quam ex uulneribus conceperunt liberam. oportet, inquam, nos uigilantes semper undiquaque animæ oculos circumagere, omniaque iucunda suspecta habere, nec ulli eorum animum applicare: neque etiam si aurum sparsim appareat propositum, ac in manus eorũ, qui illud desiderant, uenire paratum. Diuitiæ enim, inquit, si affluxerint, ne cor applicemini, neque si terra uictum producat, sumptuosaque tabernacula ostentet. nostra enim respub. ac uita in cœlo est, ex quo seruatorem Christum suscepimus. neque si choreæ, si commessationes, si conuiuia, si mensæ tibiarum modulis ornatæ tibi appareãt. Vanitas enim, inquit, uanitatum, & omnia uanitas. neque si corpora formosa offerantur, quæ praui animi inhabitent. A' facie enim mulieris, inquit Sapiens, tanquàm à facie serpentis fuge. neque si principatus ac tyrannides, & satellitum aut adulato-

rum greges tibi deferantur, neq; si thronus altus ac splendidus, cui gentes ac ciuitates sponte seruitutē seruiant. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria hominis quasi flos fœni: exaruit fœnum & flos cecidit. in his enim omnibus tam iucundis, communis ille hostis delitescit, expectans quando ipsorum aspectu inescati, à recta uia recedamus, & ad illius insidias deflectamus. ac sanè uerendum est, ne aliquando incautè in ipsas incidentes, & usus iucunditatem nihil noxium habere rati, abditum doli hamum primo gustu deglutiamus, deinde ab ipso, partim sponte, partim inuiti his rebus alligemur, & ad horrendum latronis hospitium, nempe ipsam mortem, sensim à uoluptatibus pertrahamur. Virtutes quidem ubi ex industria naturæ cohæserint, nostra bona efficiuntur, neque nos in terra laborantes deserere uolunt, nisi ipsi sponte eas repulerimus, alias magis prauas inducendo, sed ad Deum accelerantes nos præcurrunt, & penès Angelos conditoris se collocant, atque ante oculos creatoris perpetuò fulgēt splendescūtq;. Diuitiæ uerò, dominatio, splendor, delitiæ, ac omnis denique eiusmodi turba,

quæ

quæ in dies noſtra dementia increſcit, neque unà nobiſcum ingreſſa eſt in hanc uitam, neque etiam ſimul diſcedit, ſed illud, quod quondam iuſtus protulit, in omnes homines ualet, Nudus egreſſus ſum ex utero matris meæ, nudus etiam diſcedam. Quid igitur tibi amabò utilius eſt, hanc'ne uitam temporariam eligere, ob eamque æternam ſubire mortem, an electa moleſtia, quæ ex uirtutis exercitatione proficiſcitur, hac ſequeſtrà uti ad uitam æternam conſequendam? Corporis quidem pondus lancis propenſione diſcernimus; at ea, quæ in hac uita primas ferunt, ſpontaneo animi iudicio diiudicamus: quod quidem ſcriptura iugum nominauit, eò quòd poſsit accipere momentum in utranque partem. Velutì, ſcortatio & temperantia tibi iudicanda proponitur, menſque tua in alto throno præſidet, iudicium ſibi concreditum habens, & uoluptas quidem patrocinatur ſcortationi, timor autem Dei, partes temperantiæ tuetur: ſi igitur condemnaueris peccatum, & uictoriam dederis temperantiæ, rectè iudicaſti; ſin ad uoluptatem inclinatus, pro peccato pronunciaueris, iniquam ſententiam tuliſti;

atque obnoxius es factus illius execrationis, qui dicit, Væ uobis, qui dicitis amarum dulce esse, & quod dulce est, amarum, & qui lucem nominatis tenebras, & tenebras lucem. Quando igitur uirtus ex contrario uitio diiudicabitur, tum ostendito iudiciorum rectitudinem in occulto animæ tuæ iudicio, & præceptum quasi assessorem quendam tibi faciens demonstrato, te malum odio habere, uirtutes uerò amplecti. si enim in singulis actionibus, melioribus palmam dederis, beatus eris in illa die, quando iudicabit Deus abdita hominum, iuxta euangelium nostrum. & interim dum cogitationes se mutuò uel accusabunt, uel etiam defendent, non damnaberis propter propensionem ad mala, sed iustitiæ coronis honoraberis: quibus omni tempore uitæ tuæ uirtutem coronasti.

Quemadmodum enim sagittarius telum ad scopum dirigens, neque exuperantia, neque defectu, neque etiam in utranque partem digressione à iaculatione aberrat; sic etiam iudici ad iustitiam omnia sunt referenda, nec personarum rationem eum habere conuenit: personam enim in iudicio cognoscere, honestum

non

non eſt, neque aliquid pretij cauſa facere debet, ſed recta & imperuerſa iudicia ei ſunt proferenda. quòd ſi ei duo iudicandi erunt, quorum unus plus habeat altero, debebit ipſos adæquare, & tantum auferre à præeminente, quantum inferiorem factum eſſe eum uiderit, cui iniuria facta eſt. Alia quidem bona non magis eorum ſunt, qui ea tenent, quàm cuiuſuis alterius, qui ea conſequitur; ut pote quæ perinde ac in ludo cuborum huc & illuc transferuntur; at ſola uirtus ex omnibus bonis auferri nõ poteſt, ſemperque & apud uiuentem & mortuum permanet. Vnde etiam Solon illud noſtri ad diuites dicere uidetur, At nos uirtutem non ita diuitiis permutabimus. eſt enim poſſeſsio firma uirtutis, ſed opes iam alter & alter habet. Proinde uirtuti ſtudete ò mortales, quæ una & cum naufrago enatat, & in terra nudum exiſtentem fœlicibus honoratiorem reddit, atque ſic uitam agamus, ut nunquam nobis res præteritæ meliores uideantur futuris, neque dicamus, dies priores longè meliores iis fuiſſe. nam ſi dies præcedentes meliores fuerint ſubſequentibus, illud dicetur nobis, Tanta in caſſum per-

pessi estis, res honestas obscurando, ea negligentia, qua usi estis in res posteriores. Vt enim homo omnibus numeris absolutus, rebus, quæ ante nos sitæ sunt, studet; ita peccator ad ea, quæ à tergo sunt, respicit. quod uerò maius mali argumentum esse potest, quàm à bonis secessio? & quæ prauitatis maior exuperantia, quàm irritare ac lacessere hominem frugi atque mansuetum? nam summa prauitas etiam à seipsa discrepat, & malum non solùm bono contrarium esse uidetur, sed etiam sibiipsi. Quapropter sicut tenebræ lucis præsentia superantur, & morbus sanitatis accessione, & ad uirtutem progressio, à rebus minimis augmẽtum sumit; ita etiam prauitatis scaturigo, ab iis, quæ initiò imbecilla atque exilia erant, ad rem, quæ sanari ac restitui amplius non potest, fertur. Principium uerò recuperandorum bonorum, est recessio à malis. Declina, inquit, à malo, & fac bonum. si enim statim proposuisset tibi perfecta, pigrius ea aggressus fuisses: nunc uerò iis, quæ facilius comprehenduntur, te assuefacit, quò maiore animo sequentia aggrediaris. ut enim in scala primus ascensus, est à terra discessio: ita

in diuina politia, principium progressus, secessio est à malis. Quãdiu igitur unusquisque nostrûm puer est, iucunditati huius uitæ studens, nullam futuri curam habet, sed cùm in uirum euaserit, ac intelligentiam assequutus fuerit, uidet uias sibi duas propositas esse, unam, quæ ad uirtutem ducit, alteram, quæ ad uitium. in utranque itaque partem frequenter animæ oculum coniiciens, confert ea inter sese, quæ utriq; adsunt. ac peccatorũ quidem uita, omnia ostendit in præsenti sæculo iucunda; iustorum uerò demonstrat futuri sæculi bona. & uia quidẽ eorum, qui seruantur, quanto pulchriora pollicetur futura, tantò magis laboriosa exhibet præsentia; at uia uoluptaria, & incontinens, non quæ in posterum expectanda sit, sed iam præsentem efficit uoluptatem. Beatus igitur ille est, qui uoluptatis inescatione, ad interitum non est conuersus, & qui in utriusque uiæ electione ad eam, quæ ad deteriora ducit, non deflexit. Beatus qui omni spe rerum huius mundi seipsum orbauit, ac in solo Deo omnem spem fixit atque locauit suam: sicutì enim detestabilis & execrandus est ille homo, qui spem suam po-

ſitam habet in homine; ita omni laude dignus, qui ex Deo totus pendet. Spes enim, quæ in Deo collocatur, non ſinit ſe in alio conſtituere, neque ei auxilium ferre uult, qui interdum ſpem ponit in pecunia, & gloria humana, ac in uiribus huius mundi: interdum uerò, Deũ quaſi ſpem ſui ipſius proponit, ſed oportet uerè in Dei auxilio acquieſcere. Nullius uerò mentis, ac mundi amantes homines, cùm eos prætereat ipſius boni natura, ſæpenumero beatas prædicant res nullius momenti; nimirum diuitias, ſanitatem, ſplendorem uitæ: quorum nihil ex ſua natura bonũ eſt, non ſolùm ob id, quòd facilè ad contraria commutantur, ſed quòd neque bonos eos, qui eis præditi ſunt, efficere queant. Qui igitur adhuc hanc uitam colit, nondum beatus cenſendus eſt, ob euentus incertitudinem; at, qui ea, quæ ad ſe pertinebant, abſoluit, & uitæ manifeſto fine clauſit, hic iam ſecurè beatus poteſt prædicari. Nam qui bona agunt, in ipſo opere laudem adipiſcuntur, qui uerò malum fugiunt, non ſi ſemel atque iterum peccatum declinarint, ideò laudibus ornantur, ſed ſi penitus mali tẽtationem effugerint. Si itaque

que

que necesse est unumquenque nostrûm, uitam optimam eligere, & eam iucundam usu & consuetudine efficere, quàm optima nobis aggredienda sunt. turpe etenim est, præsens tempus negligere, dein ubi elapsum fuerit, illud rursus reuocare; cùm nihil sit, quod nos maiori tristitia afficere soleat. Diuina autem gratia uix digni esse possumus, si prius eas perturbationes, quæ prauitate sua animos nostros infecerunt, non exegerimus. uidi ego medicos, non prius præbentes salutaria medicamenta, quàm antè uomitionibus eam materiem, quæ morbum gignebat, uacuã fecissent; quam sibiipsis ex praua uictus ratione, homines intemperantes aggregarant. uerùm & uas, si quadam re liquida malè olente unctum fuerit, nec pòst elutum, recipit unguenti influxionem. proinde necessarium est, ut ea, quæ prius insunt, effundantur, ut pòst posśint ea recipi, quæ inducenda atque inferenda sunt. Omnibus quidem adest Spiritus sanctus, sed solummodò illis, qui à perturbationibus sunt uacui, propriam uirtutem imprimit suam; at illis, qui rationem à peccati labe, & inquinamentis confusam habent, nequa-
quam

quam id efficere poteſt. Fieri enim non poteſt, ut id rectè, cui ſtudemus, perficiatur, ſi animus in diuerſas curas diſtractus fuerit: quemadmodum ipſe dominus declarauit dicens, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. & rurſum, Non poteſtis Deo & mammonæ operam dare. Neque enim aliquod mandatum Dei tenere, neque Deum diligere, neque proximum poſſumus, ſi animus uariis curis diſtentus ſit. neque fieri poteſt, ut ille artem, aut ſcientiam aliquam exactè cõprehendat, qui aliàs ad aliam rem ſe con fert, immo neque ullam artem conſequi poterit, ſi non antè ea, quæ propria finis ſunt, cognouerit. neceſſe enim eſt, ut actiones fini reſpondeant: ſiquidem nihil eorum, quæ ſecundum rationem exiſtũt, per inconuenientiam rectè peragi poſsit. nam neque ars ferraria finem ſuum opera figulinæ conſequitur; neque coronæ athleticæ ex ſtudio tibia canendi acquiruntur, ſed ad unumquenque finem conſequendum proprius ac congruus labor requiritur. Quare etiam illius uirtutis exercitatio, quæ efficit ut placeamus Deo, poſita eſt, ſecundum euangelium Christi, in receſsione à curis huius mũdi;

atque

atque tum planè perficitur, cùm penitus iis rebus, quæ animum distrahunt nostrum, uale dixerimus. Quamobrem oportet eum, qui reuera Deum sequi uelit, uincula eius consensionis, quam habemus cum hac uita, reuellere. hoc autem non aliter perficitur, nisi si omnino uitiis bellum indixerimus, & si obliuione delebimus pristinos mores. quapropter nisi abalienauerimus nosipsos à cognatione carnali, & nisi à societate huius uitæ, quasi ad alium mundum per actiones probas transgressi fuerimus, fieri non potest, ut possimus placere Deo. ille itaque, qui ad angelicam dignitatem trāsiens, humanis adhuc perturbationibus inquinatur, similis est pelli pardalis, cuius pili neque omnino albi sunt, neque nigri, sed mixto colore affecti, neque in albis numerantur, neque rursum in nigris. Quemadmodum igitur pictores, cùm imaginem de imagine pingunt, frequenter ad exemplar respiciendo, lineamentum inde ad suum opus transferre student; sic etiam oportet eum, qui cupit omni uirtute perfectus esse, ad sanctorum uitas, quasi ad statuas quasdam mobiles ac uiuas respicere, illorumque

bona

bona imitando, ſua facere. Si enim bos; qui nobis ſocius ad agriculturam datus eſt, uocem ſui altoris percipit, & eum, qui ei ſolet cibum præbere, agnoſcit; ſi aſinus ſua ſponte ad ea loca, ubi onere leuari ſolet, magno cum gaudio ſalit; ſi conſuetudo eſt brutis cum iis, quibus curæ ſunt, quantum nam, obſecro, amoris, natura rationis particeps erga Deum expoſcet? Neque etiam una actio uirum probum efficit, ſed neceſſe eſt, uir frugi qui cupit eſſe, ut omni tempore uitæ ſuæ uirtutem colat. Et ſicuti illi, qui balnea ingrediuntur, omni ueſtitu denudari ſolent; ita etiã par eſt, eos, qui uitæ exercitatrici operã dant, omni materia mundana abiecta, in eo genere uitæ, quod eſt ex philoſophia, conſiſtere. Sitis enim, inquit, prudentes ut ſerpentes: qui, cũ eos ſenium deponere neceſſe ſit, loco anguſto & optimè ſepto corpus ſuum committunt; & ita prudenter atque ſapienter ſenectutem exuunt ſuam. quod etiam & nos facere uult ſacra ſcriptura, cùm per arduam & anguſtam uiam iter faciamus, exuere, inquam, ueterem hominem, induere uerò nouum, ita ut etiam noſtra ſic repueraſcat iuuentus, ut aqui-

læ ſolet. Cùm lux apparet, tenebræ fugantur; ſanitate præſente, moleſtiæ, quæ ex morbis manant, ceſſant; & ueritate demonſtrata, mendacium conuincitur. Sed plurimi mortalium, perſimiles mihi eſſe uidentur nubibus, quæ ſecundum uentorũ mutationes, ad uarias aëris partes feruntur. Ac ſanè abſurdum & ab re non eſt, ſi eorum uita, qui facilè mutantur, nõ ſit bene ordinata ac ſtabilis; quorum autem ſtabilis eſt & ſemper conſtãs, ac eadem uita, conſentaneum eſt, ut ij reſpondentem propoſito uitam agant. Multi uerò cùm prauas actiones amplexi fuerint, hominem dicacem, ſcitum ac lepidum nominant; eum, qui turpia profert, ciuilem; amarulentum ac iracundum, minimè contemnendum appellant; parcum ac ſordidum, quaſi rei familiari ſtudentem, laudibus efferũt; prodigum, tanquam liberalem, in cœlum tollunt; ſcortis deditum & petulantem, ut hominem uoluptati ſtudentem, atque animi remiſsi, eximia laude ornant; ac in ſumma tales omni uitio, per ſpeciem uirtutis, adblandiuntur: ore quidem benedicunt, ut dicit Dauid, corde uerò execrantur: at uerbis bene dicendo, omnem

execra-

execrationem suæ uitæ inducunt, reos æterni iudicij seipsos, per ea, quæ ample ctuntur, constituentes. Quēadmodum igitur nō est iusti iudicis æqualia inæqualibus retribuere ac rependere, sed necesse est eum, qui malum attigit, cum fœnore quodam persoluere ea, quæ debet; si & ipse pœnis melior euadere, & reliquos modestiores suo exemplo efficere uolet: sic ille, qui malum per causam boni facit, duplici pœna dignus est, propterea quòd & ipsum bonum non facit, & utitur ad perpetrandum peccatum ipso bono, uelutì, ut ita dicam, socio ac auxiliatore. Quamobrem homini prudenti danda est opera, ne ad gloriam & ostentationem uiuat, ne'ue iis rebus, quæ uulgo ac multitudini probantur, studeat; ne denique prauam rationem uitæ suæ ducem faciat. Quare etiam si omnibus hominibus contradicere, & ignominiam, ac periculum honesti causa subire oporteat: nihil tamen ex iis, quæ rectè constituta sunt, tollendum est, atque immutandum. qui enim aliter sentit, quid, quæso, abesse uidetur ab illo Aegyptio Sophista, qui plāta fiebat & bestia, cùm uoluntas eius ferret, & ignis, & aqua, ac deniq; in omnes
res

res cõmutabatur, quandoquidem etiam ipse nunc quidem iustitiam laudibus efferet apud eos, qui hanc colunt: nunc contrarios edet sermones, ubi iniustitiã probari ac in honore esse senserit: quod facere adulatoris est proprium, ac eius, qui uulpeculæ Archilochi astutiã & fraudes imitatione exprimit. Verus enim sermo, & è sana mente proficiscens, simplex est & uniformis, eadem dicens, ac sentiens, de iisdem rebus omni tempore; at uarius & artificiosus, multam implicationem ac apparatum habens, innumerabiles formas assumit, summisque fallaciis utitur, ad eorum se uoluntatem, quibuscum ei consuetudo est, totum transformans. Cùm enim natura ipsa aliter se res habeat, & aliter sermones de ipsis persuadere conantur, conuersio quædam ac fallacia fit: immo magis ueritas per sermonem peruertitur, & qui alius apparet, alius uerò re uera est, strophis is sermonum utitur, circunueniens eos, cum quibus ei familiaritas est, uti lepores & uulpes consueuêre, aliam eis uiam monstrantes, & alia ipsi digressi. Nam usus, & consuetudo prauorum sermonum, uia quædã est ad res ipsas. Proinde omni stu-

dio ac diligentia anima custodienda est, ne ob eam uoluptatē, quæ ex uerbis proficiscitur, aliquid praui imprudentes suscipiamus, utì hi facere solent, qui uenena melle oblita recipiunt. Nam qui philosophiam, quam alij uerbis solummodò iactant, re ipsa confirmarit ac ostenderit, is solus sapit, reliqui uolitant ut umbræ; siquidem publicè summis laudibus uirtutem extollere, & prolixas de ipsa orationes habere, priuatim uerò uoluptatem temperantiæ anteferre, & lucrum iustitiæ præponere; simile esse dixerim iis, qui in scena personas repræsentant. illi enim sæpenumerò, quasi reges & optimates ingrediuntur, cùm neque reges sint, nec optimates, & fortassis neque omnino sui iuris. præterea neque musicus ferre poterit, ut dissona ipsius lyra sit; neque chori præfectus, ut inconcinnum chorum habeat: at eorum unusquisque seditionem aduersus seipsum concitabit, nec efficiet, ut uita eius uerbis respondeat. Neque enim equum uelocem facit patris in cursu præstantia, neque canis laus ex eo pendet, quòd ex uelocissimis prognatus sit. Sed quemadmodum reliquorum animantium uirtus in ipsis singulis

gulis ſpectatur; ſic etiã uiri propria laus eſt illa, cui egregia ipſius facinora teſtimonium tribuunt. Virtutis exercitatio, pretioſa eſt poſſeſsio ei, qui eam tenet; iucundiſsimũ uerò ſpectaculum iis, cum quibus conſuetudinem habet. Qui enim uirtuti ſtudent, perſimiles uidentur eſſe ſtellis, quæ nocturno tempore, ſecũdum diuerſas cœli partes reſplẽdeſcunt: quorum iucundus quidem eſt ſplendor, at multò iucundius profectò exiſtit illud, quod præter expectationẽ accidit. eiuſcemodi ſunt & iſti omnino pauci, quique facilè dinumerari poſſunt, qui in obſcuro hoc huius uitæ ſtatu, non ſecus ac in nocte luna carente, ad ſuauitatem, quæ ex uirtute manat, perlucentes, ad hæc etiam cum inueſtigationis infrequentia id, quod deſideratur, coniunctum habentes. Turpe etenim eſt, eum alieno ornatu ornari, qui ſua uirtute clarus eſſe poteſt. Ac ne illud quidem dicito, malum à Deo habere originem. impium enim hoc eſt, propterea quòd nullum contrarium, con trario ut ſit cauſa, eſt. neque enim uita mortis cauſa eſt, nec tenebræ lucis, nec morbus ualetudinis, ſed in affectionum permutationibus, ex contrario in con-

traria permutationes fiũt. in origine autem, & causis rerum, non à contrariis; sed à rebus eiusdem naturæ ea omnia; quæ fiunt, proficiscuntur. Malum itaque non est substantia uiua, & anima prædita, sed affectio quædam in animo sita; uirtuti contraria, quæ in malis, & inertibus inest, eò quòd à boni natura deflexerint. Noli itaque malum extrinsecus intueri, neque mali naturam principij expertem fingito, sed omnes eius mali, quòd in ipsis inest, se auctores agnoscãt: neque enim si uolũtaria mala non essent, & si non essent in nostra potestate, tantus malis terror impendêret; nec supplicia, quæ nulla excusatione uitantur, uicissim malis pro dignitate rependerentur. Si enim earum actionum, quæ secundum uitium, & uirtutẽ fiunt, non in nobis sunt principia, sed ex ipsa natura omnia necessariò proueniunt, superflui profectò sunt legumlatores, qui nobis, quæ faciẽda, & quæ fugienda sint, præscribunt; cassi etiam iudices, qui uirtutem honore afficiunt, prauitatem uerò puniunt. non enim prædonis culpa, neque interfectoris, cùm manum, etiam si adnixus fuisset, continere non potuerit, propter in-

euitabilem

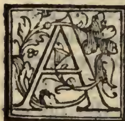
euitabilem necessitatem, quæ nos ad actiones impellit. Imprudētes etiā omnino essent illi, qui in artibus elaborant. nā agricola bonis affluet, quanuis semina terris non mandauerit, neque si falcem non acuerit; mercator ditescet, cùm uolet, quanuis in cumulandis opibus operam non posuerit suam. Summæ etiam spes Christianorum inanes euadent, cùm neque iustitiæ honos tribuetur, neq; peccatum damnabitur: siquidem nihil uoluntate hominum perficiatur. ubi enim natura & necessitas imperat, ibi nullum locum habet decorum, quod in recto, & iusto iudicio primas fert. Etenim de ficubus aiunt, quòd alij agrestes ficos domesticis inserunt, alij grossos fructuosis ac domesticis ficis alligantes, infirmitati eorum remedium afferunt, fluitantiaque poma grossis continent. Quid hoc tibi ænigma à natura sumptum denotat? nimirum, oportere etiam nos, ab iis, qui à fide, & religione nostra discrepant, aliquid fructus percipere, ut bonarum actionum aliis specimen edamus. Si quem enim extraneum, aut ab Ecclesia hæresis alicuius crimine distractum, temperatè uiuere cernas, & reliquarum

uirtutum officia excolere, tum maiori animi contentione fac uirtuti des operam, & frugiferam ficum imitare, quæ agreſtis præſentia uim colligit, pomaque ſua cùm ne decidant, impedit, tum diligentius aſſeruat & fouet. Nos uerò quædam plantarum uitia, quæ natura dederat, agricolarum diligentia correcta nouimus, ut mala punica acida, aut amygdala amara; quæ, cùm ita perforatur earum cortex ad radicem, ut cuneum ex picea per intimam medullam pertinentem excipiant, tum ſuccum ingratum in bonum ſuauemque mutant. Nemo itaque iniuſtam uitam degens, deſperet. ſi enim agricola qualitates plantarum mutat, multò magis ſtudium animi erga uirtutem, poterit omnis generis uitia ſuperare, ac eis præualere, per Chriſtum IESVM Dominum noſtrum, quem gloria, & potentia, in omne tempus conſequatur. Amen.

De temperantia

DE TEMPERANTIA & incontinentia

ORATIO II.

Lexander ille rex Macedonum, cùm filias Darij in poteſtatem redegiſſet ſuam, quæ egregia forma, ac admiranda fuiſſe ferũtur, ne aſpicere quidem eas uoluit; turpe eſſe inquiens, eum, qui uiros uiciſſet, à mulieribus ſuperari. Hoc equidem haud diſsimile eſt illi mandato Chriſti, Quiſquis fœminã ſic aſpicit, ut eam concupiſcat, iam adulterio ſe inquinauit. nam etiamſi re ipſa adulterium non perficiat, tamen quia libidinem in animum induxit ſuum, culpa non uacat. Si igitur fortuiti congreſſus, iis, qui mulieres aliud agentes intuentur, tantum afferant periculi, quantum faceſſere putas, congreſsiones illas, quæ ex induſtria ſuſcipiuntur? nam intueri eas mulieres, quæ formam ſuam adulterant, quo adoleſcentes ad libidinem prouocent;

cent; quæque adeò dulces & suaues cantilenas edunt, ut possint, etiam solo auditu, omne œstrum uoluptatis in animos libidinosorum figere, atque imprimere. quid igitur dicent, aut quam excusationem afferent illi, qui ex eiuscemodi spectaculis ingentem cumulum uitiorum congesserunt? Licet enim & sermone, & oculis, & auditu adulterari; licet etiam uitia corde concipere; cibo denique, ac potu immoderato fines temperantiæ transire, integrum est. Ille autem, qui in his omnibus secundum normam castitatis, sese intra cancellos temperantiæ continet, is re uera ostendit, perfectum, ac omnibus rebus instructum sibi esse castitatis donum. Quòd si aliquis uerbis castitatem præ se tulerit, re ipsa autem ea fecerit, quæ isti, qui cum mulieribus degunt, facere consueuerũt: is manifestè uenerandæ castitati operam dat, non recedendo ab inhonesta uoluptate. non enim ille, qui in conseruanda castitate inconstantia laborat, est purus; sed is denique, qui eam partem corporis, quæ rationis expers est, rationi subiecerit. Qui uerò castitati ac temperantiæ studet, is diligenter historiam de Iosepho

ſepho percurrat. ex eo enim diſcet res temperatè geſtas, animaduertens, ipſum, non modò ſe à uoluptate continuiſſe, ſed etiam erga uirtutem bene fuiſſe affectũ. uita enim Ioſephi, eſt ueluti quædam exhortatio ad caſtimoniam; hiſtoria uerò de Sampſone, inuitatio ad fortitudinem. Caſtum autem dicimus, non eum, cuius iam libidinis pleni appetitus, à ſenectute, aut morbo, aut aliò quouis caſu exaruerunt, languidiq́ue facti ſunt. nam talis prauitate non caret, ſed operationes eius præpediuntur imbecillitate inſtrumentorum. At temperantia eſt uera quædam ſcientifica potentia, perprofundè in anima impreſſa, & quæ ueſtigia inhærentia turpium appetituum penitus extinguit, ac delet. neque enim eos ob caſtitatem in cœlũ ferre debemus, quorum membra execta ſunt: nam neque equos ideò extollimus, quòd cornu non petant, ſed quòd calce non feriant; boues uerò, ſi cornibus non petierint, man ſuetudinis ergô charos habemus. non enim quiſquam ob id, quòd efficere non ualet, ſed cùm poſsit, nec abutitur tamen potentia ad iniuſtitiam perpetrandam, ſuſpicitur, atque admirationi eſt.

Nam tẽperantia, quæ eſt in ſenecta, non eſt temperantia, uerùm libidinis cuiuſdã ac incontinentiæ quædam imbecillitas. Mortuus nõ coronatur; nemo iuſtus ideò quòd malum perpetrare nequeat. Proinde par eſt nos, totum corpus caſtigare, & quaſi cuiuſdam beſtiæ impetus coërcere, ac tumultus eos, qui ab ipſo in animo excitantur, ratione, ueluti flagro quodam ſedare: nec totis laxatis habenis uoluptati, mens negligenda eſt; ne tanquam auriga quidam, ab effrenatis equis ſumma cum uiolentia agitatis, diſtracta feratur, ſed Pythagoram imitemur, qui cùm didiciſſet, quendam ex ſuis ſeſe & exercitatione, & omni genere cibi ſaginare ac carnoſum reddere; ſic inquit, Non deſinis grauiorem tibi carcerem parare? unde etiam Platonem ferunt, cùm antè animo percepiſſet nocumentum, quod ex corpore proficiſci ſolet, de induſtria Academiam elegiſſe; locum Atticæ uel maximè peſtilentem, ut ita præcideret nimis bonam corporis diſpoſitionem, ueluti ſuperfluam quandam uitis fertilitatem. Ego uerò nimis bonam corporis habitudinem, etiam periculoſam eſſe, de quodam medico acce-

cepi.

cepi. Itaq; iſtud nimium ſtudium, quod in curando corpore ponitur, & ipſi corpori incommodo eſt, & animis impedimento, unde profectò manifeſta inſania eſt, illi operam dare ac morem gerere. in ſumma totum corpus contemnẽdum eſt ei, qui nolit in uoluptatibus ipſius, ac in ſterquilinio quodam uolutari; aut uſque eò ſolummodò ei ſeruiendum, quatenus, ut inquit Plato, miniſtrum ſe nobis ad philoſophiã præbet: haud diſſimile dicens Paulo, qui monet nos, ne aliquã curam corporis habeamus ad concupiſcentiarum occaſionem. atq; noſtra quidem talia ſunt. Mulieres autẽ impudicæ libidiniq́ue deditæ, in obliuionem uenientes timoris Dei, & nihili facientes ignem æternum, in ea die, quando ipſas par erat ob recordationem reſurrectionis Domini, pedem domo non efferre, & animo ſuo reuoluere illum diem, quo aperientur cœli, & apparebit iudex, & tubæ diuinæ, & illa mortuorum ab inferis reuocatio: quo ſanè die iudicium erit æquum, & tribuetur unicuiq; prout erit meritus; loco eorum, quæ ipſas cogitare oportebat, & cùm corda ſua à prauis cogitationibus expurgare deberent, ac de-

ſere lacrymis ea peccata, quæ prius perpetrarant, atque ſe præparare, ut obuiam procederẽt domino in die illo, quo ut iuſtus iudex apparebit; loco eorũ, inquam, illæ iugo ſeruitutis excuſſo, & abiectis à capitibus ſuis uelamentis pudicitiæ, Deum & angelos eius pro nihilo ducẽtes, omni pudore abiecto, capillos ſuos nimiùm ornantes, ueſtes ſtringentes, & pedibus ſuis tripudiantes, omnium iuuenum incontinentiam ad ſe attrahunt, ac in fanis, ubi corpora ſanctorum ſunt humata, choros ducentes, illa ſacra & ſancta loca ergaſtulum ſuæ impudicitiæ fecerunt, aërem cantilenis libidinoſis corruperunt, terram pedibus impuris fœdarunt, eamque turpiter ſaltando proculcarunt, ſeque ipſas hoc modo adoleſcentibus ſpectandas præbuerunt; inſanæ ac omnino uecordes, nullam ſtultitiæ exuperantiam prætermittentes. Rides, dic mihi, & gaudio exultas? cùm te oporteret flere potius & ingemiſcere ob ea, quæ patrata præteriere. cantilenas obſcenas edis; pſalmos uerò & hymnos, quos quidem didiceras, negligis? pedes moues, & furibundè ſaltas, chorosque ducis, cùm te par eſſet genua in precando

do flectere? Quas defleam, puellas'ne; quæ nondum nupserunt; an eas, quæ matrimonij iugum subierunt? illæ quidem uirginitatem non habentes, reuersæ sunt; hæ uerò debitam uiris castitatem nō exhibuerunt. quod si nonnullæ peccatum corpore effugerunt, omnes tamen animo deprauatæ atque inquinatæ sunt. Quapropter omnis mulier, quæ ueste abutitur, expectet eius ablationem: cùm enim incedant, uestes post se trahendo, tanquàm quæ non utantur, sed abutantur uestitu, meritò honore illius uestitus denudari iubentur: & dominus haud dubiè gloriam uestimenti à nobis auferet, si uidebimur eo non rectè uti, despectui nimirum ipsum habentes, ac omnibus inquinamētis corporis replētes. Sed quodnam istud est uestimentum? Quicunque, inquit, in Christi lauacro sacro abluti estis, Christum induistis. hunc, hunc uestitum auferet dominus ab his, qui corpus quotidie peccatis coinquinãt, & qui sanguinem testamenti noui uulgarem esse iudicant. Quæ igitur mulieres ob corporis pulchritudinem magnos gerunt spiritus, seque ipsas, stulto fastu usæ, præ cæteris efferunt, non'ne extollunt sese iis potissi-

potissimùm rebus, quæ citò deflorescũt, ac defluunt? unde collum etiam altum ferunt, ut esset illarum facies cæteris aliis omnibus magis conspicua. Honesta quidem mulier, ac decora, ob pudorem demittit uultum, & faciem ad inferiora trahit; at inhonesta, & quæ multos studet pulchritudine sua, ueluti hamo quodam capere, incedit collo erecto, & nutu oculorum, ac ipso aspectu declarat animi sui lasciuiam, ac uenenum quoddam lethiferum ex oculis suis emittit, quale basiliscũ spargere fama est; quem, aiunt, solo aspectu eos, quos intuetur, perdere. Sunt etiam colores quidam parati, ad ornandam faciem mulierum, albus nimirum, & rubeus ac denigrans. albus quidem corporis albedinem mentitur, rubeus genas efflorescere facit, niger uerò supercilia lunæ instar describit. hæc dominus ablaturum se minitatur, ne castitas uirorum tollatur, ne'ue iis picturis oculi incautorum adolescentum capiantur. fit enim plerunque, ut hæ prauæ mulierum affectiones, infirmos ac imbecillos eorum animos, qui secum agunt, penitus demergant. Audiant idcircò uiri, audiant mulieres, castimoniam uiduitatis,

tis, etiam apud ea animalia, quæ ratione non utuntur, in maiore esse pretio & honore, quàm sit multarum nuptiarũ deformitas. inimici cum iis, qui animam agunt, in gratiam redeunt; at nouercæ post mortem demum incipiunt odio habere. Turturem aiunt, si quando à coniuge disiunctus fuerit, nunquàm in posterum cum alio inire societatem, sed cœlibem sine coniugio manere, alterius coniunctionem respuendo, coniugis superioris nimirũ recordatione. Quid igitur nobis miserius esse potest? qui non solùm non eundẽ coniugibus nostris ostendimus amorem, quem animantia rationis penitus expertia, sed etiam contra quàm est præceptum Domini, incedimus collo erecto, oculis micantibus, coloreq; adulterato; qui uulgo castitatem prodere, atque eripere solet. hæc omnia & singula tum auferentur cùm animæ nudæ coram iudice constituentur; quandò, inquam, palpebræ decident, genæ tristes, & color plumbeus præ timore efficietur; ac tum unusquisque nostrûm talem mercedem recipiet, qualem quisque factis suis meruit. Quæ omnia, charissimi, animo nostro accuratè reputantes festinemus,

nemus, quæso, dum tempus habemus, ita uitam nostram instituere, ac peragere, prout sancta Dei requirit uoluntas; ut futurorum bonorũ participes in Christo Iesv Domino nostro esse possimus, cui honor, & gloria, sempiterna tribuatur. Amen.

DE IRA, ET INIMICITIIS ORATIO III.

Axima reprehensione dignus est homo Christianus, quòd sit procliuis ac propensus ad uindicationem, quodque omnibus modis cogitet, qua'nam ratione eos ulcisci queat, qui se iniuria affecerunt. Quomodo enim ille alium docebit, ne malum pro malo rependat, qui omnia facit uindictæ causa, & qui omnibus uiribus studet, ut uicissim ei, qui sibi iniuriam imposuit, mœstitiam inferat? Talis equidem imitatione non exprimit lenitatem Dauidis, qui dicit, Si retulero iis, qui mihi malum dederũt,

mala, cadam ab inimicis meis uanus. Proinde necesse est nos, stolidas & furiosas animi commotiones, sanctorum exemplorum memoria comprimere; cogitando quàm æquo animo Dauid uinolentiã Semei pertulerit. nõ enim ille tantum tẽporis dabat iræ, ut accendi potuerit, sed omnem causam in Deum conferebat, dicendo, Dominus in mandatis dedit Semeo, ut execraretur Dauidem. ideò cùm se appellari audiret, uirum sanguinum, & uirum iniquum, non succensebat illi, sed animo abiecto, & demisso fuit, quasi meritò contumeliis oneraretur. Omnis enim reprehensio, quæ euidenter attingit eum, qui in crimen uocatur, mirandum in modum eum torquet atque affligit; ob oculos illi ponens probrum ac fœditatem peccati. Vnde maximis beneficiis cumulat eum, qui proprium errorem agnoscit, reuocans eum ad eius agnitionem, & pœnitentiam doloris plenam. Quale enim uulnus corporis tam uehementem affert dolorem, qualem inurit animæ obiurgatio? pudore afficiens eum, qui sibi est uitiorum conscius. Non tam corporis alicuius character proprius existimatur, ut animæ eius, qui

amat dominum, propria eſt pax, & manſuetudo. decet enim talem uirum alios ad ſeipſum trahere, & præbere ſe accedentibus, quaſi unguentum quoddam boni odoris, ac flagrantiæ: morum dexteritate atque probitate alios implere, ducemque ſeipſum aliis præbere ad res honeſtas, & optimas debet; nec alios in iis rebus ſequi, quæ decoræ non ſunt. contentionis uerò ſtudium, aliis ne concedat, immo potius illud ex illorum animis, ſi id fieri poſsit, penitus euellat. omnes denique moleſtias, patienter mala tolerando, ſuperare eum par eſt: nam iniuriam perſequi, cuiuſuis irati eſt; at iracundiam cohibere, ſolius cuiuſdam eſt, & ſi quis ei ſit uirtute par, & ſimilis. Quale enim ſpectaculum, quàm graue & admirandum, ac ſanè nonnihil etiam naturam ipſam humanam exuperans, hominem multis conuiciis iactatum, & qui etiam fortaſsis uulnus in facie accepit, quique alia ſexcenta perpeſſus eſt, quæ & uerbis, & re ipſa, ad extremam infamiam tendunt, non ira incendi, neque ultionem parare, ſed manſuetum ac ſine ira, pro eo, qui ſibi iniuriam intulit, preces adhibere, ita ut ex eo, quod pre-

ces

ces acceleraſſet, & uenia delicto data ſit, & ipſe poſt decenti à Deo cura dignus ſit habitus. Nunc uerò nos cùm in aliis malis, tum uel maximè in hoc delinquimus, quòd uindicationi adeò ſtudemus, neque æqualem menſuram retribuimus, uerùm cum exuperantia quadam iniurias noſtras perſequimur: nec ſolùm ſi iniuria affecti fuerimus, ſed etiam ſi honor nobis non tribuatur, excandeſcimus. Eos enim, qui nos minùs honorant, quibus, obſecro, rebus dignos iudicamus? certè eos inimicorum loco habemus. Contumeliam tibi impoſuit iratus? ſiſte ſilentio malum; & ne, ueluti fluxum quendam, illius iram in cor tuum ſuſcipiens, uentos imitêris, qui per reflatum id, quod appulſum eſt, repellunt. Probris te perfudit? at tu illi benedicas. Verberibus affecit? tu uerò æquo animo ferto. Conſpuit ac nihili te fecit? tu uerò illud tecum meditare, quòd ex terra fictus & creatus es, quodque rurſum in terram reſoluêris. Ignobilem te, & obſcuro loco natum eſſe dixit, nulliusque precij hominem? at tu terram teipſum eſſe dicito, atque cinerem. Non es præſtantior patre noſtro Abraham, qui iis nominibus ſe

appellauit. Indoctum ac nullis diuitiis præditum? tu uerò Dauidis uerbis utés, uermem te esse dicito, & ex sterquilinio ortum habere. His etiam adde Mosis probitatem. ille enim cùm esset ab Arone, & Maria conuiciis oneratus, non eos Deo detulit, sed pro ipsis uota fecit. Quare & tu, si quis te summa egestate laborare dixerit, & uerum si protulerit, ueritatem perferto: sin mentitur, quid tua interest illud, quod protulit, tua, inquam, qui neque iis laudibus, quæ ueritatem excedunt, gaudes, neque eam contumeliam, quæ te non attingit, ægrè fers. Non'ne uides iacula, quomodo à corporibus solidis ac renitentibus resiliunt? at mollia, & ea, quæ cedere consueuerunt, penitus penetrant. Quid te pauperis appellatio perturbat? memoria repete ortum tuum, & reperies nudum te in hunc mundum ingressum esse: proinde nudus etiam hinc abibis. homine uerò nudo, quid, quæso, pauperius esse potest? nihil profectò acerbi audiuisti. Quis unquam ob egestatem in carcerem conditus est? non pauperem esse in probris est, sed paupertatem animo magno, & forti ferre non posse. Quid, amabò, ira potest esse
amen-

amentius? Si permanseris sine ira, pudore afficies eum, qui tibi iniuriam dedit, re ipsam modestiam ostendens. Quemadmodum enim qui uerberat nihil sentientem, seipsum excruciat; nam & inimicum non ulciscitur, & iram non sedat: sic etiam qui conuicia iacit in eum, qui ea pro nihilo ducit, solatium perturbationis suæ reperire nequit. Qui uerò conuiciatorem ulciscitur, & ei par pari rependit, quid'nam excusationis afferet? Lacessiuit me, inquiet? at hoc qua'nam uenia dignum est? Neque enim ille, cui cum scorto res est, in meretricem culpam conferens, tanquàm in eam, quæ se ad peccandum prouocauit, minori pœna dignus iudicatur. Malum est contumelia: noli igitur ipsam imitari. nam illud, Alter initium dedit, ad excusationem satis non est: immo longè maiori, mea quidem sententia, reprehensione ta lis est dignus; eo quòd ille quidem non habuit exemplum, quod se ad modestiam inuitaret: tu uerò cùm uideres iratum turpiter se gerere, operam non dedisti, ne illi similis esses, sed indignaris, & ægrefers, ac uicissim iracundia inflammaris: atque hac ratione perturbatio

tua excusationem præbet ei, qui auctor iniuriæ fuit. Si enim malum est ira, cur non uitas id, quod malum est? Sin uerò uenia dignum, cur irascenti succenses? Similis enim esse quodammodo uidetur ille, qui contradicit, uana ac stulta loquenti. Proinde, ut ego quidem arbitror, sapiens Solomon iubet, ne respondeamus amenti, secundum illius amentiam. Quemadmodum enim ille, qui regiam effigiem contumelia affecit, ac si in ipsum regem deliquisset, ita iudicatur; sic etiam reus est peccati, qui eum, qui ad similitudinem Dei factus est, contumelia afficit. Cum uiro iracũdo ne habites, inquit, mala enim res est cum cane colligari, perpetuoque eius latratu frui. Fuge igitur consuetudinem ipsius: nam nisi hoc feceris, necesse erit te aliquid de moribus eius haurire. Dixit aliquid contumeliosè, & commouit animum tuum, perinde ac canis latratus, prouocare solet alterius canis tumultum; ita etiam animo tuo iam sopito ac quiescenti, uox illius iram conciuit, & uterque uestrûm sibi inuicem oblatrat, ac sibi uicissim contradicentes, ueluti fundas emittitis, uerba turpia atque inhonesta.

Dixit ille aliquid contumeliæ plenum, retulisti tu magno cum fœnore, eum, qui te anteuertit, imitando. ille ea contumelia accepta, quam in se iecisti, non cohibuit iram, sed conuersus est, & peccatum suum longè maius effecit: maior fieri uoluit molestius aliquid dicendo, tu uerò rursus eo accepto illud dilatasti, & ita facta est ingens malorum contentio. at ille, qui in malorum concertatione superior existit, longè miserior est. Cum autem iracundia rationem depulerit, & dominatum anima occupauerit, hominem penitus efferat, nec amplius hominem esse sinit. Quod enim bestiis, quæ uenenũ emittunt, est uenenum; hoc hominibus exacerbatis, est ira. Insaniunt tanquàm canes, impetum faciunt ut scorpiones, mordent ueluti serpentes. Primùm enim se ipsos non norunt ira incensi; deinde omnes suos familiares. Ob iram ensis acuitur, & mors hominis humana manu intentatur. Propter hanc fratres in obliuionem ueniunt mutui amoris: parentes uerò & liberos, natura sua latet atque præterit. Et quemadmodum torrentes ad loca caua confluentes, quidquid obuiam eis fit, secum trahunt; sic

etiam & hominum iratorum impetus uiolenti ac effrenes, omnes æque attingunt. Veluti enim œstro aliquo, memoria eorum, qui molestiam ipsis aspersserunt, punguntur, ira in ipsis palpitante, & exiliente. nec prius finem faciunt, quàm malum aliquod dederint ei, qui se lacessiuit. Cùm enim ira, sicuti flamma quædam, ubertate materiæ, in hominibus animo exacerbatis, accensa fuerit, tunc sanè, tunc uidere licet ea spectacula, quæ neque uerbis explicare, neque re ipsa ferri ac tolerari possunt; uidelicet manus contra affines eleuari, pedes nullo habito respectu insilire, omne, quod occurrit, telum insaniæ fieri. Quòd si ex aduersò æquale malum resistens reperierint, nempe iram aliam, & insaniam parem, tum sanè inter se commissi mutuò confligunt, ac ea mala perpetiuntur, quæ par est eos perpeti, qui sub tali dæmone stipendia merent. Nam illæ molestiæ, quæ ab inuicem proficiscuntur, & contentiones, à principio quidem exiles esse solent, & facilè curantur; at procedēte tempore, à contentione auctæ, insanabiles omnino euadunt. nam quousque hæ calumniæ, quæ ex dissensione

ſione manant, locum habent, neceſſe eſt ſemper ſuſpiciones in peius augeri. Proinde ſi uideris ira percitum dentes acuere, cogita talem apro ſimilem eſſe, qui internam iracundiam ſuam dentium colliſione oſtendit. In certaminibus animi, malorum longe ille miſerior euadit, qui palmam fert: quoniam abit plus peccati habens. Iraſcere ſolùm ſerpenti. quid enim illum Phinees iuſtum fecit? non'ne iuſta ira aduerſus eos, qui cum ſcortis uolutabantur? qui & ſi multis aliis in rebus eſſet mitis, & manſuetus, tamen cùm uideret Zambri, & Madianitidem in propatulo & ſine ullo pudore libidines ſuas explere, nec tegere ſpectaculum illud nefandum, æquo animo ferre non potuit, ſed opportuna ira uſus, haſta utrunque tranſuerberauit. Helias autem æmulator ille, quadringentos, & quinquaginta uiros turpitudinis cultores, comedentes menſam Ieſabel, rationabili ac ſapienti ira, quæ totius Iſraël utilitatem reſpiciebat, deleuit. Sic ira ſæpenumerò adminiſtra eſſe ſolet bonarum actionum. Libentius præterea aliquis aſpexerit iratum amantem, quàm adulantem aduerſarium. Quare & nos tales uiros

imitari ſtudeamus, & ne nobis inuicem, ſed ſolùm dæmoni ſuccenſeamus; ſi modò uolumus regnum cœleſte conſequi, benignitate IESV Chriſti domini noſtri, quem gloria, & imperium cum Patre æterno, & ſancto ac uiuifico Spiritu in ſempiterna ſæcula conſequatur. Amen.

DE INVIDIA, ET ODIO

ORATIO IIII.

MVLTAM nobis moleſtiam affert iſtius præſentis temporis iniuria, in quo & omnes eccleſiæ conquaſſatæ ſunt, & uniuerſæ animæ affliguntur. Aperuerunt enim aliqui immodeſtè ora ſua in conſeruos, narratur mendacium intrepidè, ueritas ſupprimitur: qui in crimen uocantur, ſine iudicio condemnantur; qui uerò uocant, eis fides habetur abſque ulla examinatione. ac ſanè multum iam temporis præteriit, ex quo calumniis affectus,

ctus, accuſationis flagella fero, eo contentus quòd dominum habeam abditorum cognitorem atque calumniæ teſtem. Sed cùm multi ſilentio noſtro ad maledictorum corroborationem abutantur, nec exiſtimant ob tolerantiam nos ſilere: ſed quòd potis non ſim os diducere ad ueritatem, eam ob cauſam adhortor ueſtram in Chriſto dilectionem, ne ea probra, quæ ex una parte manãt, ac ſi uera eſſent, ſuſcipiatis. Nam, ſicuti literis memoriæ proditum eſt, neminem iudicat lex niſi primùm acceperit & cognouerit quid fecerit. Eorum autem criminum, quæ in nos coniiciuntur, rationem à nobis exigite, & ſi quidem apud nos ueritatem inueneritis, ne locum detis, obſecro, mendacio; ſin parum ualentes nos in defendendo eſſe perceperitis, tunc aduerſariis noſtris, quaſi uera proferentibus, fidem habete. Veriſimilius autem eſt, & irritari ipſos noſtris defenſionibus, & maiora ac longè difficiliora contra nos moliri, ſcribere, atque agitare. at æquo iudici ſatis ſunt ipſæ res ad ueritatem indagandam; & etiam ſi nos taceamus, licet nobis res ipſas, quæ fiunt, intueri. Oro autem ante omnia uos, tùm qui me

nunc

nunc audituri estis, tum qui in posterum familiaritatem nobiscum sitis habituri, ne multitudine mendacium à ueritate diiudicare uelitis, cũ maiori parte rem præstantiorem copulantes; neque auctoritati adhærentes, mentem uestram obscuretis, aut plus iis tribuendo, qui dignitate & ordine alios antecedunt, infimis aures non detis. Necesse est enim iudicem alteram aurem ei, qui abest, reseruare, sicuti Alexander fecit. etenim illũ ferunt, cùm quidam obtrectaret familiari suo, alteram quidem aurem præbuisse calumniatori, alterã uerò manu diligenter obturasse; quòd nimirum declararet, oportere eum, qui iustè iudicaturus est, non totum se euestigiò uni parti tradere, sed partem auditus integram atque sarctam ei, qui non adest, seruare. Solent enim quodammodo amplo magistratui illiberales ipsi cultus adhærescere, qui ideò quòd illis desit proprium bonũ, cuius opera in cognitionem uenire possint, alienis malis seipsos commendant. Ac sanè quemadmodum uultures ad ea, quæ malè olent, maiori cum impetu feruntur, multa prata, multosque iucundos, & odoratos locos præteruolantes; & ut mu

scæ sanis corporis partibus neglectis, ad ulcera contendunt: sic etiam inuidi, uitæ splendorem, recteque factorum magnitudinē ne aspiciunt quidem; ad marcida uerò mirandum in modum feruntur. Proinde homines prudentes illud Alexandri tenere par est, qui acceptâ ea epistola, quæ contra medicum ipsius scripta erat, quasi insidias ipsi struere uellet; cùm accidisset, ut eo tempore medicamentum sibi accipiendum esset, usque adeò fidem non adhibuit calumniatori, ut simul & epistolam legeret, & medicamentum biberet. Qui igitur proximum probris perfundunt, non comprobantes ea, quæ in eum dixerunt; tales omnino uidentur sibiipsis malum nomen, ex hoc inani uerborum usu, imponere uelle: nā calumniatorem quo, obsecro, nomine appellare conuenit, quàm eo, quod sibi ille ipse, ex re, cuius studio tenetur, imponit. Neque igitur ille, qui nos increpat, calumniator sit, sed potiùs ueluti frater quidam, cùm dilectione commonefaciat, & correctionis causa admoneat; neque uos conuiciorum sitis auditores, sed redargutionum examinatores: ne illi, quibus crimina ascribuntur,
 in-

insanabiles relinquantur, dum peccatum ipsorum non patefit. conuicti enim & ipsi peccatum suum agnoscent, & uobis uenia, ubi redargueritis, à domino concedetur, quòd uos à societate hominum peccatorum seiunxeritis. præterea illi, qui conuicerunt, mercedem accipient; utpote qui abditam malitiam in apertum protulerint. Quòd si uerò aliquem, antè quàm conuictus fuerit, condemnaueritis, ipse quidem nulla alia iniuria afficietur, nisi quòd preciosissimæ possessionis, hoc est dilectionis, erga uos iacturam faciet; uos uerò illud ipsum patiemini illo iam priuati. sicuti enim ærugo proprius est frumēti morbus; ita inuidia amicitiæ. & ut boni est, nemini inuidere; sic dæmonis peculiaris est inuidentia: & proinde ac rubigo ferrum, sic inuidia animam, quæ ex ea laborat, consumit, immo uerò magis. nam ut uiperas, aiunt, exeso materno utero, in lucem êdi; ita quoque maleuolentia animam, quæ ipsam parturit, conficere solet. Inuidus unicam mali expectat recreationē; nempe sicubi conspexerit aliquem ex his, quorum bonis mœret, ruentem. hic est odij scopus, infœlicem ex fœlici,

lici, miserabilem ex beato aliquem conspicere. tunc socius & amicus est, cùm lacrymantem uiderit, cùm lugentem conspexerit, nec cum hilari quidem lætitia exultat: at cum eo, qui in luctu est, lacrymas profundit, uitæque eius commutationem miseretur, ostendendo ex quibus ad qualia deuenerit; non humanitate id quidem, nec quòd uicem eius doleat, sed ut grauiori calamitate miserum affligat. Talis sanè erat Saul, qui summa beneficia, quibus eum affecerat Dauid, causam belli aduersus eundem esse uoluit, conabaturque benefactorem suũ hasta transuerberare. nam cùm eius opera unà cum suo exercitu ab hostibus seruatus esset, & ea infamia, qua illum asperserat Goliath, leuatus, manu sua illum interimere, atq; per insidias è medio tollere studebat. deinde, quamuis in exilium ipsum eiecisset, neque tamen sic inimicitiæ finem imposuit, sed ad extremum, tribus millibus electorum contra ipsum eductis, solitudines perscrutatus est. qui sanè dum Dauidem persequeretur, deprehensus cùm esset, & neci expositus, à iusto tamen rursus, qui ei manus inferre noluit, seruatus est, neque tamen

hac

hac beneficentia flecti potuit, sed iterū exercitum conscribebat, atque denuò hominem persequebatur, donec ab eodem in spelunca captus, illius quidem uirtutem illustriorem, suam uerò ipsius prauitatem manifestiorem reddidisset. Sic & in Iosephum fratres erant animati, cùm quid facerent, nescirent. nam, si uera erant Iosephi insomnia, qua ratione potuit effici, ut non omnino ea euenirent, quæ prædixit? sin falsa, cur inuidebant erranti & decepto? sed reuera propria diaboli est affectio, ipsa inuidentia, quæ nullam medelam recipit. Qui ex capite laborat, aperit medico capitis dolorem; at qui inuidia flagrat, quid referet? Mœrore me conficiunt, inquiet, res secundæ fratris? equidem ita sese res habet; at uerba ea proferre unumquenque pudet, quid te excruciat? propriumne malum, an alienum bonum? reuera geminum est malum, Diaboli inuidentia. Quemadmodum autem tela, quæ magno cum impetu feruntur, ubi ad rem quandam fortem ac renitentem appulsa fuerint, uicissim ad ipsum, qui ea emisit, reuertuntur; ita etiam inuidiæ impetus, nulla noxa allata illi, cui inuidetur, ipsi

inuido plagas incutit. Multa quidem in-
uidiæ insunt mala, unicum tamen etiam
inest bonum, nempe, quòd nocumento
sit illi ipsi, qui ea æstuat, quodque cor
eius magis exedat, quàm rubigo fer-
rum. Maleuolus enim parum ei, cui in-
uidet, damni affert, at seipsum mœrore
ob id conficit, quòd amicus suus secun-
da utatur fortuna. ac ille quidem diui-
tias uicini non imminuit, seipsum uerò
inuidia conterit. Sicuti enim eam ma-
teriem, quæ facilè ignem concipit, quàm
longissimè ab igne seponere solemus; sic
par est nos, quantum in nobis situm est,
amicitias ab hominum inuidorum con-
suetudine abducere, ut extra inuidiæ te-
la esse possimus. Canes quidem alendo
mansuefacimus; at inuidum, benignè ei
faciendo, multo peiorem reddimus. non
enim gaudet beneficiis, quibus cumula-
tur, sed mœrore affligitur ob aliorũ opu-
lentiam; eò quòd materiem habeant, un
de suæ egestati succurrere possint. Pan-
theræ naturalem quandam habent aduer
sus hominem iram, & solent uel maximè
in oculos insilire. hinc qui insanæ illi be
stiæ illudunt, ex charta imaginem quasi
hominem ipsi ostentant: illa uerò nimio

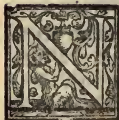
impetu ac nulla consideratione facta, esse hominem autumans, chartam ueluti hominem concerpit, atque hinc, quanto sit in hominem odio, ostendit. sic & dæmon in imagine, quo sit in Deum odio, ostendit, cùm ipsum Deũ attingere nequeat. Proinde noli tibi ueteranorum fraudes ad imitandum proponere, sed ex imbecilli bestiola magnam astutiam dolumq; discito. Cancer quidem Ostreum appetit, sed eius carnem propter testam, qua tegitur, perdifficulter capere & inuadere potest: eius enim carnis mollitudinẽ ualido operculo & quasi uallo natura circumsepsit, ex quo ὀστρακόδερμον, id est, testaceo operculo animal dicitur: & cùm duæ illæ concauitates inter se aptæ & copulatæ ostreum concluserint, nihil omninò efficere Cancri brachia, nihil contrà moliri possunt. Quid ergo facit? cùm ipsum in locis tranquillis cupidè calefieri animaduertit, & ad radios Solis conchas suas aperire, tum demum clàm calculo iniecto eas, quò minùs occludat, impedit, & ita quod ui non poterat, astu perficit. Atque hic est dolus eorũ, quæ muta sunt, & rationis expertia. eiusmodi est, qui cum fraude fratrem adit, & in proximos,

rebus

rebus eorum aduersis, impetum facit, alienisque incommodis lætatur. Sed neque Polypi dolus ac fraus silentio prætereunda est. is quodcunque in saxum adhæserit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi pisces nantes in Polypum tanquàm in petram incidunt, eiusque ueteratoris præda fiunt. Moribus similes sunt ij, qui semper eos adeunt, qui potestate & imperio ualent, seque pro rerum & temporum ratione ita accommodant, ut in proposito, & sententia nunquàm permaneant, sed alios atq; alios se gerant, & pro cuiusque arbitratu ac libidine mutāt sententiam. Hos profectò homines uitare eorumque mala cauere, magni est laboris, propterea quòd in illa religionis specie & simulatione summa lateat improbitas. Nam odium in profundo detinentes, dilectionis ostendunt fucatam, atque adumbratam speciem: non aliter ac petræ sub mari latētes, quæ pauca aqua cùm sint opertæ, malum, quod prouideri non potest, hominibus incautis afferunt. Ad calumnias autem conticescere non oportet: non ut contradicendo nos ipsos defendamus, sed ne mendacio progressum permittamus, circumuentosque

dãno affici patiamur. Calumniator enim tribus ſimul perſonis nocumento eſt: nã & eum lædit, quem calumniis onerat, & quibuscum ſermonem habet, denique ipſe ſeipſum. Scire enim uos uelim, quòd contumelias imponere, & detrahere aliquibus petulanti lingua, ac mente minimè candida, improborum, & eorum, qui hominibus odium conciliant, opus eſſe: at omni ſtudio conari mendacium refellere, uirorum eſt frugi, ac eorum, qui & ſibiipſis bene conſulunt, & multorum ſecuritati ſtudent. Quamobrem peruerſitatem priorum fugiamus, talium uerò uitæ ſtatum imitatione exprimere contendamus, ut bona futura conſequi poſsimus in Chriſto IESV domino noſtro, cui gloria, & potentia, nunc & ſemper ac in perpetuum tribuatur. Amen.

DE PATIENTIA, ET TOLERANTIA ORATIO V.

Emo ob eas molestias, qui bus conflictatur, cogitare aut dicere audeat, nullam omnino prouidentiam res nostras gubernare; neque administrationem, ac iudicium domini in crimen uocet, sed athletam illum Iob ante oculos sibi proponat, saniorisque mentis consiliarium ipsum faciat. reputet secum uniuersa illa ex ordine certamina, in quibus ille primas tulit, & quot telis à dæmone petitus, nullum tamen mortiferum uulnus accepit. Ademerat illi quidem omnem prosperitatem domus, & consilium ceperat alternis malorum nunciis ipsum obruendi. nam dum adhuc prior aliquam cladem annunciabat, alter nuncius ueniebat, longè grauiorem cladem afferens: ac multa sanè mala inter se connectebantur, & calamitates undarum incursionem

imitabantur: nam prius quàm priores lacrymæ exarescerent, aliarum causa afferebatur. ille uerò tanquam scopulus quidam in mari eminens stabat, tempestatis impetum suscipiens, undarumq; uim in spumam cõuertens, & acceptam illam uocem domino edebat, ac omnino nihil eorum, quæ euenerant, lacrymis dignũ duxit. Cùm uerò nuncius quidam uenisset & referret, filiis ac filiabus epulantibus, uentum quendam uiolentum, illud domicilium, in quo conuiuium celebrabatur, euertisse, tunc uestem tantummodò discidit, sympathiam quandam naturæ ostendens, & illo facto, quòd pater liberorum amans esset, testatum faciens; atque piis illis uocibus factum exornans, dicebat, Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est. tantùm non talia edens, pater uocatus sum, quanto tempore uoluntas illius tulit, qui me patrem esse uoluit, auferre mihi rursus sobolis coronam statuit, non contendam cum eo de iis, quæ ipsius propria sunt: præponderet id, quod domino uisum est, ipse est effector generis, ego uerò instrumentum tantùm. quid frustrà seruus cùm sim, ægrè atque ini-

quo

quo animo feram, & sententiæ succenseam, quam rescindere nequeo? huiusce modi uerbis dæmonem iustus ille pungebat. Cùm autem ipsum superiorẽ esse hostis cerneret, nec ullo horum conuelli posse, ipsam carnem aggressus est, & ex corpore eius, innumeris plagis illud conficiens, uermium fontes promanare fecit, uirumq́ue ex regio throno abductũ, in sterquilinium coniecit. Ille uerò quan uis tantis calamitatibus affligeretur, con stans permansit; & dum corpus eius laceraretur, pietatis thesaurum in penetra libus animæ tutum à prædone custodiebat. Cùm uerò hosti nihil iam relinqueretur, quod deinde faceret, ad ueteres illas suas insidias descendit, uxorisq́ue illius mentem in impiam ac nefandam sententiã adducens, illius opera athletã frangere conabatur. Ac sanè illa quidem longo dolori renuncians, capite in terrã demisso, iusto astabat, manus ob ea, quæ intuebatur, concutiens, & pietatis fructus illi exprobrans. recensebat præterea ueterem illam omnium rerum abundantiam, præsentia uerò mala ostendebat, ac qualem ex qualibus adeptus esset uitam, & cuiusnam modi pro multis sacrificiis, ac

uictimis mercedem à domino accepisset, identidē ipsi inculcabat. Vsurpabat autem semper uerba animi parui, ac demissi plena, atque sanè talia, quæ & uirum fortem commouere, & animū quanuis generosum inflectere possent. Errabunda, & serua uagor, dicebat, regina seruitutem seruio, & ad seruorum meorum manus respicere coacta sum; quæ quondā multos benignè nutriui, nunc ipsa ex alienis nutrior. Ac sanè, inquibat illa, longè honestius, & conuenientius esset, si te ipsum è medio tolleres, gladium iræ creatoris acuendo, quàm res aduersas æquo animo sustinendo, molestiam, & tibi & coniugi, proferres. At ille ex his uerbis tantum mœrorem suscipiebat, quantum nullum aliud ob malum, & multum ira commotus ad uxorem ueluti ad hostem quendam conuersus, inquit, Cur ueluti una ex his mulieribus, quæ mente captæ sunt, locuta es? abiice, inquit, ò mulier, consilium sceleris plenum; quousque tandem communem nostram uitam uerbis tuis contumelia onerabis? certè mentita es in effingenda uita mea, asseuerando quòd non optarim rerum commutationem, & magnā ei

dictis

dictis tuis adhibuisti calumniam. Equidem me nunc longè magis impium factum esse arbitror; si quidem nos connubium unum corpus effecerit, tu uerò maledictis dominũ lacessiuisti. Si enim bona suscepimus de manu domini, cur mala non perferimus? Veniant tibi in mentem illa bona, quibus prius cumulata eras; perpende meliora cum deterioribus, & reperies nullius hominis uitam omni ex parte beatã esse. semper enim fortunatum esse, solius Dei est. Sed tu si ex rebus præsentibus dolorem percipis, ex præteritis consolationem pete. nunc lacrymas profundis, at prius risum edebas; nunc inopem uitam agis, at prius diuitiis affluebas; clarum uitæ laticẽ antea bibisti, nunc turbidum bibens bono animo esto. nam neque fluminum cursus perpetuò puri apparent; uita autem nostra, utì scis, ueluti flumen quoddam est perpetuò fluens, & undis uicissim succedentibus refertum, cuius una pars iam præterfluxit, altera uerò in cursu est, alia iam de fontibus manauit, alia uerò pòst fluet, & uniuersi ad commune mortis mare festinamus. Si bona suscepimus à domino, mala num non sustinebimus?

num cogemus iudicem eiusdem generis res nobis perpetuò suppeditare? num erudimus dominum, quomodo uitam nostram gubernare debeat? ipse suarũ sententiarum potestatem habet, quomodo uult, res nostras regit, sapiens autem est, & quod ex usu est, seruis suis suppeditat. ne curiosius perscruteris iudicium domini, boni consule tantùm ea, quæ ab ipsius sapientia proficiscuntur, quidquid in te contulerit, id suscipe cum gaudio. ostende rebus in aduersis, dignã te prioris lætitiæ fuisse. Hæc dicendo Iob, etiam hunc dæmonis impetum retudit, & pudore ipsum affecit; eo quòd uictoriam ab eo reportasset. Quid uerò tandem hinc euênit? morbo nimirum leuatus est, perinde ac si frustrà eum inuasisset, nihilq; penitus effecisset. effloruit enim ad secundam pubertatem caro; uita uerò omnibus bonis cumulata est, & diuitiæ auctæ, omni ex parte in domum confluxerunt; ita ut unam partẽ, quasi nihil unquam amisisset, haberet, alteram uerò ob patiẽtiã mercedis loco accepit. Ex eo quilibet nostrûm exẽplum fortitudinis capere poterit, qui nõ solùm rebus in aduersis, quibus conflictabatur, nimirum tum inops

nops è locuplete, orbus filiis, cui pulchri erant liberi, uno momento temporum factus eſſet, idem permanſit, qui antè fuit, nec unquam animum abiecit demiſitque; ſed neque etiam cùm amici eum conſolatum ueniſſent, & hominem inceſſerent ac ærumnas ipſius augerent, unquam irritatus eſt. Nonnunquam autem homines experiundæ animæ cauſſa, in tales uitæ difficultates incurrunt; quò in his difficultatibus appareant probi, ſiue diuites, ſiue pauperes ſint: utrique enim tolerantia probantur. & tum uel maximè patefit, an animo fraterno, an grato aliquis præditus ſit, an contrà maleuolo, & ea conſtantia, quæ ſimul cum uitæ reuolutione repentè commutatur. nam ut gubernatorem nauis tempeſtas, athletam ſtadium, militem acies, magnanimum calamitas; ſic Chriſtianum hominem tentatio probat. Et quemadmodum athletas certaminum, labores coronis ad ſe alliciunt; ita etiam homines Chriſtianos probatio, quæ ex tentationibus deſcendit, ad perfectionem ducit; ſi modò cum decenti tolerantia, ac omni gratiarum actione ea, quæ à domino ordinantur, ſuſceperimus. Pauper es?

ne animum abiicias, sed omnem spem tuam in domino ponito. non enim ille nō cernit angustiā est illi cibus in manibus, sed tamen exhibitionem producit, ut constantiā tuā probet, & animum cognoscat, num similis sit animo proteruiorum ac ingratorum, qui dum in ore sunt, tibi benedicunt, adulantur, ac mirandum in modum suspiciunt. at ubi paululùm mensa dilata fuerit, maledictis tanquàm lapidibus obruunt eos, quos paulò antè uoluptatis caussa obseruabant. Helias agebat in Carmelo monte, alto & inhabitabili, ac penitus deserto. at is animā loco omnium habebat, & uitam suam sustentabat ea spe, quam in domino collocauerat. sic uerò uitam degens, fame non est confectus, sed ei uolucres, & illæ quidem maximè rapaces ac uoraces, cibos afferebant, alimentumq; homini iusto hæ aues ministrabant, quæ alienos cibos diripere solent. domini enim iussu, naturam immutauerant, & factæ custodes panis, ac carnium erant. Agebat etiam in Babylonio lacu Israëlita quidam iuuenis, calamitate quidem captiuus, anima uerò & constantia liber. quid uerò est quod illi accidit? Leones quidem contra naturam

suam

ſuam, inediam ferebant, altor uerò eius Abbacuc per aërem ferebatur; quem Angelus unà cum obſoniis ferebat. & ne fame premeretur iuſtus, tantum terræ ac maris puncto temporis uates emenſus eſt, quantum à Iudæa Babylonem uſque protenditur. Quid uerò rurſum populo in deſerto accidit, cuius procurationem Moſes habuit? quomodo, obſecro, uita ipſius per annos quadraginta gubernata eſt? non erat illhic uir, ſementem qui faceret, non bos aratrum trahens, non arca, non torcular, non penu; tamen & alimentum ei ſuppetebat, ſine ſemente, ſine aratione, & fontes è petra manabant, qui prius non erant, ſed in neceſsitate ſcaturiebant. Proinde & tu calamitatem patienti animo ferto, uelut generoſus Iob, & ne te tempeſtas proſternat, neque quidquam abiicias ex his mercibus, quas tecum fers; hoc eſt de uirtute, ſed ueluti magni precij ſupellectilem ac mercem, in animo tuo conſerua gratiarum actionem, & ita etiam tu multiplicem percipies ex gratiarum actione uoluptatem. Non enim ille eſt tolerans, cui deſunt res neceſſariæ, ſed qui in abūdantia omnium rerum res aduerſas æquo

animo fert. In morbo es? lætè ferto; quia quem dominus in oculis fert, eum castigat. Pauper es? gaudio exulta; quoniam ea bona in te conferentur, quæ quõdam in Lazarum. Ignominia afficeris ob nomen Christi? ò beatum te; quia ignominia tua in angeli gloriam commutabitur? Seruus es? gratias tamen & sic agito; habes enim longè te inferiorem; gratias, inquam, agito, quòd unum prætereas, quodque in pistrinum coniectus non sis, denique quòd flagris non cæderis. nemini unquam deerunt causæ gratias agendi. Iniustè tibi compedes inditæ sunt? spe rerum futurarum te sustenta. Iustè condemnatus es? etiam sic gratias habeto. Quoniam uerò egregiæ res gestæ ueterum, aut memoriæ propagatione nostram usque ad ætatem conseruantur, aut in poëtarum uel scriptorum monumentis extant, ne simus, obsecro, eius utilitatis, quæ ex ipsis percipi possit, expertes, ueluti illius, Probris perfundebat homo quidam plebeius Periclē, ille uerò ea negligebat: & sanè tota die perseuerabant, ille quidem conuicia faciendo, hic uerò nihili hominem pendendo. deinde cùm iam aduesperasceret, &

ille

ille præ tenebris uix diſcederet, cum lumine ipſum Pericles domum deduxit, ne ipſi inquinaret philoſophiæ ſtudium. Rurſum cædebat quidam Sophroniſci filium Socratem, in ipſam faciem impetu facto, ille uerò non obuiam ibat, ſed permittebat, ut ſe temulentus ille ira expleret, ita ut iam intumeſceret & præ plagis ſanioſa eius facies eſſet. ubi autem ille cædere deſtitiſſet, Socrates quidem nihil aliud feciſſe dicitur, quàm quòd eum fronti ſuæ, ueluti ſtatuæ cuiuſdam opificem, inſcripſerit, atque ita ultus eſt hominem. Euclidi autem Megarenſi cùm eſſet quidam iratus, mortem illi minatus eſt, ac iurauit ſe eum è medio ſublaturum: at ille contrà iurauit, ſe eum placaturum, ac ne animo in ſe hoſtili ſit, effecturum. Illud uerò facinus Cliniæ, qui erat unus ex familiaribus Pythagoræ, uix noſtris perſuaderi poteſt. autumãt enim caſu, & non ſponte illud accidiſſe. quid uerò eſt, quod ille fecit? Cùm illi integrum eſſet iureiurando trium talentorum mulctã effugere, exoluere potius, quàm iurare maluit; quanuis id ſanctè facere potuerit: non inſcius, ut opinor, illius præcepti, quod nos iurare uetat. &

hoc quidem Cliniæ ſimile eſt huic præcepto; illud uerò Euclidis illi, quod inimicis bona optare & non mala imprecari iubet. Quare qui de his ante fuerit edoctus, is non amplius illis tanquàm iis, quæ fieri non poſsint, fidem derogabit. Proinde fac ſit tibi præceptum Dei contubernale, lucem ueluti quandam, & ſplendorem ad diiudicationem rerum tibi aſsiduè præbens. quæ ex longinquo animæ tuæ curam ſuſcipiens, & ueras ac germanas ante de unaquaque re opiniones præparans, non ſinet te ab ulla re earum, quæ quotidiæ accidere ſolent, immutari; ſed potius mente inſtructum, tanquàm quendam ſcopulum mari uicinum, fortiter, & conſtanter uiolentorum uentorum impetus ferre docebit, in Chriſto Iesv domino noſtro, quem ſempiterna gloria conſequatur. Amen.

DE MOERORE & triſtitia

ORATIO VI.

Vm uideo malum ſecundos habere progreſſus, ueſtramq́ue pietatem affligi, atque iam omnino aſſiduis malis renunciaſſe, mœrore affligor; cùm uerò rurſus magnam Dei manum mecum perpendo, tum quòd is nouit afflictos erigere, & amplecti iuſtos, proterere autem arrogantes, & ſedibus potentes eiicere, rurſum animo mutato ſpe recreor. certus enim ſum, quòd & uos ſcire uolo, celerem fore rerum cõmutationem, nec diuturna hæc mala. nam quæ paſsi ſumus, ob peccata noſtra paſsi ſumus: auxilium uerò nobis ob ſingularem ſuam in ſeruos charitatem, ac cõmiſerationem hominum amator feret. ſiue enim peccatorũ pœnas pendimus, ſatis ſunt hæ præſentes plagæ ad deprecandã in poſterum Dei in nos irã; ſiue ad certamina pro pie

tate per has tentationes uocamur, iustus certaminum præses, non sinet nos tentari suprà quàm possimus, sed ob ea, quæ perpessi sumus, dabit nobis tolerantiæ ac spei in ipsum coronã. Quis enim adeò adamantina animia præditus est? quis adeò immanis ac ferus, ut audiens gemitum omni ex parte uos impetẽtem, uelutì à quodam choro tristi cõmunem quandam & consonam lamentationem accinentem, non animo doleat, nec ad terram uultum demittat, nec deniq; immensis iis ærumnis penitus colliquescat atque concidat? Hæc autem dico non consolandi uestri gratia; (quæ enim oratio talis inueniri potest, ut tantæ calamitati medicinam faciat?) sed dolorem cordis mei, quoad fieri potest, uobis hac uoce demonstro. Expendimus enim artem diabolici belli, qui cùm uideret uirtutem, tum uel maximè cùm nos inimici persequũtur, augeri ac florere, mutauit consilium suum, nec amplius aperto marte bellum gerit, sed occultas insidias nobis struit, obtegendo eas eo nomine, quòd inimici nostri circunferunt, ut eadem perpetientes, quæ & patres nostri passi sunt, non tamen uideamur pati

pro

pro Chriſto; eò quòd etiam illi ipſi, qui nos perſequūtur, Chriſtianorum nomen habeant. Hæc nos mirandum in modum perturbârunt, & parum abfuit quin mēte emouerent, dumque hæc animo agitaremus, uenit etiam illud in mentem, Nunquid dominus ſeruos ſuos deſeruit? nunquid extremum tempus inſtat, & abolitio ab iis initium ſumit? ut in poſterum patefiat iniquus ille filius perditionis; qui aduerſatur, ac ſeſe effert ſupra omnem Deum ac numen. Veruntamen, ſiue hæc tentatio menſtrua eſt, ſufferte ipſam uos egregij Chriſti pugiles; ſiue etiam perfectò iam interitui res traduntur, ne, obſecro, negligamus præſentem rerum ſtatum, ſed expectemus reuelationem, è cœlis, aduentum magni Dei, & ſeruatoris noſtri Iesv Chriſti. Si enim omnis creatura diſsipabitur, & figura huius mundi tranſmutabitur, nulli mirum profectò uideri debet, ſi etiam nos pars creaturæ cùm ſimus, mala perpetiamur, atque calamitatibus his affligamur, quas pro ratione uirium noſtrarum inducit nobis iuſtus iudex, qui nos tentari non ſit permiſſurus ſuprâ quàm poſsimus, ſed cum tentatione cuiuſmo-

di euentum facturus, ut ferendo uincere queamus. Ne itaque nos labor frangat, manent enim nos martyrum coronæ, præstò sunt chori confessorum, qui parati sunt nobis manus porrigere, atque in numerum suorum recipere. Veniant uobis in mentem patres illi sancti, nemo eorum deliciis aut adulatoribus sese dando, coronas patientiæ reportauit; sed omnes illi ingentes ærumnas sustinendo, dignos se esse uita æterna probârunt. Beatus, qui dignus habitus est, ut afflictiones pro Christo sufferret: longè beatior, qui plures ac maiores ærumnas pertulit; quia non sunt condignæ passiones huius temporis, ut conferantur cum futura gloria, quæ nobis tribuetur. Qui enim in ærumnis animo non cadit, sed ob spem, quam positam habet in Deo, uim mœroris sustinet, is profectò à Deo tolerantiæ suæ mercedem recipiet. Quemadmodum autem uermes in tenerioribus lignis maximè nascuntur; sic etiam mœrores, ut plurimùm in homines molliores cadunt, neque tamen fœminis, neque uiris concessus est nimius luctus, ac ingens uis lacrymarum, sed ut paululum tantùm re-

bus

bus in aduersis tristitiæ se dent, & modicas quasdam lacrymas profundant, atque hoc ita quietè, ut nec dentibus infrendant, neque ululent, neque uestes discindant, aut puluerem inspergant, aut aliquo alio modo indecorè se gerant, instar eorum, qui rerum humanarum rudes, atque imperiti sunt. Nam fortis animi non est, nec eius, qui firmitudinem aliquam ea ex spe, quam in Deum posuit, habet, rebus aduersis succumbere, atque frangi. Nam lacrymæ ex improuiso quodam incursu, ueluti plaga quadam animam cædente, ac contrahente, dum spiritus circa cor comprimitur, generari solent. Gaudium uerò, exultatio quædam est animæ iis rebus gaudentis, quæ ex sententia cessere. Vnde etiam ea, quæ circa corpus euenire solent, inter se discrepant. nam qui tristitia afficiuntur, subpallido, liuido, ac frigido sunt corpore; at qui lætitia exultant, florido, atque rubicundo: uix non saliente ac foras progrediente anima, præ uoluptate. Ac sanè multos nouimus, cùm calamitate ingenti affligerentur, sibi ui à lacrymis temperasse, deinde in quosdam morbos in-

sanabiles cecidisse, in apoplexias, inquã, ac paralyses; alios uerò penitus exanimatos esse, cùm uires ipsorum perinde ac debile fulcrum quoddam, tristitiæ onere confringerentur. Id in flamma uidere licet, quæ à proprio fumo suffocatur, cùm foras non egrediatur, sed circa ipsam se uolutet: hoc ipsum etiam aiunt in facultate, quæ animal gubernat, ac regit, fieri. contabescit enim ac extinguitur à doloribus, cùm nulla foris perspiratió fiat. At dices; cuius igitur gratia Christus Lazarum luxit? nimirum eam ob causam, ut mœstorum ac lamentantium hominum condolentiam, & animi demissionem corrigeret. lacrymas enim Domini commiserationis plenas non fuisse, sed docendi nostri causa profusas esse, ex iis uerbis patet, quæ dixit. inquit enim, Lazarus amicus noster somnum capit, sed uado expergefactum ipsum. Quis nostrûm dormientem amicum luget, quem sperat paulò pòst experrectum iri? Lazare ades dum, ait, & qui iam mortem oppetierat, reuixit, uinculisque constrictus ambulauit. Est quidem res admirationis plena: fasciis constricti erant pedes,

nec tamen impedimento fuerant motui: maius enim erat robur impedimento. Quomodo igitur ille, qui talia editurus erat, id, quod euênit, lacrymis dignum iudicauit? Manifestum itaque est, quòd omni ex parte imbecillitatem nostram fulciendo, mẽsuris quibusdam, ac terminis necessarias perturbationes cõstrinxerit, condolentiam quidem quasi ferinam declinans, tristitiæ uerò studiũ; ac nimiam lamentationem, ut ingenerosam deuitans. Quid uerò Iob? num adamantino corde erat? num ex lapide uiscera eius confecta? ceciderant ipsi momento temporis decem liberi, una plaga contriti, atque hoc in domo iucunditatis, & eo tempore cùm uoluptati se darent, dæmone nimirum in ipsos domum incutiente. uidit mensam sanguine cõspersam, uidit liberos diuerso quidem tempore in lucem editos, at communem uitæ finem sortitos; non tamen plorauit, non comam euulsit, non edidit uocem aliquam muliebrem, sed illam decantatam, & ab omnibus celebratam; Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Num ferus fuit

hic homo? & quo'nam id modo, cùm de se ipso dicat, Ego magis ploraui, quàm quiuis alius, omnibus miseriis coopertus. Num ergo mentitus est hæc, dicens? nequaquam, ipsa enim ueritas testimonium ipsi præbet, asserendo, eum ad cæteras suas uirtutes etiam ueritatem adiunxisse. sic enim inquit, Homo reprehensione uacans, iustus, pius, uerax. uerùm plurimi mortalium cantilenis quibusdam ad tristitiam compositis lamentantur, carminibusque lugubribus, ùt animæ ipsorū diffluant, student: ac sanè quēadmodum Tragœdorum proprium est figmentum ipsum, & scena, quibus theatra occupantur; sic etiam putant conuenire lugenti uestem nigram, squalidam comam, tenebras in domo, sordes, puluerem, ac cantum lugubrem; qui animæ omni tempore recens mœroris uulnus in memoriam reuocat. Nesciunt equidem, quòd animæ, quæ semel desiderio creatoris ardêre cœpit, quæque rebus pulchris, quæ illhic sunt, assueta est, gaudium, à uario lapsu carnalium perturbationum non immutatur, sed quæ sunt aliis tristia, iis illa lætitiam suam cumulat atque auget. Quemad-

modum

modum enim qui debiles oculos habent, ipsos à rebus splendidis longè amouentes, floribus ac herbis recreant; sic etiam animam oportet, non semper intueri id, quod lugubre est, neque præsentibus molestiis deditam esse, sed oculos suos ad uerorum bonorum speculationem conuertere. Nam res aduersæ animum sicuti ignis aurum probant: ac sanè illis, qui rectè sunt instituti, calamitates ueluti alimenta quædam athletica atque exercitationes sunt, quæ luctatorē ad paternam gloriam deducunt. Nimia autem tristitia, auctor peccati esse solet, cùm mœror mentem submergat, consilij inopia uertiginem afferat, penuria cogitationis ingratum animum generet. Turpe etenim est benedicere uos res ob secundas; silere uerò ob aduersas: immo tunc uel maximè gratiæ nobis agendæ essent, cùm exploratū habeamus, quòd quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Eripit quidem ex miseriis sanctos suos Deus, non tamen absq; probatione, sed tolerantiam ipsis tribuit. Quòd si calamitates, & miseriæ tolerantiam operantur, tolerantia uerò probationem,

qui miserias æquo animo ferre non uult, is probatione seipsum priuat. Proinde sicut nemo coronatur sine aduersario; sic neque probatus renunciari quisquam potest, nisi multas calamitates pertulerit. Ex omnibus itaque miseriis, atque calamitatibus eripiet ipsos dominus, non sinens eos nimiùm calamitatibus affligi, sed unà cum tentatione dabit etiam exitum, hoc est, ut tolerare eas possimus. Qui uerò dicit non conuenire iusto afflictionem, aliud nihil dicit, nisi quòd non conueniat, ut athleta sese exerceat. Quoniam uerò afflictis ingentem consolationem affert, cùm participes habent aliquos sui luctus, ideò simul cum iis dolere, qui calamitate aliqua afficiantur, æquum est. hac enim ratione socium te præbebis afflictis, non autem si in calamitate alterius hilaris fueris, nec si in alienis malis indifferentem te exhibueris. non tamen simul cum afflictis adeò luctu efferri conuenit, ut unà exclames, aut lamenteris, aut ipsos in aliis imiteris, nec æmuleris eum, cui ærumnæ tenebras obduxerunt, hoc est, qui seipsum abdit, nigrum uestitum gerit, humi procumbit, capillos negligit.

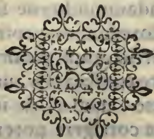
his

his enim calamitas magis augetur, quàm leuatur. Angi quidem ob ea, quæ acciderunt, & quietè contristari ob ærumnas licet, sed tamen ita, ut in omnibus grauitatem serues. ubi uerò ad colloquium ueniendum erit, non conuenit statim ad obiurgationes descendere, uelut iacentibus insultantem: acerbæ enim esse solent afflictis obiurgationes, nec eorum sermonem ferre possunt, qui dolore non tanguntur in alienis malis, quique in persuadendo parum ualent: nam ut oculo inflammato, etiam mollissimum medicamentum molestiam exhibet; sic etiam & animo, qui grauitate calamitatis ardet, quantuis multam consolationem afferat sermo, molestus tamen quodammodo esse solet, si tum, cùm in dolore sumus, proferatur. Cùm uerò ob delictorum pœnitentiam fratrem lugere conspexeris, unà cum eiuscemodi fletó. nam & tu in alienis malis, propria corrigere poteris. qui enim pro peccato proximi calidam lacrymarum guttam pofundit, is sibi ipsi medicinam facit, eò quòd fratrem deflet. Ob peccatum luge; hoc enim animæ ægritudo est; hoc rei immortalis mors,

hoc

hoc luctu, & ingenti eiulatu dignum est, ob hoc lacrymæ profundantur, & ne cesset gemitus ex medio corde proficiscens. Sic flebat Hieremias ob pereuntem populum, cui cùm non satis essent naturales lacrymæ, fontem lacrymarum, & abditum locum requirebat. Pro his autem omnibus gratias agamus Christo Deo nostro, quoniam illum solùm decet omnis gloria, honos & cultus, unà cum patre æterno, & sanctissimo ac uiuificatore Spiritu, nunc & semper & in sempiternum. Amen.

Tomi secundi finis.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

D. BASILII
MAGNI

[illegible]

[illegible]

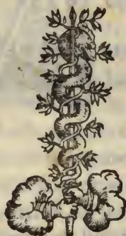
D. BASILII MAGNI,

Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, Orationum de moribus,

à Simone magiſtro ac ſacri palatij quæſtore, ex eius ſcriptis in unum congeſtorum,

TOMVS TERTIVS.

Staniſlao Illouio interprete.

Venetiis apud Io. Andream Valuaſſorem.
M D LXIIII.

D. BASILII MAGNI,

Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ,
Orationum de moribus,

à Simone magistro ac sacri palatii quæstore,
ex eius scriptis in unum congestarum,

TOMVS TERTIVS.

Stanislao Hosio interprete.

Venetiis apud Io. Andream Valuassorem.
M D LXIIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI D. D. ANDREÆ NOSKOVVSKI, Pontifici Plocenſi,

Stanislaus Ilouius S. P. D.

Vlti, & quidem clariſsimi philoſophi, Princeps optime, in ea fuere ſententia, ut affirmare nō dubitarēt, nullum in uitiis eſſe diſcrimen, ſed eſſe ea inter ſe paria. Nam ſi uirtutes inter ſe ſunt pares, aiebant illi, paria etiam ſint uitia, neceſſe eſt. at pares eſſe uirtutes, nemo eſt qui ambigat: ſequitur, ut etiam uitia ſint paria. Verùm mihi longè ſecus eſſe uidetur. ut enim una ex uirtute maiores utilitates manant,

quàm ex altera; ita etiam uno ex uitio grauiora incommoda, quàm ex altero naſcuntur. Id ſi ita eſt, unum alio deterius eſſe, neceſſe eſt: ſiquidem id ſemper meritò peius habetur, ex quo plura damna proficiſcuntur. Hinc uiri ſummis ingeniis præditi, cùm uitia inter ſe contendere ſoliti eſſent, nullum grauius, nullum tetrius ingrata uoluntate aſſerebant. nam ſi gratus animus pater eſt omnium reliquarum uirtutum, omnium uitiorũ caput & auctor ingratus ſit oportet. Hoc uitium, me hercule, homines diſſociat; hoc concordiam, qua imbecillitas fulcitur noſtra, dirimit; hoc ſimul in multos iniurioſum eſt. ingratus enim multis uno tempore iniuriam infert; lædit primò ſeipſum, quo nihil eſt miſerius, cùm nomen boni uiri adimit; deinde eum, qui ei benignè fecit, cùm non reſtituat, quod accepit; poſtremò cunctos mortales. nam quicunque conſpexerit aliquem immemorem eorum eſſe beneficiorum, quibus eſt affectus, remiſsior ad alios beneficio complectendos euadet, timens

ne ipse quoque aliis beneficia tribuendo, operam perdat suam. Quod si animalia rationis expertia, beneficia accepta grata memoria colunt, certè turpissimis in rebus est ducendum, hominem, quem Deus ratione ornauit, tam nefarium scelus in se concipere. Panthera, quæ ferocitate cætera animantia præcedit, gratá se præstitit ei, à quo catuli eius è fossa extracti erant: nam omni tempore ætatis suæ comitem se ei præbuit, ut Demetrius Physicus literarum monumentis prodidit. taceo canes innumerabiles, taceo leonem illum, qui cognito Androdo, qui in circo feris dilaniandus expositus erat, non ei dentes infixit, sed magna cum admiratione populi, manus & crura eius lambere, caudáq; iactare cœpit. Sed quid multis? quis est tam emotæ mentis, qui neget hoc uitium, uel maximè flagitiosum esse? Id cùm me non prætereat, etiam atq; etiam cogitare mecum soleo, quanam ratione, summis tuis erga me beneficiis, si minùs re (quis enim hoc dicere audeat?) at animo certè

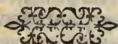
& memoria respondere possim. id si nõ facerem, in tam detestabile crimen incur rerem. cùm autem ea tua sit auctoritas, ea amplitudo, eæ deniq; opes, ut sese nulla alia occasio declarandæ meæ propensæ in te uoluntatis det, præter literas, quibus nos ab ineunte adolescẽtia dediti fuimus, ex his studiis promendum mihi aliquid esse duxi, quo & tibi, & reliquis omnibus testatum relinquerẽ, esse me referẽdæ gratiæ quàm cupidissimũ. unde mitto tibi orationes aliquot Basilii Magni nuper à me Latinitate donatas; ut hinc cognoscas, me tuorum meritorum memoriã gratissima beneuolentia conseruare. Eas autem orationes tibi potissimũ dicandas existimaui, ut quibus tu uirtutibus cæteros omnes anteis, earum tractationem legendo, uoluptatem uel maximam inde caperes. mirandum enim in modum nos delectat, cùm nos aliquid aut rectè, & cum uirtute egisse reminiscimur; aut cùm ita nos in rerum tractatione esse uersatos uidemus, ut hi, qui summi magistri officiorum sunt habiti, præcepere.

nam

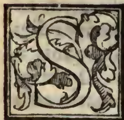
nam quæ Plato, quæ Ariſtoteles, quæ Cicero, quæ patres ſancti de benignitate ac liberalitate literis mandauere, hoc tu factis ipſis expreſsiſti. Paucos mihi uidiſſe uideor, (ſed quid dixi paucos?) neminem, inquam, uidi, qui tam rectè ac tu diuitiis uſus eſſet. tu ſcholas, tu collegia, tu fana extruxiſti, & ditaſti; tu pauperibus, & afflictis benignum ac liberalem te omni tempore præbuiſti; tu denique exemplum uiris Deo ſacris dediſti, quas nam in res bona Eccleſiæ conferenda eſſent. Itaque paucos noſtra in regione uideas, qui ſeceſsionem à republica Chriſtiana fecerint. quid ita? quoniam Pontificem ſuum res ſacras rectiſſimè adminiſtrare animaduertant. magnam itaque animo percipies uoluptatem, cùm perſpicies ita te in rebus tuis geſsiſſe, quemadmodum uiri ſummi rectiſsimè præſcripſere. Sed hæc hactenus. Reliquum eſt, ut te rogem, Pontifex humaniſsime, ut hanc noſtram qualemcunque referendæ gratiæ uoluntatem boni conſulas. Quòd ſi ſe nobis in poſterum

rum eius declarandæ alia uberior occasio obtulerit, efficiam profectò, ut cognoscas, habere te neminem, nec in referenda gratia, nec in prædicandis tuis beneficiis me superiorem. Deus opt. max. te nobis saluum, & florentem multos in annos seruet. III. Non. Septemb. M D LXIII. Patauio.

D. BASILII MAGNI
Orationum de moribus,
TOMVS TERTIVS,
Stanislao Ilouio interprete.

DE MISERICORDIA
AC BENIGNITATE
ORATIO PRIMA.

I diuitias, ò homo, ob eũ honorẽ, qui ex ipſis proficiſcitur, ſuſpicis, conſidera, obſecro, quantò magis ad gloriã faciat, multorum filiorum patrẽ appellari, quàm ingenti pecunia affluere. Nam pecuniam quidem relinques hoc in mundo, etiam ſi nolueris: at eam gloriam, quam ex bonis actionibus adeptus fueris, ad dominum deferes; quãdo uniuerſus populus coram communi omnium

iudice constitutus, nutritorem, & benefactorem suum te appellabit, omniaq; humanitatis nomina tibi tribuet. Ac in nundinis quidem nemo mœrore affligitur, profundẽs præsentia, & uicissim recipiens ea, quibus opus habet; uerùm quantò minore pretio pretiosissimas res comparauerit, tãtò magis exultat, quasi qui egregiam permutationem fecerit. Tu uerò in mœstitia es, cùm aurum, argentum, & opes tradis, hoc est cùm lapides, & terram largiris, quò beatam uitam consequaris. Sed quasnam ad res uteris auro? ueste pretiosa te ornabis? at tunicella ex duabus ulnis confecta tibi satis erit, & unius pallij amictus omnem indumentorum necessitatem explebit. Ad uictum comparandum diuitiis te usurum inquies? at unus panis ad explendum uentrem sufficit. Quid igitur mœres, quasi aliqua re priuatus esses? Num gloria ex diuitiis? at si non in terra gloriam quæsiueris, inuenies ueram illam & splendidam gloriam, quæ te in regnum cœlorum deducet. Dissipatæ diuitiæ, cum in modum, quem dominus præscribit, permanere solent; retentæ autem abalienari. Si eas custodieris, non

habebis;

habebis; si effuderis, iacturam earum nõ facies. Dispersit, erogauit in pauperes, iustitia eius manet in æternum. Nam diuitiarum usum dispensatorium, non autem uoluptarium esse, eos, qui rectè iudicare uelint, existimare par est. itaque ubi eas exposuerimus, lætitia efferri debemus, perinde ac si essemus alienis rebus priuati, non autem ægreferre, tanquàm propriis excidissemus. Cur igitur tristitiæ te das? cur animo luctum percipis, illud cùm audis? Vende res tuas, & da pauperibus. Nã etiam si te consequerentur ad uitam sempiternã, non tamen tanto cum studio essent parandæ; utpote quibus ea præmia, quæ illhic tribuuntur, tenebras obducent. Quòd si necessariò nobis sunt hîc relinquendæ; cur amabò, non uenditis ipsis, lucrum, quod hinc capi posit, auferimus? Qui enim rebus præsentibus malè utitur, is æquè miserabilis est, ac ille, qui seipsum spontè eo gladio, quem accepit ad uindicandos hostes, uulneribus conficit. at qui bene eis utitur, quique secundum rectam rationem præsentia administrat, ac ea bona, quæ ipsi à Deo largita sunt, in pauperes distribuit, dispensatorem se ea-

rum gerendo, non autem propriæ uo-luptatis gratia ea parando, ille & laudibus ornandus, & amore prosequendus est; eò quòd amore fraterno, & moribus humanæ societati studentibus, præditus sit. Aspicite, quæso, quomodo ingens numerus peccatorum nostrorum, & tempora à propriis naturis abduxerit, & eorum species proprias in alienas temperaturas transmutauerit. omnia enim æquè creationis terminos transgressa sunt, peruersaque conspiratione in perniciem nostram facta, homines è uita cedere cogunt. Quæ est igitur huius perturbationis ac confusionis causa? nempe hæc, quòd nos ipsi cùm accipiamus, aliis non largimur: beneficentiam in cœlum ferimus, nec tamen benignè facimus iis, qui penuria rerum laborant. serui ipsi cùm simus, in libertatem uindicamur, non tamen nos nostrorum conseruorum miseret. esurientes nutrimur, nos uerò egenum præterimus. liberalem suppeditatorem habentes, restricti ipsi sumus, nec uolumus participes facere rerum nostrarum pauperes. fœcundæ nobis sunt oues, nudorum tamen maior est numerus, quàm sit ouium. cellæ ob multitu-

dinem

dinem earum rerum, quæ sunt in eas cōditæ, coarctantur, nos tamen misericordiam non tribuimus ei, qui in summas angustias adductus est. Pauper es? attamen alium habes longè te pauperiorem. tibi enim decem dierum sunt alimenta; illi uerò unius diei tantùm. proinde ueluti homo benignus, id, quod tibi redundat, cum indigente adæquato; ne cuncteris de modico largiri, ne præferas tuam utilitatem communi periculo.
Et si in uno solùm pane totus uictus consisteret, & pro foribus staret qui peteret, profertο ex penu illum unum panem, & imponens eum manibus, ac iis in cœlum sublatis, dicito orationem miserabilem simul & mitem, Vnus panis tantùm mihi est, quem cernis Domine, & periculum manifestum impēdet, sed ego tuum præceptum meo periculo antepono, & ex pauco præbeo fratri esurienti: da & tu seruo, qui est maximis in angustiis: noui tuam bonitatem, confido etiam tuæ potentiæ, non in diem tu profers ac producis gratiam tuam, sed dispergis quando uis dona tua. Quod si ita dixeris & feceris, ille panis, quem maximo cum luctu præbuisti, existet semen segetis, at-

que multiplicem fructum gignet. Tu uerò dicis, quòd proximum tuum diligis, ut teipsum: uerùm id, quod à Domino dictũ est, redarguit te, & declarat quàm lõgissimè abesse à uera charitate. si enim tantum largitus es unicuique, quantum tibiipsi, unde tibi hæc tanta pecuniarum ubertas? Qui enim proximum ita charum habet, ut seipsum, hic nihil amplius proximo possidet: sed cùm tu possideas, uidêris apertè proprium usum pluris facere, quàm multorum commoda, atque solatium. quantò enim maioribus circunfluis diuitiis, tantò magis charitatis expers es. nam si charum habuisses proximum tuum, iam diu cogitationem abalienandæ pecuniæ suscepisses. nunc uerò opes tibi magis quàm corporis membra creuêre, & dolori maximo tibi est ipsarum separatio, ueluti partium corporis abscissio. Si enim uestiuisses nudum, si dedisses esurienti panem tuum, si fores tuæ omni peregrino patuissent, si pupillis patrem te præbuisses, si debilis ac infirmi uicem doluisses, quarum nunc diuitiarum causa mœrore affligeris, iam olim ipsas indigentibus distribuere studuisses. O' quantas te benefactori gratias

tias agere oportebat, & quàm hilari ac læto animo esse, ob eum honorem, nimirum quòd ipse aliorum fores non obis, sed quòd alij tuas circunstant. Participes facias frumenti fratres. id, quod cras putrescet, hodie trade egenti. Auaritiæ equidem forma pessima est, quæ neque ea, quæ corrumpuntur, egenis impertiri uult. Quòd si ille, qui uestem homini induto detraxerit, prædator nominabitur, certè ille, qui hominem nudum non uestierit, cùm id facere possit, alia quadam peiori appellatione dignus est. Esurientis est panis, quem tu detines; nudi est pallium, quod tu in uestiario conseruas; calceus, qui apud te putrescit, eius, qui eo caret; indigentis est aurum, quod terra obruisti. proinde tot hominibus iniuriam infers, quot beneficio complecti potuisti. Quomodo tibi pauperis miserias ob oculos ponam, quò scire possis, è quibus gemitibus tibi thesaurum comparas. O quàm pretiosum tibi in die illa iudicij uerbum illud uidebitur, Venite benedicti patris mei, possidete regnum iam multis à sæculis uobis paratum. Quantus rursus horror, quantus sudor, quantæ tenebræ tibi ob-

orientur, cùm ſententiam illam audies, Abite à me maledicti in tenebras exteriores, quæ paratæ ſunt dæmoni, & angelis ipſius. Neque enim miſericordia ſine iudicio, neque iudicium ſine miſericordia eſt. ante iudicium cordi eſt illi miſericordia, & poſt miſericordiam uenit ad iudicium. hæc autem ita inter ſe coniuncta ſunt, miſericordia nimirum cum iudicio, ut neque miſericordia ſola ſecuritatem parere, neque iudicium ſolum deſperationem afferre poſsit. Si neminem morte affeciſti, ſi adulterium non perpetraſti, ſi nec furtum feciſti, nec falſum teſtimonium contra quenquã dixiſti; ſtudium, & operam, quam in iis rebus ponis, perdis, cùm id non addas, quod reliquum eſt: cuius opera ſolùm poteris conſequi regnum Dei. Quòd ſi tibi medicus promitteret, ſe membra tua correcturum, quæ aut natura, aut ægritudo mutila effecit; non animo utique triſti hæc exciperes. cùm uerò te magnus animorum medicus, omnibus numeris abſolutum opera miſericordiæ facere uult, cui maximæ ac principaliſſimæ partes deſunt; non agnoſcis beneficium, ſed luges, ac triſtem uultum præ

te fers, animum tuum dolore conficiens, & ea omnia, quæ erant tibi præparata, inutilia ipsemet reddis. Non studiosus eris tui? non in hac uita recondes futuræ quietem atque tranquillitatem formicæ exemplo? quæ æstate ea, quibus hyeme uictitet, reponit, nec quia nondum hyemis incommoda adsunt, tempus per negligentiam, ociumque transmittit: sed perpetuo quodam studio sese ipsam ad opus compellit, quoad quantum satis est ad uitam tuendam, reposuerit. neque id inertia & ignauia ulla facit, sed prudenti quadam consideratione, quî res ad uictum necessaria, diutissimè esse possit, excogitat. suo enim ore id, quod in mediis fructibus est, uerberat & secat, ne si germinarent, nihil ipsi ad uictum conducerent. præterea eos siccat, cùm illos humidos esse senserit, nec eos quouis tempore profert, sed tum denique, cùm cœlum serenum præsenserit. nunquam imbrem ex nubibus delabi uidere poteris, quandiu frumentum ex formicarum cauernis prolatum est. Imitare terram, ò homo, fructum ferto uelut illa, ne iudicaris deterior esse re, quæ est animæ expers. illa enim fructus non ad
 usum

usum suum, sed ad tuum gignit: tu uerò quem ostendere debebas beneficētiæ fructum, hunc tibi ipsi cumulas. Benefactorum autem gratiæ, ad illos, qui ea in alios collocarint, reuertuntur. Dedisti aliquid esurienti, tuum hoc, quod dedisti, efficitur, magno cum fœnore ad te rediens. Quemadmodum enim semen terræ mandatum, lucrum ei parit, qui illud mandauit; sic etiam panis, qui homini esurienti largitur, magnam utilitatem in posterum affert. Si aliquis pro foribus tuis astiterit, necessitati suæ medicinam aliquam quærens, ne, quæso, ad inæqualia respicias, ne'ue dicas, Hic amicus est, hic cognatus, hic benefactor, ille peregrinus, alienus, ignotus: nam si ad inæqualia respexeris, non tibi etiam impertietur misericordia. una est natura, homo & hic & ille, una necessitas, penuria uterque eadem laborat; largire fratri & peregrino, & ita neque fratrem despicies, & peregrinum, fratrem proprium efficies. Vult te Deus omnipotens consolationem adhibere egentibus, non autem rationem habere personarum: nō uult ut cognatis des, peregrinum uerò repellas. omnes enim cognati, omnes

frátres, unius patris filij omnes. Dantur nonnulli, qui ex alicuius dominationis graui periculo à creatore ſunt erepti, nec eſt illis quidquam, unde uitam ſuſtentent ſuam: ſolo nanque animo, & corpore periculum illud declinarunt. nos itaque, qui moleſtiarum periculo non guſtato, illæſi permanſimus, communicemus cum illis opes noſtras; amplectamur eos fratres, qui uix ſeruati ſunt; dicat unuſquiſque ad unumquemque, E' uita iam deceſſerat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. contegamus denique corpus nobis propinquum, opponamus iniuriæ ac impetui hoſtili auxilium atque conſolationem noſtram: quo etiam ſi læſit ille, nullum tamen damnum dediſſe uideatur, & illato bello nullum uictum oſtendiſſe, & ſi fratrum facultates abſtulerit, à noſtra munificentia, & liberalitate ſuperatus appareat. propter charitatem quidem ſimplicem ac liberalem erga eos, qui petunt, diſtributorem eſſe oportet, iuxta illud præceptum, Petenti dato: at ratione rurſum diiudicare conuenit uniuſcuiuſque eorum, qui petunt, neceſsitatem, ut ex actis didicimus; ubi dicitur, Datum uuicuique eſt

tantum,

tantum, quantum opus habebat. Cùm enim multi transgredientes usum rerum necessariarum, occasionem nundinationis, & materiem obsceni luxus, petitionem faciant, scitè & aptè pro necessitate atq; usu uniuscuiusque, distributio rerum necessariarum fieri debet. illis enim, qui cantilenas lugubres, ut mulieres circunueniant, componunt, & qui mutilationes corporis, & ulcera quæstus gratia sibi inferunt, non omnino utile est abundans ac liberale illud ministerium: nam illa erogatio occasionem illis dat uitiorum perpetrandorum: pauca tamen largitione oportet talium clamorem retundere. Animus uerò fraternus, & cõmiseratio in eos conferẽda est, qui æquo ac patienti animo miserias ferre didicerunt; de quibus etiam illud dicetur, Esuriui, & dedistis mihi comedere. Eam ob causam magna opus est experientia ad dignoscendum, quinam uerè indigeat, & qui auaritia adductus petat. Atque ille quidem, qui homini afflicto aliquid dat, domino ipsi dat, ab eoque mercedem accipiet: qui uerò erroni præbet, is proiecit cani molesto ob impudentiam, non autem homini miserabili ob egestatem.

Audite

Audite diuites, qualia consilia, propter uestram inhumanitatem, damus paupe-peribus: satius esse dicimus, ea mala, quibus urgentur, sustinere, quàm eas calamitates, quæ ex usuris descendunt, subire. Quòd si domino obediretis, quid esset iis sermonibus opus? Mutuum date, inquit ille, his, à quibus speratis nihil uos accepturos. Cùm enim pauperi dabis propter dominum, idem illud & donum & mutuum efficietur; donum quidem ideò, quia nihil te speras hinc recepturum; mutuum uerò propter domini magnificentiam, qui pro ipso rependet: qui cùm pauca per pauperem acceperit, magna pro ipsis referet. Perpendat autem unusquisque diuitum proprios fructus, ex quibus dona Deo consecraturus sit; ne pauperem opprimat, ne infirmiorem se cogat, ne eius bona, qui imperio illius paret, inuadat, potentia & imperio loco iustitiæ utens. nam iustitiam & æqualitatem seruare, etiam aduersus seruos iubemur. ne ideò, quoniã imperas, cogas, neque quia uales, aliena diripias: sed quoniam facultas tibi est, ostende opera iustitiæ. non enim ex eo, quod potis non eras, probabis te Deo

obe-

obedientem fuisse, ac eum timuisse, uerùm ex eo, quòd cùm transgredi posses, tamen non es transgressus. Qui uerò bona pauperum diripiunt, ut in alios benefici sint, hi melius, me hercule, ac longè honestius facerent, si nec raperent, nec largirentur. Nam neque beneficentia ex iniustis lucris in egenos profecta, grata Deo est; neque is, qui à rebus iniustis abstinet, laude est dignus, si nemini res suas impertierit. Nam de his quidem, qui iniuriam faciendo, dona Deo dicare instituunt, sic scriptum est; Hostiam improborũ abominatur dominus: de illis uerò, quos aliorum non miseret, hunc in modum, Qui aures suas obturat, ne pauperem audiat, & ipse aliquando alterius opem implorabit, nec erit, qui hominem exaudiat. Eam ob causam præceptum illud tale nobis consilium dat; Honora, inquit, Dominum iustis tuis laboribus, & primitias ei offerto ex fructibus iustitiæ. Si enim ex iniustitia, & rapina Deo sacrificium facturus sis, multò satius esset, non tenere talem possessionem, neque ex ipsa offerre: Purum nanque donum liberabit animam, ut literis mandatum est; & preces hominum

probotum

proborum gratæ, atque acceptæ ſunt illi. & rurſum, Si cùm poſsideas ea, quæ iuſtis laboribus acquiſiuiſti, non autem ex iis offers Deo, offers autem ex his, quibus nutriuntur pauperes, pro rapina illud habebitur. nam per Malachiam inquit Deus, Primitiæ, & decimæ ueſtræ ſint uobiſcum, & remaneat rapina in domibus ueſtris. Cur igitur contaminas diuitias tuas, ò homo, introducendo in eas lucra iniuſta? cur execrabilem iniuſtitia facis tuam oblationem? offerre aggrediens illud, quo debebas pauperem hominem proſequi. Illius te miſericordia teneat, quem iniuria affeciſti: hunc humanitate comprehendito, huic benignè facito; & ita magno cum iudicio ſatisfacies miſericordiæ. Nullum enim eſt Deo cum auaritia commercium, neque ulla cum prædonibus aut ſicariis conſuetudo. Neque ideò quaſi ipſe non poſſet alere pauperes, eos nobis alendos reliquit, ſed iuſtum ac benignum fructum à nobis requirit, noſtræ beneficẽtiæ cauſſa. Benignitas & iniuſtitia eſſe non ſolet, nec ex execratione benedictio, neque ex lacrymis beneficentia: oſtentationis gratia talia fiunt; nec laudem Dei opt. max.

ſed hominum quærunt, atque uenantur. Si enim quaſi ipſo Deo intuente, benignè alicui facis, uide ne id agas ex perperam acquiſitis, illud perſuaſum habēs, quòd inſpectorem Deum lætitia non afficies. proinde ſic benignè faciamus pauperibus, ut etiam ipſi hinc aliquid à Deo recipiamus. rependit autem Deus illis, quos laudat; laudat uerò auidum neminem. Ne erretis, non aliter recipiet Chriſtus eam benignitatem, quam in pauperes confertis, niſi priùs ſatisfeceritis iis, quibus aliquod damnum dediſtis. Sic dominus recepit Zacchæi probitatē, inquiens, Hodie huic domui ſalus parta eſt; quoniā paratus erat reſtituere quadruplum, ſi quem circūueniſſet, & quòd mediam partem eius pecuniæ, quæ ſibi relicta erat, pauperibus diſtribuiſſet: ſciebat enim ita ſe demum Chriſto rem gratam facturum. Demus igitur, ô fratres, diuitiis licentiam, quæ ad egenos effundi uolunt. ne prætereamus Lazaros etiam nunc ob oculos noſtros poſitos; neque negemus ipſis micas menſæ noſtræ, quæ ad explendam famem illis ſatis ſunt; ne immanem illum diuitem imitantes, ad eandem cum illo gehennæ

flammam

flammam descēdamus. nam multis quidem tum precibus ab Abrahamo contendemus, & ab aliis, qui honestè uitam traduxerunt suam; uerùm nihil nobis illa uociferatio emolumenti afferet, frater enim cùm non liberet, liberabit ne, amabò, alius homo? Dicet autem nobis quilibet illorum magna uoce, Ne desideres humanitatem, quam tu aliis tribuere noluisti, neque contendas accipere adeò magna, cùm tu in minoribus restrictus fueris; fruere his, quæ tibi, dum in uiuis esses, parasti, lacrymas nunc profundito: quandoquidem tum lacrymantem fratrem conspiciens, ipsius non es misertus. hæc dicent nobis, nec sanè iniurià. Valde autem extimesco, ne etiam asperioribus nos impetant, cùm longè superiores simus illo diuite, ut scitis, improbitate, quoniam adulatores, & parasiti, præter hoc quòd lautè à nobis accipiuntur, manus etiam preciosis muneribus refertas referunt, & discunt à nobis, longè melius esse, talia exercere, quàm uirtuti operam dare. Quòd si pauper aliquis nobis adstiterit, qui præ fame uix loqui posit, abominabimur hominē, ac festinanter præterimus,

tanquàm extimescentes, ne etiam infœlicitatis ipsius ex tardiori gressu participes fiamus: & si quidem ille oculos solo defixerit, ob calamitatem pudore affectus, simulationis artificem ipsum esse dicimus. sin uerò confidenter, propter grauem famis stimulum, nos aspexerit, impudentem rursum ac audacē appellamus. & si quidē integris uestibus coopertus fuerit, quas fortè aliquis illi dono dedit, uelut inexplebilem repellimus, paupertatēq; ipsum simulare, etiam iuramento asserimus. sin uerò pannis obsitus fuerit, ut putidum abigimus, & neq; creatoris nomen, quod supplicationibus suis inserit, neq; ne in tales calamitates ueniamus, assiduè precando, ferum ac inhumanum propositum nostrum flectere potest. Quapropter multò grauiorem gehennæ ignē extimesco, quàm diuitis illius fuit, qui Lazarum despexerat. Id ne fiat, misericordiam tribuamus afflictis, & ut præterea ipsi bona æterna cōsequi possimus, in Christo IESV Domino nostro, cui sit gloria, & potestas cum æterno Patre, & uiuifico spiritu, nunc, & semper, & in sempiterna sæcula. Amen.

De diuitiis

DE DIVITIIS, ET PAVPERTATE ORATIO II.

Vemadmodum putei illi, qui identidem exhauriũtur, longè elegãtiores cæteris esse solent; sic etiam diuitiæ illæ, quæ quiescũt ac reponũtur, nullius usui existunt: at quæ mouentur, & hinc inde transeunt, summam utilitatem, fructumque afferunt. Ego quidem uehementer mirari soleo, quomodo post illos superfluos, ac non necessarios sumptus, cùm opes, multas in partes distractæ sint, adhuc redundent, & ab iis, qui eas tenent, sub terram detrudantur, atque locis in abditis asseruentur. Heu, cùm infinitis modis aurum insumere non posses, tunc illud terra obruis. Ac mihi sanè uidetur animus diuitum, helluonum animo persimilis esse; qui disrumpi potius præ ingluuie malunt, quàm quidquam ex his rebus, quæ supersunt, egentibus impar-

tiri. talis nobis in euangelio describitur diues; circunsteterant iam eum illi, qui animam ab eo repetituri erant: ille tamen de eduliis cum anima disserebat: illa nocte è uita erat disceßurus, multorum tamen annorum usum meditabatur. Ingens sanè insania est, terram, dum in metallis continebat aurum, perscrutari, cùm autem est erutum, rursus illud defodere. contingit prætereà, mea quidem sententia, ut ille, qui aurum defodit, simul etiam cor ipsum defodiat. Vbi enim thesaurus tuus est, inquit ille, ibi etiam & cor tuum. Age igitur, ò diues, uariè opes tuas dispensa. ne, quæso, difficili animo sis; ne'ue expectes rei frumentariæ penuriam, ut tum horrea aperias tua, ne famem appetas auri causa, neque omnium inopiam, priuatæ opulentiæ. ne sis caupo humanarum calamitatum; nè iram Dei uelutì occasionem quandam ad conficiendam pecuniam captes. Tu quidem aurum respicis, fratrem uerò tuum non conspicis. numismatis etiam sculpturam agnoscis, & ab sincero adulterinum bellè discernis; at quantis frater tuus cõflictetur malis, nõ uides: & auri quidem colore mirandum in modum gaudes; at

quantus

quantus te egeni gemitus sequatur, animo non lustras tuo. Sed dices, quem, obsecro, iniuria afficio, si mea retineo, & conseruo? quae'nam ista tua sint, cedò? unde ea accipiens in hanc uitam intulisti? perinde ac si quis in theatro spectandi locum occupet, deinde ingredi uolentes arceat, suum esse iudicans id, quod omnium ad usum constitutum est. Eiuscemodi equidem sunt diuites, qui ea, quae omnium ad utilitatem sunt constituta, praeoccupantes, sibi uendicant, propter temporis quandam anticipationem; cùm si unusquisque tantum ex iis caperet, quantum satis esset ad uitam tolerandam, & id, quod redundaret, ei, qui opus habet, largiretur, nemo esset diues, nemo inops. Non'ne nudus ex utero matris excidisti? non'ne rursum nudus in terram reuertes? Ea uerò, quae tenes, unde habes? si casu dicis te ea consequutum esse, impius es, qui neque cõditorem agnoscis, neque gratiam ei, qui haec in te contulit, refers; sin uerò fatêris à Deo profecta esse, quae habes, cedò rationem, ob quam ea in te collata sunt? Num iniustus est Deus, qui inaequaliter nobis ea, quae ad uitam sunt necessaria,
 distri-

distribuit? cur tu diuitiis circumfluis? cur illi egestas imperat? Profectò nulla alia de causa, nisi ut & tu benignitatis ac fidelis dispensationis mercedem acciperes, & ille ob magna patientiæ certamina præmiis afficeretur. At dices necessarias esse opes liberorũ causa. perbellè tu quidem auaritiam tuam hoc nomine uelas, ac tegis. liberos enim prætendis, cor uerò auaritia plenum geris. Ne, obsecro, culpam transferas in insontem. habet enim is proprium dominum; habet proprium œconomum, cui uitam acceptam refert, & à quo uitæ sumptus expectat. Num his, qui uxores sibi adiunxerunt, euangelium scriptum non est? scriptum etenim est, Si uis omni ex parte perfectus esse, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Quando petebas à domino, ut te liberis frugi ornaret, nũ etiam illud addidisti, Da mihi filios, ut mandata tua negligam, ac nihili pendã; da liberos, ne in regnum cœlorum intrẽ? Quis uerò sponsionem faciet, filium tuũ rebus datis ac relictis, rectè usurum? multis enim diuitiæ ministras se præbuerunt ad intemperantiam. Vide igitur ne eas diuitias, quas magno cũ labore con-
gessisti,

gesſiſti, aliis uelutì materiem quandam peccandi des; & ne deinde binas pœnas pendas, tum ob ea, quæ ipſe perperam feciſti, tum ad quæ perpetrãda campum alteri ſuppeditaſti. Multi quidem, quã-uis à parẽtibus nihil accepiſſent, ſibiipſis domos pararunt; uerùm animæ tuæ, quã tu deſeris, quis miſericordiam tribuet? Cur, amabò, tanti facis atque adeò ſu-ſpicis aurum? quis, obſecro, ex iſtis, qui ornatui nimium ſtudent, horam uitæ ſuæ apponere poteſt? cui pepercit mors ob diuitias? quẽ morbus ob diuitias non afflixit? Quouſque tandem auro parando operam dabis? auro, inquam, quod nihil aliud eſt, quàm animarum quidam laqueus, mortis hamus, peccatique in-eſcatio. quam diu diuitiis, quæ belli cau ſa eſſe ſolent, & ob quas conflantur ar-ma, ac enſes acuuntur, inhiabis? propter has cognati, quid natura poſtulet, nõ uident; fratres ſe mutuò toruè intuentur, cædesque ſpirant. propter opes ſolitudines homicidas alunt; ciuitates uerò ſycophantas, atque calumniatores. Quis eſt mendacij parẽs? quis falſæ accuſationis architectus? quis periurij au-ctor? non'ne diuitiæ, non'ne opum ſtu-

dium? Quid facitis, ò homines, quis uobis insidias rebus uestris tendit? in adiumentum uitæ, non uiaticum malorum, pecuniæ datæ sunt; ad redimendam animam, nō ad perdendam sunt tributæ; ad uitam sustentandam nobis pecuniæ datæ sunt, non ut se nobis ministras ad mala præbeant. Etenim si diuitiæ ansam nobis dant iniustitiam perpetrandi, miserabilis profectò est is, qui ditescit; sin uerò ministras se exhibent ad consequendam uirtutem, longè à reprehēsione absunt: cùm omnibus eam utilitatem ex ipsis percipere integrum sit. Quapropter par est, nos diuitias absentes non expetere; & si nobis suppetant, non tam se ob possessionem ipsarum efferre, quàm ob scientiam dispensandi ipsas. scitum enim est illud Socratis, qui dixit, cùm opulentus quidam magnopere pecuniæ causa superbiret, non prius se illum admiraturum, quàm si cognosceret, quòd iis rectè uti posset. nam diuitiæ & sanitas, sæpenumero iis, qui malè eis utuntur, ministras sese ad peccata perpetranda exhibent: at paupertas cum ueritate coniuncta, apud homines frugi, inter omnia alia bona principem locum tenet.
Sed

Sed nihil horum unusquisq; nostrûm animo agitat suo; uerùm si uiderit uirum necessitate astrictum, genua flectere, & ante pedes supplicem se proiicere, denique nescio quid non humile edentem, ut inopiam suam etiam magno cum fœnore illius subleuet, non tamen eius, qui multa præter dignitatem facit, miseretur, sed implacabilem atque inexorabilem se præbet, iurans ac obtestans, sibi penitus pecuniam non esse, ac seipsum quoque circumspicere ait, num aliquem reperire posit, qui sibi pecuniam mutuò dare uelit. atque sic mendacium suum iuramento confirmans, præter inhumanitatis malum, etiam periurium concipit. Cùm uerò is, qui mutuum sumit, usurarum mentionem fecerit, ac pignora etiam nominauerit, tunc ille demisso supercilio arridet, paternam etiam amicitiam memorat, dein familiarem suum ac necessariû eum nuncupat. Videbo, inquit, an aliquam pecuniam repositam habeam: ac deinde in ista uerba prorumpit, Est apud me deposita pecunia uiri cuiusdam amici, qui eam lucri gratia apud me deposuit, sed is intolerabiles usuras exigit, ego tamen nonnihil remittam, ac mihi

omnino minores pendes. Talia confingens, ac eiuſcemodi uerbis blandiens, miſerum ineſcat, libellisque alligat, & ſupra illam urgentem paupertatem, libertatem etiam ipſam ei adimit. Heu miſer quid facis? fructus exigis ab inope, qui ſi te ditiorem reddere poſſet, non profectò fores tuas obſeruaret. O' ingentem calamitatem, ad auxilium implorandum cùm ſe miſer reciperet, hoſtem inuênit; medicamēta ſalutaria quærens, in uenena incidit. cùm uiri paupertatem leuare deberes, indigentiam ipſius adauges, non aliter ac ſi quis medicus ad ægrotantes accedens, loco reſtituendæ ſanitatis, etiam exiguas inſuper uires, quæ reſtant, eis auferat. Miſerorum calamitates uelutì occaſiones quaſdam ad diteſcēdum arripis. & ſicuti agricolæ pluuias exoptare ſolent, quò ſemina eorum multiplicentur; ita tu inopiam ac indigentiam hominū expetis, ut ex tua pecunia quamplurimum lucri capere poſſis. Ac ille ſanè, qui ob mutuam pecuniā uſuram pendit, in ſumma rerum deſperatione miſer uerſatur. nam cùm paupertatem reſpicit ſuam, omnem ſpem reſtituēdæ pecuniæ abiicit; cùm uerò præ-

ſentem

ſentem neceſsitatem perpendit, non dubitat mutuò ad uſuras ſumere. Vbi uerò pecuniã erogauerit, tempus autem præterlabens uſuras ſecum adduxerit, non noctes ei requiem ferunt, non dies hilaris eſt, non ſol iucundus, ſed iniquo animo uitam fert. odio habet illos dies, qui ad præſtitutum tempus accelerant; extimeſcit menſes quaſi uſurarum patres. & ſiue quieti ſeſe tradiderit, per inſomniũ fœneratorem conſpicit; malum, me hercule, capiti ſuo inſomnium, ſiue uigilias egerit, nihil aliud curat, & cogitat, quàm uſuram. Verùm iure optimo dicere poſſem ad eum, qui æs alienum contrahit, Bibe aquas à tuis uaſis, hoc eſt, proprium ſumptuum rationem habeas, ad alios uerò fontes ne accedas, ſed ex propriis aquarum uenis ſolatia uitæ haurito. habes uaſa ærea, ueſtitum, iumenta, omnis generis ſupellectilem, hæc reſtitue: omnia enim perdere tolerabilius eſt, quàm libertatem. Sed dices, Publicare hæc erubeſco. quid igitur facies, cùm paulò pòſt alius ipſa proſcribet, ac in oculis tuis paruo æſtimabit? ſatius multo eſt conſiliis paulatim inuentis neceſsitatem tolerare, quàm alienis acer-

aceruatim elatum, postea omnibus rebus simul denudari, atque spoliari. Proinde si tibi facultates suppetũt, unde quod mutuò sumpsisti, restituere possis, cur non potius iis bonis præsentem inopiam propulsas? sin uerò spem restituendi abiecisti, malum malo profectò curas. pauper nunc es, at liber. ubi uerò mutuum ad usuram sumpseris, non ditesces, libertatem uerò perdes. nam is, qui mutuò sumpsit, seruus est eius, qui ei in mutuum dedit; nec solùm seruus, sed seruus mercede conductus, crudelem seruitutem seruiens. Canes ubi aliquid acceperint, subitò mansueti fiunt: at fœnerator plus iusto accipiens, magis irritatur. non enim latrare cessat, sed multò plus exigit. etiamsi te iuramento obstringas, fidem non habet, perscrutatur interna, commercia tua curiosè inquirit, uxore præsente pudore affectum, coram amicis contumeliis onerat, in foro minas iactat, in die festo noxium est se ei obuiam dare, uitam denique tuam intolerandam efficit. At ingenti, inquit ille, necessitate premor. nullus alius mihi est pecuniarum prouentus. quam, quæso, itaque tibi utilitatem hæc hodierna dilatio

latio affert? mutuum enim non penitus liberat, sed solummodò ad tempus inopiam leuat. si mutuum non sumpseris, æquè quidem eris pauper, & hodie, & in posterum: at ubi aliquid in mutuum sumpseris, grauius uexaberis. nemo enim tibi nunc paupertatem uitio uertit: inuitum enim est ipsa malum. quòd si ære alieno te obstrinxeris, nemo te in crimen non uocabit, nemo tuam nullius consilij temeritatem non detestabitur: consilium etiam tibi erit ineũdum, unde rependas, & à quibus accipias, etiam atque etiam cogitandum erit. At dices tuas facultates & ad usus necessitatem, & ad restitutionem nõ suffecturas? quòd si etiam usuras animo reputaueris, unde, obsecro, tibi tãtus numerus pecuniæ accrescet? nullus equidem mortalium uulneri uulnere medicinam facit, neque malum malo curat. Quanam igitur ratione, inquit, uitam tolerabo meam? sunt tibi manus, est ars, mercede conductus labora, ministri munus obeas, sexcentæ sunt uictus parandi rationes: sin uerò laborem ferre non potes, precibus contendas ab iis, qui opes tenent. Sed dices, Turpe est petere? at ego dico longè tur-

pius esse, aliquem eo, quod mutuò sumpsisti, defraudare. Formica neque ostiatim panem quærendo, neque mutuò sumendo, uitam suam sustentare potest. apes etiam proprij alimenti reliquias regibus impartiuntur; quibus tamen neq; manus, neque artes natura attribuit. tu uerò sagax illud animal homo, ex tantis artibus unam inuenire nequibis; qua uitam tueri possis tuam? locuples es? ne mutuum sumas. pauper es? ne etiam accipias. si enim diuitiis affluis, mutuo opus non habes; sin tibi nihil est, mutuum non rependes. ne committas, quæso, uitam tuam consilio, cuius te in posterum pœnitere possit. In hoc uno nos pauperes, diuites longè anteimus, quòd scilicet curarum minus sustineamus. ludibrio etiam habemus ipsos uigilias habentes, dum nos somnum capimus, tum etiam rebus intentos, ac anxios, dum nos omni molestia caremus, animoque uacuo sumus. Qui enim ære alieno se obstringit, is & in paupertate erit, & nunquam curis uacuus, sed omni tempore uariis cogitationibus distinebitur, nunc res suas æstimando, nunc ædes sumptuosas, nunc diuitum agros, uestes denique

eorum,

eorum, qui ei obuiam fiunt, Si hæc, inquit, mea essent, uenderem tanti ac tanti, æreque alieno me liberarem. hæc, inquam, cordi ipsius totos dies, ac noctes insident. si quis fores pulsarit, debitor sub tectum se condit. uehementer incurrit quis, cor ipsius percellit: latrat canis, ipse sudore madet, atque anxietate summa afficitur, circunspicitq́; quò se proripiat. instat præstitutum tempus, cogitat miser, quid'nam falsi afferat, quo'nam ficto nomine creditorem protelet. Cur multiplici ac uariæ bestiæ te ipsum similem facis? ferunt lepores simul & fœtum edere, & educare, ac etiã superfœtare. Pari ratione etiam fœneratoribus pecuniæ simul & ad usuram dantur, & generantur, atque succrescunt. nondum enim data est tibi pecunia, & iam præsentis mensis lucrum fœnerator à te exigit. rursum hoc, quod est ad mutuum datum, aliud malum affert, & illud aliud alterum, atque sic malum in infinitum crescit. fœnus enim, mea quidem sententia, ex mali fœcunditate nomen accepit. (unde enim aliũde?) uel for tassis fœnus dicitur, ob eos dolores ac molestias, quas animis eorum, qui mu-

tuum

tuum ad usuram acceperunt, afferre solet. Quemadmodum enim dolor parturienti, sic præscriptum tempus debitori instat. fœnus ex fœnore, malorum parentum praua soboles. Ferunt uiperas, materno utero perroso, partum edere: hoc modo etiam usuræ, erosis ac cõsumptis debitorum ædibus, generantur. semina progressione temporis nascuntur, animantia etiam tempore perficiuntur: uerùm usura simul ac generatur, simul etiam parêre incipit. Omnes res, quæ crescunt: ubi iustam, ac sibi propriam magnitudinem attigerint, augescere desinunt: sed auarorum argentum omni tempore accrescit. Bruta animantia, quando soboles eorum ad pariendũ idonea est, ipsa non amplius partui operam dant; at fœneratorum pecuniæ, & succedentes pariunt, & ueteres renouant. & perinde ac hi, qui ex cholera laborãt, semper id, quod antè ingestum est, eiiciunt: & si priusquàm penitus purgati fuerint, alium cibum superingesserint, summo cum dolore, ac lancinatione uomunt; ita etiam qui fœnora exercent, usuras ex usuris transmutantes, antequã priora expurgẽtur, alterum mutuum superinducunt,

perinducunt, atque ubi paululum aliena in delitiis habuerint, deinde res ob proprias lugent. Sed inquies, multos sibi ex usura diuitias parauisse? at ego arbitror plures ad restim rediisse. tu enim eos, qui sibi uitam laqueo finiuerunt nō enumeras, qui cùm eam turpitudinem, quæ ex mendacitate proficiscitur, ferre non possent, mortem sibi fune consciuerunt. Vidi ego miserabile spectaculum, uidi, inquam, liberos ingenuos, ob æs alienum, quod pater contraxerat, in forum pertrahi, ac uenundari. Non est tibi pecunia, quam liberis relinquas tuis? ne igitur etiam illis insuper generis nobilitatem adimas. unam hanc ipsam, amabò, conserua libertatis possesionem; depositum nimirum illud, quod ipse à parentibus tuis accepisti. nulli unquam patris paupertas crimini data est, at ob nomina paterna, multi in carcerem conduntur. ne relinquas syngraphas, execrationem ueluti quandam patris in filios, ac in reliquos posteros. Diuitiæ, inquit ille, si affluxerint, nolite animum appellere. Suspicias, quæso, hanc uocem, Diuitiæ si affluxerint. fluxa enim est diuitiarum natura, torrenteq; citius

 eos,

eos, quibus eſt, præterlabitur. nã aliàs alium hærum ſolent permutare, & perinde ac fluuius ille, qui ab alto fertur, appropinquare ſolet iis, qui ripæ aſtant, ſed ſimul ut eos affligit, de repentè ſecedit; ſic etiam diuitiæ celerrimum ac lubricum habent acceſſum: quoniam frequenter alios aliis permutant. hodie huius eſt ager, cras alterius erit, ac paulò pòſt alterius. Intuêre, amabò, domos, & perpende quot iam nomina, ex quo concidêre, immutauerunt, aliud ab alio poſſeſſore nomẽ ducentes. aurum etiam, ſemper è manibus eius, cuius eſt, dilabens, ad alium tranſit, & pòſt ab alio ad alium. Facilius eſt, me hercule, aquam manu comprehenſam continere, quàm longo tempore opes tenere. Ne igitur quenquam ex iis, qui diuitiis circũfluunt, gloria & prædicatione efferas; ne'ue beatam prædices uitam ipſius, etiamſi illi ex multis locis, atque luculentis fontibus affluant pecuniæ. Ne ſuſpicias & optes ipſorum abundantiam. Neque etiã omnis paupertas laudibus in cœlum ferenda eſt, ſed ea demum, quæ eſt digna laude, & quæ ad normam Euangelij dirigitur. multi enim ſunt pauperes, ſi o-

pulentiam

pulentiam spectes; sin animum & uoluntatem, auarissimi: neque eis inopia rerum salutem præstat, sed potius eos animus cōdemnat. Diuitiæ, & gloria quatenus eos, qui eis præditi sunt, bonos non efficiunt, eatenus non sunt habenda in bonis. at qua ex parte nobis affluentiam quandam rerum ad uitā hanc tuendam afferunt, longè præstantiora ducenda sunt paupertate & dedecore. Atque hæc quidem nonnullis à Deo opt. max. tuendæ rei familiaris causa largita erant, utì Abrahamo, Iacobo, & reliquis. hominibus uerò nequam ideò tribuuntur, ut eos ad frugem reuocent. Verùm qui tantis à Deo beneficiis cumulatus, in peccato perseuerauerit, is seipsum reum æterno supplicio statuit. Iustus quidem, si ei diuitiæ suppetunt, non corrumpitur illis; sin ei desunt, non eas inquirit, ac nimiùm expetit. non enim ille iis, quæ sibi data sunt, ad uoluptatem utitur, sed ea ritè dispensat. nemo autem sanæ mentis in aliorum largitionem nimis anxiè incurret; nisi multorum opinionem respexerit, qui suspiciunt ac in cœlum ferunt eos, qui summa aliqua dignitate affecti sunt. Quòd si corpus neglexeri-

mus, nihil quidquam profectò rebus ex humanis suspiciemus atq; admirabimur. quas enim ad res amplius diuitiis utemur, si corporis uoluptates ignominiosas ducemus? ego quidem non uideo, quam'nam aliam uoluptatem nobis diuitiæ afferant, nisi illam, quòd illis ueluti dracones quidam incubamus. Primum igitur est, quòd homini Christiano uel maximè curæ esse debet, nimirum ut à uitiis illis uariis, ac diuersis, quæ animam inquinant, abstineat, atque ea deponat: deinde oportet eum, qui illam cœlestem respicit uiam, istius mundi bonis repudium remittere: nam cura & studium, quod in res istas fluxas ponitur, mirandum in modum hominem perturbat, atque distinet. cùm autem plures eundem sibi salutis scopum proponentes, communem inter se uitam instituerint, necesse est, ut illud in primis apud eos statuatur; illud inquam, ut unum in omnibus sit cor, una uoluntas, desideriũ unum, & ut, quemadmodum Apostolus præscribit, unum corpus fiat ex diuersis membris compactum. Hoc autem aliter fieri non potest; nisi illud ratum sit, ne seorsim alicui aut uestimentum aut uas,
aut

aut aliud quidpiam, quæ communi uitæ inseruiunt, attribuatur; sed ut unūquodque horum necessitati eius, qui opus habet, seruiat, nec fiat proprium possidentis. sicuti enim non quadrat, parua uestis corpori uasto; sed unicuique id demum, quod cōuenit, & utile est, & congruens: ita etiam alia omnia, uidelicet lectus, stratum, calidum amiculum, calceamentum, eius esse debent, qui ualdè his opus habet, & non possidentis. Et queādmodum uulneribus confectus, non autem sanus medicamentis utitur; sic etiam iis rebus, quæ ad molliciem corporis excogitantur, non is, qui in delitiis uitam agit, sed qui uel maximè his indiget, meritò fruetur. Domini nostri IESV Christi, gloria, & imperium in perpetuum floreat. Amen.

DE AVARITIA

ORATIO III.

VM domum uiri inepti ingredior, uideoq; eam omni genere florum exornatam esse, iudico nihil hunc iis, quæ uidentur, pretiosius tenere, sed eas res quidem, quæ animæ sunt expertes, exornare, animam uerò ipsam negligere, atque incomptam relinquere, cuius præ foribus innumerabiles stant pauperes, miserabili, ac luctuosa uoce, ut sibi subueniat, precantes: at ille preces eorum repudiat, affirmans, suas opes tot petentibus non suffecturas. Ac ille quidem lingua se excusat, à manu uerò sua falsitatis conuincitur. nam manus illius etiam si taceat, uanitatem tamen ipsius declarat, dum fulgôre gemmæ, quæ anulo inclusa est, corruscat splendescitque. Sed, cedò, miser ac infortunate, quot potest anulus tuus ære alieno oppressos liberare? quot domos iam collapsas reficere? unica sanè

ueſtiaria arca tua ſatis eſſe poſſet ad totum populum frigore obrigentem amiciendum: non tamen dubitas pauperem uacuis ablegare manibus, nec pertimeſcis iudicium retributionis illius iudicis. Non tu miſertus es alterius, non etiam ille miſerebitur tui: domum tuam alteri patêre noluiſti, non etiam tibi patebit regnum: non dediſti tu panem, non etiã tibi dabitur uita æterna. At pauperem te eſſe ais; equidem & ipſe ita iudico. Pauper enim is eſt, qui multis opus habet; ueſtra uerò iſta nimia habendi cupiditas, quæ expleri nunquã poteſt, multis rebus ut indigeatis, facit. Decem ta lenta cùm habeas, alia decem addere ſtu des; ubi uiginti congeſſeris, alia uiginti quæris: nec unquam id, quod additur, ſtudium habendi tuũ reſtinguit, ſed magis ac magis accendit atque inflammat. Quemadmodum enim hominibus tumu lentis largior uini infuſio maiorem bibendi ſitim generat; ſic etiam iſti, qui cumulandis opibus ſtudent, etiamſi ſibi multas diuitias pararint, plures tamen expetunt, additione illa morbum alentes ſuum. at ſtudium illud eorum in contrarium conuertitur: non enim eos tanta

lætitia afficiunt ea, quæ sibi pepererunt; etiamsi multa sint, quanta molestia conficiunt ea, quæ desunt, quæque sibi adhuc deesse autumant. Ac sanè par erat illos, & rebus præsentibus lætari, & Deo opt. max. gratias agere, quòd tam multos homines diuitiis anteeant; uerùm illi miseri mirandum in modum anguntur, atque lamentantur, quòd uideant se ab uno, aut altero diuite, diuitiis superari; nec eos respiciendo, qui se pauperiores sunt, gratias, pro iis, quæ tenent, benefactori agunt, sed eos secum, qui amplissimis diuitiis circunfluunt, pertendendo, quantumque ab his superentur, animo reuoluendo, tanta tristitia afficiuntur, tantamque querelam habent, ac si iis rebus, quæ aliis præ se adsunt, priuati essent. Nam hi, qui necessarios fines transeunt, similes mihi esse illis uidentur, qui decliuem in locum feruntur: qui cùm nõ habeant locum firmũ, cui adhærere possint, in infinitum feruntur, nec ubi consistant, habent. sic etiam isti, quanto plura acquisiuerint, tanto pluribus opus habent, ad auaritiã suam explendã, ex sententia Solonis filij Aezecestidis, qui ait,

Diuitiis nullum statuunt mortalia finem.

Præterea

Præterea nec Theognidem eo in genere prætereundum esse iudico, cuius hoc est,

Non ego diuitias moror aut peto uiuere, tantũ
De paucis detur ut sit nihil inde mali.

Ego sanè illum Diogenis omnium humanarum rerum contemptum & admiror, & suspicio, qui quouis rege se multò ditiorem esse ostendit, cùm illud proferret, Se longè paucioribus quàm regẽ, in hac mortali uita opus habere. At auaris nisi adsint Pythij Mysi talenta, & tot ac tanta terræ iugera, pecorumque longè plures greges, quàm numerando percẽseri possint, nihil satis erit. Sed quemadmodum hi, qui scalas scandunt, semper ad superiorem gradum pedem attollendo, non prius eum sistunt, quam summum gradum attigerint, ita etiam isti, etiãsi aliquem ex locupletibus diuitiis æquauerint, non tamen conquiescunt, sed adhuc multò ditiori pares esse contendunt: & si etiam illum opibus anteiuerint, studium tamen suum ad alium conferunt; nec prius ab illa sua immensa habendi auiditate desistunt, quàm in altum sublati, è sublimi illo loco se ipsos præcipites dederint. Ac sanè perinde ac ij, qui ex insania mente capti sunt, res non cer-

nunt ipsas, sed eas imaginantur, quæ ex perturbatione proficiscuntur; sic etiam auari animus nimio amore pecuniæ incensus, omnia quæcunque uidet, aurum, & argentum se uidere putat, longeque iucundius aspexerit aurum, quàm solem, atque ut omnia in aurum conuertantur, mirandum in modum desiderat, & studet. Quid enim est, quæso, quod ille propter aurum non aggreditur? ex frumento aurum parat, uinum illi in aurum glaciatur, lanæ denique ipsæ aureæ efficiuntur; omnis nundinatio, omnis solertiæ aurum illi affert. ipsum denique aurum seipsum generat, dum in usuris accrescit, atque multiplicatur; nec sanè ullus cupiditatis finis reperitur. Pueris quidem iis, qui nimiùm alicuius rei auidi sunt, sæpe concedimus, quo his cibis, quos in deliciis habent, se largiter expleant, ut eis postea cibus ille ex nimia illa facietate fastidio sit; at in auaro longè aliter res se habet. nam is, quantò plus habet, tantò plura desiderat. Ignis quidem ubi semel flammam concepit, omnem materiem, quæ sese ei offert, consumere festinat, nec deleri aut extingui potest, nisi prius eum materies, in

quam

quam agat, defecerit: auarum uerò quid est, quod inhibere posſit? me hercule, ipſo igne difficilior eſt, omnia per continuationem quandã paſcens. Bona proximi abripuit, alius ſe uicinus dat, illius etiam bona acquirere ſtudet, nec iis animum applicat, quæ iam conſequutus eſt, quanuis multa ſint, ſed uicinorum inhiat bonis; neque lætitiam afferũt ei ea, quæ poſsidet; ſed moleſtiam pariunt, quæ deſunt; nec rebus præſentibus utitur miſer, ſed ſeipſum ampliora ſemper appetendo conficit. Hinc uigiliæ, hinc curæ, hinc ſolicitudines. Quid faciam, exclamat? deſtruam horrea mea, inquit, & maiora conſtruam. O uesane, neſcis ne quòd hac nocte animam abripient tuã, ea uerò, quæ paraſti, cui relinques? maior eſt profectò riſus temeritatis, quàm ſit riſus æterni ſupplicij. ille enim, qui iamiam rapietur, quanta animo non agitat ſuo? Deſtruam horrea mea, inquit. rectè ſanè facis, dicerem ego ipſi; digna enim ſunt iniuſtitiæ promptuaria, ut funditus euertantur: dirue manibus tuis, quæ malè extruxiſti, conuelle illos tuos frumentarios penus, ex quibus nulli unquam benignè feciſti; dele omnem

domum

domum tuam, quæ auaritiæ custos est: subuerte fornices, demolire muros, profer in solem frumentum putridum: educ ex carcere uinculis constrictas opes. duc denique in triumphum domicilium illud tenebrosum mammonæ. Destruam, inquit, horrea mea, & maiora ponam: quid uerò, hoc si perfeceris, post facies? num rursus destrũ es, atque rursus construes? Quid uerò amentius esse potest, quàm laborare sine ullo fine, ædificare omni cum studio, ac omni cum studio uicissim euertere? Et si quando illud audiueris, Vende, quæ habes, & da pauperibus, ut ita tibi uelutì uiaticũ quoddam ad uitam æternam consequendam pares, tristitia affectus abis. At si illud, numera pecuniam ad ornatum muliebrẽ comparandum, numera lapicidis, fabris lignariis, tessellariis, pictoribus, gaudio exultas. perinde ac si aliquid longè preciosius pecuniis acquiras. An non uides muros hos, hos, inquam, qui præ uetustate ruinas edidêre? quorum parietinæ ueluti scopuli quidam tota urbe eminẽt, quot putas tum pauperes in urbe fuisse, cùm hi ponerentur? qui miseri, propter nimiam operam & studium, quod in

ædifica-

ædificationem horum collocatum fuit, à diuitibus illius temporis negligebantur. ubi iam est, amabò, illa splendida operum structura? ubi is, qui propter horum magnificentiam in cœlum ferebatur? non'ne hæc iam ita collapsa & deleta sunt, ac ea, quæ à pueris dum ludunt, in arenis extruuntur? ille uerò miser, qui illa collocarat, in Orco iacet, uehementer ingemiscens, quòd tantum studij in res nihili posuisset. Magno animo fac sis, ò homo. muri enim tã magni quàm parui hanc utilitatem afferunt his, qui eos tenent. Non deerunt tibi horrea, si uoles, uentres inquam pauperum. fac tibi thesaurum in cœlo reponas: nam quæ ibi deposueris, non depascent tineæ, non erodet caries, non surripient fures. Sed dices, te tum pauperibus impertiturum, cùm secunda impleueris horrea. Longum equidem tibi ipsi tempus uitæ præfigis, uide ne te id prius comprehendat, quod tibi ex præscripto ueluti quodam impendet. nam hæc tua pollicitatio non bonitatis, sed calliditatis cuiusdam potius argumentum est: neque enim etiam ob causam promissum facis, ut deinceps aliquid des, sed ut in

præsens

præſens hominem repellas; cùm nihil ſit, quod te impediat, quominus etiam nunc largiri poſsis. An'non indigens adeſt? an'non tibi ſunt referta horrea? an'non merces propoſita? an'nõ præceptum manifeſtum? eſuriens fame conficitur, nudus alget, miſer ob æs alienum uincitur; tu tamen beneuolentiam tuam in craſtinum differs. Audi, obſecro, Salomonem dicentem, Ne dixeris, inquit ille, Rurſus redeas, & cras dabo, cùm poſsis iam benignè facere. clam enim te eſt, quid craſtinus afferet dies. Tu quidem, cùm pecuniam erogas in equum comparandum, mœrore conficeris nullo; ac ſi quid numerandum ſit, ad comparandum regnum cœlorum, lacrymis opples os tuum, & eum, qui opem implorat tuam, repellis, ac negligis, nec quidquã impertiri uis, innumerabiles ſumptuum cauſas afferendo. Quid, quæſo, tu reſpondebis iudici? qui parietes ueſtis, hominem uerò non induis; qui equum ornas, fratrem uerò tuum pannis obſitum deſpicis; qui frumentum putreſcere ſinis, eſurientes uerò non nutris; qui aurum terra obruis tuum, eum uerò, qui fame conficitur negligis? Quomodo tibi mi-

bi miſerias pauperis ob oculos ponam? ille miſer rem ſuam familiarem circunſpiciens, uidet aurum ſibi non eſſe, nec unquam fore ſperat, ſupellectilem uerò, & ueſtitum talem ſibi ſuppetere cernit, quales ſanè eſſe ſolent pauperum poſſeſsiones; quæ uix uno nummo æſtimari queant. quid tum miſer facit? ad filios oculos ſuos conuertit, & eos proſcribere cogitat, ut ex ea uenditione aliquod remedium ad mortem ſuam propulſandam capere poſsit. Velim hîc tecum cogites pugnam famis urgentis, & paterni amoris. illa quidem ei miſerrimam mortem minitatur, ſi filios non proſcripſerit; at natura hominẽ retrahit, ſuadetq; ut potius cum ſuis mortẽ oppetat, quàm liberos ſuos uenundet, ac tandem ſæpe incitatus, ſæpe retractus, manus dat ab incredibili egeſtate uictus. Et quæ'nam conſilia mente agitat pater? illa nimirũ animo uoluit ſuo, Quem'nam horũ primum uendam? quem'nam frumenti uenditor libentius aſpiciet? maioris'ne natu filij uenditionem faciam? at illius ætatem reuereor, an minoris natu? at miſeret me eius ætatis, quæ nondum calamitatis capax eſt. hic parentum formam uel

uel maximè refert; ille ad bonas percipiendas artes propensus est. Heu me miserum, quàm sim consilij inops, quid de me futurum est? quem'nam ex his offendam, cuius bestiæ animum assumam, quomodo naturæ in obliuionem ueniã? si omnes complexus fuero, omnes fame mœstos uidebo; sin unum ex his uenundedero, quibus oculis reliquos intuebor? cum iam malam in opinionem de mea erga se fide uenient. quomodo miser domum inhabitare potero, cùm ipse me filiis meis priuauerim? quomodo ad mensam accedam, quam tàm nefando scelere instruxerim? Atque hic quidem pauper multis profusis lacrymis ad te uenit charissimũ tibi uẽditurus suum filium, te uerò illius calamitas non mouet, naturã non respicis. miserum illum fames enecat, tu uerò hominem reiicis, ac ludis, calamitatem eius cumulando. Ipse quidem tibi uiscera sua pro alimentis præbet, tua uerò non solùm non constupescit manus, quæ ex tam acerba re pretium accipit, sed etiam de ampliori dando contendis, quomodoque multum accipias, & minus des, laboras, omni ex parte miseri calamitatem adaugens. Se-

leucidem

leucidem auiculam uniuersi conditor in hominum uſum inſatiabilem eſſe uoluit; tu uerò in multorum detrimentum animã tuam inexplebilem geris. Sunt non nulli piſces, qui ſe inuicem comedunt, ac inter eos minor cedit in eſcam maiori. quòd ſi quando accidat, ut is, qui minore, ſuperior fuit, ab alio maiore comprehendatur, uterque ille ab ultimo uincitore abſorbitur. Quid igitur nos, ò miſeri mortales, aliud facimus, cùm nobis minus potentes ſubiugamus? Quid, quæſo, à poſtremo piſce differt is, qui improba diuitiarum cupiditate incenſus, pauperes opprimit? Ille bona pauperis occupauit. tu hunc omnino comprehendens, partem ueluti quandam ſuppellectili tuæ facis; ita & eum, qui iniuriam fecit, in facienda iniuria, & auarum auaritia longè poſt te reliquiſti. Vide, amabò, ne te idem finis, qui piſces, maneat; qui aut hamo aut naſſa aut rete ad extremum capiuntur. nam & nos multa iniuſtè perpetrando, etiam ſi plurima mala euaſerimus, illud ultimum ſupplicium omnino non euademus. Reliquit tibi pater opes, quas iniuſtè parauit, eas tu uiciſsim illis reddas, quibus ille iniuriam

intulerat, ne, si tibi eas uelutì proprias uindicaueris, paterni peccati hæres fias. Reliquit tibi pater seruum, quem iniustè in seruitutem redegerat, dona tu uicissim eum libertate. nam ita & patris tui pœnam leuiorem facies, & tibi ipsi libertatem paries. ne filios tuos in excusationem afferas. filij tibi sunt?. depone itaque ipsis thesaurum perpetuum, nempe bonam memoriam, non autem diuitias amplas. fac denique ut omnes filio tuo patres per quandam beneuolentiam sint. ueniat tibi in mentem, quòd aliquando ex hac mortali uita discessurus sis; ubi uerò diem tuum obieris, ac eius ætatis relique ris filium tuum, ut curatoribus adhuc opus habeat, si honestè ac probatè uitã tuam traduxeris, unusquisque filium tuũ, perinde ac suum enutriet. nam & ipse in memoriam reuocabit suam, quòd & tu aliquando pupillorum curam gesseris. sin uerò iniustam, & inhonestam uitam transegeris, multos mœrore affeceris, omni denique fera bestia grauior in conuersando fueris, si, inquam, talem uitam degens, è uiuis excesseris, relinques sobolem tuam omnibus mortalibus inuisam. sicuti enim ille, qui sobolem scorpij conspi-

ſpicit, timet ne ea aliquando ad maturam ætatem perueniens, patrem imitetur; ita etiam filiis tuis, tanquàm paternæ malitiæ hæredibus, priuſquàm ad ætatem integram peruenerint, ab omnibus inſidiæ ſtruentur. Ac ſanè ueluti flumina, quæ ex paruo exorſu progrediuntur, deinde paulatim creſcentibus incrementis, mirandum in modum adaugeſcunt, ac uiolento illo impetu ſuo quicquid obſtiterit, ſecum trahunt; ita etiam iſti è paruis initiis progreſsi, deinde ex his, quos iam potentia ſua oppreſſerunt, ampliorē facultatem iniurias inferendi adepti, reliquos, qui reſtant, in ſeruitutem redigunt ſuam, atque hoc modo incrementum potentiæ ex prauitatis redundantia conſequuntur; cùm unuſquiſque eorum, quos iniuriis onerarunt, magis cogitet, ne quid amplius mali accipiat, quàm ut eos in iudicium uocet, ob eas iniurias, quas ſibi impoſuerunt. Noli igitur uicini agros appetere; noli ſulcum ſulco ex alieno addere: nam quatenus agrum cum iniuria alterius propagaueris tuum, eatenus maiori peccato te obſtrinxeris. Ac terra quidem hoc in mundo permanebit, quam tu alterius cum iniu-

ria exaggeraſti, neque amplius tua erit, ſed eorum, qui tuam hæreditatem adibunt: & ſanè relinquis ſucceſſori tuo iniuſtum uictum. terra quidem in perpetuum conſiſtet; peccatum autem te comitabitur, ueluti umbra quædam, quæ animam conſequi ſolet. quemadmodum enim umbra corpus ſequi conſueuit, ſic etiam peccatum, animæ inhæreſcit. Præterea illi quicunque agros alienos occupando fines ſuos protulerunt, eò quòd non ſine luctu & gemitu aliorum diuitias ſibi pararunt, indigni diuina benignitate atque beneficentia ita habentur, ut uix ex eo loco, ubi decem iuga boum laborarunt, utì Eſaias ſcriptum reliquit, unam amphorā fructus colligant, & ubi ſex artabas terræ mandarint, ſex menſuras tantùm frumenti congerunt. Cum auaro & in urbe & in agris periculoſum ſimul habitare eſt. mare limites ſuos nouit, nox antiquam illam præſcriptionem non excedit; at auarus non tempus reueretur, non terminū ſtatuit, non concedit conſequentiam ſucceſsionis, ſed ignis impetum imitatur, qui omnia & corripit & conſumit. Quæcunque oculis acceperit auarus, his inhiat, non expletur

ſacietate

ſacietate uidendi oculus eius, neque unquam auarus accipiendo ſatiatur. & ut Pluto infernus, nunquam dixit ſatis ſibi eſſe; ſic neque auarus, illam uocem ullo tempore protulit, ſufficit. Fructus autem, qui ex diuitiis percipitur, qui eſt? nimirum uigiliæ, curæ, anxietates, iudicisq́ue expectatio. nam auarus ſemper circunſpectat, ne in iudicium protrahatur, dies noctesq́ue ſecum cogitat, quos nam patronos ſibi aſciſcere debeat, quo modo falſos teſtes ſubornet, quomodo illum, qui omni patrocinio deſtitutus eſt, expugnet; quomodo in poteſtatem redigat ſuam; denique hoc unum ſtudet, quomodo ueritatem in iudicio inuoluendo, & iudicem decipere, & pupillum circunuenire poſsit. Auarus quidem diuitias partim in aperto, partim defoſſas in terra habet, ad ſpes incertas eas ſibi reſeruando; ad ſpes in quam, quæ ſpes nullæ ſunt. ſi enim ad ſpes eas deponeret, ad ſpem utique æternam eas reponeret ac pararet. ille autem ſub tecto incertas diuitias occultat, ſi quid damni acciderit, autumat ſe illis hoc propulſaturum, ſed an aliquando uſus earum accidat, in incerto eſt. uerùm hoc eſt certum, ac id ego

in me recipio, quòd tempus ueniet, in quo ipsum pœnitebit, quòd diuitias perperam dispensauerit suas. Quid facis miser, thesaurum defodiens? quando rebus præsentibus uteris? quando ipsis fruêris, cùm omni tempore in acquirenda possessione distinearis. An non sexcenta prætẽdis, ut ea, quæ sunt uicini, occupes. Vmbram offundit mihi, inquit auarus, uicini domus, tumultus excitat, aut si qua in re aberrauerit, illud protinus arripit. Si inhias domui uicini, & ille te inferior non sit, ad extremos fines tuæ regionis te conferas oportet: sin hoc non potes à prima cogitatione, tuã illam prauam propensionem cohibens, contentus sis iis, quæ à tuis accepisti. in hære his, quæ habes, illud pro comperto habens, quòd omnem amplitudinem ac splendorem, qui ex iniustis diuitiis constat, mira solitudo consequutura sit. ac sanè illa copia agri, quæ per nefas acquisita est, sæpenumero pro fructu certamina nobis præbet. Diuina enim iustitia multoties iudicium futurum anteuertit, domusque eas, quæ iniustè possessæ sunt, ad rem longè utiliorem deducit, nimirũ à frequenti illa hominum inhabitatione,
&

& ſplendida fertilitate, ſummam ſolitudinem inducens. is enim, qui rebus alienis inhiat, breui lacrymas profundet, ubi ſe rebus propriis ſpoliatum conſpexerit. Quid quæſò, Iſraëlitam illũ Nabuthem peſſundedit? an non illud, quòd tantopere uineæ Achab inhiaret. ueniat tibi in mentem illius diei, in quo Dei Opt. Max. ira de cœlo reuelabitur: memor ſis illius clariſsimi aduentus Chriſti, quo ſuſcitabuntur hi, qui bona egerunt, in reſurrectionem uitæ; qui uerò praua, in reſurrectionem æterni iudicij. illa te potius mœrore affligant, non autem præceptum diuinum. Quomodo te perterrefaciam? quid dicam? cùm deſiderio regni cœlorum non tenearis, nec gehennam reformides. quam tandem, amabò, animæ tuæ medelam afferam? ſi horrenda te non mouent, nec iucunda alliciunt. ad lapideum cor me hercule, uerba facio. Vellem profectò, ut aliquantulum ab iis iniuſtitiæ operibus reſpirares, ac illud cogitares, cuius nam rei gratia tantis rebus ſtudeas, & ad quem nam finem has res tibi pares. Habes terræ, quæ arari & coli poteſt, iugera tot & tanta, terræ etiam, quæ arboribus conſita eſt, alia tan-

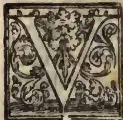
ta; montes, ſaltus, campos, fluuios, riuos præterea innumerabiles habes. Quid deinceps futurum eſt? non'ne tres te terræ manent cubiti? non'ne pauci lapides ſatis erunt, ad infœlicis corporis tui ſepulturam. Cuius gratia tam iniquè agis? cur inanes ſtipulas manibus colligis, & materiem æterno igni accumulas? An'nō aliquando ab hac ebrietate deſiſtes? non tandem medicinam tuis cogitationibus facies? non te aliquādo ipſum reſpicies? non tibi ob oculos pones Chriſti illud iudicium? Quid reſpondebis tum, cùm te corona ueluti quadam ij, quos iniuria affeciſti, circundabunt, & apud iudicem iuſtum, reum facient? quid tum facies miſer? quos patronos precio conduces, quos produces teſtes? quomodo in tuā ſententiam adduces illum iudicem, qui nullis fraudibus circunſcribitur? non eſt iſthic orator, non eloquentia, quæ ueritatem tegere poſſet, non adulatores illic reperiuntur, non pecuniæ, non ſummi magiſtratus. deſertus ab amicis, deſtitutus auxilio patronorum, ſine patrocinio, ſine defenſione relinquêris, triſtis, mœrore confectus, ſoliuagus, omni denique loquendi fiducia priuatus conſiſtes.

quo-

quocunque enim oculos conuertes tuos, ibi euidentes imagines malorum cernes, hinc pupilli lacrymas, hinc uiduæ gemitam, aliunde pauperes, quos pugnis contudisti; aliunde uicinos, quos miris iniuriis lacessiuisti: omnes deniq; te adorientur, atque prauus actionum tuarum chorus te stipabit. ibi negare ea, quæ perpetrasti, non poteris, sed ultro ipse tua facinora fateberis, ac ea, quæ dum in uiuis essemus, fecimus, talia illic apparebunt, qualia à nobis edita aut perpetrata sunt. neque illic ea, quæ perpetrasti, inficias ire poteris: nam ibi obturatur os etiam impudentissimum. facta enim ipsa uniuscuiusque nostrûm testimonium tribuent, non uocem quidem emittendo, sed talia ibi apparebunt, qualia à nobis perpetrata sunt. Quare quantum in nobis situm est, auaritiam fugiamus, fugiamus in quam, ut & eas pœnas, quæ nos manent, effugere possimus, & ualeamus consequi bona illa æterna, In Christo Iesv domino nostro, cui gloria & potentia, unà cum patre ipsius æterno, & uiuificatore Spiritu sancto, nunc & semper, ac in perpetuum tribuatur. Amen.

DE INGLVVIE, ET EBRIETATE.

ORATIO IIII.

Ictus, ac ratio uiuendi hominis Chriſtiani, ô amiciſsimi, ſimplex atq; uniformis eſt; unumq́ue ſcopum ſibi propoſitum habet, nempe gloriam Dei. ſiue enim cibum capeſsitis, ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis, omnia ad gloriam Dei facite, inquit in Chriſto uerba faciens Paulus. At aliorum hominum multiplex eſt & uarius; utpote qui aliâs aliter ad uoluptatem eorũ, qui accedũt, trãsformatur. Quòd ſi & nos quoq; iiſdem rebus operam dare, & quantum in nobis ſitum eſt, uoluptati ſtudere uoluerimus, tum etiam oſtentationis gratia omnia parare; uereor ne ea, quæ demolimur, rurſus conſtruere uideamur, & in quo alios iudicamus, ipſi iudicemur: cùm adeò compoſitè uita utamur, atque aliâs aliter transformemur. niſi fortaſsis

uestitum nostrum permutare uoluerimus, si nobis aliquando cum splendidioribus res erit. sin hoc turpe esse ducimus; longè profectò turpius est, propter delicatos quosdam mensam immutare. Nam dum copia, & curiositate ciborum, fratris tui mensam ad uoluptatem transmutas, studium uoluptatis in ipso accusas, atque ingluuiem ipsius ignominia afficis. per ea enim, quæ instruis, ipsius iis in rebus studium in crimen uocas. Quid, obsecro, nobis cum nimio sumptu? accessit peregrinus quidam; si frater est, eundemque uitæ scopum sibi proposuit, propriam mensam agnoscet. quæ enim domi reliquit suæ, ea inueniet apud nos. Sed dices, fessus est de uia. tantum igitur ipsi proponamus, quantum satis esse posit ad lassitudinem abigendam. Alius uenit, qui diuerso genere uiuendi utitur; discat is ex operibus, quæ sermo ipsi non persuasit, & accipiat normam sufficientiæ in cibis. permaneant denique in ipso monumenta mensæ Christianorum, & paupertatis, quæ ob Christum suscepta, nullo pudore afficitur. Sin iis animum non adiiciet suum, sed nos ludibrio habebit, neque hac ratione ullam nobis molestiam asperget.

aſperget. Nam perquirere ea, quæ ad neceſſarium uſum non ſpectant, ſed quæ ad pernicioſam uoluptatem, & nociuam uanam gloriam excogitantur, non ſolùm turpe eſt, & abſurdum, uerùm ingens etiam ſecum detrimentum affert: cùm ij, qui delitiis ſe ſe dediderunt, & qui corporis uoluptatibus omnem beatitudinem metiuntur, eaſdem res nobis curæ eſſe uident, quas illi admirantur, atque ſuſpiciunt. Cum autem comedimus, ne animum à meditatione Dei abducamus, ſed ipſorum eduliorum naturam, & corporis ea ſuſcipientis ſtructuram conſiderando, gloriam tribuamus Deo; conſiderando, inquam, quàm uarij cibi corporum proprietati conuenientes, ab eo, qui omnia gubernat, adinuenti ſint. Hora una ad capiendum cibum ſit deſtinata, eademque per circuitum reuertens; ut ex uiginti quatuor horis diei ac noctis, uix hæc ſit, quæ corpori tribuatur: cæteræ uerò omnes, in mentis actionibus conſumendæ ſunt. Qui igitur ſalutare conſilium inire uolet, is animæ, quàm maximam curam habebit, & hanc omnibus in rebus ſinceram, ac genuinam ſeruare contendet. Sin uerò caro aut fame conficiatur,

tur, aut frigore, aut calore, aut morbis affligatur, aut uiolentum quid ab aliquibus perpetiatur, exiguam ipsius rationem habebit; neque pericula uitæ impendentia pertimescet. Quòd si quis uelit corpori parcere, ueluti possessioni cuidam, quæ animæ ad uitam in terra tuendam necessaria sit, is tamen exiguam ei, huius necessitatis causa, operam dabit: tantam solummodò, ut & contineri, & ad animæ ministerium sanum conseruari possit, nec unquam permittet, ut saturitate exultet, ac lasciuiat. His enim ipsam obedientem, & expeditam ad cœlestem profectionem reddet, atque ad proposita magis auxiliarem efficiet. Si uerò sui iuris eam esse permiserit, omnibusque rebus quotidie ueluti feram quandam inferserit; post uiolentis ipsius retractionibus ad terram detractus, iacebit frustrà ingemiscens. Ad dominum autem adductus, & ut itineris in terra concessi fructum exhiberet, postulatus, nec quod det habens, ingentes lamentationes edet, atque in tenebris perpetuis uitam ducet, ualde irascens delitiis, ac captiosis illecebris, propter quas salutis æternæ consequendæ occasione priuatus est. Verùm
nullum

nullum amplius ex lacrymis fructum percipiet. in inferno enim quis confitebitur tibi? inquit Dauid. Venter in commerciis, ac contractibus infidelissimus est; promptuarium neglectum, quod ex multis depositis detrimentum capit, deposita tamen non conseruat. At uerò ea, quæ ad cibum, ac potum inuenta sunt, & cætera omnia, quæ præter necessitatem, iniuriosæ diuitiæ ad uoluptatem ingrati ac nihil continentis uentris adinuenerũt, quando nam nostra fuerint, etiamsi iden tidem in uentrem ingerantur? quæ exigua sanè quadam gustum uoluptate, ueluti in transitu perfundunt, statimque rursum ea uti molesta ac superflua ægrefe rimus; tanquàm si ea diutius in uisceribus immorarentur, maximum adituri essemus uitæ periculum. Multis equidem satietas mortem attulit, & ne amplius ulla re frui possent, in causa fuit. nam facultas naturalis facilè cibum paucum cõficit ac concoquit, atque ei, quod nutritur, assimilat: at cibum multum & uarium si assumpserit, cùm illum concoquere non possit, uaria morborum genera parit. Repletio omnis, iniuriæ auctor est. simul enim cum ipsis delitiis, &

ebrie-

ebrietate, ac uariis condimentis, omne genus brutæ petulantiæ nascitur. Hinc homines, ueluti equi, rabiosi in fœminas feruntur; hinc naturæ ordine commutato, ob œstrum ex delitiis animæ ingeneratum, in masculo fœminam, in fœmina masculum quærunt. Ex crasso enim alimento, euaporationes quædam fuliginosæ, densæ nubis instar, efferuntur, quæ eas illuminationes, quæ à Spiritu sancto in mentem manant, dirimunt, ac intercipunt. Ne igitur indulgeas carni tuæ, somnis, balneis, mollibusq; stratis, semper illud in ore habens, Quem fructum capiam ex sanguine meo, siquidem descendam in corruptionem? Cur, obsecro, complecteris illud, quod paulò pòst dissipabitur? Cur pinguefacis ac carnosum efficis teipsum? an te præterit, quòd quantò crassiorem tibi facis carnem, tanto grauiorem animæ construis carcerem? nam nimia uis corporis, impedimento est spiritui ad salutem. Ventri quidem necessaria suggerenda sunt, at non iucundissima, nec talia ac illi, qui mensarum structores, qui cocos excogitant; qui omnem terram, qui omnia maria perscrutantur, uentri tributa exigentes, ueluti

tyranno

tyranno cuidam. Miserrimi ob occupationes suas, & sanè nihil tolerabilius perpetiuntur iis, qui apud inferos pœnas pendunt. nam apertè in ignem fodiunt, cribro aquam ferunt, pertuso dolio humorem hauriunt, nec ullum finem suorum laborum statuũt. Quemadmodum enim sitis potum dulcem facit, & fames antegressa, iucundam instruit mensam, sic etiam ciborum uoluptatem continentia efficit. mediam enim seipsam interponens, & continuitatem deliciarum dirimens, desideratam, ac suauem tibi ueluti peregrè redeuntem escam efficiet. Proinde si tibi uelis iucundam instruere mensam, suscipito ex inedia mutationẽ. tu uerò ex eo, quòd uehementer delitiis deditus sis, ignoras te tibiipsi delicias obscurare, & nimio amore uoluptatis uoluptatem abolere. nihil enim est tam iucundum, quod ex assiduo usu, in fastidium non ueniat. quorum enim rara est possessio, eorum etiam iucundus est usus. Qui igitur ubi dies illuxit, circumspectant quo'nam in loco compotiones fiant, quique œnopolia, & cauponarias tabernas collustrant, & qui se mutuò ad compotandum assumunt, omneque animi studium

dium iis in rebus consumunt; hi sunt illi, quos uates deflet. non enim tantum est ocij oculis ipsorum, ut cœlum intueantur; mirandamque eius pulchritudinem utì cognoscant: sed statim exorto die sympoßia sua exornant, omneque studiũ suum, ac diligentiam in poculorum apparatu ostentant. uasa, in quibus uina refrigerantur, crateras, phialas, uelutì in pompa quadam, & conuentu publico disponentes; ut uasorum diuersitas satietatem ipsorum expleat, & poculorum mutatio dìu in potando utì immorentur faciat. Ordo mediusfidius in confusione, dispositio in re inordinata quæritur. Ad hæc certamina de ampliori potu exhauriendo oriuntur; tum etiam contentiones atque lites, dum se mutuò in ebrietate superare conantur. His autem certaminibus diabolus præest, uictoriæ uerò præmium est peccatum. qui enim plus meri hausit, is de aliis uictoriam consequitur. contendunt enim inter se, atque seipsos ipsi ulciscuntur. Plena omnia dementiæ, plena confusionis: qui manus dederunt, uino se omnino proluerunt, seruisque suis ludibrio fiunt. Manus officiũ non præstat suum, os munus non obit,

uenter disrumpitur, nec malum quidquā remittit. At miserum corpus naturali robore dissoluto, omni ex parte diffluit, ferre non ualens nimij potus uiolentiam. Miserandum profectò spectaculum, uir ætate integra, ac florente, inter militares copias clarus, domum deportatur, cùm ipse potis non sit, seipsum attollere, atq; propriis pedibus incedere. Vir, qui terrori debebat esse hostibus, pueris in foro materiem ridendi præbuit; sine ferro prostratus iacet; sine hostibus occidit. uir armiger in ipso ætatis flore consistens, nimium se se uino ingurgitando, nullo negotio ab hostibus prosternitur, superaturque. Quis est, obsecro, horum malorum auctor? quis est, qui has insidias tetendit? tu sympoſium aciem ueluti bellicam instruens, uino uigorem iuuentutis eneruas. ac inuitas quidem illum ad cœnam tanquàm amicum, eiicis autē mortuum, uitam illi uino eripiens. Quare à brutis animantibus differs, ò homo? non'ne ratione, qua à conditore tuo accepta, princeps ac dominus omnis creaturæ effectus es? Qui itaque se prudentia per ebrietatem priuat, is similis est belluis, quæ ratione carent. ac sanè me-

ritò

ritò cum illis pertenditur. siquidem dicere ausim temulẽtos magis rationis expertes esse, quàm ipsas belluas. quadrupeda enim, ac feræ omnes, ordinatos habent ad coitus impetus; at illi, quorũ animus ebrietate detinetur, corpusq; præter naturali calore refertũ est, omni tẽpore, ac omni penè hora ad immundos ac turpes cõplexus delabuntur. Perinde enim ac aqua ignẽ extinguit; sic etiam immoderatus usus uini rationem moderatã delet. Quod enim pecus per Deum immortalem, ita ut ebriosus uisu, & auditu delinquit? nam uino obrutus, familiarissimos suos non agnoscit, sed sæpius quasi ad necessarios accurrit. Nõ'ne umbras etiam ipsas aliquando transilit, quasi riuos quosdam, & conualles? aures autem talium sonitu, ac strepitibus tanquàm æstuantis maris repletæ sunt. terra altum petere ipsis uidetur; montes uerò in orbem circunuerti, his quidem somni sunt graues, animam ipsorum intercludentes, & qui magna cum difficultate excitantur, quique morti sunt quàm simillimi. Vigiliæ autem somnis longè stupidiores. uita enim ipsorum quasi insomnium quoddam est; utpote qui cùm

ne pallium quidem habeant, neq; quod craſtina luce edant, dominantur tamen, exercitui præſunt, urbes ſtatuunt, pecuniæ largitionem faciunt. Hem quid agis, ò homo? famulus fugit dominum cædētem, tu autē permanes cum uino, quod ſingulis diebus caput ferit tuum. Modus optimus uini, eſt uſus, ac indigētia corporis. quòd ſi fines tranſieris, cras uenies capite aggrauato, oſcitabundus, uinum putridum olens; omnia tibi circunferri, omnia moueri uidebuntur. quando enim membranæ cerebri uaporibus, qui ex uino exhalant, replentur, tum caput multis ac maximis doloribus afficitur, & cùm rectà in humeris conſiſtere non poſsit, aliò, uertebris labantibus, recidit. Ipſa autem incontinentia apertè ex uino, uelut ex quodam fonte manat, & cum ea ſimul etiā petulātiæ morbus naſcitur; qui brutorum omnem in fœminas inſaniam longè exuperat. ſiquidem bruta animantia naturæ terminos nō excedunt; at ij, qui uino obruuntur, in maſculo fœminam, in fœmina maſculum quærunt. Cùm enim animam iam ſic perdiderint, ut ſit omni macula inquinata, ipſum etiam corporis habitum corrumpunt;

rumpunt; non ſolùm uoluptatis exuperantia, quæ ipſos immodica libidine diffluentes, œſtri inſtar exagitat, ſed etiam ob ipſam molem humiditate nimia laxum, & fœtidum, ac uitali firmitate diſſolutum corpus ferentes. Horum oculi liuidi ſunt, cutis ſubpallida, ſpiritus citus, lingua reſoluta, uociferatio obſcura, pedes titubantes, non aliter ac puerorũ, excrementa autem ſponte quaſi à rebus anima carentibus profluunt. miſerabiles, me hercules, ob uoluptatem, ac ſanè longè miſerabiliores ſunt iis, qui in pelago tempeſtate aliqua iactantur; quos alios poſt alios ſuccedentes, ac demergentes fluctus, ſurſum ferri non permittunt. Quemadmodum enim nauigia onuſta, tempeſtate ſi correpta fuerint, neceſſariò onerum abiectione leuia fiunt; ſic etiam & hi neceſſariò, ea, quæ ipſis oneri ſunt, deponunt. uomentes & eructantes uix onere liberantur. Sed tantò miſerabiliores iis ſunt, qui aduerſa tempeſtate iactantur, quantum hi quidem uentos, mare, neceſſitatemque omnem externam accuſant; at iſti uoluntariam ex ebrietate tempeſtatem ſubeunt. Qui à dæmone obſidentur, miſerandi haben-

tur; at ebrij quanuis eadem perpetiantur, nulla tamen misericordia digni iudicantur, eò quòd sponte sua cum dæmone contendant. quin etiam contra ebrietatẽ medicamenta parant, non ideò, ne quid mali à uino perpetiantur; sed ne, semper uinum hauriendo, inebrietur. nec mali hic finis adhuc est: nam ipsum uinum, longius se propellit, nec sitim restinguit, uerùm alterius potus implacabilem necessitatem inducit: temulentos exurendo; semperq; amplioris potus auiditatem prouocando. Ac sanè sicuti ualles, quæ ubi torrẽtes in ipsas influxerint, uidentur plenæ esse, at ubi inũdatio præteriit, siccæ relinquuntur; similiter etiã accidit ebriosorum ori. restagnante enim uino, plenum est quodammodo & humidum; uerùm ubi uinum dilapsum fuerit, siccum ac humore uacuum deprehenditur. Proinde uiro prudenti penitus abstinendum esse arbitror ab iis rebus, quæ eum perturbant. cùm enim multum meri infusum fuerit, quasi tyrannus quidam arcem petit, & à summo uertice ingentes tumultus animæ præbet, nulli rei, ne principali quidem parcens, sed ipsam primùm rationem in seruitu-

tem adducit; deinde eam diſpoſitionem ac ornatum, qui doctrina partus eſt, confundit, atque perturbat, riſu indecoro, uoce horrenda, ira præcipiti, libidine effrenata, œſtro ac furore in omnem honeſtam uoluptatem. Propter hoc Dynaſtæ, inquit, ne bibant uinum, nec illi, quibus aliquis magiſtratus mandatus eſt, aut aliqua rerum publicarum adminiſtratio concredita; nec etiam illi, qui ob uigorem ætatis robore corporis multùm poſſunt. nam tales, cùm ſint à natura ad libidinem proni, quando præterea uini aſſumpſerint impetum, ueluti flammam quandam larga ſuppeditatione ardentis materiæ, ipſum ad ſummum extollunt.
Quemadmodum enim naues onere preſſæ difficilè educuntur, at faciles ſunt & expeditæ ad nauigandum; ſic etiam corpora, quantò maiori, & abundantiore carne degrauantur, tantò in magis profundam perniciem fluitantia ruunt. Cur execrationem ipſius Cain tibiipſi accerſis, temulentus, tremens, & oberrans toto tempore uitæ tuæ? nam corpus, quod ex natura ſuſtentaculo caret, neceſſariò agitatur, atque contremiſcit. Quouſq; tandem ebrietas procedet? nam paulò
 pòſt

pôst necessariò cœnum pro homine fies. Adeò omnino immersus es uino, & iam unà cum ipso putrefactus es; ex assidua crapula uinum illud olens, atque hoc mucidum, uelut uasa, quæ nullius amplius sunt usui. Quod si ebrij regnum Dei nõ possidebũt, tu cùm uino sepultus ad ieiunium accedas, quam, quæso, inde utilitatem capies? si enim excludit te regno ebrietas, quem, amabò, tibi fructum ieiunium in posterum feret? An non uides peritissimos domitores equorum, fame equos ad certamina destinatos, cùm certamen instat, præparare? tu autem teipsum de industria satietate deprimis. Venter præterea aggrauatus non solùm ad cursum, sed neque ad somnum idoneus est. nam cibi copia, ac onere pressus, quiescere nos non sinit; uerùm multas circunuersiones in utranque partem nos facere cogit. Ne igitur ad ieiunium ebrietas tibi dux sit: non enim patet aditus ad ieiunium per ebrietatem; neque per auaritiam ad iustitiam; neque per incontinentiam ad precationem; neque, ut omnia uno uerbo complectar, per uitium ad uirtutem. ebrietas enim ad incontinentiam ducit, ad ieiunium uerò
medio-

mediocritas. Qui decertat, prius ſeſe exercet. ſic qui ieiunare uolet, antè temperans ſit oportet; nec ſe quinque dierũ crapula antè infarciat, ſed penitus eam prius deponat. nam in caſſum laboras, corpus fruſtrà conterendo, inopiam uerò ac famen non exples. Ebrietas dominum non ſuſcipit, Spiritum ſanctum depellit. nam ut fumus fugat apes, ita crapula fugat dona Spiritus ſancti. Quare ne id nobis aliquando accidat, elaborandum eſt. nec tantopere uentri eſt ſeruiendum, ſi uolumus uitam ſempiternã adipiſci. Domino noſtro Iesv Chriſto gloria, & honos, in omnia ſæcula deferatur. Amen.

DE MODESTIA, ET VANAGLORIA

ORATIO V.

Ifficile quidem eſt, ut is, qui nec omnium infimus eſſe, nec poſtremum tenere locum cupit, unquam poſsit, aut conuiciis iactatus iracũdiæ reſiſtere, aut multis coopertus miſeriis, tolerando ac patienter ferendo, tentationibus eſſe ſuperior. at qui ſumma modeſtia eſt præditus, & qui dum conuiciis afficitur, fatetur ſe longè eſſe inferiorem quàm dicatur, eius animum nulla unquam conuicia percellent, atq; perturbabunt, ſed ſi appellabitur inops, nouit inopem ſe eſſe, & omnibus rebus indigentem, atq; quotidiana domini ſuppeditatione opus habere. quòd ſi acceperit ignobilem & obſcuro natum loco ſe dici, iam animo multo antè percepit, fictum ſe ex limo atque creatum eſſe, ac in ſumma, magnus ille apud Deum habetur, qui humanum ac facilem

facilem uicino se præbet suo, & qui sine ullo pudore omnes sui uicini in se recipit criminationes, quantúuis à ueritate longè abhorreant; idque ut pacem pariat fratri suo, pacem, inquam, quæ maximum mortalium est bonũ. Aequè enim est arduum in rebus aduersis animo non deiici, ac in secundis non efferri: nam reuera mores inflati, si culti ac obseruati fuerint, seipsis longè superbiores plerunque euadere solent. Consequitur autem animum humilem, uisus subtristis, & in terram demissus, habitus neglectus, capillus passus, uestis sordida; ita tamen ut hæc uideantur casu ac fortuitò fieri, quæ lugentes de industria faciunt. Vestis cingulo corpori aptè sit accincta; cinctura autem neque lumbis sit superior, muliebre enim hoc, neque adeò remissa, ut uestis diffluat, noxium nanque istud. incessus uerò neque lentus, ut qui animi dissoluti sit signum, neque rursus celer & concitatus, ut qui ipsius impetus perturbatos ac temerarios esse demonstret. scopus autem uestis unus esto, nimirum ut sit operimentum carnis commodùm, cùm aduersus hyemem, tum æstatem. Noli autem quærere, neque in colore iucundi-

cunditatem, neque in structura tenuitatem ac mollitiem. nam in uestitu habere rationem amœni coloris, perinde est, ac si quis studeret fuco muliebri, cuius illæ perstudiosæ sunt: alieno enim flore genas ac capillos suos illinientes, hoc ipso placere student. uestis autem crassities talis esse debet, ut caloris gratia opus non habeat altera. calceus uilis quidem sit pretij, sed tamen satis commodè necessitatem expleat. nam modestiæ exercitatio nihil aliud est, quàm conuersatio in rebus tenuibus ac simplicibus, honoris studium exactè obseruans. Ambitiosus uerò meritò ille habendus, qui ob exiguum & nihili huius mundi honorem, aliquid facit loquitur ue, ueluti ille, qui eam ob causam benignè facit pauperibus, ut gloria & laude publicè afficiatur. is quoniam mercedē aucupatur, nec misericordiam tribuere, nec alios bonorum suorum participes facere censendus est. & qui ideò temperantiam seruat, ut hominibus probetur, non est temperans, cùm uirtuti nequaquam studeat, uerùm eam gloriā, quæ ex ea proficisci solet, captat. Integrum erat Ananiæ à principio possessionem suam Deo non promittere,

sed

ſed poſtquam gloriam humanam ſpectãs, eam quidem ideò conſecrauiſſet, ut ab hominibus ob pietatis ſtudium ſuſpiceretur, de pretio tamen eius partem detraxit, quo facto talem in ſe iram domini, cuius adminiſter Petrus erat, concitauit, ut ne pœnitẽdi quidem tempus præſtitutum reperiret ullum. Dominus etenim, qui ſuperbis reſiſtit, & ſceleribus obſtrictos ad terram uſque deprimit, pollicetur, ſe improbitatem elatorum protriturum. Qui igitur ſe efferentium faſtum contundit, liberat ac educit ipſos ex illa ſimilitudine, quam habent communem cum dæmone, omnis faſtus & ſuperbiæ patre, perſuadetque, ut diſcipulos ſe præbeant illi ipſi, qui dicit, Diſcite ex me quoniam manſuetus ſum, & humilis corde. Quid, obſecro, elato es animo quòd gentes concideris, & imperia ciuitatum euerteris? num & ſecuris ideò ſpiritus tollet, quòd arbores excelſas in terrã deiecerit? num ſerra, quòd ſolida & bene compacta ligna, findat, in partesque tribuat? uerùm nec bipennis ſine manibus ferit, nec ſerra ſine illo, qui eam trahit, findit. Quòd ſi proximum tuum ſcelere ſe contaminantem conſpe-

xeris, ne hoc ſolum ipſius facinus animo luſtres, ſed ea omnia, quæ fecit, aut facit, probè tecum reputes, & ſic multis partibus ipſum te longè meliorem eſſe reperies, nimirum, cùm in uniuerſo rē, non in parte, accuratius perpenderis. nam nec Deus ipſe homines ex parte ponderat expenditque: inquit enim, Ego uenio ut & facta & cogitationes ipſorum congregem. & cùm quondam increpaſſet Ioſaphat, propter recens admiſſum peccatum, meminit etiam eorum, quæ ab ipſo rectè probeque facta fuerant, dicens, ueruntamen boni ſermones in te reperti ſunt. atque ita ſæpenumero animi demiſsio liberat eum, qui multa & permagna in ſe concepit uitia. Ne igitur teipſum ſupra alterum iuſtum feceris, ne aliquando tua ſententia iuſtus factus, Dei iuſtiſsimo iudicio condemneris. Autumas aliquid te boni feciſſe, Deo gratiam habeto, nec te unquam extollas ſupra proximum, cui, quid, quæſo, te profuiſſe cenſes, eò quòd fidem profeſſus es tuam? quòd exilium ob nomen Dei tui ſuſtinueris? aut quòd ieiunij labores perpeſſus ſis? non profectò alius quiſquam ex eo fructum capiet, ſed

tute ipſe. Fac pertimeſcas lapſus dæmonis ſimilitudinem; qui cùm ſe ſupra hominem extuliſſet, infra omnes homines cecidit, & traditus eſt, ueluti puluis pedibus noſtris conculcandus. in ſumma tibi in mentem ueniat dictum illud, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus uerò ſuam tribuit gratiam. habeas, obſecro, uerbum illud Domini ſemper in promptu, Omnis, qui ſeſe deiicit, extolletur. Ne ſis iudex tuiipſius iniquus, neque ad gratiam rem expendito, hoc ſolùm in ſuffragium uocans, quod te rectè feciſſe exiſtimas, errata autem ſponte obliuioni tradens, neque ob ea, quæ hodie probè feciſti, teipſum magni æſtimato, ueniam tibi facillimè concedens eorum, quæ antea & olim perperam patraſti, ſed cùm præſens te extulerit officium, antiquum facinus fac tibi ſuccurrat; atq; ita à ſtolida ſtultaque inflatione conquieſces. Veriſsimum nanque illud eſt, Nihil eſſe difficilius, quàm noſſe ſeipſum. nō enim oculus tantùm ſuo in ſemetipſum munere non fungitur, dum ea, quæ extra ſunt, cernit & perluſtrat, ſed & ipſa mens noſtra, cùm accuratè acriterque peccata peruestigat aliena, tardior uerò in uitiis noſtris

noſtris conſiderandis eſſe deprehenditur. In obiurgando caue ſis grauis, neque citò, neque cum impetu reprehendas. hoc enim contumacis habetur. neque etiam ob res paruas, aut nihili, aliquem condemnes, ueluti ipſe omnibus numeris ſis iuſtus, uerùm eos qui deliquerunt, placidè aſſumito, ac ſpiritualiter ipſos complectitor, utì Paulus commodiſsimè monet; conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris. ſi enim delinquimus, meliores moniti & correcti efficiemur; ſin autem nihil iniqui egimus, cuius rei cauſa in odium uocabimur? Abiice quæſo, ac penitus euelle ex animo tuo perſuaſionem illam, nullius te opera & ſocietate egêre; non enim illius eſt, qui alios amore complectitur; nec etiam illius, qui iuſſa Chriſti ſummo ſtudio capeſſere contendit. Non te ſegreges à coniunctione fraterna, ne quando belli calamitas, quæ orbem circumit, te quoque attingat; & tunc niſi cum aliis bellici inſultus particeps fueris, haud facilè reperies, qui uicem doleat tuam, eò quòd cùm ſecundis utebare rebus, iniuria affectis miſericordiam non tribueris. Ego profectò magis ſtudeo, in loco eſſe obſcuro,

obſcuro, quàm quidam ambitioſi in conſpicuo & illuſtri. uelim tu quoque tantum in id conferas exemplo meo ſtudij, ne ab hominibus gloria afficiare, quantum cæteri mortales contendunt; ut gloria quàm maximè conſpicui euadant. Honores aliqui tibi mandati ſunt, teque homines complectuntur, ac magni faciunt; caue animum tollas, uerùm ſimilis ſis iis, qui alicui parent. nam qui primas ferre cupit, is decreto domini ſeruus omnium ſit oportet. Moſes ille uir Dei magnus, qui cùm omnibus in rebus obedientem ac morigerum ſeſe præberet domino, tamen quando ad populum Iſraëliticum mitteretur, inquit, Obſecro, domine, aliũ, quem mittas, pares. at ex eo ipſo, quòd excuſatione & confeſsione imbecillitatis ſuæ, quaſi cum quadam contẽtione Deo reſiſteret, Deus eum dignum eſſe iudicauit, qui populo præeſſet ſuo. Quamobrem præclarè ſe habet præceptum illud, Ne quæras eſſe iudex, ne aliquo modo non ualeas è medio tollere iniuſtitiam. ſermo enim uatis excuſationem propter eos, qui imperium deferebant ad eos, qui ſeditionẽ conflabant, non omnino allatam fuiſſe

dicit: nam non simpliciter dixit, Dux non ero, sed cum quadam additione, Dux non ero populi huius. & causam attulit, Quia linguæ ipsorũ cum iniquitate quadam domino diffidunt. Deinde Moses cùm ad genus uitæ illustre, ac officium nobilissimum, nimirum ad tãti populi præfecturam uocaretur, excusatione utitur, Quis ego sum, inquit, ut adeam Pharaonem regem Aegypti, & ducam populum hunc? & rursum, Obsecro, domine, nihil ualeo à die hesterno & tertio, & ex quo cœpisti colloqui cum seruo tuo. & iterum, Quæso, domine, alium pares, quem mittas, qui huic oneri satisfacere ualeat. at dominus dixit illi, Vade, & ducem te præbeas populo isti, ecce Angelum meũ præmitto tibi. Quid Moses ad hæc tandem? Obsecro, inquit, nam nisi tu ipse præieris, nequaquã hinc nos educes. Esaias uerò nihil eiusmodi audiens, solùm de necessitate legationis edoctus, sponte seipsum obtulit, ac in media pericula se intulit. quæ igitur horum fuit mens? Moses quidem quòd populus esset scelestus, quique opus haberet eo, qui conniuere delictis, & peccata remittere posset, id quod ipsi Angeli efficere

ficere nequeunt; siquidem illi ulciscuntur eos, qui se uitiis inquinarũt; ueniam autem cõcedere iis, qui sceleribus se obstrinxere, nequaquam possunt. Veniat igitur uerus legislator potens ille seruator, qui solus remittendi peccata potestatem habet absolutissimam. Esaiæ uerò, quòd propter amoris exuperãtiam sibi persuadebat, nihil eorum, quæ acciderant, unquam à populo sibi accidere potuisse. ex his duobus alterũ nos imitemur, ut futura consequamur bona, per Christũ IESVM Dominum nostrum, cui unà cum patre & sancto spiritu, gloria, honor & potẽtia tribuatur nunc & in perpetuum. Amen.

DE HONORE,
quo afficiendi sunt parentes, & senectute, atq; iuuẽtute
ORATIO VI.

ILlud, quod à uate prolatũ est, Exurge domine Deus meus in præcepto, quod tradidisti, poterit cùm ad resurrectionis mysterium referri; exhortante nimirũ uate iudicem,

ut exurgeret ad uindicandum omne ſcelus, & ut præcepta nobis antea data perficeret: tum etiam ad eum rerum ſtatum, qui tũ erat, ita ut excitet Deum uates ad ultionem præcepti, quod dederat. Præceptum autẽ erat, ut unuſquiſq; honore patrem & matrem ſuã afficeret: quod quidem filius ipſius uatis non tenuerat. proinde exhortatur Deũ, cùm ad illud ipſum corrigendum, tũ ad multos alios modeſtiores reddendos. ne, inquam, cũctator in puniendo eſſet, ſed exurgeret in ira, & exurgens ulciſceretur proprium inſtitutũ. Non enim, inquit, iniuriam meam perſequêris, ſed iuſſum tuum ſpretum, quod ipſe deſcripſiſti. patet enim, quòd ſi unus iniuſtus ad modeſtiam reducatur, multos etiã ſuã ſponte redituros eſſe. Atqui prouidentia, quæ in ſenio confectas ibes confertur, poteſt liberos noſtros, ſi modò attentos ſe, dociles q; præbere uelint, amantes parentum efficere. Nemo eſt enim omnino ſic prudentiæ inops, qui non ſumma infamia dignũ iudicet, ſe ab auibus, quæ longiſsimè à ratione abſunt, uirtute ſuperari. nam illæ patrem, cui præ ſenectute alæ decidunt, circũſtantes alis ſuis fouent, paſtuſq; ei copioſè præparant, ac

ſuppe-

ſuppeditant, quodq́; potis ſunt, in uolatu auxilium ferunt; ita ut leniter utraq; ex parte eum alis ſuſtineant. idq́; ſic omniũ uoce celebratum eſt, ut iam quidam referendæ gratiæ officium antipelargoſin nominent. Quamobrem tu ſi uis de rebus futuris certus eſſe, facito ea, quæ à lege præſcripta ſunt, & tandẽ ſic expecta uſum bonorum. Honorem tribuito patri tuo atque matri, ut tecum bene agatur, multumq́ue in tempus uitã producas; quo te bono Deus opt. max. ornabit. Probi enim filij? & beneficiorũ memores magno ſunt parentibus ornamẽto. Filij, inquit, diuinus apoſtolus, diligite parentes ueſtros; parentes ne prouocetis ad iram liberos. nam ſi leænæ cordi eſt fœtus, ſi lupus pro catulis decertat; quid, quæſo, dicet homo? qui & præceptum negligit, & naturam peruertit: quando aut filius ſenectutem patris ignominia afficit, aut pater ſecundis nuptiis, in obliuionem priorum filiorum uenit. Aquila in educando partu iniuſtiſsima exiſtit, cũ enim duos pullos excluſit, alterum pennarum ictibus in terram deiicit, alterum uerò tantùm ſuum eſſe ducit, auerſando id, quod procreauit, propter paſtus difficultatem; ſed

hunc ofsifraga mori non patitur, uerùm fuscipit ac unà cum fuis educat. Eiusmodi funt parentes illi, qui inopia coacti, infantes exponunt; aut ij etiam, qui in diuidunda hæreditate iniquifsimi funt in liberos. Aequum enim eft eos, ut ex æquo unicuique ut effet dederunt, fic ea etiam, quæ ad uitam tuendã pertinent, æqualiter eis præbere. Noli imitari aues adūcitate unguium præditas, quæ cùm pullos fuos animaduertunt iam in pofterum uolare poffe, eos ex nido eiiciunt, pennisq; uerberant ac pulfant, nec deinceps eis ullo modo confulunt. In cœlum ferenda eft cornicis in pullos charitas, quæ etiam uolantes iam comitatur, eisque paftum diu parat & præbet. Differt autem nihil is, qui ætate puer eft, ab eo, qui mẽte eft infans. cana enim prudentia homines antiquos facit; ac magis profectò ad conftitutionẽ fenis concurrit id, quod eft in prudentia antiquius, quàm albedo capillorũ. fi enim quis fit, ut fapiẽti Danieli placet, iuuenis quidem corpore, prudentia uerò canus, æquius fanè eft, ut ei maior honos tribuatur, quàm illis, qui prauo iudicio corporis canitiẽ anteponunt. etenim Daniel puer cum effet, & ætatem iuuenilem,

quæ ſenſu, ſenectutem uerò ob prudentiam, quæ mente percipi poterat, ageret, ſenis nomen meruit. ſic cõtingit aliquando, cùm ſenes ociosè & neglectè uitã degunt, ut reperiãtur iuuenes eis longè excellentiores, maiorique honore digni: ut pote qui ſint longè ſeniores, ob caneſcentem animæ uirtutem. Maxima autem pœna & ſupplicium eſt, cùm ciuitati adoleſcentes inſani ac prudentes præſunt. iuuentus enim leuis eſt, & ad mala propenſa atque procliuis. libido indomita, ira immanis, inſolẽtia & contumelia, ſuperbia, & animus inflatus, propriæ ſunt iuuentutis perturbationes. inuidia præterea, in rẽ, quæ excellit: ſuſpicio aduerſus ſuos, ſexcentorum deniq; malorum aceruus iuuentuti eſt adiunctus. quorum omnium participes eſſe, neceſſe eſt eos, qui ab illis reguntur: quoniam principum mala calamitatẽ afferre ſolent iis, qui in eorum ditione ac imperio ſunt. Hinc etiam mala, quæ ante euerſionẽ Hieruſalem extitere, profecta ſunt; cùm inter ſe iuuenes concurrendo ac ſeditiones excitãdo, ſeditionibus ac cædibus ciuitatem repleuiſſent; neque uellent, etiãſi mœnia eorũ iam hoſtes cinxerant, ad neceſſariam cõcordiam

cordiam redire: ſed de rebus nullius præcij concertantes, urbe iam capta, mœnibus dirutis, hoſtibus urbem ingreſſis, de ambitione & principatu inter ſe contendebant. & hæc paſsi ſunt eò, quòd uate priuati eſſent, & interprete, & ſeniore, & ſapienti conſultore, quodque ipſis iuuenes præeſſent atque irriſores dominarentur. Ne igitur & nobis ſimilia illis accidant, contentiones mutuas fugiamus, concordiam uerò & honorem, tum etiã pacem perſequamur; ut deinde, poſtquã tutò uitã tranſegerimus, futura bona con ſequi ualeamus, per Chriſtũ IESVM Dominum noſtrum, quem ſempiterna gloria & potentia conſequatur. Amen.

Tomi tertij finis.

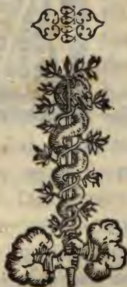
D. BASILII MAGNI,

Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ,
Orationum de Moribus,

A Simone Magistro ac sacri palatij Quæstore ex eius scriptis olim in unum congestarum,

TOMVS QVARTVS.

Stanislao Ilouio interprete.

Venetiis apud Io. Andream Valuassorem.
M D LXIIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI D. ALBERTO STAROSREBSKI, Pontifici Ghelmensi,

Stanislaus Ilouius S. P. D.

MAGNA semper fuit, Pontifex amplissime, inter philosophos de fortuna dissensio: nam nonnulli eam Deum esse asseuerauere; nonnulli aliud nihil, quàm accidentium rerum subitum atque inopinatum quendam euẽtum. Deum ex eo esse uolebant, quòd censerent eam hominibus bona tribuere, atque humanarum rerum gubernacula tenere; subitum uerò euentum, quòd temere, ac fortuitò, sententia eorum

rum iſta caderent. at nos, qui notitiam ueri Dei habemus, fortunam nihil penitus eſſe dicimus; ſed eſſe Deum affirmamus, qui honores, qui opes, qui omnia denique bona hominibus tribuit, atque largitur. Cur autem aliquando homines nefarios ac planè rudes euehere, probos uerò & ſummæ eruditionis negligere uideatur, non eſt humani ingenii cauſam explicare: ſed quicunque ea animo luſtrare uolet, is illud Pauli exclamet, neceſſe eſt, O altam ſapientiæ cognitionisq; Dei opulentiam, quàm penitus recondita eius iudicia, quàm abſtruſæ ſunt rationes? quis enim domini mentem nouit? aut quis ei fuit à conſilio? poſſumus tamen interdum coniectura quadam aſſequi, quid ſibi Deus uelit, cùm uiros ſummos, atque omni genere uirtutum excellentes prætereat. Mihi quidem ſæpius cogitanti quid'nam cauſæ fuerit, cur tu, homo ſapientiſſimus, ſerius, quàm præſtans tua uirtus, prudentia admirabilis, & exquiſita doctrina poſtularet, pontifex declaratus ſis, in mentem uenit il-

lud

lud, ut ſtatuam, Deum præpotentem, pro ſua in humanum genus benignitate reſpicere nos uoluiſſe, ac te ad ea tempora reſeruaſſe, quæ prudentiſſimo gubernatore opus haberent. nam ut bonus paterfamilias res præclaras ad uſum neceſſarium reponere ſolet, ut ſiquando is inſtet, iis uti poſſit; ita etiam benigniſſimus ille Deus te tum uel maximè ornandum uoluit, cùm tuæ ſingulares uirtutes ampliſſimum campum, ubi ſe ſe exercerent, habere poſſent. etenim periſſimi gubernatoris tum potiſſimùm prudentia perſpicitur, cùm nauis tempeſtatibus iactatur; & imperatoris peritia, in magno rerum diſcrimine etiam clareſcit. Hanc etiam ob cauſam tu, mea quidem ſententia, quanuis prudentia & rerum uſu nulli ſecundus eſſes, tardius ad honores aſcendiſti. nam ſi tum eos, cùm ſecundæ res noſtræ erant, aſſecutus fuiſſes; iam uigor ille, atque ardens ſtudium planè reſediſſet. ut enim plantæ, ubi uberrimos fructus tulerint, flacceſcunt: ſic etiam primi impetus hominum arden-

tiores

tiores esse solent. hoc facilè disci potest ex te ipso, ne aliunde exempla petamus, qui ut primùm gubernacula nostræ reipub. prændisti, tanto cum ardore & studio ea tractare cœpisti, ut omnium oculos in te conuerteres, ac summam hinc laudem caperes. neque id cuiquam mirum uideri debet: quid enim te prudentius? quid ingeniosius aut doctius fingi potest? cuius, obsecro, in dicendis sententiis acumen? cuius studium & ardor in patriam cum tuo conferri queat? Hæ tuæ amplissimæ uirtutes non amplius se in Polonia continent, sed foras etiam emanant: nam & alii plurimi, qui hinc ad nos se recipiunt, summas tuas uirtutes maximis laudibus efferunt; & uix dici potest, quàm eas in cœlum ferat Goslicius noster, iuuenis illustri ingenio, multaq; eruditione. Gratulor itaque patriæ meæ, quód te talem senatorem nacta sit. Deo uerò præpotenti ago gratias, quòd te, domesticis malis laborante patria, in hac dignitate locarit. dubium enim non est, quin si animo conniti, si ingenii tui neruos & industriæ

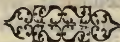
dustriæ contendere uoles, magnum ex te fructum respub. nostra sit captura. Sed de eo tu pro tua singulari prudentia uideris. De me uerò sic habeas uelim, me tuis istis uirtutibus inflammatum, tantum amoris erga te, beneuolentiæq; suscepisse, nihil ut potius haberem, quàm si aliquo meò facto tibi incredibilis animi mei studium declararem. Quoniam uerò eius testificandæ nulla se nobis alia occasiò dat, hoc, quicquid est, mittendum esse duxi, ut perpetuum argumentum mei in te cultus extaret. ita enim, antistes clarissime, existimes uelim, tanto me esse in te studio atque obseruantia, ut nemini unquam sim concessurus, qui aut ardentius te diligat, aut diligentius obseruet, aut maioribus laudibus uirtutes tuas persequatur. Vale Pontifex prudentissime, nosq; tuo patrocinio tuere. III. Non. Septemb. M D LXIII. Patauiò.

D. BASILII MAGNI

Orationum de moribus,

TOMVS QVARTVS,

Stanislao Ilouio interprete.

DE PROVIDENTIA

ORATIO PRIMA.

TAM est multiplex opificis nostri in imperando mens & sententia, quantæ etiam sunt rerum ab eo effectarum differentiæ ac proprietates: quæ omnia si quis subtiliter & accuratè persequi uelit, similiter faceret, ut si omnes maris fluctus numerando complecti, aut aquam eius uase emetiri institueret. Quo enim pacto, per Deum immortalem, omnes auium proprietates aliquis exponere poterit? nemo, medius fidius, dicendo conse

quetur, quomodo ibes, sic uno tempore his in locis nidos construunt, & quo pacto uicissim omnes, uno quasi consensu hinc se proripiunt: quod quidem eorum facinus non est alienum à prudentia humana. has cùm uolant, quasi armati milites quidam cornices stipant, atque in regiones illas deducunt; mihique uidentur auxilium quoddam eis ferre in eas aues, quæ illis aduersantur. cuius rei illud primum argumentum est, quod illo ipso tempore cornix omnino non apparet; deinde quòd redeunt uulneribus cõfectæ: quæ omnia mutui auxilij ac tutelæ perspicua sunt indicia. Quis, quæso, eis hospitalitatis leges sciuit? quis eis desertæ aciei actionem minatus est? si quæ illarum prosequendi officium desereret. Grues autem nocturnas uigilias uicissim agunt; earumque aliæ somno se dant, aliæ circumuolando summam cæteris in somno securitatem præbent. deinde cùm tempus uigiliarum completum est, tum una, uoce edita, dormitum se confert, altera uerò labori succedit, quamq; securitatem nacta est, eam uicissim aliis reddit. Eundem etiam in uolando ordinem seruant, aliâs enim alia itineris ducem se

præbet; cumque ſtato tempore in uolatu principatum obtinuerit, ei, quæ eam ſequitur, uiæ tradit principatum, ipſa uerò circumuolando poſt principia ſe recipit. Qui uerò mutationi, quæ in reſurrectione futura eſt, non aſſentiuntur, hi ex bombycis commutatione euidentem claramque hauriant notitiam. Et qui ludibrio habent myſterium noſtrum, tanquàm à natura ſit alienum, fierique non poſsit, ut uirgo ea, quæ ſeminis uiri expers ſit, ſalua uirginitate pariat, uelim cogitent, eum, cui uiſum eſt, ſtulta prædicatione, eos, qui crederent, ſeruare, innumerabiles ex natura occaſiones, ad rerum admirabilium fidem nactum eſſe. uultures enim ſine concubitu fœtus edere fecit, eoſque ſumma uitæ diuturnitate donauit; quippe quibus uita uſque ad centeſimum annum prorogetur; atque ſanè in omnibus rerum à ſe admirabiliter geſtarum illuſtria nobis monumenta reliquit. Eſt etiam & apud piſces inſignis quædam & benè ordinata prudentia. nam unumquodque eorum genus, præſcriptam ſibi à natura regionem nouit, & tanquàm in urbibus, aut uicis, aut ueteribus patriis; ſic in eis maris partibus,

quæ illis constitutæ sunt, habitat. Iam quidam è numero piscium, quasi de communi omnium consilio & sententia extra terminos suos egrediuntur, omnesque uno consensu abeunt. cùm enim tempus conceptus uenit, alij ab aliis partibus migrant, communique naturæ lege excitati, ad mare septentrionale contendunt. ac sanè uidere licet eos, tum cùm ascendunt, quasi quendam fluxum copulatos per Propontidem in Euxinum mare delabi. quis cedò eos impellit? quod regis imperium? quæ tabulæ in foro propositæ uoluntatem regis exponunt? quis denique eos in peregrina & longinqua loca ducit? Vides'ne diuinam legem omnia implentem, & ad minutissima quæque animantia pertinentem? piscis diuinæ legi non repugnat, nos uerò, proh dolor, salutaria instituta & documenta non ferimus. ne, amabò, pisces, eo quòd muti sint, & rationis expertes, nihili pendas; sed uide, ne tu, qui diuinis legibus obuiam is, magis expers, quàm illi, rationis esse uideare. Nullus piscis dimidia ex parte dentibus præditus est, ut apud nos bos & ouis: neque enim ullus piscis ruminat, præter scaurũ, ut quidam

literarum monumentis prodidere. omnes tamen acutissimis dentibus & iis creberrimis ornati sunt; atque id ideò, ne tardiore confectione cibus delaberetur. futurum enim erat, nisi citò diuisus in stomachum mitteretur, ut dum paulatim conficitur, in aquam efflueret. Audi itaque pisces tantùm non uocem edentes, cur tantum maris emetiantur. Nos, inquiunt illi, tam longinquum iter, propter generis nostri perpetuitatem suscipimus. non rationis ipsi sunt participes, sed eis lex naturæ constans & immutabilis data est, quæ ipsis id, quod agendum est, ostendit atque præscribit. Confluamus, inquiunt, in mare, quòd septentrionem spectat: eius enim aqua cæteras omnes dulcedine longè anteit. nam quoniam sol paucos dies illud collustrat, eius dulcedinem totam suis radiis non elicit. Pisces autem marinos rebus dulcibus delectari, hinc sciri potest, quòd sæpe in fluuios commeant, & procul à mari deferuntur. ob eamque causam Pontũ cæteris finibus anteponunt, quòd ad pariendum, & ad fœtum educandum sit accõmodatus. Cùm autem satisfactum est cumulatè ei negocio, quod illuc eos

traxerat, tum uniuersi domum repetunt. Quæ autem ipsos causa impellat, agè à mutis ipsis audiamus. Vadosum est, aiunt, mare septentrionale, & resupinum patet uentorum iniuriis, & pauca habet litora, atque oras præaltas. proinde ex alto uenti & procellæ ortæ, facilè ipsum ita exagitant, ut etiam inter undas arena mixta fluitare uideatur: quin etiam hyeme multis magnisque, qui eò influunt, amnibus augetur. quocirca cùm æstate, quantum satis erat, sese in eo oblectarũt, rursus hyeme alti repetunt amœnitates, atque ea loca quæ solis radiis patent, declinatoq; septentrionali mari, quod uentorum procellis & tempestatibus infestum est, ad eos sinus delabuntur, qui minore ui uentorum impellantur. Vidi ego hæc, & Dei sapientiã in omnibus sum admiratus. Quòd si animantia rationis expertia saluti suæ consulunt, eamque tuentur, & piscis quid expetendum sit, quid fugiendum intelligit: quid nos, obsecrò, afferemus, qui & rationis sumus participes, & legem præceptricem habemus, quique promissis impellimur, atque in spiritu instituimur? Præterea pisces, qui longius à rationis motu abhor-

rent,

rent, res suas rectè & ordinè gerunt; si quidem rerum futurarum, quandam habent prouidentiam: nos autem propter rerum futurarum desperationem, in pecudum uoluptate totum uitæ tempus cōterimus. Quòd si oratione uix explicari potest, quanta in iis, quæ ratione non utuntur, insit, quam nemo docuit, nisi ipsa natura, uitæ studium ac cura, non'ne etiam nos ad nostri custodiam, & ad animæ salutem, toto pectore incumbemus? ne uideamur ab iis, quæ rationis sunt expertia, uinci atque præteriri. Vrsa sæpenumero grauissimis uulneribus sauciata, contactu herbasci, quæ herba sicca est, sibi medicinā facit. Cernere etiam licet uu'pem lacrymis & glutine pini se curantem. Testudo uerò uiperæ carnibus satiata, contra ueneni incommoda, ab origano remedium petit. Serpens etiam pasto fœniculo, oculorum doloribus medetur. Boues diu hyeme conclusi, tandē aliquando ineunte uere suapte natura mutationem cœli præsentiētes, omnes quasi uno cōsensu ex præsepibus, qua egrediantur, crebrò aspectu exquirunt. Oues uerò hyeme instante, pastu se infarciunt, & quasi armant, contra futuram herba-

rum penuriam. Quid tandem his nobis ostenditur? nimirum etiam apud animātia rationis expertia, quendam rerum futurarum sensum inesse. admonemur præterea iis, ne in hac uita hæreamus, sed in futura, omnem curam nostram, studiumque ponamus. Agnus etiam inter sexcentas oues, cùm ex ficu desilit, matris uocem internoscit, atque ad eam properat, ipsosque lactis fontes exquirit. ac sanè contentus esse solet macilentis maternis mammis, etiamsi aliarum mammas graues plenasque percurrerit. mater quoque inter agnos innumerabiles suum agnoscit, quamuis una sit uox omnium, idem color, odor similis; quantum nostro olfactu iudicare possumus. sed tamen est in eis sensus quidam, nostra cognitione acrior, quo id, quod naturæ cuique accōmodatum est, internoscitur. Nondum enim dentes fœtus lupi habet, & tamen eum, qui iniuriam sibi infert, morsu appetit. nondum cornua uitulo creuere, scit tamen ubi sibi arma nascentur: quoniam qui ea fabricatus est Deus, rationem qua carent, sensuum acrimonia compensauit. Nec uerò est, quòd quisquam rerum parentem eam ob causam

ſam in crimē uocare debeat, quòd animalia, quæ uirus iactāt, pernicioſa & inimica uitæ noſtræ procreauerit. iſto enim pacto pædagogum etiam culpare licebit, qui ad frugem adoleſcētiæ procliuitatem reuocat, plagisq́ue ac uerberibus, eorum intemperantiam caſtigat. Confidis in Deum? habes eam, quam præbet fides, poteſtatem, ut ſuper ſerpentes & ſcorpiones ambules. An non uides uiperam, quæ ex ſarmento, quod Paulus colligebat, exilierat, nullum ei detrimentum attuliſſe? eo quòd ſanctus uir fidei plenus eſſet. quòd ſi perfidus ſis, time non magis animal, quàm tuam perfidiam, qua te ipſe omni malo, & interitui obnoxium reddidiſti. Etenim eas omnes calamitates, quas perpetimur, ex diuina conſtitutione ſuſtinemus. non patietur autem ille nos deſertos, nec prauis potentiis prodet, quæ peccatoribus pœnas infligunt: ſed ipſe pœnas mediocres definiet, ratione habita eorum, qui ſibi ſeruiunt. ac ſanè omne bonum, quod in nos ex diuina conſtitutione redundat, dicamus illuſtre argumentum eſſe gratiæ diuinæ, quæ omnia operatur. Nihil eſt omnino, quod non in Dei prouidentiam

& curam cadat: omnia peruigil oculus Dei intuetur, omnibus adest atque præsens est, & quod unicuique denique commodum est ac salutare, suppeditat. Sæpenumero etiam in minutissimis sapientia diuina atque prouidentia perspicitur: nam qui cœlum finxit ac creauit; & qui immensa maria aqua repleuit, hic etiam est, qui tenuissimum apis aculeum ueluti foramen quoddam fabricatus est, ut per ipsum uirus effunderet. Sed iam tempus est, ut cum uate illud exclamem; Quàm magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti. Gloria, honos, & magnificentia Patri, & Filio, atque spiritui sancto, in sempiterna sæcula tribuatur. Amen.

DE PRINCIPATV, ac Potentia

ORATIO II.

Oneſtum ſanè & æquũ eſt, ut ſemper deterius à præſtantiore gubernetur: ſæpe enim temeritas populi ad improbos homines principatum detulit. proinde neceſſe eſt huiuſcemodi uiris mandare magiſtratus, ac eos aliorum conſtituere duces, qui cæteros omnes prudentia, conſtantia, ac uitæ ſanctimonia longè anteeãt; ut uirtutes, quibus prædititi ſunt, cõmunes fiant eorum omnium, qui eos imitantur. nam ad mores eorum, qui gubernacula tenent, componere ſeſe totos, ij, qui parent, ſolent: ita ut quales duces fuerint, tales etiam neceſſe ſit eſſe eos omnes, qui ſequuntur. &. quales fuerint in repub. principes, tales ut plurimùm exiſtere ſolent etiam reliqui ciues. Item quemadmodum ſi plures pictores, unius faciei formam effingerent, omnes imagi-

nes

nes similitudinem quandã inter se habebunt, eo quòd ad exemplar unius pictæ sint; sic etiam multi mores, si ad unius imitationem respexerint, in omnibus æquè bonus uitæ character elucescet. nã uera & perfecta obedientia eorum, qui parent, erga eum, qui præest, ex eo cognoscitur, si non solùm à rebus absurdis de sententia præfecti abstinuerint, sed si neque ea, quæ laude digna sunt, absque illius consilio fecerint. continẽtia enim & omnis corporis afflictio multas ad res perutilis est: uerùm si quis proprios impetus sequutus, quod sibi libuerit, fecerit, nec consulenti præfecto morem gesserit, maius peccatum erit, quàm rectè factum. qui enim magistratui resistit, diuinæ ordinationi resistit. præterea obedientiæ maior merces est, quàm rectè facti, quod ex continentia descendit. Ille igitur, qui habet sua in manu mali cultum, suã autem sponte se illi subiicit, non iniuriã æquè condemnabitur ac illi, qui sibi manus attulerunt. Princeps uerò atque omnis is, qui aliis præest, dignitate ne efferatur, ut non excidat ea beatitudine, quæ ex humilitate manat. Nec etiam ille, qui regi operam nauat suam, prædicatione

se

ſe efferat, eò quòd in tali uel tali miniſterij ordine collocatus ſit: ille uerò qui dignus iudicatus eſt, ut Deo ſeruiret, aliunde laudem petet; tanquàm ipſi non ſatis ſit, appellatio domini, ad omnem gloriæ ac claritudinis exuperantiam. ſufficit enim nobis ad omnem dignitatem, talis & tanti domini ſeruos nos appellari. Et ſicuti nulli alij nos præterquàm ſoli Deo cultum tribuere par eſt, ſic etiam neque in ulla alia re ſpem noſtram conſtituere debemus, quàm in Deo omnium rerum domino: qui enim in homine ſpē collocat ſuam, aut qui ob aliud quiddam rebus ex humanis ſe iactat, ueluti ob poteſtatem, aut pecunias, aut aliquid eorum, quæ uulgo ſplendida eſſe exiſtimantur, is non poteſt dicere, Domine Deus meus in te ſpem defixi meam: cautum enim eſt, ne quis ſpem poneret in principibus: & literis proditum eſt, maledictum eum eſſe hominem, qui ſpem ſuam conſtituit in homine. Beatus igitur re uera ille eſt, qui nullam earum ob rem, quæ in hac uita ſummæ habentur, ſuperbit, ſed qui omnem gloriam ſuam ſitam habet in domino; & cuius exultatio eſt Deus, quique dicere poſsit iuxta Apoſtolum, Mihi

uerò

uerò nulla alia in re liceat gloriari, nisi in cruce Christi. Si enim quis ideò se iactat, quòd sit seruus regis, & quòd magnis honoribus ab eo affectus sit; quantò te magis decet in te ipso gloriari, quòd seruum agas magni illius regis, accersitus ab ipso ad summam familiaritatem. Qui autem uerè princeps est, is non ex externis indiciis cognoscitur, ueluti chlamyde purpurea, aut diademate, sed ex eo, quòd sit præditus ea uirtute, quæ est apta ad regendum. ille uerò, cui uoluptates imperant, & qui sæpiùs cupiditatibus ducitur, seruus cùm sit peccati, ineptus est ad imperandum: ac eos quidem, qui resistunt, subigere, fortis re uera est, ac eius, qui præest: at iis, qui aliquid admiserunt, facilem se ac benignum præbere, illius est, qui animi magnitudine & lenitate cæteros omnes longè præterit. plurimi enim ex illis priscis, domini eorum effecti sunt, qui illos iniuria affecerant, uerùm nulla fama de iis ad posteros peruênit: sedauerunt uerò iram, qui philosophia multis præstiterunt, quorum memoria immortalitati consecrata est. eos enim, qui quauis re iniuriam inferunt, non, eas ob res, quas antè gesserunt, punimus,

mus; (quis enim esset fructus pœnæ?) sed ut aut illi idem in posterũ meliores essent, aut aliis exemplum modestiæ præberent. Sæpenumerò etiam in minutissimis sapientia diuina perspicitur. qui enim cœlum finxit & immensa maria repleuit, ille idem etiam tenuissimum aculeum apis quasi foramen quoddam fabricauit, ut per eum uirus effunderet. Hunc oculis huius carnis intueri non possumus: nam id, quod corporis est expers, non potest cadere in oculos carnis. quod etiam ipse unigenitus filius Dei attestatus est dicendo, Deum nemo uidit unquàm. At dices, Ezechiel uidit, utì literarum monumentis proditum est? uide, quæso, quid dicat scriptura. Vidit, inquit illa, similitudinem gloriæ domini, non tamen ipsum dominum; immo neque ipsam gloriam re-uera uidit: tamen cùm conspexisset exemplar gloriæ, & non ipsam gloriam; cecidit in terram præ timore. si uerò similitudo gloriæ conspecta tantã trepidationem & timorem hominibus incutiat, ipsum si quis conspiceret Deum, omnino deleretur, iuxta illud, quod dictum est, Nemo uidebit Deum, & uiuet. Eam ob rem pro sua eximia humanitate Deus uelum

propriæ

propriæ diuinitatis obduxit, uidelicet cœlum, ne occideremus. Nec existimes uelim ista mea esse, sunt uerba uatis: sic enim ille inquit, Si aperueris cœlum, tremor, qui à te proficiscetur, inuadet etiam ipsos montes, & resoluentur à se ipsis ac contabescent. Sed quid miraris, quòd Ezechiel similitudinem gloriæ conspiciendo ceciderit? Daniel seruum conspicatus domini, obstupuit, in faciemque prolapsus est, & quoad duceretur ad similitudinem filij Dei, non ausus erat respondere. Quòd si Gabrielis conspectus timorem iniicere solebat uatibus Dei, quid si ipse Deus oculis acciperetur, non'ne omnes omnino conciderent? Si autē uis apertè ac penitus cognoscere, fieri non posse ut natura Dei comprehendatur, accipe quid dicant tres pueri in camino ignis Deum celebrantes; Benedictus es, qui profunditates maximas perspicis, & qui sedes super Cherubin. Dic mihi prius, obsecro, quæ'nam sit natura Cherubin; & tunc eum, qui ei insidet, contemplari poteris: quanuis Ezechiel uates eos descripserit audacter dicens, Quatuor facies uni inesse, unam quidem hominis, alteram leonis, aquilæ alteram, postremam

mam uituli, & unumquenque ſex alis eſſe præditum, oculoſque eorum omnes in partes ferri, unicuique denique rotam triangularem ſuppoſitam eſſe. nec tamen quanuis nobis formam eorum deſcripſerit, poſſumus naturam eorum conſequi. quòd ſi thronum, quem expoſuit, nequeamus comprehendere, eum, qui huic inſidet, nimirum Deum, qui in conſpectum non cadit, quomodo, amabò, comprehendemus? Nam facies ad faciem, & perfecta cognitio incomprehenſibilis maieſtatis Dei in futuro ſæculo dignis exhibenda promiſſa eſt, nunc uerò ſiue Paulus quis ſit, ſiue Petrus, cernit quidem ea uerè, quæ uidet, nec errat, neque imaginatur, per ſpeculum tamen & ueluti in ænigmate cernit, & id, quod nunc ex parte aſſequitur, grato animo ſuſcipit: perfectam autem cognitionem in futurum magno cum gaudio expectat. nam id, quod nunc in cognitione perfectum eſſe uidetur, breue quiddam ac obſcurum eſt; ita ut magis abſit à claritudine, quæ erit in futuro ſæculo, quàm abeſt à conſpectu faciei ad faciem. adeò igitur infinita eſt cognitio Dei, adeò difficile eſt humanæ naturæ aſſequi in hac uita diuina myſteria;

cùm ſemper amplius quiddam per promotionem unicuique accedat, & omnibus id, quod ex dignitate eſt, deſit, donec uenerit illud, quod omnes numeros perfectionis habet: ueniet autẽ tum, cùm id, quod ex parte eſt, abolebitur atque è medio tolletur. Qui uerò res comprehendi poſſe ait, uia quadam & conſequentia, per cognitionẽ rerum intellectum ſuum promouens; & in his, quæ facilè percipi poſſunt ac in minoribus, ea aſsiduè comprehendendo, exercitatus; is per comprehenſionem hanc, etiam ad eam, quæ excedit omnem intelligentiam, ſuiipſius comprehenſiuam imaginationem perduxit. non'ne igitur ille nobis, qui gloriatur, ſe poſſe exiſtentium rerum cognitionem aſſequi, minutiſsimi animalis formicæ, inquam, naturam explicabit? & aperiet, an ſpiritu & anhelitu uita ipſius conſtet? an oſsibus corpus diſtinctum, an neruis & ligamentis compages firmatæ ſint? an muſculorum & glandularum munimento neruorum natura contineatur? an uertebris dorſi medulla, à ſyncipite ad caudam uſque extenſa ſit? an neruoſæ membranæ ambitus, membris, quæ mouentur, motiuam uim tribuit? an inſit ip-

ſi epar, & uas, quod bilem ſub epate recipit, & renes, & cor, & arteriæ, & uenæ, & membranæ, atque ipſum denique diaphragma? num nuda ſit, num pilis prædita? num pedes indiſcretos, num uerò plures digitos diſtinctos habeat? dein quàm longo tempore uitam propaget, & quomodo partus edat, quantoq; tempore ferat partum? & cur non ſint pedeſtres omnes formicæ atque alis præditæ, ſed quædam ex his humi ſerpunt, quædam uerò per aërem feruntur? Proinde qui cognitionem rerum exiſtentium oſtẽtat, is primùm formicæ naturam exponat; ita deinde de natura eius facultatis, quæ omnem mentem exuperat, diſſerere poterit. Quòd ſi minutiſsimæ formicæ naturã nondum cognitione aſſecutus es, quomodo, obſecro, naturam Dei, quæ comprehendi atque percipi nequit, te cõprehendere poſſe gloriaberis? Nam exiſtimare, ſe eſſentiam Dei, qui omnes res longè antecellit, comprehendiſſe, magnæ arrogantiæ eſt ac faſtus. ac ſanè tales mihi uidentur etiam illum ipſum iactantia præterire, qui dixit, Super aſtra ponam ſedem meam. Non'ne magnus ille Dauid, cui occulta & abdita ſapientiæ ſuæ

Deus patefecerat, apertè fatetur, essentiã diuinam comprehendi non posse? dicens; Mirabilis facta est scientia tua ex me. Esaias autem quanuis maiestatem Dei acerrimè contemplatus esset, nihil tamen nobis certi de diuina essentia attulit. nã in ea uaticinatione, quam de Christo habuit, sic scriptum reliquit, Generationẽ ipsius quis dicendo consequetur? Paulus uerò uas illud electionis, qui loquentem in se habuit Christum, quique usque ad tertium cœlum raptus erat, cui denique uerba arcana erant concredita, quæ homini eloqui religio est, quã nobis, quæso, de essentia Dei doctrinã reliquit? qui cùm ad singulares dispensationis rationes inspexisset, tanquàm è uertigine laborans ob arduam speculationis uiam, illam uocem edidit, O' altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam; quàm penitus recondita eius iudicia, quàm abstrusæ sunt ad perscrutandum rationes? Quòd si ij hæc, qui Paulum cognitione adæquarunt, assequi non possunt, quanta eorum est arrogantia, qui se scire essentiam Dei profitentur? quos profectò per lubens rogauerim, ut mihi terræ, in qua cõsistunt, & ex qua ficti sunt, naturam ac essentiam

ſentiam exponerent. quòd ſi de his, quæ humi & ante pedes ſita ſunt, perſpicuè ac ſine ulla hæſitatione diſſeruerint, tum ipſis de his, quæ ſub intelligentiam noſtrã nõ cadunt, fidem habebimus. Et quemadmodum aiunt Adam ex Deo ortum eſſe, ita nos quæramus de ipſis, Deus ex quo'nam? non'ne in promptu cuiuis reſpondere eſt, ex nullo? quod autem ex nullo eſt, id nimirum principio caret; at quod principium non habuit, id ingenitum ſit neceſſe eſt. quare ſicut in hominibus non erat eſſentia, nempe illa ex quo, ita etiam neque in Deo, qui uniuerſis præ eſt, eſſentiam dicere poſſumus, uidelicet illam ex nullo; quod idem eſt ac ſi di cas ingenitum eſſe. qui uerò id, quod prin cipio caret, eſſentiam eſſe dicit, perinde facit ac ille, qui, ſi rogaretur quæ fuerit eſſentia Adam, & quæ ipſius natura, reſponderet, non ex coniunctione uiri & mulieris, ſed diuina manu fictam atque formatam eſſe. Quis igitur amplius reliquus eſt nobis cognitionis modus? reſpondeant nobis, qui ea, quæ ante pedes ſunt, nihili pendunt, cœlum uerò ac omnes cœleſtes uirtutes penetrant, ſi cœli magnitudo menſuram humanæ mentis

excedit, naturam sempiternorum quomodo inuestigando consequi poterunt? si sol, qui in nihilum occidit, est adeò uenustus & magnus; celer quidem si motum respicias: attamen ordinatos circuitus efficit, magnitudinemque conuenientem ac moderatam ratione totius habens, pulchritudine plurimùm excellit. est enim ueluti oculus quidam perlucidus totius istius machinæ. si huius contemplatione ac aspectu nemo expleri potest, quomodo explebitur pulchritudine solis iustitiæ? si cæcus ingens damnum capit, hunc non intuendo, quam, amabò, iacturam faciet peccator, si uera luce orbus fuerit? si hæc fluxa & caduca talia sunt, qualia, obsecro, putas esse æterna? & si ea, quæ aspectu percipiuntur, adeò uenusta, cuiuscemodi sunt ea, quæ oculorum effugiunt obtutum? quæ præparauit Deus iis, qui se diligunt; ea utinam nos omnes adipisci possimus, gratia & benignitate domini nostri IESV Christi, cui soli gloria in perpetuum tribuatur. Amen.

DE FOELICITATE, ac infortunio, tum etiam de prudentia

ORATIO III.

Eque res ſecundæ, & quæ magno cum ſtudio à multis expetuntur, firmæ ſunt atque ſtabiles; neque aduerſæ & triſtes ſedem ſtabilem domiciliumque certum habent: uerùm omnia fluctibus, ac uariis perturbationibus, repentinisque quibuſdam mutationibus ſunt obnoxia. nam neque corporis bona habitudo, neque iuuentutis flos, neque domus incolumitas, neque reliquæ uitæ proſperitas, diuturna eſt, ſemperque ſibiipſi conſtans; ſed tum uel maximè aduerſam tibi fortunam præſtolandam eſſe cenſeo, cùm omnia tibi ex animi ſententia cedent. ingruet enim morbus, aderit paupertas, nec ſemper ſecundo utêris uento. nam ſæpenumero uirum etiam in omnes par-

tes longè proſpicientem, ac ſumma admiratione dignum, ſubitæ comprehendêre ignominiæ; omnemque uitæ proſperitatem calamitates atque improuiſa infortunia, ueluti turbines quidam, conturbauere. & ſanè mala, quæ alia ſuper alia excitantur, perinde ac fluctus quidam perpetuantur. nonnunquam tamen hæc omnia uiciſsim præterlabi, uitamque ad hilaritatem & ſummam tranquillitatem reuocari uidebis. ut enim fieri nequit, ut mare in eodem rerum ſtatu diu perſiſtat; (nam quod nunc quietum, & tranquillum cernis, hoc paulò pôſt, uentorum impetu commotum, æſtuans conſpicies. & tamen hoc ita fluctibus iactatum atque exagitatum ſumma tranquillitas repentè ſedare ſolet) ſic etiam res humanæ facilè partem in utranque commutantur. quapropter in hac rerum uiciſsitudine, gubernatore ſagaciſsimo opus eſt, qui & in uitæ proſperitate, cùm omnia ex uoto ſuccedunt, mutationes excipere poſsit, ne'ue nimiùm in rebus præſentibus quaſi perpetuis conquieſcat, & in triſtiori rerum ſtatu animo non cadat, rerumque bonarum ſpem omnem abiiciens, maiori mœſtitia aggrauatus, ſuccumbat

cumbat. Is uerò prudens ille rationum humanarum erit moderator, qui cuncta, quæ accidere solent, & possunt, ad propositam naturam, ueluti ad certum scopum, dirigit, sibique æqualiter omni tēpore constat, nec secundis effertur, nec aduersis frangitur. Et quanuis nauis gubernatori concessum non sit, tranquillitatem mari pro arbitrio & uoluntate imponere; nobis tamen integrum est, uitā quietam omnique uacantem perturbatione constituere; si nimirum internos tumultus, qui ab affectionibus externis proficisci solent, sedauerimus, & mentem iis, quæ extrinsecus accidunt, altiorem constituerimus. siquidem illi, qui nimis magnum studium & curam in res mundi istius conferunt, tanquàm uolucres carnosæ frustrà alas habentes, unà cum esculentis suis deorsum trahuntur. Multi autem sæpenumero pluribus rebus ab adolescentia congestis ac cumulatis, cùm uix medium uitæ suæ cursum tenuerint, irruentibus in illos nonnullis tentationibus, quæ ex uentis prauitatis nostræ prodeunt, uim tempestatis ferre non potuerūt, & ideò quòd ipsis gubernator non esset, omnium illarum rerum iacturam fece-

runt. alij quidem naufragium fidei fecerunt; alij uerò castimoniam, quam ab ineunte ætate sibi compararant, praua uoluptate ceu procella quadam eos inuadente, perdiderunt. Est autem spectaculum omni commiseratione dignum, inedia multa perpessa, seuerissima educatione perlata, tot precibus factis, tot lacrymis profusis, annis uiginti aut triginta castitate custodita, tãdem propter animæ segnitiem negligentiamque, omnibus spoliari ac denudari rebus; & eum, qui præcepta domini religiosè seruauit, similem effici mercatori locupleti, qui copia mercium elatus, cùm iam nauis ipsius maria periculosissima uento secundo emensa esset, ad ipsum portum naui elisa, omnibus simul priuatus conspicitur. At talium Deus omnipotens miseretur uel maximè: siquidem commiseratio, affectio est in eos, qui de gradu alto deiecti sunt, proficiscens ab iis, qui facilè misericordia ducuntur. miseret enim nos eius, qui ex magnis diuitiis ad extremam deuênit paupertatem, &, qui ex firma & optima corporis constitutione, in morbum grauissimum repentè incidit; tum etiam illius, qui ob pulchritudinẽ & uenustatem

nustatem corporis exultans, factus est subitò à turpissimis affectionibus deformis. quocirca & nostri, cùm olim ob introductionem in paradisum illustres essemus, abiectissimi uerò & humiles ob expulsionem facti, Deus Opt. Max. meritò misertus est, maximè contemplans, quales pro quibus facti simus; cuius affectionis argumento nobis esse potest uox illa lugubris, qua compellauit Adamum, inquiens, Vbi es ò Adam? quærebat, nõ ut aliquid disceret, cùm nihil sit, quod ipsum clam esse possit, omnium scilicet rerum gnarus, sed percũctatione hac admonere uoluit, ut perpenderet, quis pro quali effectus esset. Vbi es, inquit? quasi diceret uiden'in quem horrẽdum lapsum ex illa claritate deueneris. Quare necesse est, utì oratio nostra, quæ principẽ locum meritò apud nos tenet, ueluti iudex quidam diligenter examinet, diiudicetque, quæ amplectenda, quæ uerò reiicienda sint nobis, & approbationibus rerum, ac animi permotionibus, non tamen sine diligenti quodam iudicio, omnia permittat. hoc enim illud est, quod inquit Paulus, Si nos ipsos diiudicauerimus, à Domino non iudicabimur. Ne

itaque

itaque tibi curæ ſint res futuræ, uerùm præſentes ad utilitatem tuam diſponito: quid enim utilitatis, obſecro, ex iſta rerum præſcientia percipitur? nam ſi id, quod futurum eſt, bonum erit, ueniet, etiamſi non antè animo proſpexeris; ſin uerò triſte, quis hinc fructus, quæſo, niſi quòd triſtitiam adauges cumulasque tuã? Bipartita ſanè eſt prudentia; una quidem, ſtudium propriæ utilitatis continet, coniuncta cum inſidiis proximi, qualis eſt ſerpentis, qui in cuſtodiendo capite omnem operã ponit ſuam; altera quaſi improbitas quædam morum eſſe uidetur, quæ propriam utilitatem citius inuenit, & quæ homines ſinceriori animo præditos ſpoliat, & deprædatur. at uera prudentia nihil aliud eſt, quàm rerum faciendarum omittendarumque cognitio; quã qui ſequitur, nullo tempore à uirtutis operibus deflectet, nec unquàm prauitatis ſpiculo configetur. Cùm autem nemo ſatis eſſe poſſit, ut ſuo marte id, quod decens & utile ſit, inueniat, idcirco ſummis beneficiis complectens nos Deus, conſultores & dominos ſubinde dat nobis. Regis nãque proprium eſt, iis, qui ſuæ parent poteſtati & imperio, dominari;

conſul-

consultoris uerò munus est, his, quibus consilium dat, persuadere ea, quæ è re ipsorum sint futura. Proinde, etiam unusquisque nostrûm, non principem se populo à Domino datum esse existimare debet, sed consultorem. sic quoque Paulus consultor erat noui testamenti: unde dicit, Consilium do uobis, utì is, cuius misertus est Dominus. Magna autem est utilitas, consultoris prudentis ac familiaris præsentia: supplet etenim id, quòd deest prudentiæ eorum, qui de rebus ambigentes consultant. Quanta uerò utilitas ex consilio alterius percipiatur, uel maximè patet in Mose, qui quantũuis omni Aegyptiorum sapientia instructus esset, & licèt cum Deo de facie in faciem, utì amicus cũ amico sermonẽ & consilia conferret, tamen soceri sui Iother consiliũ est sequutus, in constituendis centurionibus, decurionibus, ac tribunis, qui præessent, & iudicarent populum. Sic etiam Dauid consilio Chusis usus, hostilis animi consilia Architophel euertit dispulitque. Profectò diuina quædam res est consiliũ; est nanque animi coniunctio, charitatis fructus, mentis demissi demonstratio. Superbia etenim magna habetur, existima
 re

re nullius se egêre auxilio, ac sibiipsi penitus acquiescere, quasi uel solus sapiat, uel quàm optima in medium consulere ualeat. Quare nequaquàm cunctemur iis nos submittere, qui nobis ea, quæ decora sunt, consulunt, nec unquàm turpe esse ducamus, confiteri, alios quo ad uitam instituendam nobis longè esse prudentiores. qui enim consultorem expectat, suisque cogitationibus tempus dat, is longiori tempore, cum examinatione ac attentione quadam id, quod decet, inquirit, atque inuestigat. Magnā meher culè affert hominibus utilitatem consilium eò quòd nemo sibi sufficiat ad electionem rerum utilium honestarum'ue, sed pluribus sanè sociis, & iis quidem solertibus opus habet. unde haud absurdè homo consilij expers, similis censetur nauigio rectore carente, quodque uentorum impetu huc & illuc impellitur. Si itaque cùm de rebus flocci ac nihili consultamus, consultores tamen nōnunquàm adhibemus, cur, amabò, hos non inquirimus maiori cum delectu, quando de anima, re omnium præstantissima, deliberamus? Qui uerò habens consilium bonum, suam potius prauam sequitur sen

tentiam, similis profectò est illi regi Roboam, qui spreto salutari consilio senum, adolescentulorum, qui secum alti & educati erant, opinionem sequutus, decem tribus Israël ab imperio suo abscîdit. hoc modo etiam nunc, consilia, quæ contra bonos mores dantur, in propria capita eorum, qui consulunt, redundant, perinde ac tela iacta à corporibus solidis, in eos, qui ea emisere, resilire solent. custodit nanque dominus hos, qui se amant, & omnes, qui semetipsos uitiis inquinãt; funditus delebit: quoniam par est eum omnem gloriam, honorem, ac maiestatem per uniuersa sæcula consequi. Amen.

DE ANIMA
ORATIO IIII.

MNE studium & operam suam in eo ponere, ut corpus quàm optimè sese habeat, nõ eius esse arbitror, qui se ipsum cognoscit, neque illius, qui sapientissimum illud dogma probè perspectum habet,

bet, Hominem nimirum, non esse id, quod cernitur; sed præstantius quippiã, ad cuius cognitionem eximia sapientia, & instrumento excellentiori nobis opus esse arbitror, cuius opera & beneficio, unusquisque nostrûm, quid nam sit, tandem intelligat. quod sanè iis, qui animũ à uitiis non remouent suum, profectò longè est difficilius, quàm lippienti intueri solem: ut enim in cera scribi non potest, nisi prius characteres impressi deleantur; ita nec animus diuinis institutis probè instruetur, nisi multò antè eas opiniones, quas ex consuetudine & usu acquisiuit, euulseris, aut certè suppresseris. Nam si animum proba cogitatio deficit, patet quòd eum etiam splendor deficiat & illuminatio; non tamen ideò, quòd illi desit, aut penitus recesserit id, quod ipsum illustrare debeat, sed quia dormitet uel etiam oppressum latitet. Quemadmodum enim nec corpus, si spiritibus præclusis respiratione caruerit, uitam trahere ualet; sic nec animus consistere, & uires suas exercere potest, dum in ignorantia conditoris sui uersatur. siquidem uerissimè ea, animi mors, & uiui hominis sepultura censetur. Quapropter corpori seruien-

ti seruiendum non est, nisi quatenus summa nos cogit necessitas, sed animo alacriter ea omnia suppeditanda sunt, quæ bonitate cætera cuncta præcedunt. hoc nanque pacto & animum ipsum à societate & communione, quæ illi est cum corpore, quasi è quodam carcere perpetuo in libertatem asseremus, & corpus longè fortius ac cunctis perturbationibus ualētius reddemus. Qui enim id unicè student, ut corpus quàm optimè sese habeat, animam autem, quæ corpore ueluti instrumento quodam utitur, quasi rem nullius precij negligunt ac pro nihilo ducunt, hi mihi nequicquàm ab iis differre uidentur, qui instrumentorum exactam curam gerunt, at ipsam artem, quæ iis utitur, flocci pendunt. Tu si sapis, omnem curā, studium, & industriam conferes, non in tuas res, neque in ea, quæ circum te sunt, sed tantummodò in temetipsum. aliud nanq; nos sumus, aliud res nostræ, aliud denique ea, quæ circum nos sunt. Animus quidem nos sumus, quatenus ad similitudinem & exemplar conditoris ficti & creati sumus; res nostræ sunt corpus, ac sensus, quibus illud præditum est; circum nos uerò sunt artes, pecuniæ, & re-

liqua uitæ nostræ communis supellex.
Proinde noli carni adhærescere, neque
illius commoda modis omnibus quærito,
sed animum exorna. in quo excolendo,
omnem operam & diligentiam ponito,
consumitoque. Ac in primis quidem da
operam, ut omnes sordes, atque quisqui
liæ, ex malitia acquisitæ, precatione se-
dulò eluantur. neque enim fieri potest,
ut speculum, quod sordibus inquinatum
est, germanas imaginum repræsentatio-
nes ac simulacra suscipiat, reddat'ue; sic
nec animus, rerum humanarum curis di
stractus, & iis perturbationibus, quæ ex
corporis studio proficiscuntur, obcæca-
tus, spiritus sancti illuminationem susci-
pere ualebit. par itaque est, nos existima
re, animi bonum, natura ipsa rem præ-
claram atque præcellentem esse. Animæ
thesaurus, corporis egestas est; eo enim
ditescente, illam summa penuria labora-
re oportet. Quemadmodum enim in li-
brarum momentis, ponderibusque, si
lancem unam degraues, leniorem omni-
no facies eam, quæ ex opposito ponitur;
eodem modo etiam se res habet in cor-
pore & anima: siquidem unius redundan
tia, necessariam alterius inducit ac effi-
cit

cit diminutionem. Corpore bene affecto carneque onusto, necesse est mentem ad actiones suas proprias obeundas imbecillam admodũ ac infirmam esse. è conuerso, si animus bona habitudine præditus, & præclara meditando ad proprium sui fastigium euectus fuerit, corporis habitus contabescat, concidatque necesse est. Et sicut nulla nos ratio docuit morbum fugere, & odisse, sed sponte, natura duce, ea, quæ nocent, aspernamur, & declinamus; ita & animi est quædam rerum malarum declinatio, non edocta, uerùm naturæ ipsius instinctu prodita. Malum certè omne infirmitas animi est; uirtus uerò sanitatis rationem habet. Nemo filium suum in foueam cadentem negligit, aut eũ, qui iam cecidit, in lapsu relinquit; impius etenim, & ab omni humanitate abhorrens meritò haberetur, at quanto periculosius est, animam, quæ in profunditate peccatorũ est immersa, permittere, ut fundum æterni exitij petat. Quapropter oportet ut anima omnibus perturbationibus imperet, seruiat uerò ipsa soli Deo; alioquin fieri non potest, ut eadem simul & à peccatis, & Deo, posside atur; sed necesse est, ut peccato

dominetur, pareat autem ipsa uniuersarum rerum Domino. Ac ut plantæ propria uirtus est maturo fructu turgere, in quo summa & natiua eius commendatio est posita, accedunt tamen folia & ramusculi, cum quadam uenustate ipsam condecorantes; sic quoque animæ præcipuus quidem est fructus, & effectus, ipsa ueritas; qua etsi satis speciosa resplēdet, non iniucundū tamen erit, immo gratissimū, si externa quoque sapientia, ueluti quibusdam foliis, quæ & tegumentū quoddam fructui, & aspectum non ingratum præstent, circundata fuerit. nullus pictor quidem imaginem corporis ita exactè exprimere potest, ut sermo animæ arcana prodit ac effingit. huic igitur, quātum in nobis est, omnem operam demus, ut possimus bona consequi futura, in Christo IESV Domino nostro, qui unà cum patre & sancto spiritu in omne tempus laudetur atque celebretur. Amen.

DE FVTVRO Iudicio

ORATIO V.

CV'M peccatū aliquod perpetraturus sis, reuolue, quæso, prius animo tuo horrendum illud ac intolerabile Christi iudicium, in quo præsidet quidem iudex in alto ac excelso throno, astat autē omnis creatura tremebunda, ob gloriosum illius conspectum. Cogetur autem ibi unusquisque nostrûm, uitæ suæ rationem reddere, eum uerò, qui multa mala, in uita cùm esset, perpetrauit, truces quidam ac formidabiles circumstant angeli, igneam faciem præseferentes, ignemque spirantes, propter nequitiam ac prauitatem sui instituti; nocti uultu similes, ob mœrorē & odium, quo sunt in homines. pòst mente agita, barathrum illud profundum, & tenebras, quæ perspici nequeunt, & ignem, qui in tenebris non lucet: urendi quidem facultate præditus

 est,

est, at luce caret. item uermium quoddam genus, quod uenenum emittit, carnibusque uescitur, quodque etsi mirandum in modum uoret, nunquam tamen famem explere potest, intolerandos dolores corrodendo inurens. nouissimè supplicium omnium grauissimum, nempe opprobrium illud & pudorem æternum. Hæc time & horum timore institutus, animam à malo, ueluti freno quodam coërceas. nam qui diem illum ac tempus ante oculos sibi proponit, quo omnis creatura coram iudice sistetur, rationes afferendo eorum, quæ fecit, & semper meditando defensionem in foro, in foro inquã, ubi nulla fraus & dolus ualet, talis aut nihil omnino, aut exiguum quiddam delinquet. Homines enim ideò peccare solent, quia timore Dei carent; at qui certò minas expectant, iis domesticus ac familiaris timor, nullum tempus concedet ad actiones imprudẽtes uel cogitationes delabi. Etenim etiam generosi Dei athletæ, quánuis omni tempore uitæ suæ, cum iis hostibus, qui omnem sensum effugiũt oculorum, decertarunt, ac omnes ipsorum persecutiones superarint, tamen dũ animam agunt, à principe huius sæculi

examinantur, nũ uulnera à luctatoribus acceperint, aut maculas aliquas, uel typos à peccato impressos retineant. quòd si nulla uulnera accepisse reperiantur, nullasq; maculas concepisse, tanquàm inuicti existentes ac liberi, à Christo reficiuntur. atque hæc quidem ex ipso Domino discere potes, qui tempore passionis dixit, Nunc princeps huius mundi uenit, & in me quidem nihil poterit: homini uerò sat fuerit, si dicere possit, Nunc uenit princeps huius mundi, paruaque & exigua quædam est illi in me potestas. Proinde diligenter meditare ea, quæ tremenda à Deo accident iis, qui supplicio afficiendi erũt; quando nimirum stellæ obducentur tenebris, Sol autem obscurus, & Luna sine splendore erit; quando fulmina iacientur, & tonitrua magno cum terrore disrumpentur; quando super capite aër tenebricosus existet: ita ut omni ex parte sit consolationis expers, examen eorum, qui iræ tradentur. Nam creatura conditori suo ministrans, pœnis afficiet iniustos, eos uerò, qui omnem spem suam in eo posuerunt, omni genere beneficiorum complectetur, & perinde ut, cùm unus peccator ad frugem redit, in cœlis gaudio per

funduntur omnes; ita rursum mœrore afficiuntur, dum aliquis peccando ab effectore suo descisscit. Tum ignis ille, qui est præparatus in supplicium diabolo & angelis ipsius, uoce Domini dissecabitur, ut cùm sint duæ ignis facultates, urēdi una, illustrandi altera; acris quidem & punitoria uis ignis permanet apud eos, qui meruere ut urerentur; at illustrādi & perspicua exhilarationi beatorum cedit, ita ut supplicij quidem ignis obscurus, requiei uerò urendi expers permaneat. Nec est quòd de eo dubites, in retribuendis enim facinoribus huius uitæ, natura ignis diuidetur, lux quidem ad usum iustis, urendi uerò uis, iis, quibus supplicia irrogabuntur, est constituta. sed longè magis horrendus est, quàm tenebræ & ignis ille æternus, is pudor, quem perpetuò ij, qui se uitiis obstrinxerunt, retinebunt, semper ob oculos habentes eius peccati, quod, dum uitam agerent, patrarunt, uestigia, perpetuò in memoria ipsorum quasi quædam tinctura, quæ deleri non possit, permanentia. Paucorum autem est accedere ad ueram lucem, & post abditorum reuelationem non abire facie confusa. Dei enim abalienatio, ac auersio,

Inter eas omnes pœnas, quæ in gehenna expectantur, longè intolerabilior ac grauior ei est, qui plectitur, etiãsi dolore careat, quàm oculo lucis priuatio. Quòd si quis omnem simul ex quo homines in lucem editi sunt, sermone complectatur, in unumq; congreget fœlicitatem, ne minimæ quidẽ parti illorum bonorum inueniet illam parem; sed uniuersa huius bona, plus à minimo illorum dignitate distant, quàm umbra & somnium, à rebus ueris, immo multò magis. quanto enim anima in omnibus præstat corpori, tanto etiam hæ utræque uitæ, inter se differunt. Verùm plurimi ex illis uerbis, Ille quidem multis flagris cædetur, ille uerò paucis, finem supplicij eorum, qui puniẽtur, esse aiunt. at illa non temporis productionem aut adimpletionem, sed differentiam pœnæ declarant; cùm Dominus interdum affirmet, quosdam ad pœnam æternam ituros, iustos uerò in uitã sempiternam. interdum uerò cùm quosdam ableget in ignem æternum, qui est præparatus diabolo & angelis ipsius, & nonnunquam nominante eo gehennam ignis, & addente, ubi uermis eorum mortem non oppetit, nec ignis deletur, & cũ

præterea per prophetam de quibusdam dicat, quòd uermis eorum non occumbet, & ignis ipsorum non estinguetur. Hæc & talia cùm sacræ literæ dicant, unum omnino illud est, ex insidiis & caliditate diaboli, quòd cùm multos homines tantæ ac tales Domini sententiæ prætereant, finem supplicij, ut audentiores ad peccandum sint, sibiipsis proponant. Quòd si aliquando supplicij æterni erit finis, erit etiam profectò & uitæ eternæ: at si hoc de uita statuere nolumus, quomodo, amabò, rationi erit consonum, æterno supplicio finē statuere uelle? æterni enim adiectio æqualem uim habet in utrisq;. Ibunt, inquit, hi ad supplicium æternum, iusti uerò in uitam æternam: illud itaque, Ille uapulabit plurimùm, alter paululum, non finem, sed differentiā supplicij demonstrat. Nam si Deus iustus iudex est, non solùm bonis, sed etiā improbis æquum se præbebit, æqua præmia unicuique, iis, quæ quisque in uita gesserit, tribuens. fieri enim non potest, ut ille, quidem igne, qui deleri nunquam posśit, dignus sit, & eo, aut magis frigido, aut magis ardenti; ille uerò uerme immortali, & eo rursum, aut mitius affligente,

fligente, aut uehementius, prout unusquisque meritus est; alter gehennam meritus est, alter tenebras externas, cùm omnino supplicia inter se discrepent, & illic quidem alter solùm in fletu, alter uerò etiam in stridore dentium, ob incrementum calamitatis existit. ac sanè illud, In externas tenebras, prorsus declarat esse etiam & internas; & illud, quod in parabolis dictum est, In fundum inferni, denotat quosdam esse in inferno quidem, sed non in ima parte inferni, qui longè mitius supplicium aliis subeunt. Nec me existimes uelim, ueluti nutricem quandam terriculis te terrere, quemadmodum illæ pueros, cùm nimium lugent, consueuere, cõfictisque fabellis eos quietos reddunt. hæc enim non fabulæ, sed sermo uerus multò antè prædictus dicit. proinde certò tibi persuadeas, exquisitũ examen fore eorum, quæ in uita peregimus. Iniuria affecisti fratrem, eandem præstolare: ademisti bona eorum, qui minus te poterant, pugnis concidisti pauperes, conuicium fecisti, calumniam adhibuisti, mendacium dixisti, alienis nuptiis insidias struxisti, peierasti, terminos auitos transtulisti, fortunas pupillorum

rum inuasisti, uiduas iniuriis onerasti, præsentem uoluptatem bonis futuris prætulisti, proinde horum omnium expecta retributionem. ut enim unusquisque sementem fecerit, ita & metet. quòd si etiã aliquid boni egisti, illud tibi quoque magno cum fœnore rependetur. Quamobrem etiam atque etiam tecum reputes extremum diem, ò homo: non enim solus tu omni tempore uitam ages: & diligenter consideres uelim, anxietatem illam, & suffocationem, & horam mortis, & sententiam Dei urgentem, & angelos festinantes, & animam his grauiter perturbatam, quæque à delinquente conscientia crudeliter affligitur, tum etiam quæ se ad ea, quæ hîc sunt, miserabiliter conuertit: postremò ineuitabilem necessitatem longæ illius peregrinationis animo, & cogitatione præterea comprehende, ultimam illam communis uitæ euersionem; quando scilicet ueniet filius Dei in gloria sua: ueniet enim nec tardabitur, iudicare uiuos & mortuos, & rependere unicuique æqua præmia, iis, quæ, quisque gessit: quando tuba illa magno & horrendo sono edito, eos, qui iam ab æterno dormierant, excitabit, & procedent

dent ij, qui bona egerunt in resurrectionem uitæ, qui uerò mala, in resurrectionem iudicij. Memoria repete diuinam illam Danielis uisionem, quæ nobis iudicium Dei ob oculos ponit. Intuebar, inquit, quàm longè throni extensi essēt; & antiquus dierum sedebat; fluuius ignis ante ipsum circumuoluebatur, mille millia ministrabant ipsi, centena millia circunstabant ipsum; iudicij locum constituit, & libri aperti sunt, qui manifestè, bona, mala, aperta, abdita, facta, uerba, cogitationes, omnia aceruatim, ita ut ab angelis, & hominibus exaudiri possint, patefaciunt: tum etiam, quales necesse sit eos esse; qui perperàm uixerunt. ubi, inquam, anima illa submergetur, quæ in oculis tot spectatorum, tam fœdæ turpitudinis plena esse uisa est. quali uerò corpore infinita illa ac intolerabilia flagra perferet? ibi est ignis, qui extingui non potest, & uermis, qui sine intermissione ulla corrodit, & fundum inferni tenebricosum ac horrendum; & eiulatus amari, & ululatus indecorus, & ploratus, & stridor dentium, nec finis est ullus malorum. His nemo potest liberari post mortem, neque reperiri potest ulla industria

ſtria, neque ars, qua adiutrice, effugere poſsimus acerba illa ſupplicia. Hæc nunc effugere licet. proinde dum licet, nos ipſos tantis malis liberemus, neque ſpem noſtri abiiciamus, ſi modò uitia deponere uoluerimus. Eſt in promptu uia ſalutis, ſi modò uelimus, te quærit paſtor bonus, relictis iis ouibus, quæ non aberrarunt: ſi te dedideris ipſi, non tardabitur, neque indignum ducet ille hominum amator te, ſuper humeros proprios geſtare, gaudio exultans, quòd inuenerit ouem, quæ perierat. ſtat ille pater, & expectat, ut errorem deponas, modò te in uiam des, & dum adhuc longè aberis, accurrens irruet in collum tuum, amicisque amplexibus complectetur eum, qui iam dolore pœnitentiæ purgatus eſt. Et ſi quis illi ex his, qui ſe ſtare putant, uitio uerterit, quòd citò aſſumptus eſt; ipſe ille bonus pater patrocinium tui ſuſcipiet, dicens, Lætari oportet & gaudio exilire, quia hic filius meus mortem oppetierat & reuixit, perditus erat, & repertus eſt, cui gloria in perpetuum tribuatur. Amen.

DE

DE MORTE

ORATIO VI.

Irum eſt, ô uiri amiciſsimi, quàm ſtatim unuſquiſque noſtrûm, poſtquàm ex utero materno in lucē prodierit, temporis fluxionibus uinctus rapiatur, à tergo ſemper diem, quem tranſegit, relinquens, neque ad heſternum, etiamſi totis adnitatur uiribus, reuerti unquam poteſt. nos autem lætamur ulterius ætate progrediendo, ac tempora per uices mutantes, quaſi aliquid aſſumeremus, ita exultamus, beatumque ſanè iudicamus, ſi quis è puero uir, è uiro autem ſenex efficiatur; neſcij, quòd ſemper tantum nobis de uita decedat, quantum temporis ipſam coluimus. neque ſentimus uitā conſumi, quāuis eam omni tempore ex præterita, ac ea, quæ iam præterlapſa eſt, metiamur. neque mente agitamus unquàm, id, quod ſanè ſcitu eſt perdifficile, quantum temporis interuallum is nobis

bis ad curſum concedere uolet, qui nos ad hanc mundi peregrinationem ablegauit, neque etiam mente diligenter perpendimus, quænam onera ſint ad eiuſce modi iter leuia, quæque facilè ferri poſſint, & quæ è contrario grauia, quæ moleſta, quæ terræ affixa, quæque hominibus omnino coniungi nec ſoleant, nec permittunt etiam, ut hi, qui ea geſtant, per portam illam anguſtam tranſire ualeant. Sed quæ cogitare debebamus, ea ut plurimùm relinquimus; quæ uerò pro nihilo ducenda erant, ea ſæpè colligimus anxij. præterea, iis, quæ facilè nobis coniungi, ac animo corporique noſtro ornamento eſſe poſsint, ne tantillum quidem ſtudemus; quæ uerò perpetuò aliena à nobis ſunt, quæque turpitudine nos fœdant, ea congregare adnitimur, in caſſum laborantes, ac eum laborem ſuſtinentes, qualem is ſubire ſolet, qui dolio pertuſo aquam haurit. Quemadmodum enim illi, qui iter aliquod longũ conficiendum ſuſcipiunt, ſemper ulterius ad curſum, pedum greſſus mutua contentione permutantes, ſemperque priorem in terra fixum poſteriorem reddentes, ueloci alterius pedis tranſpoſitione, facilè

cilè ad metam uiæ perueniunt; sic etiam illi, qui ad uitam à conditore producti sunt, statim in principio, interuallis quibusdam temporis procedentes, & semper quod præcessit, post se relinquentes, finē uitæ ac terminum attingunt. Nam mihi quidem præsens hæc uita nihil aliud esse uidetur, quàm perpetua quædam uia, & ueluti quoddam iter, ætatibus, quasi stationibus quibusdam interstinctum; quod quidem profectionis unicuique exhibet & principium, uidelicet maternos partus, & finem cursus, nempe sepulchrorum tentoria, ad quæ uniuersos ducit; alios quidem citiùs, alios uerò tardiùs, & alios quidem per omnia temporis interualla itinere confecto, alios uerò, neque in primis uitæ stationibus mora facta. Ille nāque Deus, qui nos finxit, atque anima ornauit, certum ac proprium unicuique animæ uitæ statum præfixit, atque aliis alios uitæ terminos statuit. nonnullos enim longiore temporis spatio in hac uita manere uult; nonnulli uerò, ut citius, iis corporis uinculis, quibus sunt astricti, leuarentur, ordinauit, iuxta inenarrabiles ipsius sapientiæ ac iustitiæ rationes. Animæ siquidem nostræ

ſimile quiddam mihi pati uidentur his, qui in carceres conducuntur; quorum nonnulli longiore tempore uinculorum ærumnas ſuſtinent, nonnulli citius è uinculis emittuntur; ſic & animæ noſtræ affectæ ſunt, quarum aliæ multum ſanè temporis in hac uita permanent, aliæ uerò ocyus ex uita hac migrant, ſecundum analogiã ac proportionem dignitatis uniuſcuiuſq;, Deo Opt. Max. prudenter, ac ſapienter; & ſanè ita, ut mens hominis cogitatione conſequi non poſsit, res noſtras gubernante atque diſponente. Vt enim illi, qui in nauigiis dormiunt, caſu ac fortuitò à uento ad litora deferuntur, etiamſi ipſi ne minimum quidem ſentiant, curſus tamen ipſos ad finem ducit; ita etiam nos, tempore uitæ noſtræ præterlabente, ueluti continuo ac perpetuo quodam motu, ad proprium terminum uitæ noſtræ, curſu quodam, qui uix percipitur, delabimur. Viator, ô homo, ueluti quidam es in hac uita; omnia præteris, omnia à tergo relinquis; conſpexiſti in uia plantam, aut herbam, aut aquam, aut quoduis aliud huiuſcemodi, paululum iis oblectatus, præteriiſti: rurſus incidiſti in lapides, in ualles, in rupes præciſas, in ſcopulos

pulos

pulos, in paludes, aut etiam in feras, in reptilia, in ſpinas, aut in aliquas alias res moleſtas; paululum his perturbatus, mox rurſum ea reliquiſti. talis etiam eſt uita hæc humana: nam neque res iucundas ſtabiles, neque triſtes ſatis firmas continet. hodie agrum tuum coluiſti, cras alius, & mox poſt illum alius eundem colet. uides'ne agros hos, haſque magnificè extructas ædes? Dij boni, quot iam nomina unaquæque harum, ex quo extructæ ſunt, mutauit; quæ huius paulò antè eſſe dicebantur, nũc ab alio nomen acceperunt; & quæ iam in iſtius uenerunt ditionem, exiguo temporis interuallo in alterius dominium tranſeunt. Num igitur uita noſtra ſimilis non eſt uiæ? quæ cùm alios ſubinde tranſeuntes mutet, omnes tamen habet mutuò ſe inſequentes. Omnes, quidem uias, quæ ad urbem ex urbe aliqua ducunt, declinare poſſumus, & ſi uelimus, integrum eſt eis ſe non committere; at uitæ huius noſtræ uia, etiamſi curſum differre maximè cupiamus, ui tamen nos comprehendens, ad eum nos trahit terminum, quicunque nobis à Deo fuerit præſcriptus. nec fieri poteſt, ut, qui ſemel eam portam, quæ ad hanc du-

cit uiam, est ingressus eique si se dederit, non aliquando ad finem illius perueniat. Nolite igitur, obsecro, maiori honore afficere res ignominiosas, quàm res præclaras, magnoque honore dignas, nec sitis iniqui rerum æstimatores, uitam mortalem, immortali ac beatæ anteponentes. nam præter illas ignominiosas perturbationes, quibus plurimi eorum, qui uoluptatibus dediti sunt, student, etiam rebus iis, quæ uitæ huic inseruiunt, animæ præstantiam inflectunt, ac eam, quasi in seruitutem quandam carnis adducunt. ubi autem seruitus, ibi etiam ignominiam esse patet. Proinde fugienda nobis est hæc uita, cui inhonestas quædam adnata est. Nihil enim, inquit, ille, egregij facio, me ipsum tibi domino meo tradens; seruus tuus cùm sim, possessionem tuam ad te defero. quandoquidem omnis res condita, eius in dominio est, à quo facta atque creata est. Quapropter eum hominem, qui in carne uiuit, ceu peregrinum & accolam quẽdã hîc esse conuenit, ut, qui cùm ex hac uita decesserit, propriis in locis sit conquieturus. Vnde Abraham in uiuis existens, cùm extraneis tanquàm peregrinus & ad-

uena quidam habitabat, neque pedis ue-
ſtigium propriæ terræ poſſedit, ad ſepul-
turam ſaltem propriam ſibiipſi terram,
quæ eius corpus ſuſciperet, comparauit.
Longè itaq; ad uitam degendam eſt bea-
tius, non adhærere iis rebus, quæ ſunt in
terra, ueluti propriis, nec hanc, quaſi na
turalem complecti patriam, ſed in hoc
uitæ ſtatu, tanquàm ex condẽnatione ali
qua ſimus grauati, perſeuerare, nõ ſecus,
ac ſi à iudicibus quibuſdam, ob certa
facinora in exilium pulſi hîc exulare iuſsi
eſſemus. Diuitiis gloriaris? ob maiores
tuos ſuperbis? ſplendor te effert patriæ?
ob corporis denique uenuſtatem, ac eos,
qui tibi ab omnibus tribuuntur honores,
altos ſummis ſpiritus? Mortalem te, quæ-
ſo, eſſe recordare; terra equidem es, in
terramque rurſum diſſoluêris. circũſpice
eos, qui ante te ſimilibus ſeſe ſplendori-
bus efferebant, ubi'nam ſunt illi, qui ci-
uilibus dignitatibus ornati erant? ubi in
uicti rhetores? ubi duces? ubi dinaſtæ?
ubi tyranni? non'ne omnia puluis? non'ne
fabula? non'ne in paucis oſsibus memoria
uitæ ipſorum conſeruatur? contẽplare ſe
pulchra, uide num poteris diſcernere,
quis'nam ſeruus, qui dominus, quis pau-

 per,

per, quis locuples fuerit? diiudica, si tantum tibi est ingenij, uinctum à rege, robustum ab imbecilli, formosum à deformi: hoc modo si naturæ fatalem cursum tecum expenderis, nunquàm mehercule intumesces. Quam enim utilitatem homini locupleti mortem tãdem oppetenti afferunt diutiæ? cùm eas nec secum auferre posſit, nec quicquam aliud ex usu earum lucri facit, excepto, quòd anima ipsius in hac uita ab adulatoribus delinita atque beata prædicata sit. nam ex hac uita decedens, omnem profectò hunc ornatum relinquet, uix unum indumentum capiet, quod ipsius uelet pudenda, idq; etiam tum demum, si seruis humanioribus, qui ipsum ad sepulturam amicient, ita uisum fuerit. bene mehercule cum illo agetur, si paululũ terræ nactus fuerit, eaque propter commiserationem ipsi ab iis, qui ei iusta facient, largita; qui quidem ipsi talia præstant, ob communis saltem humanæ naturæ reuerentiam, non illi hoc tribuentes, sed nudam humanitatem uenerantes. Proinde nihil ex iis reb us, quæ in uita iucunda habentur, & ob quas plerique insaniunt, nostrum reuera esse putemus. æquè enim hæc ab o-

mnibus alienissimæ sunt, tam ab iis, qui his frui uidentur, quàm etiam illis, qui ipsas nec attingunt quidem. neque enim si aliqui aurum ingens in uita congesserint, proprium ipsorum perpetuà permanet, sed, aut à uiuis adhuc, quantumuis ipsum omni ex parte coarctent, ad potentiores delapsum, aufugit, aut iam iam animam agentes deserit, nec uult simul cum eis, qui illud tenuerant, peregrè proficisci. unde plerunque illi, qui, dum ab eo, qui uiolenter animas à misera hac carne separat, ad fatale hoc iter trahuntur, frequentes se ad pecuniam conuertunt, ac labores propter hanc ipsam in iuuenili ætate exantlatos deflent; at illa iam tum etiam aliorum spectat manus, nihil ipsis præter afflictã memoriam insatiabilis auaritiæ, ac laborũ, quos in colligendo consumpserant, reliqui faciens. licèt enim quis sexcenta terræ iugera possideat, & magnificè extructas ædes inhabitet, animantium omnis generis greges alat, & omnem denique inter homines principatum teneat: non tamen his perpetuò fruetur; uerùm breui temporis spatio dominatus, aliis rursus facultate ac opulentia illa cedat necesse est, ipse exi-

guam terræ partem subiẽs, sæpiùs etiam ante ipsam sepulturam, & multoties prius quàm hinc discedat, ad alios & fortassis hostes bona sua transire conspiciet. Num ignoramus, immo in propatulo est, plurimos agros, domos, ciuitates ac gentes aliorum dominorũ nomina, amissis prioribus, accipere, etiam uiuentibus ac ualentibus iis, qui ea & acquisiuerant & tenuerant? non uidemus olim seruitutem perpessos, ad summas dignitates euectos? domini uerò aliquando in numero seruorum esse percupiebant, & à suis propriis seruis subacti, in seruitutem uenerunt, rationibus rebusque ipsorum de repentè, ueluti in tesserarum iactu, transmutatis. Quoties itaque herbam fœni, floremque uenustum conspexeris, fac tibi in mentem ueniat humanæ naturæ fatalis fragilitas, ac recordare eius similitudinis, quàm Esaias propheta ille magnus proponit, inquiens, Omnis caro ut fœnum & omnis gloria hominis ut flos fœni. qua sanè similitudine commodissimè propheta complexus est, humanæ uitæ breuitatem, & fluxam commodorũ eius lætitiam atque uoluptates. equidem hodie uegeto aliquis est corpore, diffluit delitiis,

delitiis, præstantem & gratum ei colorem flos ætatis præbet, animo magno ac forti est præditus; cras uerò is ipse miserabili apparet specie, quam uel tempus dedit, uel morbus immutauit. alius abundantia pecuniarum suspicitur, assentatorum magnus numerus, & cohors amicorum fictorum, qui eius captant auram, eum circumstat, multitudo cognatorum præstò est, comitatus illum sequitur infinitus; cuius alij in mensa ministrant, alij uerò necessaria munera tuentur. at hos dum secum exiens & rediens trahit, in odium eorum, qui se adeunt, incurrit. adde si placet, ad diuitias potentiam quandam in Republica, aut etiam regum honores, gentium gubernationem, aut exercituum principatus, præconem præcinentem, lictores fasces præferentes, ubique maximum terrorem ac metum eis, qui in illius sunt imperio, incutientes, uerbera intentantes, publicationes bonorum, abductiones, uincula, ex quibus intolerandus quidam metus iis qui parent, oboriatur: quid tandem ex his cunctis consequitur? una nox, una febris, aut pleuritis, aut pulmonis morbus, eum, qui ne commoueri qui-

dem posse uidebatur, subitò rapit, & omni simul supellectili repentè spoliat: atque sic eius illa gloria & maiestas somnij instar declarata est. Apparet itaque omnem hominis magnificentiam, ei flori, qui unus ex omnibus uel maximè instabilis est, aptissimè à uate comparatam esse. Sed quam, quæso, nobis miseri illi, qui uitæ huic totos sese tradiderunt, nimiæ illæ suæ parsimoniæ causam afferunt? Non uendo, aiunt, bona mea, neque illa erogo in pauperes, ut uitæ necessarios usus habeam: at ubi per omnem uitam, illis usus fuero, post mortem demum meam pauperes ex cognatis & affinibus meis hæredes instituā. proh dolor, cùm non amplius inter homines eris, tunc benignum ac liberalem te præbebis? cùm mortuum te conspexero, pium ac fratris amantem compellabo? egregiam sanè gratiam ex liberalitate ista tua capies, quòd in sepulcro iacens, & in terram resolutus, beneficentiam ac magnanimitatem exerceas? quorum, cedò, temporum mercedem exiges? eorum'ne, quibus in uita superstes fueris, an eorum, quæ post mortem sunt consequuta? atquî eo tempore, quo ui-

uebas, uoluptatibus uitæ deditus, & delitiis diffluens, ne oculis quidem pauperes dignabare: qualis autem actio, talis etiam merces pro operibus debetur. ostẽde prius opera, & tandem exige mercedem. Nemo me hercule finitis nundinis, mercaturam exercet, neque ille unquàm, qui post certamina accedit, coronatur: neque qui iam confecto bello uenit, laudem consequitur. meritò igitur ne is quidem, qui uita iam exacta, post mortem pietatem exercet, pius esse censendus est. Si atramento & literis in mortis termino beneficentiam denunciare cupis, quis aperiet tibi tempus excessus? quis uas tibi modi finiendæ uitæ erit? perpende, obsecro, plurimos uiolentis periculorum incursibus esse raptos: quibus ne uocem quidem emittere, ob mali irruentis atrocitatem, permissum est. Quid igitur expectas tempus, quo incertum est, num cogitationum etiam tuarum dominus sis futurus? nox profunda est, morbus grauis, casus uarij, & qui opem ferat, nusquàm interdum apparet; ac tunc demum, ubi huc & illuc circumspexeris, & miram penes te solitudinem esse uideris, dementiam tuam percipies, fru-

frustráque stultitiam lugebis istam. In cuius nam modi tempus mandatum Domini differs? dum uita suppeditabit, inquis, fruar uoluptatibus, ubi autem decessero, faciam quæ sunt à Domino præcepta. cum uiueres teipsum mandato antè posuisti, post mortem & dissolutionem mandatum hostibus ac inimicis pretulisti; Ne enim, inquit, accipiat ille, accipiat Christus. quid uerò hæc agendo facis? inimicos'ne ulcisceris, an in proximos beneficus es? Non est itaque anxiè lugendus ex hac uita discessus uiri etiã uel maximè sancti, sed magis deploranda natiuitas, & in hanc uitam ingressus, qui reuera per ignominiã fit, sordium ac fastidij plenus, atque sanè per ea, quorum ne conspectum quidem, etiam natu maiores, facilè ferre posśint. talis autem carnalis natiuitatis nostræ ingressus, naturæ necesśitate constitutus est; at exitus & uitæ discessus pretiosus ac illustris habetur; non quidem in genere omnium hominum, sed eorum tantùm, qui sanctè & iustè uitam hanc transegêre. Pretiosa itaque mors est, sed natiuitas nequaquã. seminatur enim, ut inquit ille, in ignominia, surgit in gloria. plantatur in corruptio-

ruptione, resurgit sine ullo uitio. Quando in Iudaismo moriebantur homines, execrāda & detestabilia eorū erant cadauera: at nunc siquis mortem Christi causa oppetit, pretiosæ sanè eius sunt reliquiæ. Antea quidem in mandatis datum erat sacerdotibus & Nazaræis, ne se aliquo mortuo inquinarent, & siquis mortuum contigisset, pro immundo habebatur, uestesque eius abluebantur; nunc autem ille, qui contingit ossa martyris, quandam sanctificationis societatem, & eam gratiam, quæ corpori insidet, assumere putatur. prætiosa etenim est coram domino mors sanctorum eius. Confer to cum generatione mortem, & desines deflere eum, qui ex hac uita ignominiæ & miseriarum plena migrauit. Sermo quidem diuinus nobis præcipit, exultare & lætari cum iustis, cum iis uerò, qui ex pœnitentia lacrymas profundunt, lugere ac lamentari, & deflere eos uel maximè, qui nullo dolore, nec affectionis sensu tanguntur, eò, quòd neque intelligant, quomodo & quàm miserè pereunt. Non tamen existimandum est, eum, qui ob hominum mortem unà cum lugentibus flet, præcepto diuino satisfacere,
cùm

cùm neque medicus ille sit probandus, qui dum ægris auxilium ferre debeat, seipsum inficit, ac morbis plenum reddit. Dauid amicum Ionatham lugens, etiam inimicum simul defleuit suum: inquit enim, Mœrore conficior tui causa ò Ionatha, & uos filiæ Hierusalem Saulem deplorate. diuersa tamen ratione; hunc siquidem deflet, ut qui peccatis inquinatus sine pœnitentia è uiuis excesserit, at illum Ionatham, ut eum, qui se socium uitæ omni tempore ipsi præbuerit. Mors sanè cunctos manet homines, præstoque adest, iis terminis uitæ expletis, quos à principio unicuiq; nostrûm præscripsit diuinum Dei præpotentis iudicium, qui ex longinquo, quid nobis singulis expediat, prospicit. Sed fortasis filii tui, quem in delitiis habuisti, obitus animam tuam grauius perturbat atque affligit? neminem profectò, ò amice, tam adamantino pectore esse arbitror, nec tam omnis humanitatis expertem, qui sine ulla perturbatione ferre posit id, quod accidit, cuiusque animam ualde casus illius filij non affligat, qui illustris familiæ hæres, qui gentis fulcrum, qui patriæ spes maxima, qui parentum probatisimorum

soboles præclara, qui denique sub multis precibus ac cura solicita enutritus in ipso ætatis flore, è mediis manibus parentum ereptus discessit. hæc non'ne emolliant cor etiam plus quàm ferreum? non'ne dissoluent naturæ penetralia, atque in commiserationem adducent? uerùm si ob eas res, quæ nobis acerbæ accidunt, lamentari ac lacrymis se dare uellemus, profectò ad eam rem omne tempus uitæ nostræ nequaquàm nobis sufficeret: & licèt cuncti homines nobiscum lugerent, efficere tamen non possemus, ut luctus noster affectione careat, nec unquàm lacrymarum uis, sit quantumuis uel maxima, explere & sarcire ualebit iacturam earum rerum, quæ aduersæ eueniunt. Proinde uos adhortor, ac sedulò moneo, ut ueluti generosus quidam & fortis certator, aduersus plagæ magnitudinem consistatis, & grauitati tristitiæ non succumbatis, nec animam uestram conficiatis, illud persuasum habentes, quòd quanuis rationes nos eorum, quæ à Deo aguntur, prætereant, gratum tamen & acceptum nobis esse debet quodcunque à sapientissimo, & eo, cui nos cordi sumus, est factum, atque ordi-

natum ; etiamsi sit laboris & molestiæ ple num. ipse enim probè nouit, quid ex usu uniuscuiusque sit, & quomodo id dispo nere debeat, tum etiam cuius rei gratia inæquales uitæ terminos hominibus præ stituerit. Torquentur quidem homi nes in inuestiganda causa, cur alij cele rius hinc euocentur, alij uerò in longius tempus, ut hac calamitosa uita affligan tur, reseruentur: actum tamen agunt, nec unquam huius rei causam indagare possunt. Itaque par est, in omnibus nos eius benignitatem adorare, nec ægræ fer re, immo recordari uocis illius præcla risimæ ac decantatæ, quam magnus ille athleta domini protulit, cum circa men sam, uno momento temporis, decem li beros deletos atque contritos cerneret, Dominus dedit, dominus abstulit; sicut domino placitum est, ita etiam factum est. hoc nobis in exemplum propona mus. æquale siquidem præmium à iusto iudice tribuetur iis, qui etiam æqualem ac eundem animum fortem ostenderint. non me hercule orbati sumus filio, sed expetenti reddidimus; non euanuit uita ipsius, sed in melius commutata est; non terra absorpsit, quem paulò antè in

oculis

oculis ferebamus noſtris, uerùm cœlum recepit; expectemus paululum, & ſimul unà cum eo, cuius tanto deſiderio flagramus, erimus. Neque enim longè abeſt tempus diſſolutionis, & terminus præſcriptus harum omnium rerum, quæ in hoc mundo extant: nam in hac uita, perinde ac peregrinantes in itinere aliquo, ad idem omnes hoſpitium tendunt; in quo quidem licèt alter alterum præueniat, uel alius iam abiit, alius uerò adhuc eò tendit: omnes tamen unus ac idem excipiet finis. nec quicquã refert, celeriùs an tardiùs hoc iter conficiamus, cùm omnes nos & illud ipſum iter, & non aliud faciemus, & idem etiam manet diuerſorium. Reuoca tibi in memoriam patrẽ tuum, quòd diem ſuum obierit. quid igitur mirum è mortali genitum, mortalis filij patrem te eſſe? quòd autem mortuum dicis ante tempus legitimum, & prius quàm uita ſe expleſſet, & ad certã ætatis menſurã perueniſſet, & antè quàm hominibus clareſceret, & ſucceſsionem generis reliquiſſet; hæc ſanè omnia luctum non augent, ſed potius conſolationem afferunt, quòd non reliquerit hoc in mundo orbos liberos, quòd non uxorem

uiduam, aut ærumnis infinitis expositam, aut paulò pòst alij se uiro coniungens, prioris penitus oblîta, liberos eius despicientem atque negligentem. illud uerò quòd non longius uitam puer produxerit, quis est, obsecro, adeò mentis emotæ, qui hoc non maximis in bonis enumeret? nam lõgior hoc in mundo conuersatio, plurium infinitorumque peccatorum occasio existit. Cur, obsecro, mortaliter de mortali sentire non assueuisti, sed improuisam filij mortem suscepisti? si quis tum, cùm primùm tibi filij natiuitas nunciata est, ex te quæsiuisset, cuius'nam modi est id, quod recens natũ est? quid'nam responsi dedisses? num aliud, quàm hominem esse? quòd si homo, etiam mortalis, cùm ea lege nascimur, ut moriamur. quid igitur præter opinionem accidisse eiulas, quòd occiderit ille, qui mortalis erat? non uides lunam augescentem, & pòst deficientem; terram florentem, & exiguo spatio marcescentem? quid igitur mirum, si & nos pars mundi cùm simus, eorum etiam, quæ ex mundo sunt, participes sumus? Filij charissimi, aut uxoris, quam ex animi sententia duxeras, aut alterius cuiusdam

dam ex amicissimis, omniqúe beneuolentia coniunctis, priuatio mœrore te affligit, nihil profectò graue atque molesti homini prouido accidit, & ei, qui rectam rationem, uitæ ducem habet, nec secundum uulgi consuetudinem uiuit. Imperitorum sanè & parum à natura informatorum est, grauius ob consuetudinis separationem angi, & difficulter ac iniquo animo eam ferre, id quod bruta animantia faciunt. Vidi etenim ipse aliquando bouem ad præsepe lacrymantem, cùm contubernalis ipsius morte ereptus esset. Nec tamen ego æquum esse censeo, silentio id, quòd acerbè nobis euenit, penitus præterire: neque etiã prohibeo, quin matres lugubres sermones ad suos conuertant; quandoquidem non me latet, quales matrum sint affectus, & quatenus conueniat ob res præsentes dolori indulgere. Filio orbatus es eo, quem omnes matres laudibus ad cœlum usque efferre incolumem solebãt, ac sibi etiam tales esse liberos optabant, mortuum uerò uehementer, perinde ac si quæque proprium suum natum tumulasset, luxere: eius filij è uita excessus ingentem parenti attulit plagam; cum illo

enim familia amplissima, ac genus illustre, quasi unico sublato sustētaculo, concidit. Heu, tantum'ne praui dæmonis insultus mali perficere ualuit? heu tantum'ne dolorem terra suscipere? sol etiã ipse forsitan, si modò ei aliquis commiserationis est sensus, tetricum illud spectaculum horruit. hæc & similia animus doloris impatiens nobis subiicit, quæ singula quis, quæso, uerbis consequi potest? Sed istis posthabitis credas mihi uelim, res nostras Dei prouidentia non carere, quemadmodum sacrum eius Euangeliũ apertè docet, in quo scriptum legimus, Passerculum non cadere sine uoluntate patris cœlestis. quare quicquid factum est, uoluntate conditoris factum esse credito, cui quis, quæso, obuiam ibit? Feramus itaque æquo animo quodcunque nobis humanitus eius uoluntate accidit: nam molestè ferendo malum non corrigimus, & nosmetipsos pessundamus. Ne, obsecro, in crimen uoces iustum Dei iudicium. stolidi atque inepti sanè sumus ad exquirenda eius iudicia inuestigabilia. istud est tempus, quo dominus charitatis in se tuæ periculum facit; istud, quo tibi licet, eadem præmia ac bona ob to-

lerantiam

lerantiam consequi, quibus & martyres affecti sunt. Imitare Machabæorum matrem, quæ quanuis septem filios morte deletos uidisset, non tamen lacrymis ac luctui sese tradidit, neque uocem emisit muliebrem, sed Deo egit gratias, quòd illos igne, ferro, ac aliis molestissimis uinculorum suppliciis ab hac carne dissol uisset; quam etiam ob causam & à Deo probata est, & ab hominibus in hunc usque diem celebratur. At dicet hîc aliquis, ingens est luctus, summus dolor, nec alius similis huic. assentior me hercule, & fateor, sed magnæ etiam sunt mer ces à domino repositæ iis, qui ærumnas sustinent. Quando, ò mater, puerum in lucem edidisti, & Deo pro beneficio gratias egisti: num ignara prorsus eras, mor talis ipsa cùm esses, mortalem eum te etiam peperisse? quòd si istud te non latuit, non tibi mirum uideri debet, si is uitam cum morte commutauit, qui ea lege natus erat ut occideret. Sed inquies, illud nos affligit quòd intempestiuè excesserit. immo fortasse potius opportune; quandoquidem nos ne exprimere quidem nec intelligere possumus, ea, quæ nobis expediant, minus certè, terminum

idoneum uitæ noſtræ ſtatuere. Circunſpice omnem hanc mundi machinam, non'ne omnia, quæ in ea ſunt, mortalia & corruptioni ſubiecta ſunt? reſpice cœlum, & hoc aliquando aliquo pacto diſſoluetur: intuere ſolem & ſtellas uniuerſas, ſed nec hæ quantumuis uenuſtæ ſint, perpetuò conſiſtent: perluſtra denique uniuerſa animantia, tam terreſtria, quàm aquatilia, flores, plantas, ipſum etiam terrarum orbem, ſingula & uniuerſa hæc fluxa & caduca ſunt, & quæ uno temporis momento euaneſcent. harum & ſimilium rerũ conſideratio, hoc, quicquid aduerſi nobis occurrit, meritò lenire ac leuare deberet. præterea, ut magis confirmeris, nunquàm metiaris afflictiones & mala ex ſemetipſis: hoc enim modo intolerabilia tibi eſſe uidebuntur. ſed ſemper ea omnium aliorum hominum caſibus comparato: ſicque leuamen & conſolationem exactam reperies. Illud autem fac firmiter teneas, ut parcas con iugi. mutuò uos conſolemini, & caue ne luctu tuo calamitatem ipſi longè grauiorem efficias. ſuſpectus eſt nobis immoderatus tuus in liberos amor, timemusq; ne quando ob morum mollitiem dolori

te tradens, mœroris nimij plagam acci-
pias prima acerbiorem. Memineris uerò
nihil ex his, quæ nobis triſtia eueniunt,
ac ſi moleſta eſſent, recipiendum, licèt
tum uel maximè imbecillitatem noſtram
attingant. quamuis enim rationes nos la-
teant, ſecundum quas unumquodque eo
rum, quod fit, à domino, quaſi utile nobis
tribuitur: illud tamen perſuaſum nobis
eſſe debet, omnia in rem noſtram fore,
uel ob patientiæ mercedem, uel quòd
anima noſtra abripiatur, ne amplius in
hac uita moram trahens, uitiis, quæ hîc
dominantur, inquinetur. Si ſpes uitæ
noſtræ certis limitibus circumſcripta eſ-
ſet, meritò fortaſſe quis ægrè ferre poſſet,
quòd celerius à corpore diſtrahatur: ſin
uerò, cùm anima corporis uinculis libe-
ratur, initium uitæ ueræ exiſtit, iis ni-
mirum, qui uitam iuxta uoluntatem Dei
traduxere, quid triſtamur perinde ac illi,
qui ſpe omni carent? At uiri amici pri-
uatio facit, ut luctum æquo animo ferre
nequeas. agnoſco, & in tuam ſenten-
tiam libenter eo: nemo enim eſt, qui ne
ſciat, permoleſtam eſſe illius luctus cala-
mitatem, qui ex amiſsione uiri optimi
prouenit; nec quenquam adeò ferreum

esse scio, qui cùm acciperet hunc, qui cũ illi consuetudo erat, ex hominum cœtu raptum, illius mortem, non ut proprium casum æstimet. Quòd si hi, qui ulteriori propinquitatis uinculo sunt con iuncti, sic molestè ferunt separationem uiri coniuncti, quo dolore par est tuã animam affici, ob dissectionem ueluti quãdam uiri coniunctissimi? quæ reuera non minus est acerba, & grauis, ac si media corporis nostri pars abrumperetur. In huiuscemodi uerò, uel etiam tristioribus fatalis infirmitatis nostræ casibus, quam nam consolationem adhibebimus? perpetua & ineuitabilis est illa Dei nostri cõ stitutio, ut omnis, qui in lucem hanc prodierit, tandem conuenienti tẽpore etiam decedat. quòd si ab Adamo ad nostra hæc sæcula usque talis rerum humanarũ status semper fuit & est, ne, quæso, grauius feramus communes naturæ ærumnas, sed potiùs grato animo suscipiamus sanctam Domini uoluntatem atq; ordinationem. Semper quidem sacrosanctæ scripturæ explanatio, & doctrina summæ est consolationis & utilitatis, sed uel maximè tali in tempore. memoria idcirco repete conditoris nostri decretum, quo omnes, qui

ex

ex terra orimur, in terram rursum conuerti iubemur: nec quisquam adeò est magnus, qui dissolutionem effugere, & illa æterna sententia superior esse possit. licèt formosus quis & omni admiratione dignus sit; strenuus simul ac omnibus animi uirtutibus exornatus: nullam tamen in alteram partem habet exuperantiam. sed quia homo est, naturæ concedat necesse est, ut Adam, Noë, Abraham, Moses, aut ut alius quispiam eiusdem naturæ particeps. unum reuera humanæ naturæ omni admiratione dignum exemplum nobis conditor nostri in Mose expressit, quem uirum sic effinxerat, ut omnes in illum oculi coniicerentur, omnisque lingua res ipsius prædicaret. pictores & statuarij longè à dignitate ipsius aberrant; historici res eius præclarè ac ex uirtute gestas dum enarrant, ad fabularum incredulitatem planè deueniunt. unde plurimi nec fidem adhibere uolunt his, quæ tristia de ipso circumferuntur, neque omnino credere, hunc talem morte extinctum esse. perpessus tamen ea est, quæ & cœlo, & astris, & terræ aliquando contingent. Quare sic calamitatem tuam metiare, ut neque eam è corde eiicias:

cias: nec ita tristitiæ indulgeas, ut illi prorsus succumbas. uelim tibi persuadeas, eos, qui hoc in sæculo amicitia copulantur, post uerò morte disiunguntur, uiatoribus seu itineris comitibus esse persimiles, qui unum ac idem iter ingredientes, etsi ob assiduam inter se conuersationem consuetudine uniuntur, tamen postquàm commune iter confecerint, necessariò & distrahuntur, & diuersa itinera suscipiunt, nec conuictui mutuo & cõtractæ familiaritati inhærentes, ea, quæ principalis propositi erant, negligunt, sed causam & scopum, quæ eos à principio mouit, intuentes, quisque ad peculiarem & proprium instituti sui finem tendit. nã ut his diuersus uiæ erat scopus, contingit uerò, ut inter eundum familiaritatem inter se contraherent; ita etiam in uita hac peregrinãtes, quilibet proprium & peculiarem uitæ terminum propositum habet. & licèt matrimonio atque aliis uitæ huius communis uinculis societate inuicem astringantur, nequidquàm tamen hæc morantur, quò minùs ad præstitutum terminum, quem superare nequeunt, tendant, atq; mutuò disiungantur. Grati igitur est animi, non molestè ferre separationem

rationem hominis tibi necessitudine uel maxima coniuncti, sed potiùs ob eam societatem, quam à principio iniuistis, gratiam habere ei, qui ut iniretis, concessit. at tu cùm tibi incolumis esset uir, cũ filius florẽs, aut quiduis tale, quod defles, nunquàm gratiam habebas ei, qui te rebus præsentibus cumulauit, immo eorũ pertæsus, ob ea, quibus carebas, conquerebaris: nam, cùm uiro uno cohabitares, quòd filios non haberes, angebaris; at iis adeptis, aut quòd non essent tales, quales cuperes, aut quòd deessent diuitiæ uel aliud simile, conquerabaris. ita insatiabilis cupiditas, nunquàm non inuenit, quæ desideret. Quare sedulò cauendum duco, ne, dum præsentes amicos non agnoscamus, sublatos uerò prosequamur & complectamur, nobismetipsis necessarias amicorum priuationes paremus. si enim ob præsentia bona, quæ Deus in nos contulit, non agimus gratias, merito nostro earum nobis ablatio contingit. Nam quemadmodum oculi, quæ nimis apposita sunt, non uident, sed distantia quadam opus habent; ita etiam ingratæ animæ, in bonorum demum ademptione gratiam præteritam percipere uidentur.

tur. dum bonis fruimur, iis minimè con tenti nullā largitori gratiam referimus: ubi illis priuati sumus, beneficium agnoscimus, beatumq; prædicamus. Verùm nos posthabita rerum præteritarum, & absentium tristitia, discamus potius ob præsentia gratias agere, illaque æqui ac boni consulere; fateamur in aduersis medico sapiente opus nobis esse; in secundis, modica disciplina & castigatione; dicamus, Bonum est, domine, quòd humilem reddideris me; fateamur non esse dignas nec comparandas huius sæculi ærumnas ad gloriam, quæ in nos conferetur; dicamus denique, non satis dignè ob scelera nostra, cùm grauiora promerueramus, flagris nos cæsos; ac dominum inuocantes precemur, castiga nos domine, ueruntamen in iudicio & non in impetu iræ tuæ. nam dum redarguimur à domino, castigamur, ne cum hoc mundo condemnemur. in splendidiore autem uitæ cultu illam Dauidis uocem tollamus, Quid retribuam domino pro omnibus, quæ tribuit mihi? rectè sanè ambigit uates, suamque tenuitatem ac infirmitatem agnoscit, quòd nihil habeat retributione dignum, pro his summis ac infinitis beneficiis,

neficiis, quæ Deus in nos ſubinde confert. ac ſane longè maiora in poſterum nobis promittit, & quidem ea, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui ipſum in oculis ferunt, & qui eius uoluntatem ſanctam obſeruant. Hæc tanta bona faxit omniū præpotens Deus, ut & nos, carnalibus iſtis perturbationibus purgati, conſequi ualeamus, gratia & benignitate domini noſtri IESV Chriſti, cui gloria & potentia in ſempiternum tribuatur. Amen.

Quarti & ultimi tomi finis.

Venetijs Ioan. Gryphius excudebat.
M. D. LXIIII.

